

6/2014

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

6/2014

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

KOINONIA 6/2014

Časopis Teologického semináře Církve adventistů sedmého dne
Vychází dvakrát ročně.

Redakční rada: Marek Harastej (šéfredaktor), Dan Hrdinka (výkonná redakce), Roman Mach, Daniel Horničár, Luděk Svrček, Petr Krynský, Jiří Tomášek, Michal Balcar, Jiří Piškula

Pro Teologický seminář Církve adventistů sedmého dne
vydává nakladatelství Advent-Orion.

Adresa redakce: Radvanice 29, 285 06 Sázava

Telefon: +420 327 320 181

E-mail: tscasd@tscasd.cz

Webová stránka: <http://www.tscasd.cz>

Registrační číslo: MK ČR E 19758

ISSN 1804-641X

Technická redakce: Robert Prokopec

Vytiskla tiskárna ARTRON, s. r. o., Boskovice

Obsah

Editorial

Rozhovory

Kázání v dějinách

Studijní a exegetické poznámky

Studie

Články

Dokumenty

Studentské práce

Představení odborné práce

Recenze

Diskuze

Obsah

Editorial

Luděk Svrček.....	9
-------------------	---

Rozhovory

Miroslav Kysílko, Tomáš Halík, Laurence Turner, Jiří Beneš, David Novák, Johann Gerhardt, Petr Staš, Dan Drápal, Václav Malý, Josef Hrdinka	11
--	----

Kázání v dějinách

Luděk Svrček: <i>Rozhovor s profesorem praktické teologie</i> <i>Evangelické teologické fakulty Pavlem Filipim o kázání v dějinách</i>	22
Ukázky kázání:	
• Cyril Jeruzalémský: <i>O dvojím příchodu Ježíše Krista</i>	26
• Jan Zlatoústý: <i>Výklad Janova evangelia</i>	27
• Bernard z Clairvaux: <i>Přijde k nám Boží slovo</i>	28
• Jan Hus: <i>Společná řeč o apoštolech nebo na den Šimona a Judy</i>	29
• Jan Želivský: <i>Římanům 6, 19–23</i>	31
• Martin Luther: <i>Kristův druhý příchod či znamení soudného dne</i> <i>a pokoj, který z nich křesťané mohou čerpat</i>	33
• John Wesley: <i>Skoro křesťan</i>	35
• Georg Müller: <i>Jak čekat Pána</i>	38
• Ellen G. Whiteová: <i>Pohledme na Kristovu slávu</i>	41
• Jan Karafiát: <i>Tvář anděla</i>	42
• C. S. Lewis: <i>Přeřeknutí</i>	44
• Jan Heller: <i>Bůh vzkřísí svou mocí i nás (Velikonoce)</i>	47
• Luděk Rejchrt: <i>Vstříc mu se světlem</i>	49
• Svatopluk Karásek: <i>Mt 25, 6.7</i>	50

Studie

Marek Harastej: <i>Kázání – jádro bohoslužby</i>	54
Jiří Beneš: <i>Lze na Starý zákon kázat?</i>	58
Petr Krynský: <i>Ježíšova podobnost a jejich homiletický potenciál</i>	69

Články

Daniel Duda: <i>Co je dobré kázání?</i>	78
Gabriel Monet: <i>Presvědčivé kázání</i>	81
Mikuláš Pavlík: <i>Charakteristiky dobrého kázania</i>	87

Oldřich Svoboda: <i>Proces tvorby výkladového kázání</i>	89
Mikuláš Pavlík: <i>Ježišovo Kázanie na vrchu ako inšpirácia pre naše kázania</i>	93
Alec Jacks: <i>Pět tipů úspěšného kázání</i>	94
Daniel Hrdinka: <i>Životní spokojenost kazatelů – srovnání podle věku a životních oblastí</i>	96

Studentské práce

Daniel Huvar: <i>Vedlejší postavy v Evangeliu podle Marka: Příklady projevů pravého učednictví</i>	102
--	-----

Představení odborné práce

Petr Živný: <i>Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace: Katolické a protestantské pojetí</i>	108
--	-----

Recenze

Marek Harastej: <i>Knihy o kázání vydané v češtině v posledních letech</i>	118
Josef Dvořák: <i>Otevřené dveře</i>	121

Diskuze

Tomáš Hubáč, Daniel Huvar, Marek Jonáš, Radek Macháň, Daniela Šolcová: <i>Vnímání kázání mezi mládeží</i>	125
---	-----

Contents

Editorial

Luděk Svrček.....	9
-------------------	---

Interviews

Miroslav Kysílko, Tomáš Halík, Laurence Turner, Jiří Beneš, David Novák, Johann Gerhardt, Petr Staš, Dan Drápal, Václav Malý, Josef Hrdinka.....	11
---	----

Sermons

Luděk Svrček: <i>An Interview with Pavel Filipi, Professor of Practical Theology, Protestant Theological Faculty of Charles University Concerning the History of Preaching</i>	22
--	----

Exemplary Sermons

• Cyril of Jerusalem: <i>On Double Coming of Jesus Christ</i>	26
• John Chrysostom: <i>Exposition on the Gospel of John</i>	27
• Bernard of Clairvaux: <i>The Word of God Shall Come to Us</i>	28
• John Huss: <i>Common Speech on the Apostles on the Day of Simon and Judah</i>	29
• Jan Želivský: <i>Romans 6:19–23</i>	31
• Martin Luther: <i>On the Second Coming of Christ as well as Signs of the Judgement Day as well as Comfort for the Christians that Can be Drawn from Them</i>	33
• John Wesley: <i>Almost Christian</i>	35
• Georg Müller: <i>How to Await Our Lord</i>	38
• Ellen G. White: <i>Behold the Glory of Christ</i>	41
• Jan Karafiát: <i>The Face of an Angel</i>	42
• C. S. Lewis: <i>A Slip of the Tongue</i>	44
• Jan Heller: <i>So Can We be Raised by the Power of Our Lord (Easter)</i>	47
• Luděk Rejchrt: <i>Towards Him with the Light</i>	49
• Svatopluk Karásek: <i>Matthew 25:6.7</i>	50

Studies

Marek Harastej: <i>Preaching – The Core of the Service</i>	54
Jiří Beneš: <i>Is it Possible to Preach on the Old Testament?</i>	58
Petr Krynský: <i>The Parables of Jesus and their Preaching Potential</i>	69

Articles

Daniel Duda: <i>What Constitutes a Good Sermon?</i>	78
Gabriel Monet: <i>Convincing Sermon</i>	81

Mikuláš Pavlík: <i>Features of a Proper Sermon</i>	87
Oldřich Svoboda: <i>Preparation of Expository Preaching</i>	89
Mikuláš Pavlík: <i>Sermon on the Mount as Inspiration for Our Preaching</i>	93
Alec Jacks: <i>Five Tips for Effective Preaching</i>	94
Daniel Hrdinka: <i>Life Satisfaction Among the SDA Pastors – According to Age and Domains of Life</i>	96

Student Papers

Daniel Huvar: <i>Sidekicks in the Gospel of Mark: Examples of Genuine Discipleship</i>	102
--	-----

Introducing Research Paper

Petr Živný: <i>Theoretical, Practical, and Research Aspects of Homiletical Communication: Roman Catholic and Protestant Views</i>	108
---	-----

Reviews

Marek Harastej: <i>Books on Preaching Published in the Czech Republic in the Recent Years</i>	118
Josef Dvořák: <i>Otevřené dveře (Open Door)</i>	121

Survey

Perception of Preaching Among the Youth.....	125
--	-----

Kázání

Luděk Svrček

Toto číslo Koinonie je věnováno kázání. Proč právě kázání?

Kázání stojí v centru bohoslužeb církve. Zvěstování poselství živého Boha na základě Písma stálo od počátku církve ve středu bohoslužeb a po jistém oslabení svého vlivu v raném středověku získalo v reformaci a odtud v celém protestantismu centrální místo spolu s jedinečným důrazem na Bibli – základu všech našich výpovědí o Boží lásce, která se projevila v Ježíši Kristu.

Tematika kázání zajímá nejen kazatele – začínající, ale i zkušené –, ale i laiky, a to jak členy teologicky poučené, tak i v teologii méně zběhlé. Věříme, že toto číslo může přispět k poučení, lepší orientaci a řadou podnětů také ke zdokonalení kazatelské praxe.

Časopis otevírá řada rozhovorů. Oslovili jsme některé zkušené české i zahraniční, protestantské i katolické současné kazatele a položili jsme jim několik často frekventovaných otázek, které se týkaly toho, jak kázá, co kázá, jak se připravují a co je inspiruje. Ptali jsme se také, zda čtou či poslouchají jiné kazatele, jak má být kázání dlouhé a zda a jaké vazby mají na posluchače. Jsme přesvědčeni, že to bude přínosné čtení.

Poté měla následovat studie o kázání v dějinách. Rozhodli jsme se však, že požádáme známého protestantského praktického teologa Pavla Filipiho, aby nás provedl dějinami tím, že nám odpoví na otázky, ve kterých se pokusíme stručně zmapovat kazatelství v historii. Toto doplňuje následná řada kázání nebo jejich částí slavných kazatelů z jednotlivých úseků dějin jak světové, tak české církve. Záměrem bylo ukázat rozmanitost přístupů, důrazů a zpracování. Domníváme se, že i tato část může být obohacením i poučením jednak pro formu a poselství jednotlivých autorů, ale také pro nepřímou reflexi situace, do které je kázání určeno.

Následují tři studie. Marek Harastej odpovídá na otázku, co je skutečným středem bohoslužby. Jiří Beneš se zamýšlí nad nelehkým tématem jak a zda kázat na starozákonní texty. Petr Krynský připravil širší studii o podobnostech nejen v Novém zákoně.

V další části je celá řada vesměs praktických článků, které mohou pomoci při přípravě kázání a kritickém pohledu na vlastní či cizí dílo a obecně k orientaci v této oblasti.

Daniel Duda se ptá po parametrech dobrého kázání. Článek Gabriela Moneta řeší problém přesvědčivosti kázání na základě trojice logos, pathos, ethos. Mikuláš Pavlík, který se ptá po charakteristice dobrého kázání, připravil řadu otázek, které nám toto mají pomoci zjistit. Tentýž autor nabízí zamyšlení nad strukturou horského kázání jako inspiraci pro tři základní funkce kázání. Oldřich Svoboda na základě knihy H. D. Robinsona dává praktické rady jak připravit dobré výkladové kázání. Alec Jacks přináší několik základních rad, na co při tvorbě kázání nesmí autor zapomenout.

Daniel Hrdinka předkládá druhou část zpracovaného výzkumu týkajícího se spokojenosti života kazatelů.

V tomto čísle uveřejňujeme také část disertační práce Petra Živného o aspektech homiletické komunikace v katolicismu a protestantismu a rozhovor s ním.

Studentskou práci o vedlejších postavách Markova evangelia zastupuje v tomto čísle Daniel Huvar.

Dále je zařazen péčí Marka Harasteje seznam česky vydaných homiletických příruček (ale i jiných pomocných materiálů) s krátkou anotací.

V recenzi Otevřené dveře Josef Dvořák zevrubně prochází sborník HTF UK, který se věnuje Leviticu 19.

Koinonii uzavírá studenty 2. ročníku Teologického semináře vypracovaný a zrealizovaný dotazník týkající se vnímání kázání u mladých lidí, jehož výsledky nám předkládají v graficky zpracované formě.

Toto číslo věnované kázání představuje pestrou paletu různých příspěvků – ať náročnějších či praktičtějších, ze současnosti i z minulosti –, a proto se domníváme, že může sloužit jako dobrý materiál k oslovení a inspiraci. Vzhledem k tomu, že naše duchovní zpravidla nazýváme kazatel, nadějeme se, že i toto číslo může pomoci, abychom tohoto názvu byli hodni.

Rozhovory

Miroslav Kysílko

Kazatel církve adventistů

Co pro vás znamená kázání?

„Každé slovo Boží,“ vyzývá apoštol Timotea (2Tm 4,2). Základním posláním Božího slova je, podle mého názoru, poznání Boha, Ježíše Krista a jeho plánu s člověkem. Kázání chápu jako tlumočení tohoto poznání – a to tak, aby posílilo posluchačovu víru a naději a povzbudilo ho k následování Krista.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Téma může být dáno aktuální situací či potřebou společenství, dále snahou sdělit posluchačům výsledek svého studia Písma. Ve své praxi jsem s tím však nevystačil, a tak jsem se uchýlil k „seriálům“. Například systematické studium Ježíšova života, Ježíšovy otázky, postavy z Žd 11. kapitoly atd. Při přípravě kázání se snažím přechít co nejvíce komentářů, shromáždit související informace, pak hledám jejich souvislosti a na závěr poselství textu. Kázání by mělo trvat maximálně 35 minut. Jak by mělo být krátké, to si netroufnu určit, protože v kázání by nemělo jít o to, abychom mluvili, ale něco předali a řekli.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Zájem posluchačů zásadně ovlivňuje nejen řečníka, ale především výsledný dojem z kázání. Ne nadarmo se říká, že nejlepší kazatelé jsou černí, protože mají nejlepší posluchače.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Neměl jsem mnoho příležitostí poslouchat cizí kázání, ale poslouchám a čtu je velmi rád. Vždy jsou v něčem inspirující a užitečná, byť třeba jen v tom, že si na nich uvědomím chyby, které sám dělám. Nejraději mám výkladová kázání, která nejsou povrchní, ale na druhé straně ani pouhou pitvou textu.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Ne všechna kázání jsou natolik strhující, že se posluchači stačí vděčně oddat moci slova a Ducha. V prvé řadě by se posluchač neměl pasovat do role hodnotitele kázání a kazatele, ale měl by mít opravdový zájem slyšet Boží slovo – a to i v projevu neumělém a slabém. K tomu je potřeba se vnitřně ztišit a otevřít vlivu Ducha. Nejlépe modlitbou a cíleným soustředěním. Taková modlitba bývá zpravidla vyslyšena.

Tomáš Halík

Farář Akademické farnosti Římskokatolické církve v Praze, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Co pro vás znamená kázání?

Službu Božímu slovu a svěcení obci; také příležitost si sám mnoho věcí ujasnit, promyslet, přesněji formulovat.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Řídím se biblickým textem, ten je v katolické liturgii na jednotlivé neděle a svátky předepsán. Někdy při úterních studentských mších mám celosemestrové cykly, např. na text Otčenáše nebo o svědcích víry v církevních dějinách. Kážu déle, než je v katolických kostelích obvyklé, kolem 20 minut; to si mohu dovolit v Akademické farnosti, kde jsou lidé zvyklí poslouchat přednášky.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Vnímám atmosféru v kostele; kazatel musí mít jak dobře připravenou kostru promluvy, tak odvahu improvizovat.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Někdy zalistuji v knihách kázání dvou kazatelů, které jsem dobře znal (oba již zemřeli) – Miloslava Máši a Bonaventury Bouše, ze zahraničních E. Drewermann.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Radím farníkům, aby si přečetli předem text evangelia a představili si, co by sami řekli, kdyby měli kázat, nebo jaké otázky si nad textem kladou.

Laurence Turner

Pedagog, vyučuje Starý zákon na Newbold College

Co pro vás znamená kázání?

Kázání naplňuje dva cíle. Zaprvé odhaluje smysl biblického textu. A dále jej ilustruje a převádí do praktického života tak, že posluchači (i kazatel) chápou důležitost a význam Písma pro svůj život. Kázání musí spojovat dva světy: svět textu a svět posluchačů. Kázání, které zůstává pouze na jedné uvedené straně, znamená selhání. Toto selhání sice může být dobrou přednáškou nebo poskytnout užitečnou osobní radu, avšak není kázáním.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Někdy si nejdříve vybírám téma, ale většinou to nedělám. Nejdříve si vybírám pasáž z Bible. Pak ji studuji tak důkladně, jak mi to dovolí čas. Cílem tohoto studia je zjistit vlastní význam studovaného oddílu v kontextu celého Písma. To znamená, že mým tématem je smysl studované pasáže. Často jsem překvapen tím, že jsem našel to, co jsem očekával. Cílem kázání je vy-

světlit, ilustrovat a prakticky aplikovat to, co jsem objevil v textu.

Stručně řečeno, při přípravě začnu studiem pasáže a všímám si, jak začíná a končí. Pak ji pročítám v původním jazyce a v tolika různých překladech, kolik jich mám k dispozici. Přitom si všímám každé otázky, problému či vzhledu, které se objevují. Poté, co takto strávím určitý čas, se pokouším shrnout smysl tohoto oddílu do jedné věty. Tato věta se pak stane tím, co nazývám „jedinou, vymezenou ústřední myšlenkou“ kázání. Tuto myšlenku je pak třeba vysvětlit, ilustrovat a prakticky aplikovat.

Obvykle zjišťuji, že ideální délka kázání byla o pět minut kratší, než jsem kázal! Ale teď vážně, myslím, že v naší době méně častokrát znamená více. Je dostačující, když se kázání zaměří na jeden specifický, v praktickém životě použitelný bod a posluchači pochopí jeho význam. Přeji si, aby si moje kázání posluchači pamatovali a bylo živé i potom, co jsem se posadil. To se nestane u velmi detailních kázání (např. sedm důvodů, proč Ježíš přijde brzy; deset bodů, jak být úspěšným adventistou apod.). Kazatel musí mít velmi dobrý důvod pro to, aby kázal déle než třicet minut. Spíš by se měl snažit kázat dvacet pět minut.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Úspěšní kazatelé musí znát dobře Boha, Písmo, sami sebe a své posluchače. Čím více o nich vědí, tím lépe. Rozdíl mezi obecným kázáním, které lze kázat kdekoli, a kázáním určeným speciálně pro daný sbor je stejný jako rozdíl mezi konfekčním oblekem z obchodu a oblekem šitým na míru danému člověku. Oba jsou přijatelné, ale pouze jeden, který vznikl na základě mých potřeb, bude jedinečný.

Je pozdě začít přemýšlet o sboru až při přednesu kázání. O sboru je potřeba přemýšlet už při

přípravě kázání. Avšak dříve než mohu prakticky aplikovat kázání na posluchače, musím je aplikovat na sebe. To mi pomáhá, abych zůstal pokorný a abych zůstal spojen se sborem. Druzí lidé jsou více ochotni naslouchat kázání kazatele, pokud vědí, že mu sám kazatel naslouchal jako první.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Poslouchám kázání jiných kazatelů. Musím přiznat, že jsem kdysi měl předsudky vůči výkladovým kázáním. Ale získal jsem velké požehnání od kazatelů, jako byl John Stott a Haddon Robinson. Mým problémem je, že jsem netrpělivý v případě kázání zaměřených na rozumové pochopení – považuji je za suchá teoretická pojednání. Ale trpím také u kázání zaměřených pouze na moje emoce, ve kterých vlastně jde o duchovní vydírání. Ať káže kdokoli, kázání vyvážené mezi rozumem a srdcem mne přesvědčují o tom, jak velkou moc kázání může mít.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Pokud kazatelé přednášejí kázání jako monolog, je pro posluchače těžké zapojit se a kázání reflektovat. Začínám být přesvědčen, že spíše než předávat iniciativu shromáždění bychom jako kazatelé měli kázání udělat více konverzační. Například potom, co kázání skončí, proč nevěnovat několik minut zamyšlení nad kázáním, během něhož by posluchači měli možnost vyslovit některé svoje osobní požadavky pro svůj život? Anebo věnovat několik minut otázkám a interakci se sborem. A dělat to s vědomím, že pokud to ve shromáždění proběhne po mém kázání, povzbudí mne to k tomu, že strávím více času přípravou kázání!

Pedagog, vyučuje na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy

Co pro vás znamená kázání?

Pokud jsem v roli kazatele, tak je kázání pro mě výzva pokusit se vstoupit do textu, zaslechnout z něj něco a snažit se to formulovat způsobem, který je na jedné straně srozumitelný a současně autentický neboli shodný s mou vnitřní zkušeností.

Pokud jsem v roli posluchače, tak je pro mě potěšením, když se kazatel drží textu Bible a bere jej se vši vážností, umí své sdělení formulovat výstižně a stručně. A zejména když neexhibuje, tj. neschovává se za své vědomosti. Utrpením jsou obvykle tematická kázání, v nichž kazatel Bibli podkládá své myšlenky, tedy když Bibli zneužívá k tomu, aby protlačil své nebo dogmatické názory. Stejně tak mě dráždí kázání manipulativní, emotivní a kázání s ilustracemi.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“?

Ano, velmi rád, zejména studentům, kteří se chtějí učit. Rád se sdílím i se členy sboru o vzniku a záměrech kázání i o jeho odezvě a vlivu na posluchače.

Jakým způsobem volíte téma na kázání?

To zásadně nedělám. Nekážu podle témat. Ve svých kázáních vykládám text Bible. Tematická kázání považuji za podvůdek na posluchačích. Tematická kázání nenechávají na posluchače působit text Bible, ale jeho upravený výběr, tedy své poznatky.

Jak kázání připravujete?

Dlouho (asi čtrnáct dnů), doslova (většinou jej čtu, abych nežvanil), z původních textů (hebrejštiny a řečtiny), v tichosti a s modlitbou. Musím se textem, jež chci při kázání interpretovat, soustavně zabývat. Snažím se mu proto opakovaně naslouchat, všimnout si detailů a důrazů. Snažím se s textem žít, dostat jej do sebe a uvést se s ním do souladu (nedívat se na něj jako vzdálený posluchač), protože nechci, aby i pro mé posluchače měl jen informativní povahu nebo zábavný roz-

měr (kratochvilné čtení). Nechci být při jeho interpretaci objektivní a nezaujatý. To, co se přenáší na posluchače, nejsou vědomosti a informace, ale zaujetí a vliv textu na člověka.

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Dvacet až třicet minut.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Při přípravě kázání myslím zejména na to, aby jim to bylo srozumitelné a důvěryhodné. Ale zejména mě posluchači ovlivňují při samotném kázání, a to díky tajemnému spojení mezi kazatelem a posluchači. Vnímám, co se jich dotýká, a co je pro ně hluché či nedosažitelné, nebo únavné – a na to reaguji, neboli dotvářím kázání až na kazatelně. Zde mě také mnohdy dojde, o čem je vlastně text, na nějž kážu. To znamená, že své posluchače k tomu, abych sám porozuměl a byl osloven, potřebuji.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů?

Na počátku své kazatelské dráhy jsem četl kázání kazatelů, jimž (jejichž vnitřní zkušenosti, nikoli nabytým vědomostem) jsem věřil. Byli to obvykle rabíni (Feder a Sicher pro jejich uctivý vztah ke Starému zákonu) nebo moji učitelé (prof. Heller, Filipi, Smolík, Pokorný, Kubáč) či spolužáci. Dnes čtu kázání svých žáků, ale nikoli jako jejich kritik, nýbrž proto, abych je buď konfrontoval se slabými místy kázání, anebo proto, abych se něčemu přiučil či sám zaslechl to, co jsem dosud nevnímal. Rád poslouchám kázání žen kazatelek, protože jejich vnímání textu a zkušenost je pro mě nedostupná, ale nesmírně cenná a obohacující.

Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Ta, která nejsou tematická či zábavná (kratochvilná), plná ilustrací a příběhů ze života. Ne-

oslovují mě ta kázání, v nichž je do mě vpraven dogmatický systém, tj. ta, kde jsem ujišťován o správnosti věrouky. Naopak mě oslovují jen ta kázání, v nichž kazatel vychází z textu Bible, drží se ho a snaží se podle toho také žít. V podstatě bych ani nemusel kázání mít. Stačilo by mně autentické předčítání (převyprávění) biblického textu s poznámkami. Potřebuji od kazatele slyšet, že sám bere text vážně, nic k němu nepřidává a nic od něj neubírá. Potřebuji od něj slyšet, že je sdělení (zvěst) textu pro něj bytostně důležité. Potřebuji, aby mě svým kázáním na vykládaný text navázal, aby ve mně biblický text zůstal, aby ke mně naléhavě promluvil a ovlivnil, abych z něj mohl žít.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Připravit se. To znamená: (a) modlit se – za kazatele, za vnímavost svou i svého společenství,

v němž kázání naslouchá; a modlit se také slovy žalmů (pravidelně a soustavně žalmy číst); (b) číst pravidelně Starý zákon (L 16,29.31) a v něm zejména Hospodinovy výroky, aby se posluchači zvěstované slovo v mysli spojovalo s dalšími texty, a tak se snadněji do něj ukládalo; (c) mluvit o kázání s kazatelem i s ostatními posluchači (nejlépe hned po kázání) – nikoli však ve smyslu pochvaly či kritiky kazatele, ale sdílet se vzájemně o tom, co nás oslovilo; (d) zachytit si v poznámkách taková kázání, která oslovují; (e) podlehnout zvěsti, realizovat zaslechnuté poselství neboli snažit se uspořádat svůj život tak, aby byl v souladu s tím, co je dobré v očích Hospodinových; (f) poděkovat Pánu Bohu za zaslechnuté slovo neboli sdílet s Bohem dotyk jeho slovem.

David Novák

Kazatel Církve bratrské

Co pro vás znamená kázání?

Možnost jednou za týden přinést celému sboru určité směřování Božím slovem. Vím, že lidé si to, co říkám, nezapamatují, ale někde se to ukládá a směřuje je to.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

V zásadě kážu série, které vybírám po dohodě se staršovstvem nebo i sám. Jako kazatel někdy prostě tuším, že tuto sérii sbor potřebuje, někdy chci, aby sbor poznal nějakou novou knihu Písma nebo nové téma. Když vím, co budu kázat, tak na slovo myslím přes týden, pak sednu a píšu. Když kázání napíšu, tak jej uložím a další den se k němu vracím a přepisuji jej, dávám do něj další myšlenky, ilustrace. Nakonec si k němu ještě sednu v neděli ráno.

Celková příprava mi trvá od tří do šesti hodin. Kázání mám psaná doslova, všechna je pak publikuji na mém blogu, všechna kázání jsou v MP3 a na videu, lidé je docela stahují. Psát kázání mě učí určité kázni. Někdy kázání poupravím a vydám nějakou knížku. Optimální délka je 25 až 35 minut. Kázání není přednáška, proto by mělo být kratší.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Jak kdy, ale jistě ovlivňují, zvláště když znám potřeby svého sboru. Zároveň si musím dávat pozor, abych si nechtěl z kazatelný s někým vyřizovat účty, káznit ho atd. Co se přednesu týká, snažím se myslet na to, abych nepolykal koncovky, abych stále neříkal „prostě“, nedělal různé zvuky typu „eh“ atd. Jsem rád, když mi někdo dává zpětnou vazbu.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Občas ano, oslovují mě kázání, která se nebojí poprat se s biblickým textem, ale zároveň směřují k aplikaci. Líbí se mi živé ilustrace, ocením to, když je kazatel i dobrý rétor.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Je známo, že když nic nečekám, nic nezískám. Minimálně by posluchač měl přijít s očekáváním. Druhá věc je, že by měl chtít, aby se to týkalo především jeho, nikoli těch druhých. A nakonec je jistě dobré, když posluchač dokáže kazateli dát zpětnou vazbu.

Johann Gerhardt

Pedagog, vyučuje praktickou teologii na Theologische Hochschule Friedensau

Co pro vás znamená kázání?

Kázání má pro mě dvojí význam: vzbudit víru v nevěřícím a posílit víru věřícího.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Téma volím podle potřeb a hlubokých tužeb člověka. Téma musí být vždy zaměřené na evangelium, nikdy neřeší problémy sboru, protože kázání je veřejným zvěstováním evangelia.

Přípravu dělám v těchto krocích: nalezení tématu, čtení, hledání potřeb shromáždění i svých vlastních, několikadenní čas na „líhnutí“, ve kterém na kázání nepracuji, iluminace – hledání plynulého toku myšlenek, osnova (ne více než tři hlavní myšlenky), zápis kázání v orální němčině, přednes kázání.

Ideální délka je mezi 20 a 30 minutami.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Posluchače mám vždy na mysli a je to svého druhu tichý dialog. Udržuji oční kontakt, nezapomínám na balkón i zadní řady. Snažím se mít posluchače trvale na mysli.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Někdy poslouchám kázání kolegů a čtu promluvy respektovaných kazatelů. Kázání jsou inspirující, když se kazateli podaří přiblížit posluchačům, současnosti a evangeliu. Když kazatel mluví živě a prakticky, když má kázání smysluplné příklady, obrazy, slovní hříčky a humor.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Posluchači jsou obvykle připraveni naslouchat a přijmout slova povzbuzení a naděje. Často vyjde toto očekávání vniveč, protože kázání je prázdné, nudné, zastaralé a přináší místo evangelia teologii. Evangelium samo o sobě je vždy aktuální, protože je dobrou zprávou pro dnešek.

Posluchač může mít možnost dát čestnou otevřenou zpětnou vazbu. Pokud ne, je zpětnou vazbou jeho absence na dalším kázání. V každém případě bude posluchač reagovat. Odpovědnost za „úspěch“ kázání ale v první řadě spočívá na kazateli.

Co pro vás znamená kázání?

Kázání je pro mě sdílení víry. Je to svědectví o mé zkušenosti s Bohem a jeho slovem. Je to radost a potěšení z poznávání Hospodina.

Musím také říct, že nerad kážu. Je to proto, že se bojím, abych správně ústy řekl to, co mé srdce prožívá. Jsem si vědom své nedostatečnosti ve vyjadřování.

Kázání (není to přednáška) může napomenout, zahrozit, rozbít staré předsudky, ale vždy musí končit nadějí, potěšením pro lid, který přišel slyšet Boží slovo.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Mám plán témat na celý rok. Na těžší teologické problémy rád pozvu své erudovanější kolegy. Přesto téma kázání velmi ovlivňuje život mých spolubratří. Zajímá mě, s čím zápasí, co je trápí, z čeho se radují.

Moje příprava vychází ze čtyř základních principů.

(a) Vidět – být v realitě doby, situace a tím i života lidí.

(b) Slyšet – jejich životní příběhy mluví, je potřeba je slyšet.

(c) Přemýšlet – zajímat se, jak je to doopravdy.

(d) Modlit se – bez Božího přiznání je vše marné.

Dobrá délka kázání je asi tak do 30 minut, mohou ale být výjimky.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Neumím nepřemýšlet o mých spolubratřích a přátelích, když si připravuji kázání. Takže mě ovlivňují.

A při samotném přednesu také. Nezájem mě potápí.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Velmi rád poslouchám jiná kázání. Nemám vyhraněný typ a myslím, že každý druh kázání je pro mě užitečný. Rád poslouchám i různé řečníky.

Nerad kritizuji kazatele, ve vědomí vlastní slabosti.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Lid musí rozumět, co je mu říkáno. Měl by být veden k přemýšlení nad Božím slovem a k hledání Hospodina. Emoce nemusejí být pro rozhodování tím správným vodítkem. Proto vedme lid k četbě Písma svatého, k přemýšlení nad ním a k pokornému chození s Bohem. Pak na nás při každém kázání Božího slova budou hledět oči dychtivých posluchačů toužících slyšet živé Slovo anebo jinak řečeno Slovo v pravý čas. Kraličtí měli jedno heslo: „Bedlivě sudte a slyšte.“

Dan Drápal

Pastor Křesťanského společenství a publicista

Co pro vás znamená kázání? Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete? Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Napsal jsem brožurku „Jak připravovat kázání“, kde jsou tyto otázky zodpovězeny obšírněji. Kážu v různých sborech a téma volím podle potřeby sboru, případně volím téma, jež může oslovit posluchače jaksi „univerzálně“.

Optimální délka kázání je 25 až 40 minut; má kázání trvají většinou 30 až 35 minut. Nemusí se mi to líbit, ale má zkušenost je taková, že trvá-li kázání déle než 40 minut, lidé už neudrží pozornost a málo si z něj pamatují, i když je obsahově výborné.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Modlím se, o čem mám v tom kterém sboru kázat. Samozřejmě se při kázání snažím udržovat oční kontakt s posluchači. Pochopitelně mě těší, pokud lidé poslouchají pozorně, a není mi příjemné, pokud svou mimikou vyjadřují nesouhlas (byť se mi to stává pouze výjimečně). Kaza-

tel si musí připomínat, že závisí na Bohu, a nesmí podlehnout snaze zalíbit se.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Jsem vizuální typ, a tak kázání raději čtu, než poslouchám. Ale pochopitelně také chodím na shromáždění jako řadový posluchač. Rád poslouchám lidi, o nichž vím nebo tuším, že opravdu chodí s Bohem. Mám několik oblíbených kazatelů, a když teď o tom přemýšlím, jsou každý jiný. Nezáleží mi na stylu, ale na tom, zda má kazatel kázání „zažité“, tedy zda je za ním jeho duchovní život. Dost těžko snáším kázání, která jsou vlastně jen referátem o knize, jež kazatele v minulém týdnu zaujala.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Potřebuje pozorně poslouchat, přemýšlet o tom, zda může něco z kázání prakticky aplikovat, a pokud obsahuje myšlenky, jež jsou v rozporu s tím, co si dosud myslel, zvážit, jestli nemá své myšlení přehodnotit, nebo naopak promyslet, v čem se kazatel mylí.

Václav Malý

Biskup Římskokatolické církve

Co pro vás znamená kázání?

Kázání je pro mne bezprostřední možností sdílet se s druhými o naději a radost z Božího slova.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte

téma na kázání? Jak kázání připravujete?

Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Snažím se kázat na texty z Písma, které připadají na ten den. Rozhodnu se pro nějaký úryvek, o němž rozjímám a převádím pro sebe do modlitby. Přečtu si k němu komentář. Posluchače však nezatěžuji odbornou exegezí. Rozumná a únosná délka nedělního kázání je 10 až 15 minut. Ne vždy se mi to povede.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Mám napsaná stručná hesla a jejich sled. To mi uvolňuje ruce, abych mohl reagovat na konkrétní atmosféru chvíle a případně uplatnit myšlenku, která mne napadne. Nespoléhám na to. Vím vždy předem, co chci říci.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Rád si vyslechnu kvalitní kázání jiných. To mne inspiruje a obohacuje. Vítám kázání, která do

hloubky rozvíjejí myšlenky Písma, aniž upadají do moralizování. Pravidelnou četbu kázání jiných nepěstuji. Nechci podporovat svou lenost a přejímat lacině myšlenky jiných.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Kázání má povzbuzovat na cestě víry a inspirovat posluchače, aby bral více do rukou Písmo, skrze něž objevuje velikost Boha a spásu skrze Ježíše Krista.

Josef Hrdinka

Kazatel církve adventistů

Co pro vás znamená kázání?

Kázání pro mne znamená předávání aktuálního Božího slova posluchačům do jejich konkrétní životní situace. Kázání vnímám i jako duchovní setkání s Ježíšem Kristem jako naším Spasitelem. Stejně kázání vnímám i jako posluchač, protože když přicházím naslouchat kázání, modlím se, aby ke mně promluvil Pán Bůh svým slovem. Kázání vnímám nejen jako předávání konkrétního Božího poselství věřícím posluchačům pro jejich duchovní obohacení a růst, ale i jako jedinečný evangelizační prostředek, který jim zprostředkovává poselství o Bohu a o spasení. Jako kazatel беру kázání i jako své osobní svědectví o Božím vedení a zásadách v mém životě, ale také jako svědectví o Boží moci, která se projevuje v přírodě, v dějinách světa i v životech jednotlivců. Kázání není pouze o zkoumání a aplikaci starých příběhů a pravd zaznamenaných biblickými autory už před tisíci lety, ale odhaluje Boží nadčasové pravdy a principy pro život člověka a pro jeho spasení. Znamená hledání způsobů, jak tyto nadčasové principy převádět do jazyka dnešní doby a sdělovat je lidem co nejsrozumitelnějším způsobem. Jak pomáhat lidem, aby si Boha a jeho působení vyzkoušeli sami.

Jste ochotný čtenářům dát trochu nahlédnout do „kuchyně“? Jakým způsobem volíte téma na kázání? Jak kázání připravujete? Jaká je podle vás optimální délka kázání?

Témata kázání volím několika různými způsoby. Jako kazatel na sboru si podle dlouhodobě zjištěných duchovních potřeb sboru dělám „plán kázání“ na celý rok. Do tohoto „plánu“ zahrnuji většinu svých kázání se záměrem, aby sbor mohl duchovně růst v určité oblasti. Samozřejmě, že v tomto plánu je dost prostoru pro další témata, která vyvstávají v životě sboru.

Dalším zdrojem témat jsou pastorační návštěvy v rodinách členů církve, během kterých zjišťuji, jaké problémy lidé prožívají, co je „pálí“, jaké mají potřeby a co je zajímavé. Sdružováním takto získaných podnětů se mi rýsují rámcová témata kázání, která si průběžně připravuji a přednáším. A znovu, pastorační návštěvy mi poskytují „zpětnou vazbu“, jestli byla takto získaná témata potřebná a nakolik pomohla lidem a sboru.

Dalším „vydatným“ zdrojem témat pro kázání je osobní studium Písma, při kterém mne silně osloví biblické poselství, příběh, text, nově objevená myšlenka nebo souvislost. Zpravidla si takovou myšlenku stručně rozpracuji, průběžně ji doplňuji různými myšlenkami, texty a příklady.

A po čase, až „úroda“ v této zahrádce dozraje, zpracuji konečnou verzi kázání. Podobně získávám náměty kázání a příkladů do nich při četbě knih, časopisů, sledování zpráv, z rozhovorů s lidmi apod. Pracuji podobně jako novináři, kteří „sbírají veškerý materiál“, aby ho jednou zpracovali.

Neméně důležitým zdrojem námětů pro kázání je to, „co mi Bůh položí na srdce“ v modlitbě nebo prostě při přemýšlení o životě. Někdy je Boží hlas velmi silný a já cítím, že toto je potřebné téma pro kázání. V každém případě pak hledám vhodné biblické pasáže, texty nebo příběhy, které onu silnou myšlenku co nejlépe vystihují, a pak kázání připravuji „standardním“ způsobem.

Kromě výjimek, kdy je potřeba promluvit na aktuální téma, které přinesly naléhavé závažné události, je příprava kázání většinou dlouhodobějším procesem (několika „P“). Nejdříve sám PROSÍM Boha v modlitbě o moudrost, o pomoc a vedení při přípravě kázání. Bez modlitby a vedení Duchem svatým nebude kázání kázáním, ale více nebo méně „odbornou přednáškou“. Poté, co si definuji POTŘEBU lidí nebo sboru, volím nejvhodnější PASÁŽ Písma. Tuto důkladně studuji s využitím původního jazyka, kontextu, dějin a snažím se co nejlépe porozumět dobovému pozadí. Studium záměrů autora a Pána Boha se snažím odhalit duchovní nadčasové PRINCIPY, které během kázání definuji a rozvádím v několika klíčových bodech. Hlavní myšlenky se pak pokouším převést do jazyka a pochopení dnešní doby a předat v PRAKTICKÉ aplikaci, aby lidé dostali určitý návod do života. Přiznám se, že i jako kazateli po více než 40 letech kázání mi jeho příprava zabere hodně času a sil. Píšu si poměrně podrobnou předlohu, kterou občas nechávám lidem, kteří mne o ni po kázání požádají.

Co se týče optimální délky kázání, doba, po kterou jsou dnes lidé ochotni a schopni věnovat čas intenzivnějšímu přemýšlení, se zkracuje. V době mého mládí to bylo 45–50 minut, dnes je to 20–30 minut. Během této doby se dá v kázání sdělit hodně, ale možná se ochuzujeme o hlubší souvislosti. Domnívám se, že v dobře připraveném kázání trvajícím 45 minut se řekne mno-

hem více cenných pravd než v kázání, které trvá 15 minut. Sám nemám problém se i ve svém věku plně soustředit i na promluvu (vysokoškolskou přednášku) trvající hodinu a půl. Nicméně způsobují se požadavkům posluchačů a nepřednáším kázání přesahující 35 minut.

Do jaké míry vás ovlivňují posluchači nejen při přípravě kázání, ale i při samotném přednesu?

Možná se v dřívějších dobách kázání vnímalo jako „jednosměrný proces“, kdy kazatel má předložit posluchačům Boží poselství. A kazatel se i při přípravě cítil jako Boží zmocněnec. Ale správnější je určitá „trojstranná interakce“ – jak při přípravě, tak i při přednesu kázání: kazatele s Bohem, kazatele s posluchači a posluchačů s Bohem. Pokud kazatel při přípravě kázání nereaguje na podněty a potřeby posluchačů, jeho kázání se může naprosto míjet účinkem. Někteří silně studijně či akademicky orientovaní kazatelé, kteří nemají čas, aby navštěvovali lidi v jejich domovech, protože většinu času tráví ve svých pracovnách, občas za kazatelnou rozpracovávají svoje teologické koncepty, které jsou naprosto odtrženy od běžného života lidí. Je to škoda, protože taková kázání lidem moc nepomohou. Příprava i přednes kázání je interaktivní proces, který má „tři fáze setkání“: při pastoračních návštěvách (podněty, témata), během kázání a pak znovu při pastoračních návštěvách (ověření, podpora změn).

Podobně interaktivní má být i přednes kázání. I když nežijeme v kultuře, kde lidé kazatele povzbuzují a inspirují hlasitými vstupy, existuje určitá forma interakce mezi kazatelem a posluchači. Tím nemyslím jen na extrémní projev nezájmu nebo nezáživnosti kázání, které posluchači vyjadřují tím, že při kázání spí. Lidé svým osobitým projevem, zrakovým kontaktem, mimikou, úsměvem, souhlasným přikyvováním dávají kazateli najevo svou reakci zájem, souhlas nebo naopak nesouhlas. Kazatel, který si osvojil základní pravidla sociální komunikace a udržuje s posluchači zrakový kontakt, dobře rozpozná reakce posluchačů a dokáže na ně pružně reagovat. Tím znásobí efektivitu předkládaného poselství.

Vy sám posloucháte nebo čtete kázání jiných kazatelů? Jaká kázání vás osobně oslovují, inspirují nebo je posloucháte se zájmem?

Čtení a poslouchání kazatelů беру jako součást svého „profesního růstu“ a jako cennou inspiraci způsobů zpracování biblických textů a způsobů přednesu. K poslechu kázání využívám cesty autem, kázání mám nahraná na nosičích, stažená z internetu anebo nahraná z bohoslužeb. Nejraději mám kázání adventistických kazatelů své generace, ale rád poslouchám i kázání mladých současných kazatelů. Všimám si, jak vnímají potřeby církve a lidí ve své době a jakým způsobem je zpracovávali. Podobně si občas pročítám kázání v tištěné podobě, kterých jsou v internetových archivech církví a sborů tisíce. Velmi silně mne také oslovují kázání „probuzeneckých“ kazatelů (Wesley, Spurgeon a další), kteří kázali předně evangelium o spasení v Kristu. Při jejich poslechu či četbě se pokouším hledat odpověď na otázku, v čem tkvělo tajemství moci těchto kazatelů, kteří ve své době (která nebyla o mnoho snazší) dokázali přivádět tisíce lidí ke Kristu, způsobit velká náboženská probuzení a vidět konkrétní projevy Boží moci v životech lidí. Hledám odpověď na otázku, proč je dnešní kázání „tak mdlé“, jakoby bez viditelných projevů Boží moci.

Když bychom se podívali na fenomén „kázání“ očima posluchače, co může posluchač udělat, aby kázání sloužilo k jeho růstu?

Když naříkáme nad „nevychovanou generací dnešních mladých lidí“, měli bychom současně

obvinít „jejich nevychované rodiče“, protože to oni takto vychovali svoje děti. Pokud si klademe otázky o efektivitě a moci dnešních kázání, o dobrých či špatných kazatelích, pak je třeba zaměřit se i na posluchače a jejich „práci“ při vnímání a aplikaci kázání do života. Pokud posluchači během týdne vůbec nežijí duchovním životem, pokud se za kazatele a jeho kázání vůbec nemodlí, pokud na bohoslužby přicházejí naprosto nepřipraveni a spíše jen jako kritičtí konzumenti, pokud chtějí, aby je kázání spíše pobavilo, než nasýtilo a usměrnilo, pak jim ani sebelepší kazatel s kvalitním kázáním tuto představu nesplní. Kázání je interaktivní proces, jehož výsledky zaručuje součinnost obou stran. Podobně jako úspěch v manželství je záležitostí obou manželů.

Posluchač by měl kázání brát jako Bohem učený způsob předávání Božího poselství a přijímat je „s otevřeným srdcem“. Tím nemyslím, aby je přijímal nekriticky, ale aby se nad poselstvím zamýšlel jako nad tím, co mu Bůh chce sdělit. Někdy Bůh k největším výzvám a změnám v životě používá „nejchatrnější nástroje“. Bůh není ve svém díle omezen prostotou svých nástrojů. Největší kázání na této planetě nepro nesli ti nejvzdělanější, ale obyčejní rybáři a dělníci, kteří „bývali s Ježíšem“ a On je zmocnil ke své službě. Duch svatý pak připravil jejich posluchače a výsledkem bylo, že kázané evangelium zasáhlo a proměnilo v době apoštolů celý svět. Posluchač může pro účinnost kázání udělat stejně jako dobře připravený a Bohem zmocněný kazatel.

Kázání v dějinách

Rozhovor s profesorem praktické teologie a někdejším děkanem Evangelické teologické fakulty Karlovy univerzity Pavlem Filipim

Vážený bratře profesore, dovoluji, abychom Vám položili několik otázek týkajících oblasti praktické teologie, ve které jste uznávaným odborníkem. Chystáme další číslo našeho časopisu Koinonia a jeho tématem je kázání, a proto Vás chceme požádat o odpovědi na následující dotazy.

Jak vypadalo kázání v rané církvi a jakou mělo formu?

Otázka je, co míníte „ranou církví“. Pro první dobu Skutky apoštolské uvádějí prakticky jen kázání misijní. Malou stopu „vzdělávacích“ kázání (vyučování) nacházíme v epištolách pastoraálních.

K jakým změnám došlo a jak a kam se posunulo kázání ve 2. a 3. století?

U Justina (cca 150) čteme, že „předsedající“ naváže na čtení „pamětních spisů apoštolů nebo proroků“ volnou promluvou k napomenutí a povzbuzení k následování těch dobrých slov. Čím dál častěji je však biskup tím, kdo káže. Z třetího a dalších století jsou známy mohutné kazatelské kreaace (Origenes, Zlatoústý, Augustin aj.) na velké celky biblických textů (celé knihy kontinuálně vykládané).

Představuje pokonstantinovská doba nějakou zásadní změnu?

Po této stránce nepřináší tato doba žádný zásadní zvrat. Ten byl jen v tom, že se církev otevřela masám vzdělanců i nevzdělanců a kázání na to muselo vzít zřetel.

Je pravda, že ve středověku kázali především slavní kazatelé nebo misionáři. Jaká byla běžná praxe?

Ve středověku se kázalo, a to většinou na tzv. starocírkevní perikopy. Ale kázalo se s oblibou také na životy světců a světic – v příslušné svátky.

Jak byste charakterizoval kázání ve vrcholném středověku?

Jak byla čím dál zřejmější krize církve, dál se pokus o obnovu a nápravu církevního lidu pomocí kazatelských kampaní, jejichž nositeli byli především řády. Šlo o tzv. predikantskou bohoslužbu (nesvátoctnou), slavenou i ve všední dny; její hlavní složkou bylo mobilizující kázání. U nás to byl Konrád Waldhauser a koneckonců ještě Betlémská kaple.

Reformace se vyznačuje návratem k Písmu a tedy zdůrazňuje centrální místo kázání. První reformaci charakterizuje také jistý

laický prvek. V čem především byl hlavní důraz a síla kázání této doby?

Laický prvek hrál roli snad jen ve valdenském hnutí. Ani v husitství, ani v Jednotě bratrské jej nenacházím výrazněji zastoupený. První reformace se vyznačuje kritikou zpronevěřilé církve a odkazem k zákonu Kristovu jako jediné autoritě v církvi.

V české reformaci má kázání jedinečné místo – snad u všech velkých postav tohoto času. Lze nalézt nějaký jednotící prvek jejich kázání? Není jím jistý tlak času, tedy eschatologická dimenze?

Eschatologickou dimenzi lze najít u (některých) husitských kazatelů. Kazatelství Jednoty bratrské charakterizuje výrazná pastýřská dimenze („uvést pravdu v lid a lid v pravdu“). V závěru historie Jednoty bratrské se pozornost přesunula k „metodické“ stránce kázání (Blahoslav, Komenský).

Velcí světoví reformátoři byli také výrazní kazatelé. Jak kázali, jaká byla jejich kázání, na co kladli důraz kromě základní zvěsti o milosti a svobodě v Kristu?

Kromě této základní zvěsti nacházíme v kázáních reformátorů ještě též polemiku s Římem (hlavně u Luthera).

Káže se v údobí reformace i tematicky?

Luther z jistého nezbytnosti kázal na perikopy. Kalvín upřednostňoval „lectio continua“. V každém případě šlo o výklad Bible, ne o témata.

Údobí ortodoxie, pietismu a osvícenství jsou údobí se specifickými důrazy. Co byste zdůraznil, pokud jde o kázání a jeho význam?

Kazatelé v období poreformační ortodoxie se soustřeďovali hlavně na potvrzení správné nauky, zejména ospravedlnění z milosti. Pietismus byl tichým protestem proti tomu: Víra musí přejít z hlav do srdcí, znělo jejich heslo. Bylo tedy zdůrazňováno niterné přijetí spásy a jeho důsledky v životě. Osvícenští kazatelé zase své promluvy zaměřovali k poučení jak správně a mravně žít.

Jak vnímáte probuzenecká kázání?

Probuzenecká kázání obecně charakterizuje tichý (někdy i hlasitý) odklon od „okovů textu“. Káže se evangelium, ne biblický text! Biblické texty kazatelům slouží spíše jako ilustrace či podněty k úvahám o zkušenosti spásy.

Po optimistickém liberalismu přišla světová válka a dialektická teologie (kterou někteří nazývají neoortodoxie) s návratem ke středu Písma; po moderní době přišla postmoderna. Jak je to vlastně dnes – pokud jde o dnešní dobu, jak se dnes káže a jak by se mělo kázat, aby Slovo zasahovalo dnešního člověka?

Novější homiletická literatura vykazuje jeden zřetelný trend: Soustřeďuje se na to, jak vykládaný biblický text působí na posluchače, který má být do výkladu vtažen.

Média dnes hrají jedinečnou roli v životě lidí. Jak se díváte na rozhlasová, televizní, tištěná (ať knižní, časopisecká, či dokonce „novinová“) kázání?

Tato kázání mají určitou dobrou funkci v případech, že posluchači (divákovi) je (nemocí či jinak) znemožněna účast na bohoslužbě. Ale trvale tuto přímou účast nenahradí.

Když byste se pokusil hodnotit dnešní kázání a kazatele, co byste zvláště zdůraznil?

Myslím – ač nemám úplný přehled – že kázání dnešních kazatelů jsou kratší, stručnější, spíše spěchají k centru výpovědi. Ale to je jen můj odhad.

Jaké podle Vás musí být kázání, aby to byla poctivá zvěst Písma? Na čem především záleží?

Na dobré exegesi, která respektuje rétoriku textu, a na lásce k posluchačům. (To, co E. Achtenmaierová nazývá „Priestly listening“: číst a vykládat text jakoby zástupně za posluchače.)

Co byste popřál na závěr začínajícím i zkušeným kazatelům? Jakým způsobem se může kazatel – pokud jde o kázání –

zdokonalovat, růst? Co byste, bratře, především doporučil?

Nemám lepší doporučení než to, které Jan Blahoslav adresoval kazatelům:

Pamatovati na to... kdo jsi, či služebník, kterého Pána místo držíš, s čím jsi poslán a ke komu. Vzat jsi jako David od pastvy, ex humili loco, Kristův služebník jsi, šafář tajemství Božích, k čeládce jeho jsi poslán, aby jim pokrmu od Pána jako synům a dcerám nařízeně rozdělával, jsa povinen časem svým ze všeho Pánu svému počet učiniti... Kdo jsou pak ti, kterýmž představen, zdali ne rovní bratři tvoji, tak dob-

ří jako i ty, snad lepší v něčem. Nemáš přes ně nic; neníť proč se nad ně výšiti, jimi pohrdati; čeládka Páně, témuž jako i ty Pánu a snad někdy platněji, mileji sloužící než ty... Správcem tě ustanovili, nevyvyšuj se, ale buď jako jeden z nich, totiž ani v řeči, ani v skutcích vysoké myslí neprokazuj. Svěřeny jsou věci veliké... Hádej, k čemu tě taková nesmírná dobrota Boží vede a ponouká...

Děkujeme Vám, bratře profesore, za rozhovor.

Rozhovor připravil Luděk Svrček

Kázání v dějinách

Luděk Svrček

Záměrem pro vybrání různých typů kázání z dějin křesťanské církve pro tuto Koinonii bylo nejen získat jakýsi přehled o tom, jak se kdy kázalo, a tedy pokusit se o jednoduchý náčrt vývoje kazatelství, ale také učinit pokus o vhlédnutí do atmosféry doby, vztahu kazatele a posluchačů a i možného vlivu kázání.

Snažili jsme se vybrat kázání s eschatologickou tematikou (zajímalo nás, jak byla v dějinách tato tematika uchopována a jak se s ní kazatelé z různých teologických pozic vypořádávali) anebo s tématy, která se týkala praktického křesťanského života.

Na počátku je vždy krátká informace o každém autorovi, s datací údobí, ve kterém žil, a pokusem jej stručně charakterizovat, včetně základních důrazů jeho nasměrování či přínosu. Na konci textu uvádíme, z jakého zdroje kázání citujeme, u některých textů je i konkrétně uvedeno datum jeho přednesu.

Snažili jsme se vybrat kázání rozsahem krátká; pokud jde o delší kázání, zveřejňujeme buď

jen významnou část, nebo kázání zkracujeme, jak je z textu patrné.

Zachovali jsme vždy původní citovaný text, který neopravujeme – čtenář tak má větší možnost vhledu do situace, atmosféry a doby. Proto lze v jednotlivých příspěvcích vnímat rozdílný způsob jak psaní, tak i zachycení mluvené formy jazykového přednesu.

V řazení jednotlivých článků postupujeme historicky, tedy od staré církve (Cyril Jeruzalémský, Zlatoústý) přes středověk (Bernard) k rané české reformaci, která vlastně formálně patří ke středověku (Hus, Želivský), přes světovou reformaci (Luther) k probuzenectví (Wesley, Müller, Whiteová) k novější době (Karafiát, Lewis) až po dobu nejnovější, takřkajíc současnou (Heller, Rejchrt, Karásek).

Ze samotného výběru je zřejmé, že jsme upřednostnili českou linii kazatelskou, jak dokládá výběr jednotlivých představitelů (Hus, Želivský, Karafiát, Heller, Rejchrt, Karásek).

Teolog a biskup raného konstantinovského údobí strávil pro své protiariánské názory část života ve vyhnanství. Významná je jeho pastorační a katechetická činnost.

O dvojím příchodu Ježíše Krista

Zvěstujeme Kristův příchod. Nejenom jeden, ale i druhý, mnohem krásnější, než byl první. Smyšlem onoho příchodu byla spíše trpělivost, tento pak ponese diadém Božího království.

Neboť u našeho Pána Ježíše Krista je všechno většinou dvojí. Dvojí narození: jedno z Boha před věky, druhé z Panny před dokonáním věků. Dvojí sestoupení: jedno skryté, jako když padal déšť na rouno, druhé pak zjevné, totiž to budoucí.

Při prvním příchodu byl ovinut plénkami v jeslích, při druhém bude zahalen světlem jako šatem. Při prvním vytrpěl kříž a pohrdal potupou. Při druhém přijde obklopený šikem andělů a oslavený.

Nespokojujeme se proto jen s prvním příchodem, ale očekáváme i druhý. A když jsme při prvním řekli: „Požehnaný, který přichází ve jménu Páně“, budeme totéž opakovat při druhém, abychom uctili Pána a zvolali, až mu poběžíme vstříc s anděly: „Požehnaný, který přichází ve jménu Páně.“

Spasitel přijde, ne aby byl opět souzen, ale aby povolal k odpovědnosti ty, od kterých byl povolán na soud. Ten, jenž kdysi, když byl souzen, mlčel, připomene zlosynům, kteří se opovážili sáhnout vůči němu k ukrutnostem, když ho pověsili na kříž: „Toto jsi udělal, a já jsem mlčel.“

Tenkrát přišel ze svého dobrotitivého úradku poučit lidi mírným přesvědčováním. Avšak potom, ať chtějí nebo nechtějí, budou podrobeni jeho vládě.

O onom obojím příchodu mluví prorok Malachiáš: „Nenadále pak vstoupí do svého chrámu Pán, kterého hledáte.“ To je první příchod.

A takto začíná mluvit o druhém: „A posel smlouvy, po němž toužíte, opravdu přijde všemohoucí Pán. Kdo však snese den jeho příchodu? Kdo obstojí, až se on ukáže? Bude jak oheň taviče, jako louh těch, kdo bělí prádlo. Usedne tavič a bude čistit.“

Také Pavel naznačuje onen dvojí příchod, když píše Titovi: „Projevila se přece Boží dobrota, která přináší spásu všem lidem. Vede nás k tomu, abychom se odřekli bezbožného života a světských žádostí a žili v tomto nynějším věku rozvážně, spravedlivě a zbožně a přitom očekávali to, o čem máme naději, že nám to přinese blaženost: slavný příchod našeho velikého Boha a Spasitele Krista Ježíše.“ Vidiš, jak vyjádřil příchod první, za který vzdává díky, i druhý, který očekáváme.

Proto nám předávané vyznání víry ukládá, abychom věřili v toho, „který vstoupil na nebesa, sedí po pravici Otce a znovu přijde ve slávě soudit živé i mrtvé a jeho království bude bez konce“.

Přijde tedy náš Pán Ježíš Kristus z nebe. Přijde slavně na sklonku tohoto světa, v poslední den. Nastane totiž konec tohoto světa a tento stvořený svět bude obnoven.

(Citováno zkráceně podle: www.teofil.cz, Revue pro život víry /Cat. 15,1–3, Patrologia Graeca 33, 870–874.)

Slavný kazatel, vykladač celé Bible, s důrazem na přirozený význam, bez alegorie. Stal se konstantinopolským patriarchou, ale pro pletichy jiných poslán do vyhnanství, kde zemřel.

Výklad Janova evangelia

Čtvrtá homilie (J 1–5)

Žijme jako cizinci a poutníci, jimž je vše pozemské cizí. Má-li někdo peníze a hodně majetku, užívej ho tak jako poutník, který, ať rád či nerad, se toho musí vbrzku zbavit. Ublíží-li ti někdo, nehněvej se trvale, ano, ani jen chvíli. Apoštol nám nedovolil hněvat se ani celý den. „Slunce nezapadej nad vašim hněvem“ (Ef 4,26). A právem. Bylo by si přát, aby se i v tomto krátkém čase nepříhodilo nic nepříjemného. Zastihne-li nás noc, věci se stanou horšími, poněvadž vzpomínka zapaluje tisíce ohňů a poněvadž ve chvíli oddechu s trpkostí myslíme. Proto dříve než přijde tento zhoubný odpočinek a dříve než vzplane plamen se vši prudkostí, káže předejít zlu a zlo uhasit. Proto je třeba co nejdříve uhasit oheň a nedovolit mu vysoko vzplanout. Tato nemoc bývá příčinou mnohého zlého. Rozvrátila celé domácnosti, rozbila staré zvyky a v krátkém čase vše zničí. Nepouštějme tedy tuto šelmu z uzdy, ale dejme jí silný náhubek: strach z budoucího soudu. Zarmoutí-li tě přítel či rozčílí-li tě někdo z domácích, vzpomeň na svá provinění vůči Bohu i na to, že si svou mírností, budeš-li laskavý, připravuješ onen mírný soud. „Odpusťte, a bude vám odpuštěno“ (L 6,37), a bude po tvé nemoci. Zamysli se, zdali ses někdy opanoval ve své prchlivosti, a zdali ses někdy dal unést hněvem. Obojí srovnej a jistě ti to pomůže k nápravě. Řekni mi: Kdy ses pochválil? Když ses neovládl, či kdy ses ovládl? Což po prvním zlobném výbuchu jsme si nečinili výčitky a nezastyděli jsme se, což jsme nelitovali svých slov a skutků? Když se ovládneme, což nejásáme a nejsme pyšní jako vítězi? Vítězství nad hněvem je totiž neoplácet stejným (to je nejhorší porážka), ale klidně vše snést a vyslechnout. Vítězem je ne ten, kdo ublíží, ale ten, kdo dovede snést křivdu. Hněváš-li se,

neříkej: Postavím se proti, půjdu proti. Ani neříkej těm, kdo tě varují před hněvem: Nestrpím, aby odešel beztrestně, kdo mne zesměšnil. Nikdo se ti nebude smát, leda když se uchýlíš k pomstě. Bude-li se smát tvému klidu, bude jednat jako pošetilec. Vítězíš-li, nehledej slávu u pošetilých, nýbrž za dostatečnou považuj slávu, kterou získáš u rozumných lidí. Proč ti ale uvádím malé bezvýznamné lidské divadlo? Hleď a pamatuj na Boha, a On tě pochválí. Koho On chválí, ten nepotřebuje hledat chválu u lidí. Lidé často chválí, buď aby se zavděčili, nebo aby druhé znepřátelili. Taková chvála nepřináší užitek. Boží rozhodnutí je daleko takovéto rozkolísanosti a pochválenému přináší hodně prospěchu. O tuto chválu tedy usilujme.

Chceš vědět, jakým zlem je hněv? Zastav se na náměstí, kde se lidé hádají. Nesnadno prohlédneš odpornosti, když tvá mysl bude zatemněna a zpita hněvem. Když budeš prost hněvu, tehdy budeš moci pozorovat své nitro na jiných, ježto tvůj soud nebude pokažen. Podívej se na kolem proudící dav. Rozvášněný, jako šílený, hanebně si počínající. Když zuří v nitru hněv, ústa vydechují oheň, oči srší oheň, tvář se nadýmá, ruce se neklidně rozpínají, nohy směšně poskakují a hněvivě kopou do všeho, co jim přijde do cesty. Ničím se takoví lidé neliší od šilenců, ale ani od splašených oslů. Kopají, koušou. Rozhněvaný člověk nezná slušnost. Když se potom po tomto směšném chování vrátí domů a zamyslí se nad svým chováním, bědují a současně se i bojí, poněvadž uvažují, kdo vlastně byl příčinou jejich hněvu. Ve svém hněvu nemyslili na nic, když však vystřízlivěli ze svého hněvu, uvažují, kdo z přítomných byli přátelé a kdo nepřátelé a protivníci. Obojích se bojí. Jedněch proto,

že je velmi potupili, druhých proto, že ti měli zábavu z jejich pošetilého počínání. Kupříkladu, aby se nestalo něco zlého zbitému či aby horečka nepřivodila smrt nebo aby se rána nestala nezhojitelnou. A bylo ti zapotřebí prát se? Bylo třeba, aby ses hádal a nadával? Ani to, ani ono. Začátkem hádek jsou nadávky a proklínání. Nerozumnější obviňují zlé duchy a špatné časy. Příčinou není špatná doba ani to nezavinil zlý duch, nýbrž lidská špatnost. Sami si zlé duchy přivolávají, sami sobě škodí. Že hněvem kypí srdce, že kouše a uráží? Znam to. Proto obdivuji ty, kteří zkontrolovali toto divoké zvíře. Budeme-li chtít, můžeme odehnat nemoc. Což ne proto, že nás odstrašuje strach nemění než hněv, který nedovoluje, aby hněv propukl? A proč služebníci, které jsme nesčíslněkrát urazili, mlčí? Což ne proto, že je poutá totéž pouto? Nemysli však pouze na strach před Bohem, ale že tě trestá již tehdy, když ti káže mlčet – a pak vše klidně sneseš. Řekni tomu, kdo na tebe doráží: Co ti mám udělat? Někdo jiný mi drží ruku i jazyk. A tvá slova budou tobě i jemu látkou k rozumné úvaze. Nyní však i kvůli lidem vydržíme velmi mnoho. Často těm, kteří nás dráždí, říkáme: On mne rozzlobil, ne ty. Neměli bychom před Bohem osvědčit takovou opatrnost? Jakou máme potom čekat milost? I své duši řekněme: Bůh nám

nyní zadržuje ruce: Nevyskakujme, neposlouchejme více lidí než Boha. Nepocítujete hrůzu z takových slov? Nechci však, abyste pocítovali hrůzu jen z takovýchto slov, ale i z jednání. Bůh totiž přikázal políčky nejen snést, ale vydržet ještě mnohem více. My se však tvrdošíjně bráníme. Nejen, že nechceme nic vydržet, ale my se ještě zlobíme. Dokonce často první zdvihne ruku a pokládáme za slabost, kdybychom jednali jinak. A horší na tom je, že se považujeme za vítěze, když jsme poraženi a ležíme na zemi. I když dostaneme nesčetné ran od ďábla, věříme, že jsme ho přemohli. Proto, prosím, snažme se poznat, jak lze zvítězit, a podle toho jednejme. Trpět znamená totéž, co být vyznamenan. Chceme-li totiž, aby Bůh nás prohlásil za vítěze, nejdříve v těchto zápasech podle předpisů o světských zápasech, ale zachovávejme Bohem pro tyto zápasy stanovený zákon a pak vše klidně sneseme. Tak zvítězíme i nad protivníky i nad vším pozemským a dosáhneme slíbených dober milostí a dobrotivosti našeho Pána Ježíše Krista, skrze něhož a s nímž Otc i Duchu Svatému sláva, vláda, čest nyní i vždy na věky věků. Amen.

(Citováno zkráceně podle: Novák Josef J. edit.: Patristická čítanka, Praha: Charita, 1993, IN IOANNEM HOMILIAE, 78–80.)

Bernard z Clairvaux (1090–1153)

Poslední velký představitel raně středověké tradice klášterní teologie, mimořádně významná postava církve ve 12. století. Bývá nazýván „posledním z církevních otců“.

Přijde k nám Boží slovo

...

Známe trojí příchod Páně. Třetí příchod je mezi oněma dvěma. Ty dva jsou zjevné, ale tenhle nikoliv. Při prvním byl spatřen na zemi a měl společenství s lidmi, když, jak sám svědčí, viděli, a přece nenáviděli. Při druhém pak „uvidí každý člověk spásu od našeho Boha“ a „budou patřit na toho, kterého probodli“. Prostřední je tajný.

Při něm ho vidí jen vyvolení sami v sobě a jejich duše budou spaseny. Při prvním příchodu tedy přišel v slabém těle, při tomto prostředním v duchu a v pravdě, při posledním ve slávě a velebnosti.

Tento poslední příchod je totiž jakási cesta, kterou se od prvního dojde k poslednímu. Při prvním byl Kristus našim vykopením, při po-

sledním se zjeví jako náš život, při tomto je naším odpočinkem a naší útěchou.

Ale aby se snad někomu nezdálo vyumělkované to, co říkáme o tomto prostředním příchodu, pošlete jeho samotného. Říká: „Miluje-li mě kdo, bude zachovávat mé slovo, a můj Otec ho bude milovat, a přijdeme k němu.“ Neboť jsem četl jinde: „Kdo se bojí Boha, bude konat dobro.“ Ale cítím, že něco víc je řečeno o milujícím, protože bude zachovávat slova. Kde se tedy mají zachovávat slova? Není pochyby, že v srdci, jak říká prorok: „V mém srdci uchovám tvůj výrok, abych se neprohřešil proti tobě.“

Tímto způsobem opatruj Boží slovo: „Blahoslavení jsou, kdo ho opatrují.“ Ať je tedy přeneseno do hloubi tvé duše, ať přejde do tvých citů a do tvých mravů. Pojídej dobro, a tvá duše se bude kochat v tučné hojnosti. Nezapomínej jíst

svůj chléb, aby tvé srdce nevyschlo, ale aby se tvá duše nasýtila jako morkem a tukem.

Jestliže budeš takto zachovávat Boží slovo, beze vši pochyby ono zachová tebe. Neboť k tobě přijde Syn s Otcem, přijde veliký Prorok, který obnoví Jeruzalém, a udělá vše novým. Toto provede tento příchod: „Jako jsme na sobě nesli podobnost s tím člověkem, který pocházel ze země, stejně tak ponese podobnost i s tím, který je z nebe.“ Tak jako starý Adam panoval v celém člověku a celého zaujímal, tak teď ať celého dostane Kristus, který všechno stvořil, všechno vykoupil a všechno také oslaví.

...

(Citováno zkráceně podle: www.teofil.cz, *Revue pro život víry. In Adventu Domini, Sermo V – De medio adventu, et triplici innovatio.*)

Jan Hus (1369/71–1415)

Český reformátor, univerzitní učitel, děkan i rektor, slavný a oblíbený kazatel, který za poznanou pravdu položil život.

Společná řeč o apoštolích nebo na den Šimona a Judy

Evangelium Matouš 5 (13–16).

Za onoho času řekl Ježíš učedníkům svým: Vy jste sůl země: jestliže sůl se zkaží, čím bude osolena? K ničemu nehodí se již, leč ji vyhodit ven a nechat pošlapat od lidí. Vy jste světlo světa. Nemůže se ukrýti město na hoře ležící. Aniž rozsvěcují svíci a kladou ji pod měřici, nýbrž na svícen, aby svítila všem, kteří jsou v domě. Tak sviť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž je v nebesích.

(1.) Náš Spasitel v tomto evangeliu připodobňuje své učedníky k soli a světlu, dává z protikladu vyrozumět, že nezkaží-li se sůl, je k mnohemu užítu, a nebude-li světlo ukryto, velmi prospěje. A proto s jistotou prikazuje apoštolům, uzavíraje nakonec: „Tak sviť světlo vaše před lid-

mi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž je v nebesích.“

Proto praví: „Vy jste sůl země“, tj. koření, tj. ozdobení lidské přirozenosti, tj. lidí, poněvadž lidé mají býti kořenění moudrostí slova. Proto praví Hugo, že apoštolové a kazatelé jsou nazýváni solí, že mají pramen hříchu vysušiti a červy neřestí zapuzovati.

(2.) U Marka 9 se praví: „Dobrá je sůl. Pakli sůl bude neslaná, čím ji osolíte? Mějte v sobě sůl a zachovávejte pokoj mezi sebou.“ U Lukáše 14: „Tak zajisté každý, kdo se neodřekne všeho, co má, nemůže být mým učedníkem“ a hned následuje: „Dobrá je sůl. Pakli však se sůl zkaží, čím se osolí? Nehodí se ani do země, ani do

hnoje, nýbrž ven ji vyhodí: Kdo má uši k slyšení, slyš.“ To zároveň ve spojeném výroku vyžaduje mnohé objasnění vzhledem k potřebě nasloučajícího lidu.

Rozuměj tu „čím se osolí“, totiž sama sůl, tj. doktor nebo prelát, tj. kým bude napravena jeho zpozdilost, poněvadž v Ekleziastiku 13 se praví: „Kdo polituje zaklínače hadů, byl-li uštknut?“ Za druhé: Čím se osolí, totiž lid, tj. kým bude osloven, když doktor nebo prelát se zkazí?

Znamenej: Sůl je skládána žářem slunce nebo ohně a vanutím větru, a v důsledku toho podle pravidla filosofa ve 4. knize Meteor je rozkládána studenem a vlhkem; tak praví doktoři a preláti jsou dohotovováni vodou křtu a žářem božského ohně a vanutím Ducha svatého a zbělí z černě hříchu jako sníh. Proto přirozenost vodní, do nich vtělená, znamená nestvořenou moudrost, která je v nich, jíž má být spravováno všechno lidské vědění. Proto se přikazuje v 2. kapitole Levitiků obětovat sůl při každé oběti, a proto praví apoštol ve 4. kapitole ke Koloským: „Řeč vaše budiž vždycky v milosti, okořeněna solí, abyste věděli, kterak máte odpovídati jednomu každému.“

Hugo praví: „Tj. aby byl pošlapán s těmi vespod, aby byl uvržen v pekelnou propast pod všechny ostatní“; Izaiáš 10: „Položí jej v pošlapání jako bláto na ulicích.“

Augustin v homilii: „Šlapat se může jen po nižším; ale nižší není, kdo třeba tělesně mnoho trpí, srdcem přece zakotven je v nebi.“

(3.) První světlo u Jana je Kristus: „Já jsem světlo světa“; apoštolové světlo druhotné. On sám světlo o sobě, apoštolové paprsky světla skrze druhotné. On sám světlo o sobě, apoštolové paprsky světla skrze něho. Proto řekl: „Vy jste sůl“ dobrým životem skrze moudrost, „a světlo“, dobře učíte; „vy jste sůl“ v příkladech, „a světlo“ v učení. Přirovnal je tedy Spasitel dobře napřed k soli, potom však k světlu, aby především dobře žili a potom učili; a že v důsledku toho prokázali dobré skutky jiným svítící. Proto uzavírá podobností takto: „Tak sviť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž je v nebesích.“

(4.) Město na hoře ležící jsou sami apoštolové v Kristu zakotvení, kterážto město se nemůže skrýt a ani nemá. Neboť u Jeremiáše v kapitole

1. se praví: „Já postavuji tě jako město hrazené“, toto město se spravuje vnitřně moudrostí a zevně chrání trpělivou statečností. Proto nazývá Spasitel učedníky městem na hoře ležícím řka: „Nemůže se skryti město,“ jako by říkal: Jako je lidem patrné město na hoře ležící, tak vy nemůžete zůstat skryti, poněvadž jste určeni jiným k ochraně a osvětlení.

(5.) Rozsvícená svítlna je doktor nebo učený prelát, měrice láska nebo strach, svítlna vůle, hotova zjevně učit, dům je svět. Nemá tedy doktor či apoštolský prelát, osvětlený světlem vědění, skrývat učení pod měřicí pozemské lásky nebo pod měřicí strachu z obvinění, ale kromě svítilny, tj. nadto postavit příkladný život a dobrovolně i vhodně svítit všem, kteří jsou v domě, tj. ve světě, kdokoli chtějí hledět do světla jeho učení.

Augustin v homilii na toto evangelium praví: „Ať nikdo nerozsvěcuje svítilnu, aby ji skrýval, neb něco by také znamenala měrice, že totiž postavit svítilnu pod měřicí by bylo tolik jako opatrovati si pozemský tělesný prospěch místo zvěstování pravdy, zatímco se bojí, aby nezakusil nějakou nesnáz v ohledu hmotném a časném. Jmenuje se měrice nejspíš pro vrácení míry, poněvadž každý vezme odplatu za to, co v těle učinil, aby ,každý (praví apoštol) obdržel to, co vykonal tělem. A jako na jiném místě se praví ,jakou měrou měříte, takovou bude vám odměřeno, snad že časné statky, které se tělem získávají, jsou určitou mírou dní a začínají i míjejí, což asi značí měrice; věčné však duchovní statky v ničem takovém nesouvisejí: Bůh totiž neuděluje ducha podle míry. Staví tedy svítilnu pod měřicí, kdo zastírá a přikrývá světlo dobrého učení časným prospěchem.“ Tolik Augustin.

(6.) Jest třeba poznamenat, že v tomto evangelii jsou uváděny vlastnosti apoštolů a prelátů, kteří dlí ve svém úřadě.

Neboť 1. zástupci apoštolů mají rozlišovat v tom, co třeba konat, poněvadž jsou správci jiných, a tak se to vztahuje na rozlišování, když se říká „vy jste sůl země“, bez kteréhož rozlišování zástupci apoštolů se nehodí k ničemu, podle Lukáše ani do hnoje, ale aby byli ven vyhozeni a od lidí pošlapáni.

2. se ukazuje, že zástupci apoštolů mají mít jasnou znalost k porozumění písem. Toho se zde týká: „Vy jste světlo světa.“

3. má být při nich stálost, čehož se zde týká „nemůže se ukrýti město na hoře ležící“. O té stálosti mluví Augustin na počátku homilie tohoto evangelia řka: „Pán ukazuje, že třeba soudit pošetilé, kteří pachtíce se za hojností časných statků nebo strachující se nedostatku, ztrácejí statky věčné, jichž nemohou lidé dát ani vzít. Proto zkazí-li se sůl, čím bude osolena? To jest: Jestliže vy, jimiž jaksi kořenění mají být národové, ztratíte království nebeské pro strach z časných pronásledování, jací budou lidé, kterými byste mohli býti uvedeni do bludu, ačkoli vás Bůh vyvolil, aby skrze vás blud ostatních byl odstraňován? K ničemu se tedy zkažená sůl nehodí, než aby byla ven vyhozena a od lidí pošlapána. Není proto šlapán od lidí, kdo snáší pronásledování, ale kdo jest omámen strachem z pronásledování; šlapat se může jen po nižším,

ale nižší není, kdo třebas tělesně mnoho trpí, srdcem zakotven je v nebi.“ Tolik celkem Augustin.

Městem pak pevným, na hoře založeným, je naznačena stálost apoštolů a jejich následovníků, jež má být založena na Kristu, jak praví Matouš v kapitole 10 a 24: „Kdo však vytrvá až do konce, ten spasen bude.“

4. preláti mají být vynikající svatosti, jež se projevuje skutkem, a proto jsou přirovnávání k svítilně postavené na svícen, jež celý dům osvětluje.

A toto vše se má při nich skvíti k slávě Otce nebeského a má být při nich pravé úsilí, neboť k tomu dodává Spasitel: „Tak sviť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž je v nebesích.“

(Citováno podle: Kaňák Miloslav edit., Hus stále živý, Praha: Blahoslav, 1965, 70–72.)

Jan Želivský (1380–1422)

Pražský radikální kazatel a vůdce lidu rané husitské doby, zemřel jako mučedník, když byl vlákán pražskými radními k jednání.

Římanům 6,19–23

Bratří, člověčskou věc vám pravím pro mđlobu těla vašeho. Jako jste vydávali těla svá v službu nečistotě a nepravosti k nepravosti, tak nyní vydávejte údy své v službu spravedlnosti k ospravedlnění. Když jste byli služebníky hříchů, cizí jste byli spravedlnosti. Jaký jste měli tehdy užitek z toho, zač se nyní stydíte? Konec zajisté těch věcí jest smrt. Nyní pak vysvobození jsouce od hříchů a podmanění v službu Bohu, máte užitek svůj ku posvěcení, cíl pak život věčný. Odplata za hřích je smrt, ale milost Boží život věčný v Kristu Ježíši, Pánu našem.

Člověčskou věc vám pravím. Tělo zajisté naše při počátku stvoření bylo silné, zdravé, vyhovující a poslouchající duši, ale po hříšném pádu se stalo slabým, bezmocným a zatěžujícím duši i strhujícím ji. Tělo, kteréž porušené jest, zatěžuje duši (Moudrost 9,15). Proto blažený Pavel, tajemník nebeského dvora, ježto byl vytržen až do třetího nebe a spatřil tam dvorskou službu, jako králův zmocněnec nás chce poučiti, i praví: Člověč-

skou věc vám pravím. Nováčkům zajisté nelze uložit těžší úlohy. Proto jako zkušený lékař své učení přizpůsobuje, aby zmírnil naši mđlobnost. Takový jest i přirozený běh věcí, že děti živíme pokrmy lehčími zprvu, později těžšími. Jakmile však ve víře poněkud zdomácněli, hned je ohnivě napomínal, řka: Ó, blázniví Galatští! I žalmista praví: Odvrát oči mé od marnosti (118,37). Nezohavujte duši svých nečistotou. Svatí buďte,

protože já svatý jsem (Leviticus 11,44). Augustinus: Tak jako nás k hříchu nepudila bázeň, nýbrž žádostivost, tak i ke spravedlivému životu nás nemá pobízet strach z trestu, nýbrž láska ke spravedlnosti. Jak by chtěl říci: Sluší se, abyste spravedlnosti dali to, co jste přáli nespravedlnosti. To je lidské, je to člověčská věc. Lépe jest tedy sloužiti Bohu než ďáblu, neboť Boha neuzří, kdo není čistého srdce. Blahoslavení čistého srdce (Matouš 5,8). Čistotou srdce se mysl ubrání zločinu. Bůh shlíží jen na čisté a chrám Boží nemůže býti jiný než čistý, jako zase chrám ďáblův nemůže býti čistý. Vydávajme tedy těla svá jako Maria Magdalská. Smilní-li tělo, všechny jeho údy smilstvu přisluhují. Jediný hřích přivodí všechny hříchy.

Když jste byli služebníky hřícha, to jest, když nad vámi panoval hřích, *cizí jste byli spravedlnosti*, nedostávalo se vám spravedlnosti Páně a otrocky jste sloužili nepravosti. Svobodní jste byli od Boží služby asi tak, jako je uprchlý otrok svobodný od služby svého pána. Od koho kdo jest přemožen, tomu jest i v službu podroben (2. Petrova 2,19). Každý, kdo činí hřích, služebník jest hříchu (Jan 8,34). Jak zhoubné služebnictví, jak zlá otročina, kde panuje vina a spravedlnosti dán jest výhost. Praví Augustinus, že dobrý člověk, i když slouží, je svobodný, a zlý člověk, i když kraluje, jest otrokem netoliko jednoho člověka, nýbrž, což mnohem horší jest, tolika ďáblů, kolika neřestí. My, kteří jsme z této služby vysvobozeni skrze Ježíše Krista, nesmíme nadále sloužiti neřestem.

Jaký jste měli tedy užitek? Jako by říkal: Když jste dosáhli žádostivosti svých chtíčů jako prasata a šelmy, jaký jste z toho měli užitek? Vždyť nyní zdravou svou myslí se za to stydíte! Chlouba naše jest svědectví svědomí našeho, že v sprostnosti a v upřímnosti Boží, ne v moudrosti tělesné, ale v milosti Boží obcovali jsme na tomto světě (2. Korintským 8,5,6). Ambrosius: Kdo odstupuje od pokladu, má nouzi, kdo od pramene, žízní, kdo od ctnosti, chátrá, kdo od moudrosti, hloupne, sebe sama se vzdává, kdo se od Pána oddaluje. Hle, kam až sváděj tělesné rozkoše, až k smrti věčné tě zavedou! Dříve než poznali víru

Kristovu, Římané sloužili všem neřestem, jež by bylo nechutné vyjmenovávat; když však se jim dostalo víry, styděli se nejenom za své skutky, nýbrž ještě i za své vzpomínky na ně. I my bychom se tak měli hanbiti, opakující se žalmistou: Na každý den styděti se musím a hanba tváře mé přikrývá mne (Žalm 43,16). Tobě, tobě samému zhřešil jsem, smiluj se nade mnou (Žalm 50,6)!

Nyní pak vysvobození jsouce od hříchu a podmanění v službu Bohu. Stvoření zajisté tobě, učiniteli, posluhujíc, rozněcuje se k trápení proti nespravedlivým a poulevuje, aby činilo dobrodiní (Moudrost 16,24). Proto praví Hospodin: Služebník můj jsi, Izraeli, skrze tebe oslaven budu (Izaiáš 49,3). Mnohem lépe by mně bylo umřít, nežli by kdo chválu mou vyprázdnil. Neboť kázali evangelium, nemám se čím chlubit, poněvadž jsem to povinen. Ale běda by mně bylo, kdybych nekázal! Svoboden zajisté jsa ode všech, všechněm sebe samého v službu jsem vydal, abych mnohé získal. A to činím pro evangelium, abych účastník jeho byl (1. Korintským 9,15.16.19.23).

Nyní pak vysvobození jsouce od hříchu a podmanění v službu Bohu. Mluvil Hospodin k Abrahamovi: Bude símě tvé pohostinu v zemi cizí a bude v službu podrobena a zle s ním budou nakládati po čtyři sta let. Ale národ ten, jemuž sloužiti budou, já souditi budu, praví Bůh (Skutky 7,6.7). Přišel jsem do Asie, slouže Pánu se vši pokorou i s mnohými slzami a pokušeními (Skutky 20,18.19).

Máte užitek svůj ku posvěcení, cíl pak život věčný. Odplata za hřích jest smrt. Duše, kteráž hřeší, umře (Ezechiel 18,4). Žádost, když počne, porodí hřích, hřích pak vykonaný zplozuje smrt (Jakub 1,15). Smrt hříšníků nejhorší (Žalm 33,22). Jako hovada v pekle sklaveni budou, smrt je spase (Žalm 48,15). Vždycky budou lidé umírat, aby žili, a žít, aby umírali.

V Kristu Ježíši, Pánu našem. Uzříte mne, neboť já živ jsem, i vy živi budete (Jan 14,19). Království jeho pak nebude konce.

(30. VII. 1419. Citováno podle: Molnár Amadeo: Výzva Jana Želivského, Praha: Kalich, 1954, 122–124.)

Kristův druhý příchod či znamení soudného dne a pokoj, který z nich křesťané mohou čerpat

Lukáš 21,25–36

Znamení soudného dne

1) Nejprve musíme pochopit, že byt jsou znamení, která předcházejí soudnému dni, mnohá a veliká, dojde k jejich naplnění, i když si toho mnozí nepovšimnou a ani je nebudou jako znamení chápat. Podle Božího slova a proroctví Kristova a apoštolů se totiž musí naplnit dvě věci. Zaprvé budou zjevná mnohá veliká znamení. Zadruhé přijde poslední den překvapivě. Svět ho nebude očekávat, i když ten den bude již za dveřmi. Byť lidé znamení uvidí a bude jim řečeno, že se jedná o znamení, neuvěří, ale budou se v pocitu falešného bezpečí vysmívat: „Ty blázne, bojíš se, že se dočkáme dne, kdy se nebesa zřítí na zemi?“

2) Někteří znamení musí vidět. Jsou to ti, kteří je nejméně očekávají. Že mezi lidmi bude vládnout pocit bezpečí a lhostejnost, můžeme doložit slovy Krista a apoštolů. Kristus říká ve verši 34 a 35: „Mějte se na pozoru, aby vaše srdce nebyla zatížena nestřídmostí, opilstvím a starostmi o živobytí a aby vás onen den nepřekvapil jako past. Neboť přijde na všechny, kteří přebývají na zemi.“ Z těchto slov jasně vyplývá, že se lidé budou ve velké míře oddávat opilství a nestřídmosti a starostem o tento život a nepostřehnou, že ten den již přichází. Kdyby nebyl takový pocit bezpečí a lhostejnost, nestalo by se, že by ten den přišel nečekaně. Kristus praví, že přijde jako síť, do které se chytí ptáčky a zvířata, když se starají o potravu a nejsou ostražití. Tato řeč ukazuje, že svět bude pokračovat v jídle, pití, stavění a sázení a starání o pozemské věci a bude se konejšit, že soudný den přijde za více než tisíc let. Pak náhle budou v okamžiku stát před strašlivou soudní stolicí Páně.

3) Slova Páně v Lukášovi 17,24 říkají to samé: „Jako když se zableskne a rázem se osvětlí všechno pod nebem z jednoho konce nebe na druhý, tak bude Syn člověka ve svém dni.“ Znovu je tu řečeno, že ten den přijde náhle. Podobná myšlenka se objevuje ve verších 26–29: „Jako bylo za dnů Noeho, tak bude i za dnů Syna člověka: Jedli, pili, ženili se a vdávaly až do dne, kdy Noe vešel do korábu a přišla potopa a zahubila všechny. Stejně tak bylo za dnů Lotových: Jedli, pili, kupovali, prodávali, sázeli a stavěli; v ten den, kdy Lot vyšel ze Sodomy, spustil se oheň a síra z nebe a zahubil všechny.“ Tato slova jasně ukazují, že lidé budou mít pocit bezpečí a budou tak zavaleni každodenními starostmi, že neuvěří, že ten den je blízko.

4) Není pochyb, že Kristus nepředpověděl tato znamení v očekávání, že si jich nikdo nepovšimne a nikdo je nerozpozná, jakmile budou naplněna. Takových bude jen velmi málo, jako bylo za dnů Noemových či Lotových. Kdyby tomu tak nebylo, bylo by Kristovo varování zbytečné: „Když uvidíte tyto věci, vězte, že království Boží je blízko.“ A „pozvedněte hlavy, neboť Boží království je blízko.“ Musí tedy být někteří, kdo znamení rozpoznávají a pozdvihnou své hlavy a čekají na vykoupení, byť nevědí, kdy ten den nastane. Buďme tedy opatrní a dívejme se, zda se znamení naplnila, naplňují nebo naplní.

5) Nechci nikoho nutit, aby věřil jako já. Zároveň nikomu nedovolím, aby mi upíral právo věřit, že poslední den je blízko. Slova Kristova a znamení mne k tomu vedou. Dějiny, které se odehrály od doby Kristovy, nikdy nebyly svědky

takových podmínek jako dnes. Nikde se ve světě tak nestavělo a nesázelo. Nikdy nebylo tolik obžerství, tolik rozmanitého jídla a pití. Oblečení, které se dnes nosí, již nemůže být dražší. Kdo kdy slyšel o obchodech, které se uzavírají po celém světě? Objevilo se tolik obrazů a soch, výšivek a rytin, jakých nebylo za celou existenci křesťanství.

6) Lidé rozpoznávají tajemství a dvacetiletý jinoch zná více, než dříve znalo dvacet doktorů. Je taková znalost jazyků a veškeré moudrosti, že je nutné uznat, že svět dosáhl výšin ve věcech tělesných. Když vše člověk sleduje, říká si, že musí přijít změna nebo zkáza. ... A to nechci mluvit o nových vynálezech, tisku, střelných zbraních atd.

7) Změnil se nejenom svět obchodu, ale i svět duchovní. Chyby, hříchy a faleš nikdy nevládly světu jako v posledních staletích. Evangelium bylo otevřeně prokřesťeno v Kostnici a falešné učení papežovo přijato. Každý den je celebrována mše stotisíckrát po celém světě a tím páchán strašlivý hřích. Pomocí zpovědí, svátostí, odpustků, pravidel a zákona je tolik duší přivedeno do ztracení...

8) Papež se pokusil odvrhnout Krista a stát se jeho zástupcem. Uzurpuje si Kristův trůn na Zemi, i když by to měl být spíše trůn ďáblův...

9) „A budou znamení na slunci.“ Takové znamení bylo vždy chápáno jako předzvěst katastrofy a neštěstí, které pak skutečně následovaly, jak dokazuje historie. V posledních letech jsme byli svědky více zatmění slunce než kdy předtím. Bůh nás však ušetřil, a proto znamením nebyla věnována pozornost. Astronomové nám dokonce sdělili, a správně, že se jedná o přírodní jevy. Důsledkem je přehlížení a větší pocit bezpečí. ... Pohyb nebeských těles je od věčnosti nastaven tak, že se tato znamení nakonec musí objevit. ... Jen slepý vůdce pohan Aristoteles tvrdí, že vše jsou přírodní fenomény, a popírá, že by znamení existovala. Přesto Bohu nebeská tělesa slouží a mluví o jeho hněvu.

10) „...na měsíci a hvězdách...“ Padání hvězd vidíme každý den. Zdali častěji než dříve, nedokážu říci. Aristoteles znovu mluví o přírodě, ale ... pokud hvězdy padají a slun-

ce a měsíc přestanou zářit, jedná o znamení doby konce, protože evangelium nemůže prohlásit nepravdu.

11) ...

12) „A pak uzří Syna člověka přicházet na oblaku s mocí a velkou slávou.“ Moc naznačuje andělský zástup a svaté a stvoření, které přijde s Kristem k soudu, anebo se jedná o zvláštní moc, kterou Kristus neměl při svém prvním příchodu.

13) ...

14) To je tedy ohledně znamení, a nyní o pokoji, který z nich křesťané mohou načerpat. „Když se toto začne dít, napřimte se a zvedněte hlavy, neboť vaše vykoupení je blízko.“ Kdo by mohl zvednout hlavu, když se blíží tak strašlivý soud? Tato slova jsou totiž určena těm, kdo jsou opravdoví křesťané, a ne pohanům nebo židům. Praví křesťané jsou tak zasaženi pokušeními a pronásledováním, že život na zemi je pro ně utrpením. Proto se modlí za vykoupení z hříchu a zla. Proto se v modlitbě Páně modlíme: „Přijď království Tvé“ a „Osvobod nás od zlého“. Pokud se modlíme celým srdcem, potom navzdory děsivým znamením pozdvihneme hlavy a pohlédneme s radostí a touhou. Podobně o tom mluví svatý Pavel v 2Tm 4,8: „Nyní je pro mne připraven vavřín spravedlnosti, který mi dá v onen den Pán, ten spravedlivý soudce. A nejen mně, nýbrž všem, kdo s láskou vyhlížejí jeho příchod.“ Koruna připadne těm, kdo ho milují. Jeho nepřátelům zase věčné ztracení. Tt 2,13 říká: „A očekávali blažené splnění naděje a příchod slávy velikého Boha a našeho Spasitele Ježíše Krista.“

15) Pro věřící bude ten den sladký a přinese pokoj. Bude nejvyšší radost a bezpečím. Pro nevěřícího bude děsivý a strašlivý. Stejně je tomu i v tomto životě, kde je pravda evangelia pro věřícího nevyzpytatelně sladká, a pro svévolníka zvrácená.

16) Očekával bych jeho příchod s radostí, řeknete, ale musel bych být svatý a bez hříchu. Jakou úlevu přinese děs nebo obavy? Z hříchu vás nevykoupí ani tisíc let obav. ... Nikdo není na soudný den připraven lépe než ten, kdo touží být bez hříchu. Ten den přichází právě proto, aby osvobodil od hříchu ty, kdo po tom touží.

Kristus říká, že přichází kvůli našemu vykoupení...

17) Především musíme odložit veškerou nenávist a být trpěliví a toužit po bezhříšném životě. Pak nebudeme pouze očekávat, ale celým srdcem se budeme modlit: „Přiď království tvé.“

18) Kristus praví, že uslyšíme o válkách, ale nemáme se bát. Když říká, abychom se nebáli, ukazuje nám, že máme mít dobrého ducha a rozpoznávat znamení s radostí. Zadruhé nás vede, abychom pozdvihli hlavy, a nakonec mluví o našem vykoupení. Myslíte snad, že by vás Kristus chtěl svést a oklamat? Poděkujte Bohu a důvěřujte mu. Není většího pokoje.

19) Bezbožní fanatičtí kazatelé by měli být zastaveni, pokud ve svých kázáních berou lidu tato Kristova slova a víru v ně...

20) Takové jsou důsledky, když není evangelium kázáno správným způsobem. Když je srdce člověka vedeno jen příkazy a hrozbami, odejde od Boha a bude ho nenávidět. Měli bychom dě-

sit, ale jen zatvrzelé. Když se i oni vyděsí, měli bychom upokojoval a posilovat.

21) Z toho je vidět, jak málo je těch, kteří se modlí Otčenáš správně, i když se ho mnozí modlí bez ustání.

22) ...

23) Nakonec se mnozí ptají, kde bude jejich duše, když bude země čištěna ohněm. Moji drazí, kde je vaše duše teď? Kde je, když spíme a nejsme si vědomi, co se děje s naším tělem a světem kolem nás? Myslíte, že Bůh nedokáže zachovat lidskou duši? Nebo myslíte, že duše musí mít tělesný příbytek? Stačí vědět, že jsme v Božích rukou, a ne v rukou jeho stvoření. I když nevíme, jak se to stane, nesmíme se nechat svést. Písmo říká: „Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.“ Amen.

(Kázání k druhé neděli adventní, poprvé publikováno v roce 1522. Citováno podle: The Sermons of Martin Luther, Baker Book House: Grand Rapids, MI, 61–83; přeložil Michal Balcar.)

John Wesley (1703–1791)

Anglický teolog, slavný probuzenecký kazatel 18. století, zakladatel metodismu.

Skoro křesťan

Málem bys mě přesvědčil, abych se stal křesťanem. (Sk 26,28)

...

Ke „skoro křesťanovi“ nutně patří upřímnost: skutečný úmysl sloužit Bohu, vnitřní touha činit jeho vůli. Patří k tomu nutně, že se člověk chce upřímně ve všem líbit Bohu: všemi svými slovy, všemi svými skutky, vším, co činí nebo nečiní. Je-li někdo „skoro křesťanem“, pak tento záměr ovládá celý jeho život. Je hybnou pákou jeho konání dobra, nekonání zla a plnění Božích příkazů.

Zde se asi ozve námitka: Je možné, aby člověk šel tak daleko, a byl jenom „skoro křesťanem“? Co víc než to může znamenat být „skutečným křesťanem“? Odpovídám, že je možné jít tak da-

leko, a přece být jenom „skoro křesťanem“; to se dovidáme nejen ze slova Božího, ale také z jasného svědectví a zkušenosti.

Bratři, promiňte mi, jestliže veřejně vyslovím svou pošetilost kvůli vám a evangeliu. Dovolte mi, abych mluvil otevřeně o sobě tak jako o jiném člověku. Rád se ponížím, abyste vy byli povýšeni, a pokořím se pro slávu svého Pána.

Tak daleko jsem totiž šel po mnoho let, jak mnozí na tomto místě mohou dosvědčit, pilně se vyhýbaje všemu zlu a snaže se mít neporušené svědomí. Využíval jsem čas, každou příležitost činit dobře všem, neustále a pečlivě jsem užíval všechny veřejné a soukromé prostředky

milosti, neustále jsem se snažil chovat se vždy a všude vážně. Bůh, před nímž stojím, je mi svědkem, že jsem tak činil upřímně, že jsem měl skutečný úmysl sloužit Bohu, srdečnou touhu činit ve všem jeho vůli, líbit se jemu, který mě povolal, abych „bojoval dobrý boj víry“ a „dosáhl věčného života“. Avšak mé vlastní svědomí mi v Duchu svatém dosvědčuje, že jsem po celou tu dobu byl toliko „skoro křesťanem“.

Zeptá-li se kdo: „Co víc pak znamená být „celým křesťanem?“ odpovídám:

Předně mít lásku k Bohu. Neboť takto praví jeho slovo: „Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly.“ To je taková láska, že naplní celé srdce, zaujme všechny vlastnosti, naplní celou duši a zaměstná všechny schopnosti. Kdo takto miluje Boha, svého Pána, toho duch neustále „jásá v Bohu Spasiteli jeho“. Jeho potěšení je v jeho Pánu, který mu je vším, kterému „za všech okolností děkuje“. Všechna jeho žádost se upíná k Bohu a k připomínání jeho jména. Jeho srdce stále volá: „Koho bych měl na nebesích? A na zemi v nikom kromě tebe nemám zalíbení.“ Vskutku, co by si mohl žádat kromě Boha? Ne svět nebo co je ze světa, neboť je „ukřižován pro svět a svět pro něho“. Je ukřižován pro žádosti těla, žádost očí a pýchu života. Ano, je mrtev pro pýchu všelikého druhu, neboť láska „není domýšlivá“, ale „kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm“, a sám je před Božíma očima méně než nic.

To druhé, co charakterizuje „celého křesťana“, je láska k bližnímu. Náš Pán to vyjádřil těmito slovy: „Miluj svého bližního jako sám sebe.“ Ptá-li se někdo: „Kdo je můj bližní?“, odpovídáme: „Každý člověk na světě, každé dítě toho, který jest ‚Otcem duchů‘ všelikého těla.“ A nesmíme přitom vyjímát ani své nepřátele nebo nepřátele Boží a jejich duše. Každý křesťan je miluje jako sebe, ba jako „Kristus miloval nás“. Kdo by chtěl lépe pochopit, jaká je to láska, ten nechť uváží, jak ji popisuje Pavel. Je „trpělivá, laskavá, nezávidí“, není rychlá k odsuzování, „není domýšlivá“, ale činí z toho, kdo miluje, nejmenšího služebníka všech. Láska „nejedná nečestně“, ale „všem se stává vším“. „Nehledá svůj prospěch“, ale dobro druhých, aby byli spaseni. „Láska se nedá vy-

dráždit.“ Vyhání zlobu, neboť ten, kdo jí podléhá, není dokonalý v lásce. „Nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale raduje se z pravdy.“ „Láska vydrží, láska věří, má naději, vytrvá.“

Ještě jedno je třeba vzít zvláště v úvahu, co patří k „celému křesťanovi“ a co nelze oddělit od předchozího: totiž základ všeho, víru. Boží slovo o ní říká mnoho vzácného. Milovaný učedník praví, že „každý, kdo věří, je zrozen z Boha“. „Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal moc stát se Božími dětmi.“ „A to vítězství, které přemohlo svět, je naše víra.“ A náš Pán sám říká: „Kdo věří v Syna, má život věčný“ a „nepodléhá soudu, ale přešel již ze smrti do života“.

Ale ať nikdo neklame sám sebe. Je třeba připomenout, že „víra, která nevede k pokání“ a lásce a k všelikému skutku dobrému, „není pravou živou vírou (o které zde je řeč), nýbrž mrtvou a dábelskou vírou...“

„Pravá a opravdová křesťanská víra znamená (abychom pokračovali slovy své církve) nejen věřit, že Písmo svaté a Články víry mají pravdu, ale také mít pevnou důvěru a přesvědčení, že nás Kristus vysvobodil od věčného zatracení. Je to pevná důvěra a přesvědčení, které člověk má v Boha, že pro Kristovy zásluhy mu jsou odpuštěny hříchy a že je smířen s Bohem, což budi v srdci lásku k poslušnému zachovávaní jeho příkázání.“

Kdokoli má tuto víru, která mocí Boha, jenž v něm přebývá, „očisťuje srdce“ od pýchy, zloby, žádosti, od „každé nepravosti“, od „každé poskvrny těla i ducha“, víru, která naplňuje srdce láskou silnější než smrt, a to k Bohu a ke všem lidem, láskou, která koná Boží skutky, která se vydává v službu všem lidem a která s radostí snáší nejen pohanu pro Krista, posmívání, pohrdání a nenávisť všech lidí, ale i vše, co z dopuštění Boží moudrosti lidská nebo dábelská zloba způsobuje, tedy kdokoli má tuto „víru skrze lásku dělající“, je nejen skoro křesťanem, nýbrž skutečným křesťanem.

Kdo však jsou živými svědky této víry? Prosím vás, bratři, abyste se v přítomnosti toho Boha, je muž „i podsvětí, říše zkázy, je na očích, tím spíše srdce synů lidských“, každý sám zeptal svého srdce: „Patřím k nim? Činím spravedlnost, milosrdenství a pravdu, jak to vyžadují i zásady po-

hanské čestnosti? Pakli ano, mám i skutečnou podobu křesťana? Formu zbožnosti? Chráním se zla? Všeho, co ve slově Božím je zakázáno? Činím dobro, které se mi naskýtá? Činím je podle svých sil? Zachovávám se vsí vážností Boží ustanovení při každé příležitosti? A konám to vše s upřímným úmyslem a se žádostí líbit se ve všem Bohu?“

Nepoznali přitom mnozí z vás, že nikdy tak daleko nedospěli?

Že nebyli ani „skoro křesťany“? Že nedosáhli ani úrovně pohané počestnosti, alespoň ne ve formě křesťanské zbožnosti? Tím méně Bůh při vás viděl upřímnost a skutečnou snahu líbit se mu ve všem. Nikdy jste ani neměli v úmyslu zasvětit jeho slávě všechna svá slova a své skutky, své zaměstnání, studium, zábavy. Nikdy jste nepomýšleli nebo nežádali, aby vše, co konáte, bylo konáno „ve jménu Pána Ježíše“ a jako takové bylo „duchovní obětí milou Bohu pro Ježíše Krista“.

Předpokládejme, že jste to však chtěli. Činí dobré úmysly a dobré touhy člověka křesťanem? Naprosto ne, leč by byly dovedeny k dobrému cíli. Kdosi řekl, že cesta do pekla je vydlážděna dobrými úmysly.

Zůstává tedy stále ještě vážná otázka pro všechny: Je Boží láska rozlita ve tvém srdci? Můžeš volat: Můj Bůh a mé všechno? Nežádáš si nic kromě něho? Jsi šťasten v Bohu? Je tvou slávou, tvým potěšením, tvou korunou radosti? A je ve tvém srdci vepsáno přikázání: „Kdo miluje Boha, ať miluje i svého bratra“? Miluješ proto svého bližního jako sebe sama? Miluješ každého člověka, i svého nepřítele i nepřítele Božího, jako svou vlastní duši, jako Kristus miloval tebe? Věříš, že Kristus miloval tebe a dal sebe samého za tebe? Věříš v jeho krev? Věříš, že Beránek Boží snal tvé hříchy a uvrhl

je jako kámen do mořských hlubin? Že smazal dlužní úpis svědčící proti tobě a zcela jej zrušil tím, že jej přibil na kříž? Máš opravdu vykoupení jeho krví, odpuštění svých hříchů? A dosvědčuje jeho Duch tvému duchu, že jsi Božím dítětem?

Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, který nyní je uprostřed nás, ví, že zemře-li kdo bez této víry a bez této lásky, bylo by pro něho lépe, aby se byl vůbec nenarodil. Probuď se ty, kdo spíš, a volej ke svému Bohu, volej v den, kdy může být nalezen. Nepřestaň, dokud nezpůsobíš, aby „všechna jeho dobrota přešla před tebou a vyslovil před tebou jméno Hospodin“ – „Hospodin, Hospodin! Bůh plný smilování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům, který odpouští vinu, přestoupení a hříchy.“ Nechť tě nikdo nepřemlouvá marnými slovy, aby ses vzdal této ceny svého slavného povolání. Ale volej dnem i nocí k němu, který „když jsme ještě byli bezmocní, zemřel za bezbožné“, dokud nepoznáš, v koho jsi uvěřil, a nemůžeš říci „můj Pán a můj Bůh“! Snaž se „stále se modlit a neochabovat“, až budeš moci pozvednout svou ruku k nebi a říci tomu, který žije na věčné věky: „Pane, ty víš všechno, ty víš také, že tě mám rád.“

Kéž všichni tak okoušíme, co je být nejen skoro křesťanem, ale celým křesťanem, být ospravedlněn darmo milostí jeho, spasením, které je v Kristu Ježíši, vědět, že máme pokoj s Bohem skrze Ježíše Krista, radovat se nadějí, že dosáhneme slávy Boží, a mít Boží lásku ve svém srdci skrze Ducha svatého, který nám byl dán!

(Citováno zkráceně podle: Wesley Jan: Cesta k Bohu, Praha: ECM, 1991, 17–23.)

Georg Müller (1805–1898)

Probuzenecký kazatel, zakladatel sirotčinců v Bristolu v Anglii, kde poskytl výchovu více než 120 000 dětem. Rozdával Bible (250 000) a Nové zákony (zhruba 1 500 000) a podporoval misionáře. Mimořádný modlitebník spoléhající vždy ve všem na Boží pomoc.

Jak čekat Pána

„Takž i vy, když uzříte, ano se tyto věci dějí, vězte, že blízko je království Boží.“

Lukáš 21,31; 1. Korintským 15,24; Zjevení 11,15

Dovolte, abych přečetl poslední verše písně, kterou jsme zpívali: „Ne roucha svého lesk a skvost nevěsta hledá, ale obličej ženicha. – Ne nádhera nebe potěšuje mé srdce, ale pohled na obraz krále plného milosti. (Žalm 17,15) V Jeho ruce jizvy po hřebecích jsou více než koruny. Věčně naplňuje nebeský sál odměna Beránkova.“

Poslední verš písně, kterou jsme zpívali, staví nám před oči důležitý předmět: osobní závislost na Pánu Ježíši. Směl-li bych si pro sebe něco vyprositi, pak by to byla především hluboká osobní závislost na Pánu Ježíši. A kdybych se měl vyjádřiti, čeho bych si pro své milé bratří a sestry nejvíce přál, pak by to byla hluboká osobní závislost na Pánu Ježíši. Ó, kdybychom stokrát více, skutečněji, opravdověji a hlouběji záviseli na Pánu Ježíši, jak by nám bylo potěšením o Ném slyšeti, jak bychom byli žádostivi Ho viděti a jak by naše srdce ovládala jediná, nejvyšší touha: „Přijdiž brzo, Pane Ježíši!“ Moji milí v Pánu Ježíši, kéž bychom si vyprosili od Pána, aby nám v bohatství své milosti hlouběji a dokonaleji zjevil, co pro nás učinil, jak se ponížil a přišel na tento svět jako služebník, jak pracoval a trpěl a vylil svou drahou krev na odpuštění našich hříchů. Čím budou tyto skutečnosti našemu srdci bližší, tím více bude naplněno touhou záviseti na Ném a tím větší bude naše touha být u Ného. Tento požehnaný náš Pán, který je nyní na pravici Boží a nás se zastává, nezůstane vždycky na pravici Boží. Po Jeho nanebevstoupení dostalo se učedníkům tohoto zaslíbení: „Tento Ježíš, kterýž vzhůru vzat je od vás do nebe, takť přijde, jakž jste spatřili způsob Jeho jdoucího do nebe.“ Nuže, na tohoto Požehnaného, na Jeho osobní příchod máme čekat. Dříve než byl vzat do nebe,

pravil: „Jduť, abych vám připravil místo. A když odejdu, a připravím vám místo, zase přijdu a poberu vás k sobě samému, abyste, kde jsem já, i vy byli.“ Všichni víme, že odešel k Otci. Jeho touhou je mít svou církev tam, kde je On sám. Proto přijde, aby ji vzal k sobě.

Kdy se to stane? Kdybychom se pokoušeli říkat: stane se to příští měsíc, příští rok apod., nesouhlasilo by naše tvrzení s Písmem Svatým, poněvadž je psáno: „O tomto dni ani hodině nikdo neví, ani andělé v nebi.“ Vzpomínám si velice dobře na omyl, jehož se mnozí v tomto směru dopustili. V červenci 1829 vypukla válka mezi Ruskem a Tureckem. Mnozí milí bratří, jejichž srdce vyhlíželo po příchodu Páně, v té době říkali: „Nyní nastává doba, kdy Izrael pozná svůj omyl, kdy se vrátí. Uvidíte, že v krátkém čase celé Turecko bude zničeno.“ Poněvadž krátce předtím mé srdce bylo zaujato příchodem Páně, dopustil jsem se téhož omylu jako moji bratří. A následek? Po šesti týdnech byl uzavřen mír mezi Ruskem a Tureckem; od té doby uplynulo 41 let a 3 měsíce, Turecko trvá dále a Izrael je stále rozptýlen. Proč se o tom zmiňuji? Nechci tím říci, že bychom neměli pozorovat události kolem sebe. Vůle Boží není, abychom zavřeli oči před tím, co se kolem nás děje. Chci se vši rozhodností zdůraznit, abychom se neukvapili v úsudku, že v tu a v tu dobu jistě Pán Ježíš přijde, poněvadž se stala ta a ta událost. Již z toho důvodu nemáme tak mluvit, že by nám mohli nevěřící, až by čas, kdy jsme očekávali příchod Páně uplynul, říci: „Doba vámi označená již minula a Pán Ježíš, o Jeho příchodu jste tak mnoho mluvili, dosud nepřišel. Přijde vůbec?“ Musíme býti velice opatrní, abychom nekladli příliš váhu na jisté události, které

snad přece jen nejsou ještě Boží předzvěsti příchodu Pána Ježíše, a nedali tím pochybovačům příležitost mluvit špatně o pravdě, která se stane.

Je velmi zapotřebí, aby naše srdce zaujalo pravé stanovisko. Naše srdce mělo by být ochotno v každou denní i noční dobu všeho se vzdát, a až zazní poslední trouba, říci: „Ó, milovaný Pane Ježíši, tak mnohý dlouhý den a mnohý rok jsem čekal na Tvůj příchod a teď jsem pln radosti, že Tě vidím.“ Nedělejme žádné plány, pro které by nám byl příchod Pána nevítaný. Kdyby tomu tak bylo, bylo by to zřetelným důkazem, že dáváme přednost svým plánům před osobou Pána Ježíše, že vyhledáváme svou čest a slávu místo cti a slávy našeho Mistra. I když je okruh naší působnosti veliký a naše práce rozličná, nemůžeme-li říci z hloubi srdce: „Bude-li Tvoje jméno více oslaveno tím, že přeruším tuto práci, nechť se tak stane“, pak jest zřejmé, že dáváme větší přednost naší vlastní cti a slávě před ctí a slávou Pána Ježíše. Pokud v Jeho díle vyhledáváme svou vlastní čest a slávu, byť jen v nejmenší míře, jsme neschopnými býti nástrojem v Jeho rukou v oslavě Jeho jména. Musíme sestoupiti dolů, dolů, ještě hlouběji, toužíme-li býti nádobou k užitku. Musíme býti ochotni vzdáti Bohu všechnu čest a slávu; a právě v takové míře nás povýšit je Boží radostí. Proč to? Poněvadž jsme hotovi dáti Jemu všechnu čest a slávu. O tuto čest nemůže se dělit se stvořením; to by znamenalo popření Jeho božství. Co však učiní, oslavíme-li Ho cele? Jeho největší radostí bude poctit nás.

Dále: máme-li své plány a přejeme-li si proto oddálení příchodu Pána Ježíše, prozrazujeme tím nedostatek své závislosti na Pánu. Mají-li naše sklony pozemské cíle, jak tomu bylo u Lotovy ženy, jež byla proměněna v solný sloup, pak jistě není při nás všechno v pořádku. Náš pozhnaný Pán na to ukázal a varoval své učedníky, aby se příliš nezapletli do věcí tohoto světa: přiložit srdce k obchodu, majetku, statkům, rodině neb rodinným stykům či jít za něčím, co patří tomuto světu. Nechci tím říci, že jest nesprávné zabývat se věcmi tohoto života. Toho jsem dalek! Jakou vzácnou příležitost k službě pro Pána má ten neb onen milý bratr při svém řemesle anebo ve svém obchodě. Vzácnou příležitost má i milý bratr v kanceláři, vyhledává-li Boží čest. A vzácnou

příležitost oslavit Pána má i služebná děvče v kuchyni, matka, která vychovává v bázni Boží 5, 7 neb 8 dětí. Bůh chce, abychom těmto povinnostem dostáli a abychom současně očekávali Jeho příchod. Ač příchod Pána Ježíše je nadějí církve, přece si Bůh přeje, abychom tu na světě nezháleli. Pán Ježíš praví: „Kupčetež, dokudž nepřijdu!“ Ať tedy naše životní postavení je jakékoliv, máme v něm být činní, dokudž nepřijde. Nesmíme předpokládat, že kupování, štěpování, stavění, najímání a propouštění je hříchem (nepravostí) proto, že se o tom mluví ve spojení s příchodem Páně. Pán tím chce říci, že obyčejný život bude normálně pokračovat až do Jeho příchodu. Slunce vzejde právě tak jako jindy, a až všechno půjde opět tak hladce jako jindy, až Ho budeme co nejméně očekávat, tu zazní hlas trouby a Pán Ježíš přijde. Máme být věrní ve svých pozemských povinnostech, avšak v pravém duchu, jako dítky Boží, jako cizinci a poutníci na zemi, jako učedníci Pána Ježíše a jako takoví, kteří nejsou z tohoto světa, nýbrž z něho vykoupení. A připomínat si vždycky, co Ho to stálo, jak za nás položil svůj život, jak vylil svoji krev na odpuštění našich hříchů. Dokudž si uvědomujeme, co stálo Pána Ježíše naše vykoupení, pak voláme: „Zde jsem, drahý Pane! Tys mě vykoupil. Řekni mi, co mám činit, a já to chci činit.“ Naše srdce musí stále hořet láskou k Němu, abychom byli vždycky ochotni radostně pro Něho pracovat, dokudž nepřijde.

Třebaže je nám úplně neznámo, kdy náš drahý Pán přijde, nesmíme říci: bratr Müller nám právě řekl, že před 41 lety a 3 měsíci začal vyhlížeti Pána v Jeho příchodu, a těchto 41 let a 3 měsíce již uplynulo, aniž Pán přišel, bude proto potřebí vyhlížet Ho dalších 50 nebo 100 let! Ne, tak nesmíme mluvit. Jak blízký jest možná příchod našeho drahého Pána! A my máme žít jako lidé, kteří čekají na Jeho příchod. Prodlévá-li Pán ještě chvíli, jaká příležitost se nám naskytuje pro Něho žítí a pracovati. Jaká přednost, že pro Něho žítí a pracovat smíme. Až přijde, jaká to bude radost! Ale prodlévá-li, pak mohu říci: zde jsem a jsem tu na Jeho svědectví; ještě jeden den, ještě jeden měsíc, ještě jeden rok mohu o Něm svědčit na tomto světě, který ve zlém leží a Krista zapírá. Jak nádherné, když na úsvitě můžeme

zvolat: „Pane Ježíši, noc minula; Tys ještě nepřišel a nový den jest přede mnou; pomoz mi v něm býti Tvým svědkem, pomoz mi v něm pro Tebe žít, pomoz mi přitom očekávat Tvůj příchod.“ Den pomine a my se můžeme znovu uložit ku spánku. Přejde opět jiný den a my den po dni můžeme prožít v témže duchu a něco vykonat pro okolní lidi, mezi nimiž žijeme. Máme se snad uložit ke spánku, prodlévá-li Pán, a vzdáti se naděje na Jeho příchod? Pryč od takových myšlenek! Ač jsem vyhlížel Pána 41 let a 3 měsíce, přece nejsem z Jeho milosti unaven dlouhým čekáním na Jeho příchod a této naděje jsem se nevzdal. Mé srdce mi stále říká: naděje církve není smrt, nýbrž příchod Pána Ježíše z nebe. Proto čeká na den vzkříšení z mrtvých. Neboť když umíráme, ocitáme se jen sami v přítomnosti Páně, ponecháváme však tu na zemi ještě bratři a sestry, celá církev není dosud shromážděna. A ještě více: žádný z věřících nemá dosud oslavené tělo, které dostane až při příchodu Páně. Řekne-li náš Pán: „Modlete se!“ – tak nám dal i prosbu: „Přijď království Tvé!“ Máme tedy očekávat království, o němž je tolik psáno v knize Daniele, ve Zjevení, v epistolách a na jiných místech Písma Svatého, které obsahuje slavná zaslíbení, jež jsou spojena s příchodem Páně. Oddaluje-li ještě Pán svůj příchod, pak je ještě možnost zde na světě Ho oslavit a v trpělivém očekávání Jeho příchodu vykupovat službou pro Něho čas.

Pracujeme a žijeme pro Pána? Je naším velkým životním cílem pracovat pro Něho? Kolik cílů jsme si vytkli, pro něž si přejeme zde na zemi žít? Zalíbit se našemu Bohu a Otci a snažit se následovat našeho drahého Pána Ježíše Krista, to jediné by mělo být naším životním zaměstnáním. Kéž by věřící obchodník, řemeslník i věřící jiného zaměstnání toužili Jemu činit čest, pro Něho žít, pracovat a nést ovoce! Je to tvé životní zaměstnání, můj milý v Kristu? Tažte se sami

sebe: Pro koho žiji? Žiji pro Pána? Je to můj jediný veliký životní úkol nésti ovoce pro Pána a žít ke cti toho, který nás vykoupil svou drahou krví? Pomysli jen, že tyto ruce, nohy, uši i oči nenáleží mně, náleží Pánu. On je vykoupil. Náš jazyk Mu náleží, naše ruce Mu náleží, náš čas i naše schopnosti jsou Jeho. Všechno to, co nám dal, patří Jemu a my to máme všechno složit k Jeho nohám.

A jaký bude výsledek? Budeme mít pravé bohatství, pravou radost. Nemyslíme tím, abys peníze, které dostaneš, vyhodil oknem, anebo dá-li ti Bůh možnost obchodovat, abys toho zanechal a řekl, že nemáš nic společného se světem. Naopak. Máme činit všechno ke cti a slávě Pána Ježíše: „buď že jíte, nebo pijete, nebo cokoli jiného činíte.“ To je pravá svoboda, pravá radost a pravé štěstí! A nalezně-li nás Pán takto při svém příchodu, jak budeme šťastni, až Ho spatříme. A jakou radostí bude naplněno srdce našeho Mistra, že nás takové nalezl. A tato radost bude pak trvat na věky. Krátký pobyt zde na zemi pomine a nastane doba, která nebude mít konce. Jak to bude nádherné, až budeme prožívat jedno tisíciletí za druhým u Toho, Jenž za nás dal svůj život! Netoužíte po tom, abychom Ho spatřili?

Nuže, jsme všichni připraveni strávit s Pánem Ježíšem blaženou věčnost? Mám důvěru, že 19/20 přítomných a snad i 49/50 je cele oddáno Pánu; ale, žel, jsou zde přece duše, které ještě Pána neznají. Vám, kterým je Ježíš Kristus cizí, bych chtěl říci, že ten požehnaný Pán vás očekává s otevřenou náručí, aby vás přijal. Vyznejte před Ním svoji bídu, ubohost a hříšnost a uvěřte, že za vás učinil zadost k záchraně vašich duší a všechny vaše hříchy budou vám odpuštěny.

(Citováno podle: Deset proslovů Jiřího Müllera: Brno-Juliánov: Dr. Jan Zeman, Zvláštní otisk z KŘESŤANSKÉ ROČENKY 1948, 19–24.)

Význačná křesťanská spisovatelka, která se výrazně angažovala v rodícím se adventistickém hnutí.

Pohledme na Kristovu slávu

Bratři a sestry, když se začneme v životě opravdově dívat na Ježíše a odkrývat mu své nitro, povede nás to zároveň i k velké pokoře. Ale jestliže pokorně sestoupíme dolů, Pán nás zase pozvedne. Čím pokorněji žijeme před Bohem, tím blíže k němu přicházíme a tím jasněji vnímáme Ježíše Krista a jeho úžasné světlo.

„A my všichni, spatřující s odhalenou tváří Pánovu slávu jako v zrcadle, jsme proměňováni v týž obraz, od slávy k slávě“ (2K 3,18). Z toho je zřejmé, proč je pohled na něj tak důležitý. Nepřítel vstupuje do našich životů a zatemňuje naši životní cestu, abychom zůstávali ve tmě a mluvili o ní tak dlouho, až se nám začne zdát vše beznadějně a my klopýtáme životem bez odvahy, naděje a lásky. Takový život ale nechceme. Přejeme si, aby tento temný stín zmizel, což se stane jen tehdy, pokud přes temnoty budeme vyhlížet slavnou záři, kterou přináší Ježíš.

„Když tedy máme tuto službu podle milosrdenství, kterého se nám dostalo, neochabujeme“ (2K 4,1). Díky tomuto Božímu milosrdenství se můžeme radovat z každého dne a z každé hodiny našeho života. Mluvme proto a přemýšlejme o něm.

„Odřekli jsme se věcí ukryvaných kvůli hanbě“ (2K 4,2). Zde se mluví o praktickém jednání, které jde ruku v ruce s vírou. Nemůžeme totiž očekávat, že Kristovo milosrdenství prozáří náš život, pokud budeme žít nepoctivě.

„Nepočínáme si chytrácky ani nepřekrucujeme slovo Boží, nýbrž zjevováním pravdy se představujeme každému lidskému porozumění před Bohem“ (2K 4,2). Vše, co se od nás očekává, je život v souladu se svatou a čistou pravdou.

„Je-li však naše evangelium zahaleno, je zahaleno těm, kteří hynou“ (2K 4,3). Pokud se někdo brání představovaným pravdám s tím, že se hádá o slovíčka, pak je pravděpodobné,

že bude mít problémy i se zcela jasnými formulacemi.

„Jim, nevěřícím, bůh tohoto věku oslepil myšlení, aby jim nevzešlo světlo evangelia slávy Krista, jenž je obrazem Božím. Neboť nehlásáme sami sebe, nýbrž Ježíše Krista, Pána, a sebe jako vaše otroky pro Ježíše“ (2K 4,4,5). Není to velké zásadní téma, které vyžaduje důkladného studia?

„Neboť Bůh, který řekl: ‚Z temnoty ať zazáří světlo,‘ zazářil v našich srdcích, aby osvětlil lidi poznáním Boží slávy v osobě Ježíše Krista“ (2K 4,6). Jak se to může stát? Máme být Božími svědky a svou povahou odrážet Kristův charakter. Přízemní člověk, jehož mysl je zaměřena jen na tělesné věci, nemůže svým životem zjevovat poznání Boží slávy v osobě Ježíše Krista. To lze jen tehdy, když v jeho srdci působí Boží milost, která se promítá i do jeho praktického života.

„Tento poklad máme však v hliněných nádobách, aby přemíra té moci byla z Boha, a ne z nás“ (2K 4,7). Dokážeme jasně a rozumně přemýšlet? Pokud ano, pak bychom si neměli myslet, že je to díky naší vlastní chytrosti či inteligenci. Je to proto, že je to darem od Boha. Když vám někdo začne lichotit, že jste kázali opravdu dobré kázání, řekněte mu, že to vám už před ním tvrdil i satan a že by se v tom tedy k němu neměl přidávat. Potřebujeme se zbavit pýchy, která je v našich srdcích, aby v nich potom mohl plně vládnout Ježíš Kristus.

Dnes ráno mohu říci, že miluji svého Spasitele, protože on mě miloval jako první. Pokud je v mém životě, v mých slovech či učení, něco dobrého, tak je to jen díky Kristu. Není to kvůli mé vlastní skvělosti a nezasluhuji za to žádnou slávu. Ovocem Božího Ducha je láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání. Proti tomu se zákon neobrací. Když to budeme prožívat, nebudeme se cítit v otroctví Božího zákona. V Ježíši Kristu jsme svobodní. Budeme prožívat svobodu, protože naše

vůle je v souladu s Boží vůlí, a my milujeme jeho přikázání.

„Tento poklad máme v hliněných nádobách“, ale jsme skryti v Kristu, a Kristus je v Bohu; naše životy jsou tedy skryty s Kristem v Bohu, a když zjevujeme Krista, zjevujeme tím i Otce. Jestliže jsou tedy ve vašem životě hříchy, které je třeba vyznat, nebo jste někomu ublížili a nemáte k němu správný vztah, pak využijme tuto příležitost, abychom pro Krista tyto věci odložili. Chceme se připravovat na budoucí život. Náš Pán přijde s mocí a velkou slávou. Nemáme se nechat pohltit starostmi o tento život, ale naopak potřebujeme udržet náš pohled upřený vzhůru. Pak dokážeme vidět spasení, které nám přináší náš Pán, a naše srdce jím budou prozářena a my budeme rádi mluvit o jeho lásce a představovat jej lidem kolem nás.

Je pro nás velkou předností, že s ním můžeme růst v poznání jeho slávy a nabývat stále více síly. Nedomnívejme se, že když jsme zahlédli záblesk Božího světla, že již máme vše. Pokud není

naš pohled upřen k našemu vysokému povolání v Ježíši Kristu, brzy získané světlo ztratíme ze svého srdce, jako když voda vyteče z děravé nádoby. Bez upřímné snahy růst naplní satan naši mysl pochybnostmi.

Může se stát, že i když se takto rozhodneme, satan nám přesto bude nabízet přízemní či povrchní myšlenky a představy. Pokud se ale obrátíme na Ježíše a budeme přemýšlet o jeho čistotě, nebude mít toto pokušení dlouhého trvání. Mluvte o jeho slávě, přemýšlejte nad jeho životem; a když přijdou těžkosti, obstojíte jako Boží dělníci, kteří se budou radovat z věčné slávy. A potom mluvte znovu o jeho slávě, aby vaše nitro bylo plné lásky k Ježíši. Pozvedejte ráno, v poledne i večer svá srdce k Bohu. Budeme-li takto bojovat dobrý boj víry, budeme nakonec vítězi.

(Ranní zamyšlení 14. 5. 1889, Ottawa, Kansas. Citováno podle: White, Ellen, G.: Sermons and Talks, vol. 1, Silver Spring, MD: Ellen G. White Estate, 1990, 98–101; přeložil O. Svoboda.)

Jan Karafiát (1846–1929)

Reformovaný teolog, výrazný kazatel, poněkud svérázný muž, literárně činný (mj. Broučci).

Tvář anděla

Čtení Písma sv.: Mt 2,1–6; Sk 6,7,8; 4,54–60

Text: „Viděli tvář jeho jako tvář anděla.“ Sk 6,15

Je to zvláštní, milí v Kristu přátelé, že ta církev křesťanská od nejstarších časů jeden den připomíná lidu svému, že se narodil Spasitel, a druhého dne připomíná: Jeden z těch, který ho měl rád, byl ukamenován. Ta stará církev to dobře vystihla. Takové to jest a jinaké to nemůže být. Jestliže se vám Pán Ježíš narodil tak, jak tomu rozumí apoštol, aby zformován byl Kristus ve vás, na to se pusťte, že okusíte něco z toho, co okusil Štěpán. To jest obsah toho, co mám dnes na mysli. Tak se věci mají ne na naše neštěstí, ale na naše štěstí. Rád bych předkládal čtvero věcí:

1. Ten milý Štěpán nebyl žádný anděl, jak se vám zdá býti.

„A viděli tvář jeho jako tvář anděla.“ On jest jeden z vás, ale plný Ducha svatého. A proto také plný díla Ducha svatého. To jest povolání mé i tvé a každého člověka Božího. On anděl není, a když vy „bedlivě na něj patříte“, tak se přece mýlíte. Tím hůře pro vás, když hledáte jeho krev a řeknete, že vypadá jako anděl. A od takových světských lidí si nedám napovídat něco o duchovních věcech. On jest anděl jen v tom smyslu, jak to čtete v epištole k Židům 1,14: „Zdaliž

všichni nejsou služební duchové, kteříž posílání bývají k službě pro ty, jenž mají dědičně obdržeti spasení?“ Ano, na to on jest, aby krásně posloužil takovým potěšením a takovým povzbuzením. To jest práce andělská a ještě něco víc, k čemu anděl není. Něco, co si Pán Bůh na světě velice přeje, abyste kázali Jeho evangelium. To anděl nikdy dělat nebude, protože tomu nerozumí.

Jinak je Štěpán jako my. Jací jsou v té radě? Tělesní lidé. Když si od tělesných lidí slibujete světské věci, tak se nezklamete. Ale teď ta divná milost! To jest něco vzácného, naprosto nezaslouženého, a ta se Štěpánovi stala. Ten nebeský Pán pošle tomu milému Štěpánovi svého svatého Ducha. To jest naděje pro všechny i pro vás. Každý okouší to, co okouší Štěpán. Otvírají se mu oči. A já vidím: Není žádného rozdílu mezi tam těmi a mnou. Co oni dokážou, já také dokážu, já bych vás dovedl i kamenovat pro krásnou věc. Ale tu jest spasení pro ty, kteří je potřebují. Tak najdete Pána Ježíše. Krev Jeho očisťuje ode všech hříchů. A On začne skrze víru ve vás přebývat.

Čí podoba se ukáže? Ne anděla! Vy se mýlíte. On vypadá jako Pán Ježíš: „Aby Kristus skrze víru přebýval v srdcích vašich a ukázala se jeho podoba ve vaší tváři.“ Tak se tomu rozumělo. Popatřte, prosím, do Zjevení svatého Jana. Co čtete v kapitole 14,1? „Tedy pohleděl jsem, a aj, Beránek stál na hoře Sion, a s ním stočtyřiceti a čtyři tisíce, majících jméno Otce jeho napsané na čelích svých.“ A obraťte několik listů v kapitole 22,4: „A tvář jeho viděti budou, a jméno jeho bude na čelích jejich.“ Jak může být jeho jméno na čelích jejich? Rozumí se Jeho obraz. To nebylo jen při Štěpánovi, to jest při každém člověku Božím. On není žádný anděl. On má něco vzácnějšího. On jest plný Ducha svatého a plný díla Ducha svatého: Obrácený člověk a tu se jeví podoba Boží. Ale to jest něco, co mne vede k tomu druhému:

2. Pán Bůh vás má na to, abyste byli jeho svědkové.

„A budete mi svědkové.“ Nahlédněte, prosím, do Sk 22,20: „A když vylévali krev Štěpána, svědka tvého, já také jsem tu stál, a přivodil jsem usmrcení jeho, a ostříhal jsem roucha těch, kteříž jej mordovali.“ Tak to vyznává Pavel. Tu máme

svědka Štěpána. Proč jest svědkem? Protože každý obrácený člověk je Jeho svědkem. Jak? Již tím, že jste obrácení lidé. Tou svou pouhou přítomností jste svědkové. To vaše zřízení a to vaše ovzduší nese s sebou Jeho vůni. Není shromáždění jako shromáždění. Záleží na tom, jaké jste do něho přinesli ovzduší.

A teď budete doznávat druhým: Lidé, s námi se stala milost, s vámi se může státi také milost, vaše věci nejsou ztracené! Tady je Pán Ježíš. A oni řeknou: „My nechceme o Pánu Ježíši nic slyšet a nevěříme!“ Nu, jak byste mohli věřit, když vám nic nedal? Ale my vám nechceme říkat, že máte věřit, ale že můžete od něho něco dostat. Všechno to, čím se lišíme od vás.

U Pána Boha jest i pro vás neskonale milosrdenství. On vás neodkáže od sebe. To platilo věčně věků. Vy musíte mít nejprve hříchů shlazení. Ale teď se Ho držte. Mladému židu Pavlovi jest těžko se do toho vpravit, že by všechno mělo přijít z Pána Ježíše a z člověka nic. Když chcete dělat duchovní věci vy, tím chcete dokázat, že Pán Ježíš nemá pravdu, když pravil: „Co se narodilo z těla, tělo jest.“ Ne, to duchovní je z Něho. A vy nemůžete být tajní milovníci Pána Ježíše. Vy jste jen lidé a druzí to vědí. Ale jakmile se vás dotkl, ukáže se u vás Jeho podoba.

Ale teď to třetí:

3. Všichni budete okoušet něco z toho, co okoušel Štěpán. Vy budete mučedníci Pána Ježíše.

Řecké slovo martyr znamená svědek. Otevřete si prosím Zjevení Jana 17,6: „A viděl jsem ženu tu opitou krví svatých, a krví mučedníků Ježíšových.“ Zde Kraličtí překládají slovo martyr výrazem „mučedník“. Proč? Protože svědek Pána Ježíše je vždycky Jeho mučedník. Jak by? Vy chcete být Jeho lidem, za každou cenu chcete být Jeho milovníky. Na nebi proto zle nebude, když budete státi na literu při všem, co On si přeje. Ale na světě bude zle. Popatřte, co o tom praví Pán Ježíš u Jana 16,1–3: „Toto mluvil jsem k vám, abyste se nezhoršili. Vypovědít vás ze škol, ano, přijdeť čas, že všeliký, kdož vás mordovati bude, domnívati se bude, že tím Bohu slouží. A toť učiní vám proto, že nepoznali Otce

ani mne.“ A vy řeknete: „Ale od těch dob se časy změnily!“ U nás pro svědomí nikdo netrpí. To jest jistě velká milost a přednost. Poměry se na světě změnily, ale tělo zůstává tělem. Na světě jen skrze soužení vcházíme do království Božího. Jinak to nejde. Tělo žádá proti duchu a duch proti tělu. Jak byste se s nimi krásně shodli? Najděte si, prosím, Matouše 10,34: „Nedomnívejte se, že bych přišel pokoj dáti na zemi. Nepřišel jsem, abych pokoj uvedl, ale meč.“ Jděte do reformovaných církví. Hněv Boží se proti celému shromáždění vzbuzuje, když se vysluhují svátosti, komu nepatří. Ať se opře farář! Uvidíte, jaké bude mít trápení!

Ale teď to potěšené:

4. To není na vaše neštěstí, ale na vaše štěstí. Každý učedník Pána Ježíše jest šťastný člověk.

Každý učedník Pána Ježíše není mučedníkem, ale každý mučedník není ještě učedníkem Pána Ježíše. V Čechách a na Moravě mnoho lidí trpělo pro věci Boží. Otevřete si, prosím, Žalm 69,7.8: „Nechť nebývají zahanbeni příčinou mou ti, kteříž na tě očekávají, Pane, Hospodine zástupů: nechť nepřicházejí skrze mne k hanbě ti, kteříž tě hledají, neboť pro tebe snáším pohanění.“ Tak tomu bylo vždycky. Oni nechtěli bít člověka, ale Pána Ježíše. Ale Pána Ježíše už švihati nemohli, tak bijí člověka Božího. A teď si myslíte, že by někdo z vašich milých vaše zájmy zastával. Vy

si myslíte, že byste mohli být chladni k člověku, který vás zastává? Ne, to byste nedovedli. A jak by to Pán Bůh dovedl? Vy jste šťastní lidé. Vám ten duchovní poměr s Pánem Ježíšem krásně pokvete. A co ten Štěpán vidí? „Já vidím nebesa otevřena.“ To vidí a je šťastný.

Jakže vypadal Štěpán? Oni si myslí, že jako anděl. Nu, oni se mýlí. Tj. krásná podoba Pána Ježíše, která může zářit z každého obličej, ať jest jeho přirozená podoba jakákoliv. Jaké pak byly zvláštní tahy té tváře Štěpánovy? Já tomu rozumím tak: tam byl takový klid, jaký si oni dovedou představit jen u anděla. Odkud je ten klid? „Všecky vlasy mé má Bůh v počtu.“ Odtud je ten klid. – A u Štěpána byla láska. Popatřte ještě jednou do naší kapitoly ve Sk 7,59: „I kameňovali Štěpána, modlícího se a řkouceho: Pane Ježíši, přijmi ducha mého. A poklek na kolena, zvolal hlasem velikým: Pane, nepokládej jim to za hřích. A to pověděv, usnul.“ Kdo to tak dělal? Pán Ježíš.

My se obrátit, tak se nám otvírá nový svět. Druzí chtějí udělat štěstí na svůj způsob, nepřekázejte jim. Vy jste šťastní lidé. Mlčky něco ztrpíte. Tj. při vás na to, aby vám duchovní věci krásně kvetly a abyste byli šťastnější než druzí. „A viděli tvář jeho jako anděla.“ Amen.

(Kázáno 26. prosince 1909. Citováno podle: Novotný Adolf: Kázání Jana Karafiáta, Krabčice: 1940, 144–147.)

C. S. Lewis (1898–1963)

Profesor středověké a renesanční literatury v Cambridge, autor mnoha literárních děl. Po svém příklonu ke křesťanství se věnoval křesťanské tematice. Napsal řadu výrazných, originálních, stále oslovujících prací.

Přeřeknutí

Když má laik pronést kázání, myslím, že by mohlo být užitečné, ne-li dokonce zajímavé, kdyby začal přesně od toho, kde se nalézá on sám. Ne-

měl by tolik předkládat poučování, jako spíš srovnávání.

Když jsem se nedávno připravoval na čtvrtou neděli po Nejsvětější Trojici, zjistil jsem při sou-

kromé modlitbě, že mi ujel jazyk. Hodlal jsem se modlit, abych neprožíval věci časné tak, že bych dokonce ztratil věci věčné. Přistihl jsem se, že jsem se modlil tak, abych prožíval věci věčné tak, abych nakonec neztratil věci časné. Samozřejmě si nemyslím, že přeréknutí je hříchem. Nejsem si však jistý, že jsem v přesném smyslu natolik freudovský, abych věřil, že taková přeréknutí jsou bez výjimky hluboce významná. Některá z nich ovšem za významná považuji a mám za to, že toto je jedním z nich. Pomyslel jsem si, že to, co jsem tak bezmyšlenkovitě a bezděky vyslovil, téměř vyjádřilo něco, co jsem si ve skutečnosti přál.

Téměř přál, jen přibližně přál, samozřejmě ne přesně a doslova. Nikdy jsem nebyl až tak hloupý, abych si myslel, že věčné by mohlo být doslova „prožíváno“. To, co jsem chtěl prožívat bez předsudku vůči svým věcem časným, byly ony hodiny či okamžiky, kdy jsem věnoval pozornost věčnému, v nichž jsem se onomu věčnému vystavoval.

Myslím tím toto: Modlím se, čtu zbožnou knihu, připravuji se k přijetí svátosti anebo ji přijímám. Ale zatímco tyto věci dělám, ozývá se ve mně takříkajíc hlásek, který mě nabádá, abych byl opatrný. Varuje mě, abych byl obezřetný, abych si uchoval jasnou hlavu, abych nezacházel příliš daleko, abych za sebou nepálil všechny mosty. Přicházím do přítomnosti Boha s velkým strachem, aby se se mnou v Jeho přítomnosti nestalo něco, co by se ukázalo nesnesitelně nevhodné, až se zase vrátím do svého „obyčejného“ života. Nechci se dát strhnout k nějakému rozhodnutí, kterého bych později litoval. Neboť vím, že po snídani budu cítit něco úplně jiného. Nechci, aby se se mnou u oltáře stalo něco, za co bych měl potom zaplatit příliš vysoký účet. Bylo by například hodně nepříjemné, kdybych u oltáře přijal povinnost láskyplnosti tak vážně, že bych po snídani musel roztrhat opravdu fantastickou odpověď, kterou jsem včera napsal jednomu nestydatému dopisovateli a kterou hodlám odeslat...

I za kajícnost nad minulými skutky je třeba zaplatit. Když se z nich člověk kaje, uznává je jako hříchy, a když je jako takové uzná, nesmí je už opakovat. Raději necháme tedy taková témata nerozhodnutá.

Kořen všech těchto opatrnických zásad tkví v jednom a tomtéž: ve snaze střežit věci časné. A já nalézám určité důkazy, že toto pokušení není u mne nic zvláštního. Jeden dobrý autor (jehož jméno jsem zapomněl) se kdesi táže: „Nepovstali jsme nikdy velmi spěšně, když jsme klečeli na kolenou, ze strachu, že Bůh by se pro nás stal příliš neomylným, kdybychom se modlili dále?“ Příběh, který vám teď povím, se vypráví jako pravdivý. Jedna Irka, která šla právě od zpovědi, potkala na schodech do kaple jinou ženu, svou největší nepřítelkyni ve vsi. Sousedka na ni vychrlila záplavu nadávek. „Není ti hanba, ty zbabělče,“ odpověděla Biddy, „mluvit se mnou takhle, když já jsem ve stavu milosti a nemůžu ti náležitě odpovědět? Ale jen počkej! Já dlouho ve stavu milosti nezůstanu!“ Vynikající tragikomický příklad uvádí také Trollopeova Poslední barsetská kronika. Arciděkan se zlobil na svého nejstaršího syna. Okamžitě provedl celou řadu zákonných opatření v synův neprospěch. Snadno mohl odsunout akci o několik dnů později, ale Trollope vysvětluje, proč arciděkan nepočkal. Do příštího dne se přece musel pomodlit nešpory a věděl, že by třeba nebyl s to důsledně své závěry realizovat po modlitbě „Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“. Takže tomu chtěl předejít a postavit Boha před *fait accompli*, před hotovou věc. To je nejmenší případ opatrnickví, o němž mluvím. Ten muž nechtěl nic riskovat na dosah věčného, dokud napřed bezpečně nepojistil věci časné.

A to je mé nekonečně se vracějící pokušení: sejít k moři (tuším, že svatý Jan od Kříže nazýval Boha Mořem), avšak neponořit se do něho, neplovat v něm, nesplývat s ním, ale jen se tak nezávazně cákat, čvachtat a bedlivě dbát, abych se nedostal na hlubinu, abych se vynasnažil držet toho záchranného lana, které mě spojuje s časnými věcmi na břehu.

Je to jiné pokušení než ono, s nímž jsme se setkávali na začátku křesťanského života. Tehdy jsme bojovali (tedy já jsem bojoval) obecně proti připuštění požadavků věčného. A když jsme bojovali a byli poraženi, když jsme se poddali, domnívali jsme se, že teď jen poplujeme s větrem napjatými plachtami. Toto pokušení se dostaví až později. Je adresováno těm, kteří už

v zásadě požadavky věčného připustili, ba dokonce vynakládají jisté úsilí, aby jim vyšli vstříc. Pokouší nás to hledat usilovně jen takové minimum, které jsme ochotni přijmout. Jsme ve skutečnosti podobní velmi poctivým, ale váhavým plátcům daní. S daní z příjmu v zásadě souhlasíme. Svě dávky odvádíme spravedlivě. Ale hrozíme se zvýšení daně. Zaplatíme obezřetně, co je nutné, ale ne víc. A doufáme – velice toužebně doufáme – že až zaplatíme, zbude ještě dost pro nás.

A všimněte si, že všechna tato varování, která nám Pokušitel našeptává do ucha, znějí velice rozumně. Opravdu, myslím si, že Pokušitel se nás nepokouší obalamutit a podvést přímou lží (když už jsme si odbyli časné mládí).

Hodnověrnost takového ponoukání totiž tkví v tomto: Je opravdu nutné dát se strhnout náboženskou emocí – nadšením – jak to nazývali naši předkové, k rozhodnutím a přístupům, kterých budeme později žet, ne hříšně, ale rozumově, ne až budeme většími světáky, ale až zmoudříme. Můžeme se stát přeúzkostlivými nebo fanatickými, můžeme s otevřenou náručí přijmout úkoly, jež nebyly nikdy zamýšleny a připravovány pro nás. Vypadá to jako horlivá oddanost, ale ve skutečnosti je to troufalost. Taková je pravda o pokušení. Lež sestává z náznaku, že naši nejlepší ochranou je rozumný ohled na bezpečnost naší kapsy, na naši navyklou shovívavost, na naši ctižádost. Ale je to falešné. Naši skutečnou ochranu musíme hledat někde jinde: v obecném křesťanském obyčeji, v teologii morálky, v neustálém rozumovém myšlení, v radě dobrých přátel a dobrých knih a (když je potřeba) u zkušeného duchovního vůdce. Hodiny plavání jsou rozhodně prospěšnější než záchranné lano pouťající nás k pobřeží.

Neboť ono záchranné lano je vlastně ve skutečnosti smrtící šňůrou. Nejde o obdobu s placením daní a s živobytím ze zbytku. Neboť náš Bůh nevyžaduje tolik a tolik z našeho času či tolik a tolik z naší pozornosti, nechce dokonce ani všechn náš čas a všechnu naši pozornost. Chce nás, naše já. Neboť o každém z nás platí slova Jana Křtitele: „On musí růst, já však se menšit.“ On je nekonečně milosrdný k našim opakovaným chybám a nedostatkům. Nevím o tom, že by

v nějakém slibu přijal nějaký vědomý kompromis. Neboť on nemá v tom posledním útočišti pro nás nic jiného než sama sebe a může nám to dát jedině tehdy, když naše sebe prosazující vůle ustoupí a udělá v našich duších místo pro Něho. Připravme k tomu naši mysl, ať nám nezůstane nic z „našeho vlastního“, z čeho bychom žili, žádný „obyčejný“ život. Tím nemíním, že každý z nás bude nutně povolán jako mučedník, nebo dokonce asketa. Dojít k tomu ovšem může. Proto pro některé (a nikdo neví pro které) bude křesťanský život znamenat mnoho pokoje a mnoho zaměstnání, která máme přirozeně rádi. Jenže dostaneme je z Božích dlaní. Pro dokonalého křesťana budou stejnou součástí jeho „náboženství“, jeho „služby“, jako jeho nejtvrdší povinnosti, a jeho hostiny budou stejně křesťanskými jako jeho pusty. Co nelze připustit, co musí existovat jen jako sice neporažený, ale denně znovu odmítaný nepřítel, je myšlenka na něco, co je „jen naše vlastní“, na nějakou oblast, v níž máme být „za školou“, na kterou Bůh už nemá nárok.

On však vyžaduje všechno, neboť On je láska, musí a chce nás milovat. Nemůže nás milovat, dokud nás zcela nemá. Když se snažíme kolem sebe držet oblast, která je výhradně naším vlastnictvím, snažíme se kolem sebe uchovat oblast smrti. Proto Pán žádá v lásce všechno. S Ním se nelze handrkovat.

Mám za to, že toto je smysl všech výroků, které ve mně vyvolávají největší poplach. Thomas More řekl: „Když uzavíráš s Bohem vzájemnou smlouvu, nakolik mu budeš sloužit, zjistiš, že obě strany podepisuješ sám.“ Písmo jeho hrozivým, chladným hlasem stanoví: „V den poslední budou mnozí zavrženi, ne proto, že své spáse nevěnovali čas nebo úsilí, ale že ani času, ani úsilí nevěnovali dost.“ Později, ve svém Behmenitském období, prohlásil: „Jestli jsi nezvolil království Boží, nebude nakonec záležet na tom, co sis vybral místo něho.“ To jsou tvrdá slova, těžko se přijímají. Opravdu nebude rozdíl v tom, jestli sis vyvolil ženy nebo vlastnictví, kokain nebo umění, whisky nebo křeslo ve vládě, peníze nebo vědu? Nuže určitě ne takový rozdíl, aby na něm záleželo. Mineme totiž cíl, pro nějž jsme byli stvořeni a odmítli jsme jediné, co vpravdě uspokojuje. Záleží snad člověku, který umírá na

pouští, na tom, co ho přivedlo k výběru cesty, na níž minul jednou studnu?

Pozoruhodná je skutečnost, že o tomto tématu hovoří Nebe i Peklo jedním hlasem. Pokušitel mi napovídá: „Dej si pozor! Přemýšlej, kolik tě bude stát toto druhé rozhodnutí, přijetí této Milosti!“ A Náš Pán nám obdobně radí, abychom si spočetli, co to bude stát. I v lidských záležitostech se příkládá velická důležitost souhlasu těch, jejichž svědectví souhlasí jen málokdy. Mezi tím dvojím by mělo být pěkně jasné, že spoléhat sám na sebe má nepatrnou závažnost. Na čem záleží, co si Nebe přeje a čeho se Peklo bojí, je přesně ten další krok – vystoupit ze své hlubiny, překročit práh sebekontroly.

A přece nezoufám. V tomto bodě se stanu tím, co by někteří nazvali velmi evangelickým, každopádně velmi pelagiánským. Myslím si, že žádné úsilí mé vlastní vůle nemůže jednou provždy ukončit toto žebronění o omezené závazky, o tuto osudnou zdrženlivost. Může je ukončit jedině Bůh. Mám pevnou víru a naději, že On to učiní. Nemyslím si ovšem, že já proto mohu, jak

se říká, „jen sedět za pecí“. Co Bůh činí pro nás, činí v nás. Postup, jak to činí, se mi bude jevit (a jistě ne falešně) jako denně či každou hodinu opakované cvičení mé vlastní vůle vzdát se takového omezovacího přístupu, obzvlášť se tak musím cvičit každé ráno, protože mě zdrženlivost každou noc obrůstá jako nový krunýř. Chyby se odpouštějí, osudné je ale poddat se jim, povolit si tu pravidelnou přítomnost oblasti v sobě, na kterou si stále děláme nároky jako na svou vlastní. Možná se nám na této straně smrti nikdy nepodaří vyhnat útočníka z našeho území, ale musíme mu stále odporovat, být vůči němu v trvalém odporu, ne s ním kolaborovat, jako vláda ve Vichy. A tento odpor, tak jak ho stále vidím, musí každý den začínat znovu a znovu. Naše raní modlitba by měla být parafrází: *Da hodia perfecte incipere* – dej mi, abych dnešek začal neposkvrněně, neboť zatím jsem neudělal vůbec nic.

(Kázání v Magdalenině koleji v Cambridge. Citováno podle: Lewis, C. S.: *Přípitek zkušeného ďábla*, Praha: Návrat domů, 1997, 94–99.)

Jan Heller (1925–2008)

Výrazný protestantský biblista a religionista, ale také významný kazatel s hlubokým ponorem do poselství textu Písma.

Bůh vzkřísí svou mocí i nás (Velikonoce)

Čtení: Mt 28,1–10

Text kázání: 1K 6,14

KP: Bůh pak i Pána vzkřísil, i nás (také) vzkřísí mocí svou.

EP: Bůh, který vzkřísil Pána, vzkřísí svou mocí i nás.

Každé Velikonoce se celá křesťanská církev znovu vrací k ukřižování i vzkříšení Ježíše Krista. Tradice západního křesťanství, katolíci i evangelíci, vnímají Velikonoce především jako památku ukřižování Páně. Naproti tomu pravoslavní bratři zdůrazňují, že vlastním poselstvím Velikonoc je zpráva o Kristově vzkříšení. Navzájem se o tom ujišťují i pozdravem „Christos voskres“. Samozřejmě nebudeme ukřižová-

ní a vzkříšení stavět proti sobě. Bez ukřižování a vzkříšení by ukřižování bylo jen branou do zoufalství.

Ale přece je tu rozdíl: Mnoho lidí bylo a je dodnes hotovo připustit, že laskavý a obětavý Ježíš byl o Velikonocích ukřižován. Ale že byl vzkříšen? Nad tím mají rozpaky mnozí lidé nejen ve světě, nýbrž i v církvi. Vůbec je tu nechci povyšně kárat a dělat ze sebe strážce pravověrnosti.

Ani opakovat dogmatické formule. Právě naopak. Rád bych vás vzal dnes s sebou do svého přemýšlení o tomto velikém Božím tajemství a pověděl vám, jak mu rozumím.

Bude asi dobré, když předem řeknu, jak mu nerozumím a jak se mu podle mého názoru rozumět nemá. Někteří lidé si chtějí zprávu o Kristově vzkříšení vysvětlit jen jako obrazný popis jarního probuzení přírody. To je málo. Každoroční návrat jara je součástí přírodních zákonů a přirozeného dění. I tyto zákony a toto dění mají svůj původ v Boží vůli, ale je to přirozený běh věcí. My už dnes v probouzení přírody Boží zásah nevidíme. Kdežto Kristovo vzkříšení Boží zásah do běhu dějin i přírody bezpochyby je. Je to průlom nového života, který nelze odvodit z ničeho, co my pozemšťané máme v rukou; je to div a nezbyvá než se divit.

Někteří lidé řeknou: Předložte nám důkaz! Nebo alespoň nějaký přiměřený a obecně přesvědčivý důvod, který by víru ve vzkříšení podepřel! Musím přiznat, že takový důvod neexistuje. Vzkříšení je div a divem zůstane. Není tu žádná postranní stezička, kterou bychom mohli tento paradox víry obejít. Nejenže vám to nedovedu dokázat. Nedovedu to ani pochopit a obyčejným lidským rozumem vysvětlit. Věřím, a dodávám zcela osobně, že nás Bůh ve zprávě o vzkříšení konfrontuje s něčím, co překračuje všechny naše přirozené rozumové schopnosti a naši běžnou představu o hmotné skutečnosti, tedy představu o tom, že je jen to, co známe a ovládáme. Bůh při Kristu učinil něco, co si nedokážeme vymyslet ani představit sami za sebe a co také nemůžeme odvodit z něčeho vnitrosvětského. Asi je to dobře, že jsme nad zprávou o Kristově vzkříšení se svým rozumem v koncích. Takový konec bývá podmínkou toho, aby s námi Bůh mohl učinit nový začátek. Jedním slovem: vzkříšení je a zůstává tajemstvím, logicky neuchopitelným paradoxem. Něčím, co lze odmítnout, nebo přijmout, ale co nelze zkoumat.

Dobře, řeknete, ale co je potom na zprávě o vzkříšení vlastně to podstatné? Řekl bych to tak: To podstatné je, alespoň pro mne, že Bůh sám v našem Pánu sestoupil do smrti, podstoupil ji a tím ji přemohl. Smrt už nemá ani nad

Kristem, ani nad námi poslední slovo. To měl na mysli apoštol Pavel, když napsal: „Bůh, který vzkřísil Pána, vzkřísí svou mocí i nás.“ Když se ovšem zeptáme „jak“ a chceme na Bohu nebo na Písmu, aby se nám dostalo výkladu v našich běžných přírodovědných kategoriích, zapletme se do toho a nevymotáme se. Někdo si může představovat vzkříšení dokonce masivně. To není žádná chyba, pokud nepřichází s nárokem, aby si to ostatní křesťané představovali stejně. A někdo jiný si je třeba představuje spíš v duchovní rovině, ale pak si zase musí dát pozor, aby se mu nerozplynulo v symbolech, aby mu zůstalo jasné, že jde o něco pravdivého a skutečného, ne o blud a klam. Krátce, na našich představách o podobě a průběhu vzkříšení tolik nezáleží. Ale záleží na tom, že Bůh, který vzkřísil Pána, vzkřísí mocí svou i nás. To je jádro věci, to je podstata radostného poselství Velikonoc.

Už jsme si řekli, že je to div. V přírodě i v dějinách je vše pod mocí smrti, všechno nás tu přesvědčuje o zániku, nevratnosti dění. Od vesmírných zákonů zániku až po smrt každého živého tvora. A přece to vše není poslední pravda. Jako Bůh může odpuštěním měnit naši minulost, tak nás Kristovým vzkříšením vysvobozuje ze služby smrti čili z otroctví zákona o nevratnosti všeho dění, jednoduše od toho, že poslední slovo nade vším bude mít smrt. Smrt nemá poslední slovo. To nám říká evangelium zcela zřetelně. Nevíme přesně, jak to Bůh zařídí s námi i s celým vesmírem. Ale víme, jak to zařídil s Kristem. A z toho můžeme čerpat naději a to „jak“ mu v důvěře přenechat. Věříme-li, že je dobrý, pak nás i ve smrti a za smrtí nečeká nic jiného než jeho dobrota, tedy milost, odpuštění a radost, kterou tu zatím nejen neumíme popsat, ale ani si ji představit. A to vše nás osvobozuje od doléhavosti toho – jak říká Písmo – posledního nepřítel, smrti. A to připomíná i apoštol: „Krista vzkřísil a svou mocí vzkřísí i nás.“ Společně se na to a vstupme společně s naším živým Pánem do jeho radosti.

Bože svatý a věčný, děkujeme ti, že jsme směli slyšet zprávu o tom, že vzkříšený Kristus přemohl smrt a nicotu, takže nemají nad námi ani nad

celým vesmírem poslední, konečné slovo. Ty však znáš naše nitro plné úzkosti a strachu. Prosíme tě, abys nám dal víru, která se těší na setkání s tebou za hranicemi našeho času, abychom šli životem v radosti a naději, bez děsu a hrůzy nad marností všeho, co nás obklopuje. Život těch, kdo vědí

o tobě, není marný a prázdný. Dej nám to všem, abychom mezi ně patřili, v radosti vyznávali tvé vítězství a žili z něho tobě vstříc.

(Citováno podle: Heller Jan: *Jak orat s čertem*, Praha: Kalich, 2005, 177–179.)

Luděk Rejchrt (1939)

Evangelický duchovní, známý pražský kazatel věnující se také literární tvorbě odborné, popularizační i dětské.

Vstříc mu se světlem

Tehdy bude království nebeské, jako když deset družiček vzalo lampy a vyšlo naproti ženichovi. Pět z nich bylo pošetilých a pět rozumných. Pošetilé vzaly lampy, ale nevzaly si s sebou olej. Rozumné si vzaly s lampami i olej v nádobkách. Když ženich nepřicházel, na všechny přišla ospalost a usnuly. Uprostřed noci se rozlehl křik: „Ženich je tu, jděte mu naproti!“ Všechny družičky procitly a dávaly do pořádku své lampy. Tu řekly ty pošetilé rozumným: „Dejte nám trochu oleje, naše lampy dohasínají!“ Ale rozumné odpověděly: „Nemůžeme, nedostávalo by se nám ani vám. Raději jděte ke kupcům a kupte si!“ Ale zatímco šly kupovat, přišel ženich, a které byly připraveny, vešly s ním na svatbu a dveře byly zavřeny. Potom přišly i ty ostatní družičky a prosily: „Pane, pane, otevři nám!“ Ale on odpověděl: „Amen, amen, neznám vás.“ Bděte tedy, protože neznáte den ani hodinu. (Matouš 25,1–13)

Kdosi si dal práci a vyhledal v Novém zákoně všechny zmínky o druhém příchodu Páně. Nebylo jich právě málo: v těch 280 kapitolách Nového zákona jich našel téměř tři sta. Už to naznačuje, že jde o něco velmi důležitého, co stojí v samém ohnisku křesťanské víry: Pán Ježíš znovu přijde! Však i jeho poslední slova, zaznamenaná na samém konci Zjevení Janova, to potvrzují: „Jistě, přijdu brzo!“

První křesťané proto počítali s tím, že se Ježíšova příchodu dočkají. Ale On nepřišel. Protože Boží hodiny jdou jinak než naše, mnozí prožili zklamání a jiní se začali ironicky ptát: „Kde je ten jeho zaslíbený příchod? Od té doby, co zesnuli otcové, všechno zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření“ (2Pt 3,3). Všechno je pořád stejné a nic se neděje – kde zůstal Ježíš? Tento otazník je ještě smutnější po dvaceti stoletích, v nichž lidstvo prožilo tolik hrůz; stačí jen vzpomenout na dvě světové války, jež zahubily miliony lidských

životů. Kde je ten jeho slíbený příchod? Podle Druhého Petrova listu se tak ptají posměvači, ale tato vtíravá otázka trápí i naši víru. Chceme věřit jeho slibu, že brzo přijde, ale trvá to už moc dlouho – a nikde nikdo. Je čekání na Ježíše podobné onomu známému „Čekání na Godota“, v posledu marnému? Z církevních dějin známe nemálo těch, kteří si ve vzrušených dobách byli naprosto jisti, že příchod Páně je na spadnutí – a mýlili se. Jedno zklamání střídá druhé a my všichni jsme už tak trochu otupělí na tóny, které znějí radostnou „eschatologickou nadějí“; v současném světě, kde úvahy o návštěvě bytostí z jiných planet nebudí žádnou zvláštní pozornost, strážlivá víra v příchod Kristův splývá mnohým s psychickou úchylkou.

Do tohoto našeho přemýšlení však zní Ježíšovo podobenství o deseti družičkách. Svatby se v Orientu konaly pozdě večer, když už byl chládek; proto tyto panny mají svými lampami

svítit na cestu ženichovi, aby se pak s jeho přáteli účastnily svatební hostiny. Ale nastaly komplikace a svatební průvod se zdržel. A právě teď se ukáže, že jen pět moudrých družiček má dost oleje. Těm druhým olej došel – a právě ve chvíli, kdy ženich konečně přichází. Pošetilé panny propásly svou příležitost: v rukou svírají jen čadící a vyhaslé lampy. Pro ně svatba skončila: zůstanou venku před zavřenými dveřmi.

Toto podobenství nemá „happy end“. O to víc varuje před pošetilostí, která je spojena – zdá se – nikoliv se spánkem, ale spíš s lehkomyšlností. Všechny družičky jsou unaveny, všechny usnou. To není katastrofa – vždyť nestojí na vartě, kde zdřímnout si znamená v době války polní soud. Moudré panny nejsou moudré tím, že nezamhouří oka, a naopak pošetilost druhých není v jejich spavosti. Jde spíš o to, jak se celkově připravily na svůj úkol. Zatímco pět družiček ví, že musí udělat všechno, aby jim olej vydržel, ty druhé se o to nestarají. Jejich pošetilost, ba bláznovství, není v momentální únavě, ale v celkovém lehkomyšlném přístupu k jejich úkolu. Nejde o okamžité selhání, ale spíše o životní postoj. Chtějí se účastnit svatby, ale neudělají to, co je třeba. Až příliš se podobají onomu muži z jiného Ježíšova podobenství, který se také chtěl dostat na svatbu, dokonce královskou, ale vůbec se nena-máhal „hodit se do galá“ a vzít si slavnostní oděv. Však ono to nějak dopadne! A právě tato lehkomyšlná povrchnost je asi pravým důvodem, že onomu muži i těm družičkám je „vstup zakázán“.

Vykladače vždycky zajímalo, co v tomto podobenství znamená olej. Je to modlitba, či sám Duch svatý? Když Pán Ježíš vyprávěl o rozsévání, jemuž zrno padne tu do trní, tu na skálu či do úrodné země, učedníkům pověděl, co tím myslí. Ale tady mlčí. Jako by vysvětlení nechával na nás. My sami musíme přemýšlet o tom, co je tak důležité, abychom mohli ve tmě světa jít se světlem vstříc svému Pánu; na co musíme trvale dbát, abychom nedopadli jako bláznivé panny. Snad můžeme říci, že jde o důvěřivé spoléhání na slovo svého Pána. I když se nám zdá, že příliš otálí se svým příchodem, je třeba stále pamatovat na jeho slib, že přijde brzy. On řekl: „Bděte!“ – a to se týká právě vnitřní připravenosti a výdrže. Nezazlívá nám, že jsme unaveni dnešní dobou; i ty moudré panny usnuly a nijak to nevadilo. Únava a slabost patří k našemu lidství. Ale měly čím svítit, protože tu svatbu braly skutečně vážně a nepodcenily ani možnost zdržení.

Dnešní neděle, poslední v církevním roce, nás touto perikopou utvrzuje v očekávání na příchod Páně. Možná že už je velice blízko a my jej máme uvítat jakou moudré družičky se světlem, které nepohltní tma. Vždyť On sám je v nás rozžal a my stále slyšíme jeho hlas: „Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a vzdali slávu vašemu Otci v nebesích“ (Mt 5,16). Amen.

(Citováno podle: Rejchrt Luděk: Postila, Pierot, 2004, 232–235.)

Svatopluk Karásek (1942)

Evangelický duchovní, písničkář, básník, ale také vězeň svědomí, signatář Charty 77 a angažovaný křesťan.

Mt 25,6.7

„O půlnoci pak stal se křik: ‚Aj, ženich jde, vyjděte proti němu.‘ Tedy vstaly všechny ty panny, a ozdobily lampy své.“ (Mt 25,6.7)

Mocný Bože, při Kristovu zachovej nás spásy slovu, ať tvé pravdy jasná svíce zmáhá bludy víc a více.

Přátelé v Kristu, k světlu adventu a k světlu Vánoc patří pohyb; pohybujeme se v proudu času a ten čas zraje k velikému setkání, ten čas se plní a naplňuje. Lid izraelský měl v noci vyjítí následovat ohnivý sloup – světló, které bylo v pohybu vpřed, dodávalo odvahy k vyjítí i k jítí, rozráželo temnoty bojácnosti a ohrožení, razilo cestu temnotou nejistoty.

Takto v pohybu je i Kristovo adventní podobenství o deseti pannách. Na svatbu se v domě svých rodičů se svými přítelkyněmi, s družičkami, připravuje nevěsta – ve významné minulosti, která dnes v noci končí. A v domě svých rodičů se v mužské společnosti svých kamarádů a příbuzných loučí ženich. Při setmění opustí ženich i nevěsta své bývalé domovy a jdou si nocí v ústrety – dva ozářené průvody jdou na smluvené místo, kde se o půlnoci setkají; a po tom krásném setkání o půlnoci půjdou, již společně, do nového domova, do společné budoucnosti, která začíná velkolepou svatební oslavou.

Ježíš nám v podobenství o deseti pannách vyjevuje skrytou podobu Božího království ve světě, s nímž je to podobně jako při oné svatbě v Izraeli. Skrze temnotu našich dějin si jdou naproti dva ozářené zástupy. Průvod nevěsty – to jsme my, to je lid víry, to je nový Izrael, lid, který vyšel z domu služby a je na cestě do země zaslíbené. A tento průvod nevěsty věří, že někde za kopcem, za obzorem je už na cestě průvod ženichův; vidět ho sice ještě není, ale srdce plné lásky to ví – i oni jsou už na cestě, jdeme si vstříc, neboť si patříme.

A Ježíš nám popisuje kolizi, k níž v nevěstině průvodu dochází. Hladký průběh není zajištěn. Noční pochod, to tažení světla skrze temnotu, není žádná procházka růžovým sadem. Je to namáhavý výstup a nevěstin průvod zmáhá únava: nevěsta hnána toužebným očekáváním nasadila příliš rychlé tempo, zdrchané družičky padají vysílením na smluveném místě, odkud je rozhled do krajiny posedlé tmou – nevěsta s družičkami zírají do tmy, nikde žádné světélko, nikde nikdo, půlnoc na krku.

Ta krize – a kolize – má své jméno: ženich prodává, ženich nejde, nepřichází, spletly jsme směr či co, nepochopily jsme domluvu, stalo se něco nepředvídatelného? Nebo snad že-

nich zapomněl, přehnal rozlučku se svobodou a teď zmešká vlastní svatbu? Tma před půlnocí je obzvlášť temná a neprůhledná, nevěstino společenství je znavené útrapami cesty a nejistotou, padá únavou, všechna slavnost je ta tam – družičky splývají s panující tmou. O půlnoci se ozvalo zvolání: „Ženich jde!“ Tajuplná noc, tma nejhustší halí ohrožené vrcholné setkání. „Ženich jde!“ To je zvolání, které dokáže vzbudit i unavené, ženich už jde, už přece přichází. Družičky a nevěsta rychle vstávají, dělají se krásnými pro nadcházející vrcholné setkání – družičky rozsvěcují své lampy a ozdobují průvod svým světlem.

A tu nastává nová kolize, nová velká potíž a nesnáz. Pět družiček z deseti s hrůzou zjišťuje, že jim došel olej, že nemohou průvod ozdobit svým světlem a v tomto vrcholném svatebním jítí v ústrety dohrát svůj part. Neopatrné družičky škemrají: „Naše lampy hasnou, dejte nám trochu oleje.“ A družičky, jimž olej dosud zbývá, logicky říkají: „Pak ale dojde olej nám i vám, náš průvod definitivně potemní, neuvidíme na cestu, k setkání vůbec nedojde.“ Lepších pár světélek než žádné, lepší jedno jediné než se ztratit ve tmě půlnoci. „Jděte zpátky do města k prodejci a olej si kupte“ – to je tvrdá řeč, to je vlastně vy-loučení ze hry a ze svatby. Jděte si koupit k prodávacům, to vlastně znamená: jděte do háje, jděte si k čertu.

Ta tvrdost mne vždy znovu překvapuje. Vždyť Kristova tendence je hluboce sociální: ti, co mají majetek, jsou nabádáni, aby se rozdělili, dali ho či dokonce rozdali chudým, nikdo nemá hamounit a myslet jen na sebe. „*Jděte raději k prodávacům, a kupte sobě*“ – to je tvrdá řeč, která nezná solidaritu unavených společnou cestou ani vyhlídku společné slávy sejítí. „Nedáme, jděte si koupit“ – v těch slovech není ani stopy po kolegiálním či sesterském spolucítění. Jistěže toto podobenství klade jiný důraz a ozřejmuje jiný aspekt Božího království, než je solidarita a soucit, přesto mě tvrdost družiček olej majících zaráží.

Dovedu si představit, že by se Kristův příměr odvíjel jinak. Že by se prozíravé družičky se svými lehkovážnými kamarádkami s těžkým srdcem o poslední olej přece jen rozdělily, že by riskovaly i konečný nezdar celé svatby jen

proto, aby došlo dál všech deset. Po útrapách společné cesty by společně chtěly prožít i to finále, ať je výsledek jakýkoli. Rozdělily by se – a těsně před sejitím by olej došel všem, celý zástup by zahalila tma. Nevěsta by na sobě rvala svaatební šaty a řvala by: „Jen se raduj, moje nepřítelkyně! Místo svaatební noci trčím ve tmě, místo abych byla milovaná, jsem opuštěná, zůstanu navždy ta bez zaslíbení.“ Pak by družičky nevěstu konejšily a nakonec by se spolu všechny dívky objaly a usnuly vyčerpáním a ještě úmornější beznadějí.

Až kolem druhé hodiny ranní by se strhl křik: „Aj, ženich si nás přece jen našel.“ Ano, do tábora zkrachovalé solidarity přichází krásně ozářen slavný průvod ženichův. Družičky by vysvětlovaly, jak se stalo, že nevěstin průvod utonul v tmách, a ženich by řekl: „Pojď ke mně, má milovaná, srdcem jsem tě vyhledal i v tmách. Bylo to krásné, že jste se rozdělily o olej. Neboť až ten, kdo se vydá z toho nejcecnějšího, co má, až ten, kdo pro druhého ztratí svou jedinou šanci, až ten může být mým znakem, jenž prohlédá i tmou, nalezen.“

Ano, dovedu si představit, že by Ježíšův příměr o deseti pannách šel tímto směrem. Ale on nejde a naším úkolem není Kristovo podobenství měnit, ale snažit se porozumět tomu, co nám sděluje. Panny opatrně si vzaly se svými lampami ještě nádobky s olejem. Všichni vykladači se shodují v tom, že olej znamená víru, vnitřní náboj, to sebenasazení v naději. Pak ovšem nádobky s olejem znamenají jakousi rezervu víry, kterou máme mít vždy při sobě.

Ale lze to – věřit do rezervy?

Když byl na své dlouhé cestě pouští lid izraelský ohrožen vyhladověním, Bůh seslal manu, nebeský chléb, který poutníkům zachránil život. I tato mana nám symbolizuje darovanou víru. Ale v tomto případě je příkaz Boží opačný: „Nasbírejte pouze na jeden den, nesbírejte do rezervy, nedělejte si zásoby, sic se mana zkazí, sic mana zasmrádne a stane se jedem.“ A tomu rozumím: je nám řečeno, že víra musí být stále žitá, že musí být jen na jeden den, že musí být kypřena a provětrána činy všedního dne, že stojíme před Hospodinem bez zásob a jsme odkázáni jen na ten denní příděl. S prázdnýma rukama čekáme

na novou víru pro každý den. Bez zajištění, bez pojištění, vydání na milost.

V dnešním podobenství ale slyšíme: musíš mít olej do rezervy na cestu nocí k půlnoci – musíš zářit nocí. Důraz Kristova podobenství je právě v tom: v těžkých a rozhodujících chvílích tvého života je to podstatné víra, kterou máš při sobě, a tato víra je nepřenosná z osoby na osobu, je nepředatelná. Nemůžeš se spolehnout, že ti někdo z tvých blízkých to podstatné dodá, že tě někdo bude napájet ze svých zdrojů. Sám ke zdroji, to je tvůj základní úkol, tvé nejpodstatnější úsilí. To zásadní se nedá předat, to prostě ve chvíli rozhodující u sebe máš, anebo nemáš, nikdo tě nezastoupí.

Jak ráda by matka v rozhodujících chvílích života své dcery nebo syna předala vlastní víru dítěti, jak rád by otec vyzbrojil potomka svou vírou na jeho cestu tmou. Ale všechno se předat nedá, jsou věci, které každý musí najít a čerpat sám. Ve víře nelze být napojen na pupeční šňůru jiné, třeba nám blízké bytosti – musíš usilovat sám, musíš se i postarat. Možná že tomuto nároku je vystaven i umírající člověk. Nikde nikdo, kdo by to chybějící dodal. Na konci tvé cesty, těsně před půlnocí, která znamená setkání a sejití, těsně před půlnocí, kdy je tma nej hustší, rozžehni své světlo a hleď upřeně do tmy. Možná že tato energie vypjatého očekávání, toto naděje- né zírání do půlnoční tmy nás jednou provede tunelem smrti k novému dni Boží budoucnosti. Naše těžká hodina – naše těžké hodiny – vyžadují naši osobní víru, jen tu, kterou máme při sobě. Ale co ta rezerva – co ty nádobky, které máme mít v zásobě?

Nechci být lacině pobožný, jen se ptám: nemůže být tou nádobkou pro nás evangelíky Písmo svaté, které máme při sobě, které máme mít stále při sobě, které leží na nočním stolku a které je po ruce a v ruce? Není tohle ten ještě jiný zdroj, než je ve mně, než je v mém srdci? Není to ta záchranná nádobka s olejem, který máš k dispozici, když lampa tvá hasne?

Panny opatrně vytvořily spolu s nevěstou a spolu s lidem ženichovým zářící průvod, který v objetí směřuje zbytkem noci do nového domu, do pravého veselí svatby. Zarážela-li mne určitá tvrdost družiček, které se nechtěly nebo nemohly

podělit o olej, tvrdost ženicha samého ve finále mi přímo vyrazí dech. Uprostřed oslavy je slyšet bouchání na dveře. Nyní přicházejí družičky znavené dvojí cestou – jejich lampy už teď svítí před domem oslav.

„*Pane, pane, otevři nám.*“ A ženich otvírá dveře a říká: „*Amen pravím vám, neznám vás.*“ A opět dveře zavírá.

A já vám v tom tvrdém soudci nemohu poznat tvář svého Mistra, nepoznávám Pána Ježíše. Tak nemilosrdné, tak brutální slovo bez známky soucítění. Tak řecky zní ten rozsudek, ten ortel – to neodvolatelné „damnum“ úplného zavržení. Touto řeckou škraboškou nás chce Pán Ježíš vystrašit, chce nám nahnat hrůzu. „Neznám vás – a amen.“

Ty zabouchnuté dveře před naším nosem, to je moje hrůzná možnost, to je strašidelná možnost života křesťana, který po celý život lítal sem a tam a sháněl po kapkách olej pro svou stále znovu hasnoucí lampu víry. Po tom všem, po tom plahočení životem a dějinami: „Neznám vás“ – vás, kteří jste zmeškali možnost setkání, vás, kteří jste prošvihli chvíli sejítí a vejítí do nového. A já si představuji, jak stojím před tím domem, teď už se znova hasnoucí lampou, jak ve tmě buším na chladná, zavřená vrata a řvu: „Pane, otevři mně!“ A dveře se otvírají a ve dveřích Pán Ježíš bez škrabošky

říká: „Ale ano, tohohle lumena, tohohle výtečníčka znám!“ Představuji si, jak spráskne ruce, ale nepráskne dveřmi, a já se skulinkou jaksi vloudím na oslavu. Možná, že je má představa pyšná, ale já věřím v tuto důvěrnou známost – mám tuto naději.

Ale my všichni, každý z nás osobně, máme ještě čas. Máme možnost navazovat s Kristem tu blízkost, důvěrný vztah ve všedních dějích našich dnů. Máme čas usilovat o tuto známost, o tento nejpodstatnější vztah, o vnitřní staženost s Kristem. Podobenství o deseti pannách a adventní důraz nás vybízí k úsilí, ve kterém nás nikdo nenahradí ani nezastoupí. Naše budoucnost visí na vlásku naší víry. Náš vztah, naše spjatost s Kristem, jeho toužebně očekávaný výrok „tu nebo toho znám“ vytváří z vlásku pevné pouto a nepřetržitelné záchranné lano.

Advent znamená: Kristus přichází, blíží se, je na cestě k nám proti proudu času. Pojďme mu vstříc a každý z nás přitom budme zodpovědný sám za sebe, a přesto v jediném zářícím průvodu temnou nocí. Vztahujeme ruce k Boží budoucnosti, která se blíží.

Amen.

(Citováno podle: *Karásek Sváta: Boží trouba, Praha, Kalich, Trost, 2000, 30–37.*)

Kázání – jádro bohoslužby

Marek Harastej

Skupina mladých lidí připravuje studentskou bohoslužbu. Hledají vhodné téma, plánují, koho osloví, aby měl kázání, jaké vyberou písně a kdo řekne osobní zkušenost. Když se snaží sestavit časový harmonogram celé akce, jeden mladý muž položí zásadní otázku: „Stále přemýšlím, co by vlastně mělo být to nejdůležitější. Je to hlavní kázání, uctívání Boha nebo osobní zkušenosti?“

Stejná zkušenost, jen o něco starší protagonisté, tentokrát na výboru sboru. Starší sestra se smutkem vzpomíná na časy dávné a dodá: „Chybí mi v bohoslužbě zkušenosti. Dříve vždy před kázáním někdo vyprávěl osobní zkušenost, a když je dnes pouze kázání, tak je to takové chudé.“

A do třetice zážitky z reformně laděného sboru vyznávajícího oslavné bohoslužby založené hlavně na zpěvu. „Přece jen by tam nějaké zamyšlení mělo být,“ komentuje přípravy bohoslužby muž střední generace „taková ‚pětiminutovka‘, žádné dlouhé rozborů, jen jednu hlavní myšlenku, pár slov a pak dáme zase chválu.“

Tři různé zážitky, které spojuje jedno společné téma. Jaká je role kázání v naší bohoslužbě? Co od něj očekáváme, ale především, čím by mělo být kázání v bohoslužbě?

Nechci hledat odpověď formální, která je evidentní. Na rozdíl od liturgií pravoslavné či katolické¹, pro které je nejpodstatnější svátost, nebo od bohoslužby letničního charakteru, která má středobod v oslavě, centrem adventistické bohoslužby je kázání. Adventisté sdílejí tento charakteristický rys s dalšími protestantskými církvemi², které od času reformace postavily do středu své bohoslužby zvěstované slovo. Stačí zalistovat Církevním řádem³ nebo kazatelskou příručkou⁴ a doporučenými pořady bohoslužeb a obřadů a je zřejmé, že kázání je centrální prvek každé adventistické bohoslužby.

Formální odpověď je tedy zřejmá. Jaká je však každodenní realita na našich sborech? Je kázání centrem bohoslužby?

Součástí tohoto problému je otázka zřejmě základní a zásadnější. Co je vůbec bohoslužba? Nebudu zabíhat do teorie liturgie, ale položím prostinkou otázku, kterou vždy kladu studentům na první ho-

¹ František KUNETKA, *Liturgika. Úvod do liturgie svátostí*, Kostelní Vydří: Karmelitánské vydavatelství, 2001, 350 s. Joseph RATZINGER – BENEDIKT XVI., *Duch liturgie*, Brno: Barrister&Principal, 2012, 205 s.

² „Ovšem bez ohledu na toto pozadí, bez ohledu na míru radikálnosti bohoslužebné reformy v jejích formách, reformace provedla významný, chtělo by se říci ‚koperníkovský obrat‘ v teologii bohoslužby. Bohoslužba není ‚záslužný skutek‘, který by člověk měl vykonat jen pouhou úctou. Bohoslužba je místo, prostor, dění, v němž se děje iustificatio impii, ospravedlnění pouhou milostí, zvěstované ve slovu evangelia a vírou přijímané v odpovědi vděčnosti a chvály. Proto se do středu bohoslužby dostává zvěstování, tento základní způsob, jímž Bůh s lidmi komunikuje.“ Pavel FLIPI, *Pozvání k oslavě. Evangelická liturgika*, Praha: Kalich, 2011, 271 s., str. 58.

³ Církevní řád Církve adventistů sedmého dne. 18. revidované vydání z roku 2010. Praha: Církev adventistů sedmého dne, 2011, 171 s., str. 107–109.

⁴ „Středem bohoslužby je setkání s Bohem prostřednictvím Písma.“ Příručka pro kazatele Církve adventistů sedmého dne, revidované vydání z roku 2009. Praha: Církev adventistů sedmého dne, 2011, 187 s., str. 102.

dině liturgiky. Kdo komu při bohoslužbě slouží? My Bohu, nebo Bůh nám? A s tím spojenou otázku po užitku. Jestli slouží Bůh nám, co z toho máme? A jestli my Bohu, co z toho má Bůh?

Boží slovo je zde překvapivě jednoznačné. *My milujeme, protože Bůh napřed miloval nás.*⁵ *Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest.*⁶ *Ježíš mu odpověděl: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.”*⁷ *Vždyť z něho a skrze něho a pro něho je všechno! Jemu buď sláva na věky. Amen.*⁸ *Proto přináší dokonalé spasení těm, kdo skrze něho přistupují k Bohu; je stále živ a přimlouvá se za ně.*⁹ *Přinášíme tedy skrze Ježíše stále oběť chvály Bohu; naše rty necht' vyznávají jeho jméno.*¹⁰ V kontextu výše zmíněných, ale i mnoha dalších textů, je bohoslužba odpovědí na Boží akt spásy. My milujeme, protože Bůh napřed miloval nás. My přicházíme na bohoslužbu, protože Bůh napřed sloužil nám. Přicházíme odpovědět a děkovat za vše, co nám Bůh dal, životem a spasením počínaje a každodenní realitou života s Bohem konče.

V kontextu takto chápané bohoslužby se pak jeví jako „zcela mimo“ otázka: „Co by mi měla bohoslužba dát?“ Na bohoslužbu nepřicházím, abych dostal, ale protože jsem dostal.¹¹ Takovéto pochopení bohoslužby má ale své důsledky i ve vnímání kázání. Z celé bohoslužby je kázání nesporně tou částí, která je orientovaná na posluchače. Jestli zpěvy, modlitby nebo i sbírku mohu vnímat jako svou účast a svou odpověď na Boží službu, tak jakým způsobem chápat roli kázání? Kázání, které je pro nás jako protestantskou církev středem bohoslužebného slavení. V kontextu výše zmíněného by se patřilo říct, že kázání by nemělo mít minimálně jako primární roli informativní charakter. Stejně tak by však nemělo být jeho primární rolí být pobaven, ale ani být potěšen, povzbuzen, pokárán nebo odcházet naplněn. Všechny tyto jistě chvályhodné cíle jsou orientovány na mě samého, na můj užitek a prospěch. Jestli je bohoslužba službou Bohu, odpovědí na Boží čin vykoupení a spásy, nemohu si smysl kázání nadefinovat ne snad sobeckými, ale sobě prospěšnými cíly.

Co je tedy cílem a smyslem kázání? Osobně se domnívám, že je to setkání s Bohem. Ne pouze setkání ve smyslu „potkání se“, ale ve významu buberovské filozofie¹² setkání jako události naprostého vzájemného otevření, které formuje život.

Vrátím se ještě jednou k výše citovaným biblickým textům. *Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest.*¹³ *Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.*¹⁴ *Vždyť z něho a skrze něho a pro něho je všechno!*¹⁵ Není důležitý pouze ten fakt, že jako první k nám přistoupil Bůh a že nás obdarovává jako první. Výše zmíněné texty¹⁶ zdůrazňují, že k Bohu přistupujeme prostřednictvím Ježíše Krista. Při bohoslužbě se tedy setkává Bůh Otec se svým Synem a my jsme toho setkání přítomni jako součást Boží rodiny.¹⁷ Bohoslužba je tedy doslova rodinné setkání. Stejně jako při jiných rodinných setkáních si rádi řekneme, co je nového, nebo zavzpomínáme, jak věci byly. To podstatné je však radost, že jsme spolu, že jsme se setkali. Analogicky je bohoslužba setkáním Otce, Syna a nás Božích dětí. To, o co vposled jde, nejsou nové informace, extatické zážitky, naplnění či prosby, ale je to vzájemné setkání.

Někdy se o kázání mluví jako o Božím slovu. Slyšení kázání se pak označí za slyšení Božího slova. Takové pojetí, byť projevující hlubokou úctu ke kázání, není přesné. Božím Slovem je Ježíš Kristus¹⁸

⁵ 1J 4,19

⁶ J 1,3

⁷ J 14,6

⁸ Ř 11,36

⁹ Žd 7,25

¹⁰ Žd 13,15

¹¹ Toto je ostatně zásadní otázka, která odlišuje židovské a pohané obětování. Pohan obětuje, aby dostal. Žid protože dostal. Pohan přichází žádat, žid vyznává. Stejný princip sleduje i křesťanství.

¹² Martin BUBER, *Já a ty*. Olomouc: VOTOBIA, 1995, str. 120

¹³ J 1,3

¹⁴ J 14,6

¹⁵ Ř 11,36

¹⁶ A spolu s nimi řada dalších – 1J 4,9; Ž 13,15; J 10,9; 1Pt 1,21 a další.

¹⁷ Ř 8,15; Mt 6,9; J 1,12.

¹⁸ J 1,14

a Hospodinova slova a činy zaznamenané inspirovanými pisateli na stránkách Bible. Bible neoznačuje kázání za Boží slovo, ale vyzývá nás, abychom Boží slovo kázali.¹⁹ Vhodnější označení než Boží slovo by pravděpodobně bylo spíše „ozvěna Božího slova“. Jako se zvuk od různých materiálů odráží různým způsobem a materiál vždy ovlivní odraz zvuku, stejně tak se Boží slovo odráží od životní zkušenosti různých řečníků, kteří Boží slovo zvěstují. Snažit se o objektivní až sterilní zvěst Božího slova je nejen mýtus, ale také chyba. Kazatel vždy – už jen výběrem tématu – ovlivňuje zvěstované slovo. Nelze oddělit kázání od kazatele – a není chybou, ale normálním projevem lidské zkušenosti, když životní příběh kazatele má vliv na jeho zvěst. Kazatel není pramenem Božího slova, ale objektem, od kterého se Boží slovo odráží, a tak je předává svým posluchačům. To, co káže, není Boží slovo jako takové, ale káže svou zkušenost, svůj prožitek Božího slova. Způsob, jak on Božímu slovu rozumí a jak ho žije ve svém životě. Neznamená to prosté vyprávění, jak mě oslovil ten či onen veršiček, které můžeme čas od času z kazatelny zaslechnout, ale také to neznamená odborně provedenou exegezi a velké množství informací z dobového pozadí, jež jsou odtrženy od života. Kázání je prostor, kde se posluchač skrze slovo a zkušenost kazatele s Božím slovem setkává s Bohem, kterému přichází sloužit.

Takovéto pojetí kázání nás jako kazatele osvobozuje od pokušení všeznákovství nebo snahy hrát si na morální autority, které jiným předepisují životní styl. Zároveň ale toto pojetí otevírá velký prostor pro subjektivismus až lajdáctví při přípravě kázání. Jestli to, o co jde, je setkání s Bohem, tak proč věnovat hodiny studiu biblického textu a přípravě? Proč nestačí vystoupit za kazatelnou a vyprávět, co pro mě Pán Ježíš udělal a čím mě sám ten či onen text oslovil?

Podle mého názoru to rozhodně nestačí. Druhé a třetí přikázání nás varuje před falešným zpodobáním Boha a zneužitím jeho jména.²⁰ Obě tato přikázání naráz porušuje kazatel, který ledabyle představuje Boha a svou zkušenost s Bohem za kazatelnou. Odpovědností kazatele je žít s Bohem, setkávat se s Bohem a v pokoře, že stále Bohu nerozumí²¹ a není si jist svou zkušeností, ji předkládat svým bratrům a sestrám. Není smyslem kázat fakta, exegezi nebo se naivně pokoušet kázat objektivní pravdy.²² Rovněž ale není možné kázat subjektivní pocity, které se neopírají o pečlivou exegezi, fakta a upřímnou snahu porozumět pravdám biblického poselství.

Dovolím si své zamyšlení nad významem kázání zakončit dobovou vsuvkou. Často se v našich sborech ocitáme uprostřed střetu dvou až tří kultur. Starší modernistická generace by ráda slyšela objektivní Boží slovo, víru založenou na informacích a znepokojuje ji subjektivismus kázání založeného na zkušenostech, prožitcích a často i pouze na pocitech řečníka. Naopak mladší postmoderní a případně generace Z²³ hledá prožitek a žité slovo a neuspokojují ji kázání plná kvalitních informací, faktů či „pravd“, která však vnímá jako odtržená od života a pro jejich generaci prázdná. Výše nastíněná koncepce není ani moderní, ani postmoderní. Kázání jako setkání s Božím slovem není ani vršení objektivních pravd a faktů, ani vyprávění založeném na subjektivním prožitku. Je to ozvěna Božího slova v životě řečníka, který posluchačům předkládá svou zkušenost s objektivním Božím slovem. Mají zde své místo i pevná fakta i subjektivní postoje. Především však kázání není místem, kam přicházím pro něco, ale prostorem, kde se přicházíme setkat s živým Bohem.

¹⁹ „Kdo káže, ať zvěstuje slovo Boží. Kdo slouží, ať to činí ze síly, kterou dává Bůh – tak aby se všechno dělo k oslavě Boží skrze Ježíše Krista. Jemu buď sláva i moc na věky věků. Amen.“ (1Pt 4,11)

²⁰ „Nezobrazíš si Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh zárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají. Nezneužívej jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.“ (Ex 20,4–7)

²¹ „Mé úmysly nejsou úmysly vaše a vaše cesty nejsou cesty moje, je výrok Hospodinův. Jako jsou nebesa vyšší než země, tak převyšují cesty mé cesty vaše a úmysly mé úmysly vaše.“ (Iz 55,8.9) Podobně Ž 147,5; Iz 40,28; Jb 5,9 a další.

²² Všechna tato kázání se zpětným pohledem doby ukážou jako přinejlepším částečně naivní a chybná.

²³ Generation Z. Wikipedia [online]. [cit. 2014–05–29]. Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Generation_Z](http://en.wikipedia.org/wiki/Generation_Z)

Summary

Preaching – The Core of the Service

For the Seventh-day Adventism, a preaching constitutes a core of the church service. Since the service is a human response to divine act of salvation, the point of preaching cannot be informative or encouraging, but it needs to lead to the Lord himself. The task of a preacher is not to bring new information nor to captivate, encourage or console, but first and foremost to mediate encounter with the living Word of God.

Lze na Starý zákon kázat?

Jiří Beneš

Téměř každá generace českých křesťanských starozákoníků¹, novozákoníků² i praktických³ či systematických⁴ teologů má potřebu vyjadřovat se ke způsobu kázání na starozákonní texty. Množství studií na toto téma dobře svědčí o určitých nesnázích, které jsou s kázáním na starozákonní texty spojeny. Ale nic z toho obtíže spojené s homiletickým zpracováváním starozákonních textů neodstranilo. Dosud tyto studie přesvědčivé odpovědi nepřinesly. To může vypovídat o prostém (neochotně akceptovatelném) zjištění, že na starozákonní texty zřejmě kázat nelze⁵ a kázat se na ně možná ani nemá⁶. Tato teze platí za předpokladu, rozumíme-li (a) kázání jako literárnímu či rétorickému dílu volně Starým zákonem inspirovanému; (b) Starému zákonu jako pouze informativnímu textu⁷, od kterého se čekají maximálně didaktické účinky; (c) posluchači kázání jako vzdálenému pozorovateli, pro nějž je Tanach jen zajímavým dokladem dávných dob, tedy Starým zákonem. Skepse k homiletickému zpracovávání starozákonních textů však nemíří k tomu, aby se veškerá pozornost

¹ Např. HELLER J.: *Roztříštěné loď. Pozdní sklizeň*. Praha 2000, str. 12–27. *Teologický kontext*. Ministerium Verbi Divini. Praha 1996, str. 48–68. KUBÁČ V.L.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis). *Kázání na starozákonní texty*, in *Theologická Revue* 2–3/1976, str. 35–39.81–84. *Biblická interpretace starozákonní zvěsti*, in *Theologická Revue* 1–2/1979, str. 23–26.39.40. *Poselství Starého zákona dnešnímu člověku*, in *Padesát let Československé církve* (sborník), Praha 1970, str. 169–175. *Nad starozákonním poselstvím*. Sborník k 70. narozeninám M. Nováka. Praha 1977, str. 19–24.

² SÁZAVA Z.d.: *Metodika práce s biblickým textem*. Praha 1985. *Vědecká exegese Bible a úkoly ekumenického hnutí*. Brno 2001. POKORNÝ P.: *Hermeneutika jako teorie porozumění*. Praha 2005.

³ Např. SMOLÍK J.: *Starozákonní perikopy v synagoze a v církvi*. Křesťanství bez antijudaismu. Praha 2002, str. 109–119; a také: *Teologická reflexe* 1999, str. 131–143. FILIPI P.: *Kázání na starozákonní text*, in *Křesťanská revue* 52 (1985), str. 78–81. RUTRLE O.: *Křesťanská služba slovem – teorie křesťanského hlásání*. Praha 1952, str. 258–260.

⁴ Např. VOKOUN J.: *Číst Bibli zase jako Bibli*. Česká biblická společnost 2011.

⁵ Už proto, že mnohé starozákonní látky určitým druhem kázání jsou. Homiletický charakter mají příběhy, jako ilustrace moci Hospodinových slov a činů, a některé žalmy. Také Pátá kniha Mojžišova zpracovává starší tradici víceméně homiletizujícím způsobem (Deuteronomistický zákoník se blíží „kázání na zákon s katechetickým záměrem“ – BENEŠ J.: *Směrnice a řady*. Praha 2012, str. 12). Sváteční svitek Rút je homilie, která je založena na textu levirátního zákona (Dt 25,5–10). Příběhy judských králů ve Druhé knize Paralipomenon jsou povýřte homilie. Mnohé z textů těsně předexilních, exilních a poexilních proroků jsou homilie (např. Ezechiel, Za 7, Ageus).

⁶ V méně razantní podobě, tedy opatrně, ale zřetelně vyjadřuje své rozpaky nad kázáním na starozákonní texty jak Pavel Filipi, tak i Vladimír Kubáč. Filipi mluví např. o tom, že úvodní kapitoly Starého zákona „nebývají častým základem kázání; snad je na vině přetrvávající bezradnost vůči mytologickému způsobu vyjádření“ (FILIPI P.: *Pozvání k naději*. Praha 2006, str. 119). Také ohledně mudroslovné literatury říká: „kázat na sapienciální texty lze jen omezeně“ (ibid. 124); „různost témat činí kázání na odděly z knihy Přísloví nesnadným“ (ibid. 122). Podobně lze slyšet jeho rozpaky i nad předpisy mojišského zákona: „Otázkou je, nakolik se křesťanský kazatel může zapojit do tohoto proudu pokračujících interpretací textů tak vzdálených... Texty, obsahující jednotlivé předpisy zákona, jsou kazatelsky nesnadné až nepředvídatelné... Zejména předpisy kultické a rituální vyžadují vpravdě helleroovskou erudici a invenci, mají-li se převést do aktuálního zvěstování“ (ibid. 159); „Lze kázat na modlitby? Na lidské odpovědi na Boží slovo? Nemá být základem kázání Boží slovo, ne slovo lidské, bytí žalmistovo?“ (ibid. 205). V kapitole o Žalmech naznačuje Filipi dokonce několik důvodů „zdrženlivosti ke kazatelskému užívání žalmů“ (ibid. 204). V.L. Kubáč ví, že „na každý starozákonní text je možno kázat“ a „že jsou našemu kázání položeny určité meze. Žalmy s motivy prosby o pomstu nad nepřáteli nemohou být přímo pojaty do našeho zvěstování“. Nebo: „Většina... přísloví... vykazují tak křiklavou víru v odplatu, že je sotva můžeme použít“. Dále Kubáč v tomto smyslu cituje skeptický postoj C. Westermanna ke kázání na zákony „...zákon nebyl kázán, ale vydán!“ a ke kázání na látku Spisů „třetí díl Starého zákona není pro kázání nezbytný“. Vše v KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 81–83.

⁷ Přínášejícímu např. jen zprávy, a to buď časově (minulé), nebo etnicky (určené pro židovskou komunitu) či jinak podmíněné. Tuto funkci starozákonního textu pomáhá pochopit i věta: „Konkrétní historická fakta mohou posluchačům pomoci v tom, aby lépe pochopili Boží jednání na této zemi uprostřed dějinných realit“. KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 81.

křesťanských kazatelů soustředila na Nový zákon. Spíše vyjadřuje známý fakt, že starozákonní látka vyžaduje specifický přístup. To vyplývá již z toho, že množství a různorodý charakter starozákonních textů znemožňuje vytvořit jednotnou metodiku pro jeho zpracování. Specifický přístup ke starozákonní zvěsti je v samotném Starém zákoně (Tanachu) opakovaně uveden pomocí sloves š-m-r (střežit, soustředit se) a a-s-h (činit). O starozákonní látce se tedy nemá jen mluvit (nesmí se stát jen předmětem zasvěcených rozhovorů či odborných diskuzí) a nemá být čtenářem jen z odstupu evidována. Naopak. Posluchač⁸ jí má naslouchat, soustředit se na ni proto, aby se mu vlomila do života a aby pak v souladu s tím, co slyší, mohl jednat⁹. Tvůrce Tanachu očekává¹⁰, že jeho posluchač se starozákonnímu poselství vystaví (konfrontuje se s ním) a uvede svůj život do souladu se zaslechnutým poselstvím. Nikoli, že si zbožné či učené úvahy starozákonním textem inspirované jen vyslechne.

Starý zákon je totiž text, který vyznavačsky zpracovává velmi starou látku (to neplatí o citaci Hospodinových výroků). Přetváří ji tak, aby vypovídala o vyznání víry a posluchače také k vyznavačskému postoji vedla, neboli povzbuzovala. Nikoli o vyznavačském postoji (a procesu) izraelské komunity jen informovala. Tanach¹¹ je naléhavý a na svého posluchače nároky kladoucí text, který se vzpírá nezaujatému přístupu, tj. pouhému kázání z odstupu z dálky hledícího čtenáře. V tomto duchu se sluší dořici předchozí tvrzení: na Starý zákon se nemá kázat (nebo jej jen vykládat), podle Starého zákona (Tanachu) je třeba žít.

To ale neznamená, že starozákonní látka nemá v křesťanské bohoslužbě své místo. Naopak. Starozákonní texty musí při bohoslužbě znít (musí být připomínány), a to formou autentického vstupu do textu (čtením, přednášením, recitováním, zpěvem) a jeho autentického a zavazujícího rozkrytí (výkladem). Aby totiž starozákonní texty mohly působit (dotýkat se posluchačů), musí zaznít jen od člověka, který starozákonní zvěst bere vážně a žije s ní v souladu¹². Takový člověk pak ovšem nekáže na Starý zákon, ale spíše jen sdílí své oslovení textem Starého zákona. Sdílí vliv, jaký na něj starozákonní zvěst má, a váhu této zvěsti svým životem dosvědčuje. A činí tak proto, že naslouchá a zpracovává zvěst, která je svědectvím víry: „*Žádného starozákonního svědka nezajímá, jak se ta či ona událost vlastně stala: jaký měla průběh, kde se udála, jak ji lze datovat, jaké měla předpoklady a následky. Nikdy si neklade otázku: Jak se to vlastně stalo, spíše proč se to stalo. Přesněji: Co se v té které události stalo pro Izrael a pro proroka jako součást tohoto celku. Je tu tedy snaha nikoliv po zachycení minulosti, případně přítomnosti, ale po její interpretaci. Ovšem starozákonního svědka nezajímá každá událost..., nýbrž jen ta, v níž rozpoznává Boží jednání s Izraelem. ...vybírá si tedy jen to dění, v němž spatřuje a slyší Boží promluvení k Izraeli... O tomto dění pak svědčí*“¹³.

Takové svědectví jako výraz souladu se starozákonním svědkem (vypravěčem, pisatelem) se očekává i od toho, kdo se pokouší starozákonní zvěst homileticky zpracovávat (na Starý zákon kázat). I on se vlastně stává svědkem, jehož se svědectví o Božím jednání a slově dotýká a který pomocí textu

⁸ Posluchač proto, že zvěst Starého zákona je nejbezpečněji vystižena tam, kde je sdělována a sdílena v rámci naslouchající (vyznavácké) komunity, která je tímto svědectvím budována (vytvářena), neboť právě do ní zvěst Starého zákona míří. Viz níže a také: HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*. Křesťanská revue XLVI, 1979/7–8, str. 161. Označení adresáta zvěsti výrazem posluchač je proto přiměřenější než jeho označení výrazem čtenář: Starému zákonu je nutno naslouchat (spolu s ostatními naslouchajícími), nikoli jej jen číst (viz níže pravidlo o zohledňování povahy textu).

⁹ Důrazem na praxi, která se z prezentace (výkladu) Starého zákona rodí, kulminuje i Hellerův a Filipiho příspěvek k bohosloveckým rozhovorům nad smyslem výkladu Bible: „*Jde také o to, aby tam, kam svědectví dopadlo, budilo víru a nový život. ... Nový život, napájený a korigovaný zvěstí Písma, je praxí víry. Takto má Písmo vnitřní spád k praxi. Praxe vyznávajícího společenství ověřuje správnost výkladu*“ HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 161.

¹⁰ Viz použitá slovesa v rozkazovacím způsobu např. v prorockých textech.

¹¹ Tanach je akronym vytvořený z počátečních písmen hebrejských názvů tří částí Starého zákona podle dělení v židovské tradici. Tímto termínem nazývám hebrejské znění Starého zákona. Výraz Starý zákon užívám pro překlady (a křesťanské pojetí tohoto souboru knih), v nichž jsou mnohdy specifika hebrejského textu nezřetelná, nebo přímo potlačena. Oba termíny nejsou zcela záměnné, ale stále více se prosazující název Tanach je starozákonní látce přiměřenější pro svou obsahovou neutralitu. Naopak označení „Starý zákon“ je zavádějící oběma výrazy: nejde ani o zákon, ani o to, že by byl starý, tj. zastaralý.

¹² Možná i proto není Starý zákon při křesťanských bohoslužbách prezentován, neboť „*klade vysoké nároky na kazatele i co se týče jeho důkladného studia*“. KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 38.

¹³ KUBÁČ VI.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis).

Starého zákona svou víru v moc Božího promluvení a jednání jen vyznává, protože se zaslechnutým svědectvím rezonuje. Jeho vyznání (to je nejprůměrnější podoba homilie na starozákonní texty) je pak angažovaná a subjektivní (protože existenciální) teologickou interpretací. A nadto je tato interpretace odpovědí na Boží oslovení, zaslechnuté Boží promluvení či zakoušené Boží jednání. Takže kázání není jen připomínání Božích slov a činů, nýbrž také vyznání víry. Ale nejde jen o distancované svědectví, nýbrž o angažovanou odpověď na aktuálně zaslechnuté Boží slovo a čin, která ústí do modlitby (kazatele i posluchače). Kázání na Starý zákon by se mělo stát odpovědí adresovanou Bohu a sdílenou s posluchači podobně naslouchajícími, tedy modlitbou k Hospodinu. Takový typ (chtělo by se mi říci – jen takový typ) kázání, jenž je autentickým svědectvím autentického svědka, je zcela relevantním způsobem zacházení s textem (formou zpracování textu) Starého zákona, a to proto, že vlastním záměrem starozákonního textu není poučit, ale konfrontovat posluchače s Hospodinem, přivést jej do Boží blízkosti, vystavit jej Bohu, uvést jej do komunikace s ním, aby pak on (posluchač) sám mohl následně uvést svůj život do souladu s ním (Bohem). Proto nesmíme zapomínat na to, že zvukem vyjádřená reakce je jen jedním ze dvou projevů očekávaného působení Tanachu na posluchače. Druhým projevem je čin (jednání).

Tento přístup dobře ilustruje přímá řeč, jejíž autorkou je v knize Přísloví Moudrost (Př 8,4–31). Ta jako zasvěcený vykladač Božích činů představuje protiklad vykladače jako vzdáleného, nezávislého a nedotčeného pozorovatele snažícího se objektivizovat svá pozorování. Moudrost totiž mluví z blízkosti Bohu, z pozice zasažené účastnice Hospodinova jednání, a to ich-formou, tedy subjektivně, zaujatě, bez odstupu, vahou své vnitřní zkušenosti svědka dotčeného (ovlivněného pozorovanými činy) a na Bohu závislého. Je alternativou toho vykladače Hospodinových výroků, který je na samém počátku Tanachu karikovaný postavou hada v příběhu Gn 3 a jenž má posluchače od tohoto typu interpretace odradit. Had totiž svou interpretaci exhibuje svůj vlastní přístup a význam (váhu) Hospodinova výroku (viz Gn 2,16.17) zeslabuje (popírá). Naproti tomu Moudrost zde svým upozorněním na Hospodinovy činy Hospodinovo jednání vyzdvihuje a dosvědčuje (potvrzuje). Řeč Moudrosti jako angažované účastnice Hospodinova jednání pak směřuje k tomu, aby ze synů člověka byli také angažovaní účastníci, přímí svědkové, zjevovatelé a zejména dosvědčovatelé Hospodinových činů. Moudrost nepředkládá nezaújatý popis vzdáleným pozorovatelům. Nutí je naslouchat zaujatě. Tímto způsobem Hospodinovo jednání interpretuje: uvádí posluchače (syny člověka) do Hospodinova jednání, strhává je do pozice přímých účastníků, zjevovatelů a angažovaných dosvědčovatelů Božího jednání, kteří budou (stejně jako Moudrost) toto jednání interpretovat vahou svého Hospodinovými činy poznamenaného (ovlivněného) chování (působení)¹⁴.

Při takové prezentaci Starého zákona ovšem musí vykladač (kazatel) dbát na určitá pravidla¹⁵ (přístup), resp. musí se podřídit určitým předpokladům¹⁶, z nichž mnohé lze vypožorovat i u vykladače par excellence, jímž byl Ježíš Kristus¹⁷ (odkaz na jeho výroky je u každého z níže uvedených nároků na kazatele zvýrazněn). Přestože je ve smyslu výše řečeného výraz kazatel poněkud nepatřičný (lepší by byly výrazy jako vykladač či předčítatel, tradent, svědek a dosvědčovatel významu starozákonní

¹⁴ Rozboru celé této druhé přímé řeči moudrosti se věnuji ve studii: *Učitelka interpretace stvořitelských činů*. Theologická revue 3/2014, str. 23–25.

¹⁵ S pokusem formulovat pravidla pro způsob kázání na starozákonní texty se lze setkat ve dvou pracích prof. Pavla Filipiho. Je to: (a) *Pozvání k naději*, op. cit. 116–168. Zde ovšem Starý zákon jako specifickou látku výrazněji neodlišuje (nevýdělčuje) od Nového zákona (vnímá zde Bibli jako jeden celek);

(b) *Kázání na starozákonní text*, op. cit. Zde nalézá podněty k homiletickému zpracování Starého zákona v látce novozákonní epištoly Židům. Že novozákonní látku je možno povýšce přijímat jako komentář Starého zákona, je teze, která dnes již téměř nikoho nedráždí. Že by tento svérázný výklad mohl mít ovšem povahu (podobu) homilií (Nový zákon jako homiletické zpracování zákona Starého), dnes znovu objevuje sociorétorická exegese novozákonních textů.

¹⁶ Není snad ani třeba upozorňovat na to, že křesťanský kazatel musí vykazovat takovou míru sebekázně, aby své kázání nevedl „proti smyslu Starého zákona, nýbrž v souladu s jeho nehlubší intencí. ... Křesťanským kázáním nesmí být „starozákonní text znásilněn“. FILIPI P.: *Kázání na starozákonní text*, op. cit. 79.

¹⁷ Srov. HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 158.

látky), budeme jej zde pro přehlednost a srozumitelnost používat. Jednotlivá níže uvedená pravidla, která představují nároky (musí – nesmí) na kazatele (vykladače),

- (a) často shrnují výše uvedené teoretické pojednání;
- (b) neřadí podle jejich důležitosti. Nejde tedy o posloupnost, neboť všechny teze jsou zhruba na stejné úrovni závažnosti.

Kazatel musí Starý zákon velmi dobře znát (*Aneb nikoli jen text, nýbrž zvěst.*)

To neznamená jen mu rozumět (racionálně pouhý text z pohodlného odstupu jen pozorovat, popisovat a hodnotit), nýbrž nechat na sebe působit zvěst tohoto textu (zakoušet ji vnitřně) a uložit ji do sebe (žít ji a znát ji ze své vnitřní zkušenosti). Když se takto dotčený kazatel odváží na starozákonní texty kázat, bude v podstatě jen

- (a) sdílet své oslovení;
- (b) vyznávat svou víru (vyvolanou starozákonními vyznáními víry) v souladu se starozákonním pisatelem;
- (c) zprostředkovávat působení těchto textů;
- (d) dosvědčovat starozákonní vyznání víry vahou své vnitřní zkušenosti. Z toho je poměrně zřejmé, že působení starozákonního textu je pak ovšem spirituálního rázu. Zacházení s textem Starého zákona musí proto být takové, aby duchovní působení tohoto textu nerušilo, nýbrž otevíralo (umocňovalo), tj. umožňovalo trvalé a intenzivní vystavování se textu Starého zákona. Nejen se textu Starého zákona dotýkat sám (naslouchat mu, číst si jej, přepsat si jej, přeložit si jej, naučit se jej zpaměti), ale umožnit mu, aby se mě i on dotýkal (překlopit jej do modlitby, tj. navázat textem komunikaci s Bohem), a pak i těch, jimž zvěst Starého zákona zprostředkovávám (recitovat jej, převyprávět jej, přezpívat jej). To znamená např. recitováním textu rozrecitovat posluchače, zpíváním jej (zde text i posluchače) rozezpívat, vyprávěním jej rozvyprávět (strhnout k vyprávění). Nikoli tedy jen sám hořet (jak zní ze svědectví těch, jimž zprostředkoval zvěst Starého zákona Ježíš – L 24,32), ale také (svým hořením) zapalovat. Dobře znát text Starého zákona tedy neznamená více vědět, ale intenzivněji zakoušet moc zvěsti Starého zákona (nikoli mít, ale být) a toto zakoušení pak ještě ve svém okolí probouzet. Cílem takového dotýkání se zvěsti Starého zákona je nejen lépe žít, ale také k lepšímu životu napomáhat. Nikoli něco zažít, ale být Bohu blíže a svou blízkostí k Bohu přibližovat i jiné. Nikoli umět o tom mluvit, ale zakusit tlak Hospodinova slova uvádějící člověka do bázně před Bohem (učit se bát Boha) a s touto bázní své okolí také konfrontovat. Nikoli pochopit znění textu, ale podřídít se zvěsti textu a žít touto zvěstí a do tohoto podřízení (života) jiné uvádět. Chodit s textem v sobě a do podobného pohybu (postoje) uvádět své posluchače však není zcela v silách kazatele.

Kazatel nesmí ke Starému zákonu nic přidávat, ani od něj nic ubírat¹⁸

Při homiletickém zpracovávání zvěsti Starého zákona je nutné osvojit si určitou míru sebekázně a nezasahovat do vykládaného textu Starého zákona. Naopak. Všimát si jak každého detailu (mikrohledisko), tak jeho struktury a pozice vykládaného textu v širším kontextu (makrohledisko). Respektovat celistvost vykládaného textu znamená podřídít se vnitřně té podobě, jakou text Starého zákona

¹⁸ „Poselství, jehož se nám má z Písma dostat, je tedy sdělení o něčem, co bylo před námi a zůstává nad námi, s čím nemůžeme volně disponovat“ HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 158 (zvýraznil JB).

má. Jinými slovy: nedořikávat (nedoplňovat), co v Tanachu není, a nezamlčovat (nepřehlížet), co tam je: „*Nepominout ani čárku (srov. Mt 5,17–19)*“¹⁹. Toto pravidlo je parafráze přístupu formulovaného v samotné Tóře (Dt 4,2; 13,1; Př 30,6) a vztaženého na vykladačský proces. V Novém zákoně se toto pravidlo v určité variaci opakuje: „*Abyste se na nás učili nad to, což psáno jest, výše nesmysle- ti*“ (1K 4,6). Apoštol Pavel zde výstižnou zkratkou shrnuje svůj postoj ke Starému zákonu. A Ježíšův přístup k zacházení se Starým zákonem pak vyjadřují dva jeho výroky:

- (a) „*Nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit. ... Nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane*“ (Mt 5,17–18);
- (b) „*Mají Mojžíše a proroky, ať je poslouchají*“ (L 16,29.31). Oba výroky představují pro posluchače určité vodítko. Oba totiž tvoří rub a líc jednoho přístupu, jež lze shrnout takto: vše je a platí tak, jak to ve Starém zákoně²⁰ je (srov. L 10,26; 17,14). Tomu, co je a platí, je třeba naslouchat. To znamená vpustit to do sebe a nechat to na sebe působit zevnitř²¹. Ale nejen to. To, co je a platí, je třeba po Ježíšově vzoru naplňovat, neboli uzpůsobit tomu svůj život, realizovat to, a nikoli jen komentovat, a už vůbec ne oslabovat či jakkoli jinak tím manipulovat. Tedy vstoupit do toho, žít zvěsti Starého zákona a nikoli ji jen z bezpečné vzdálenosti pozorovat.

Na tomto nároku (pravidle) je patrně nejzřetelněji vidět určitá protikladnost židovského a křesťanského přístupu k tomuto textu (jeho pojetí), resp. cizorodost obecně křesťanského přístupu k Tanachu, který je naznačen již samotným pojmenováním tohoto textu „Starý zákon“. V křesťanské komunitě je totiž Tanach stále v určité míře vnímán jako starý text (doplňek zákona Nového), jenž navíc představuje nežádoucí omezení (je to zákon) závazná jen pro jedno etnikum. Samotný Tanach se ovšem prezentuje (formou Hospodinových výroků či imperativně formulovaných nároků) jako text, který působí a jímž je (má být) jeho posluchač formován. Naproti tomu v křesťanském kontextu je Starý zákon prezentován (vnímán) spíše jako text, který chce jen informovat, a vůči němu si kazatel (vykladač) má udržovat a zachovávat určitý odstup. Proto se křesťanský kazatel obvykle necítí být výše uvedeným pravidlem nijak vázán (Dt 4,2 a 13,1). Ze Starého zákona si vybírá²², má tendenci jej stále interpretovat, aktualizovat²³ a korigovat²⁴. Starý zákon a Tanach proto mají dva rozličné posluchače. Posluchač Starého zákona žije v jakési pseudosvobodě nad textem Starého zákona, který je pro něj nezávazným²⁵. Naproti tomu posluchač Tanachu je pod textem (zdánlivě textu poddán). Na jedné straně rozhoduje kazatel o platnosti a míře aplikovatelnosti Starého zákona. Na straně druhé rozhoduje Tanach o kvalitě života a nasměrování svého posluchače. Pak je pochopitelné, že křesťanský kazatel, který ke Starému zákonu přistupuje z pozice (vše)vědoucí nadřazenosti (svrchu), se považuje za schopného se pomocí přiměřených technik (exegeze, analogie, analýzy struktur) a s výbavou roz-

¹⁹ KUBÁČ VL.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis).

²⁰ Tehdejší podoba a rozsah Starého zákona je jen podvojná a vyjádřena názvem Mojžíš a proroci. Mojžíš je Tóra. Proroci je druhá část (Spisy patrně ještě netvořily třetí část Tanachu) známá jako Přední a Zadní proroci.

²¹ „*Předpokladem správné interpretace starozákonní zvěsti bude tedy poznání, že se Písmo svaté otvírá jen tam, kde mu posluchač rozumí tak, jak mu rozuměl biblický svědek. To znamená, že kazatel a interpret Boží zvěsti bude právě tak poslušným a pozorným posluchačem, jako byl jeho biblický protějšek. Že se bude cítit být povolán k téže odpovědi víry jako jeho bratr z dávných dob Izraele*“. KUBÁČ VL.: *Biblická interpretace starozákonní zvěsti*. Theologická revue 1/1979. O pětatřicet let později se tento důraz nezávisle na prof. Kubáčovi ozve přímo ze Staronové synagogy v Praze, od kantora, jímž je Bryan Wood: „*Jako bychom se i my mohli na okamžik dívat jejich očima a naslouchat jejich ušima... a díky tomu porozumět jejich oddanosti Tóře*“. Roš chodeš, červen 2014, roč. 76, str. 5.

²² „*Ne každý text Starého zákona je vhodným ke kázání v křesťanském sboru*“. KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 83.

²³ O aktualizaci Starého zákona se v křesťanské homiletice i exegezi hodně hovoří. Uvedu např. formulaci P. Filipiho, vycházející ze svědectví církevního otce Augustina: „*Otázka, jak lze mezi přítomnou situací a starozákonním textem nalézt a formulovat analogii, je citlivým místem křesťanského kázání na starozákonní texty... Takzvané zpřítomnění (aktualizace) starozákonního textu je v základě jeho zbudoucněním (eschatologizací)*“. FILIPI P.: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 80.81.

²⁴ Podle kritérií nevlastních starozákonnímu textu: např. pasáže, o kterých se domnívá, že jsou etické, nebo eschatologické, christologické či didaktické, přijme. Pokud jsou ovšem kultické (ceremoniální) či jde-li o zákoníky, mýty apod., mají jen dobovou či etnickou podmíněnou platnost.

²⁵ Tak o Starém zákoně mluví M. Luther (WA 16,363. WA 18,81, viz KUBÁČ VL.: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 36.37).

sáhlé (odborné, např. exegetické) literatury textu Starého zákona zmocnit²⁶, zatímco Tanach ve své hebrejské podobě má naopak potenci se zmocňovat svého vykladače a ovlivňovat jej. Hledání způsobů, jak na Starý zákon kázat, nás proto přivádí k obecnější otázce: zda je lepší hledat způsob, jak Starý zákon vyložit, nebo jak se zvěsti Tanachu podřídit. Jinými slovy: zda pracovat s textem Starého zákona anebo pod vlivem textu Tanachu pracovat na sobě, tedy zda být mimo text Starého zákona jako jeho vykladač nebo v souladu s textem Tanachu jako jeho svědek. Tedy: zda o Starém zákoně mluvit, nebo zvěsti Tanachu naslouchat a podle ní žít.

Kazatel musí způsob zpracovávání látky, charakter a strukturu textu respektovat

Způsob zpracování látky, charakter a struktura textu jsou tři rysy jedné skutečnosti, které říkáme forma. Evidovat formu zpracování je důležité, neboť forma zpracování vede posluchače textu k obsahu, k záměru sdělení. Nechat se vést formou, neboli tím, jak je text Starého zákona zapsán, znamená respektovat stavbu textu i jeho kontext. Každý text Starého zákona má kontextů několik, např. teologický²⁷, kulturní, náboženský, literární a historický kontext (souvislosti). „*Starý zákon používá jako výrazového materiálu prvky, motivy i pojmy, jež zná i předorientální náboženský svět. Použití jistě není mechanické. Použité prvky, motivy a pojmy jsou teologicky přeznačovány. Takto přeznačeného výraziva je používáno k vyjádření nejvlastnější zvěsti Starého zákona. Poznání tohoto faktu vedlo k otázce: Je biblické podání s to tradovat událost, jak se vlastně stala, když k její kresbě používá prvky, motivy i pojmy majících původ v náboženském světě starého Předního východu? Odpověď na tuto otázku měla záporné předznamenání... izraelské myšlení je naprosto odlišné od indoevropského. Proto není možno aplikovat na biblické podání pojmy, jež produkovala indoevropská filosofie*“²⁸.

K pochopení toho, nač pisatel textu klade důraz, k čemu svého posluchače vede, slouží zkoumání stavby textu. To je ovšem složitá problematika. Pro účely tohoto článku proto provedeme její výrazné zjednodušení. Pro homiletické zpracovávání Starého zákona poslouží vypěstovat si ohled na tři skutečnosti. Jinými slovy: nosné (teologicky nejdosažnější) sdělení

- (a) stojí (v hebrejském textu) vždy na počátku určitého celku, je to předřazeno před další sdělení, a tak mu nadřazeno;
- (b) je opakováno. To, co je třeba vyzdvihnout (zdůraznit), se obvykle zdvojí. Na tomto principu je také vystavěna starozákonní poezie. Opakování je totiž esteticky působivé, zprůhledňuje nenasnadno uchopitelné texty a napomáhá snadnějšímu zapamatování. Opakované texty tihnou k tomu, aby byly uloženy do posluchače;
- (c) představují Hospodinovy výroky a výpověď o Hospodinových činech. Právě to má při bohoslužbách znít. Hospodinovy (v evangeliích pak Ježíšovy) výroky jsou nadřazeny všemu ostatnímu sdělení Starého (a Nového) zákona. Jsou tou nejdůležitější zprávou, jakou Starý zákon nese (jak je doloženo novozákonním příběhem o Ježíšově proměnění na hoře, který kulminuje Hospodinovým promluvením – Mk 9,7). Na jejich výsadní postavení vypravěč (pisatel) Starého zákona upozorňuje uvozovací větou („*a řekl Hospodin*“) nebo je avizuje výrokovou formulí („*výrok Hospodinův*“) – zejména v prorockých textech. Je to proto, že mají moc a zpráva o nich tuto moc nejen dosvědčuje (upozorněním na Hospodinův výrok „*Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův*“ /Mk 12,26/ Ježíš vyvádí Saduceje z omylu a přivádí posluchače k úžasu /Mt 22,32.33/), ale i zprostředkuje (jak naznačuje moc starozákonních výroků

²⁶ Argumentem je předpoklad, že se i Starý zákon skutečnosti nějakým způsobem zmocňuje (interpretuje ji).

²⁷ HELLER J.: *Teologický kontext*, op. cit. Heller zde mluví o „kontrapunktické vazbě“ („vzájemná vnitřní provázanost napříč celým kánónem“ – 50), která může textu dávat nový smysl (49), a to vše ve službě důrazu právě na zvěst celého Písma.

²⁸ KUBÁČ VL.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis).

mrštěných na ďábla při pokoušení na poušti – L 4,4.8.12). Proto byla jejich četba spojována i s terapeutickým účinkem²⁹.

Kazatel musí zohledňovat povahu textu Starého zákona

Text Tanachu (Starého zákona) je psán pro bohoslužebné užívání³⁰, pro veřejné čtení, tj. proto, aby byl slyšen komunitou (posluchači) k bohoslužbě shromážděnou. To je jeho povaha. Starý zákon zachycuje sdělení Hospodinovo a výpověď (svědectví) o Bohu neboli teologickou interpretaci (vyznání víry). Z toho obojího zvěst Starého zákona vyrůstá a toto oboje (tj. výroky Hospodinovy a výpovědi o jeho činech) má také schopnost víru probouzet (o kázání, pokud také není vyznáním víry, to nelze s takovou jistotou říci). Zvěst Starého zákona má proto při bohoslužbách hlasitě znít (a kázání by tomu mělo jen napomáhat), aby se posluchačů dotýkala (docházela odezvy). Nejen aby jejich víru přes sluch probouzela, ale také formovala a vyznání víry v posluchačích pak ještě i rozezněla. A jednou z podob této odezvy může být modlitba (viz výše), jinou vyznavačský postoj, jinou naděje³¹ a jinou autentické svědectví (třeba kázání). Proto musí při bohoslužbě co nejvíce znít právě tato zvěst a nesmí být dalším zpracováváním (interpretací, homilií) nijak zatemňována, přehlušována, nahrazována ani přeznačována. Jinými slovy: kazatel musí s textem Starého zákona zacházet přiměřeně – naslouchat mu takovým způsobem, že bude v posluchačích zájem a naslouchání probouzet. Nechat tedy zvěst Starého zákona znít k sobě a skrze sebe a nijak ji nezastírat či prázdným mluvením³² neoslabovat, aby i posluchač měl čemu naslouchat. Proto jsme výše řekli, že je možná lepší na Starý zákon ani nekázat³³.

Oblíbeným prvkem, který účinně zvěst Starého zákona oslabuje, bývá tzv. homiletická ilustrace. Ta má totiž tendenci posouvat těžiště mimo text Starého zákona a stávat se sama nosným sdělením, které si pak posluchač jako to jediné, co si pamatuje, z kázání odnáší. Přítomnost homiletické ilustrace tak nepřímou vypovídá o kazatelově pojetí Starého zákona: je-li to text pro něj cizí, jemuž je třeba hlavně rozumět (racionálně jej uchopit a zpracovat), pak bývá v homilii ilustrován. Je-li mu však vykládaný text blízký, jehož vliv sám zakouší, pak bývá jen (vyznáním víry či modlitbou) dosvědčován. Kazatel se má totiž postarat nejen o to, aby Starý zákon zněl, ale aby zněl autenticky. Kazatel³⁴, jeho život v souladu se zvěstí Starého zákona a jeho postoje formované starozákonním vyznáním³⁵, případně i jeho svědectví (vyznání) víry, se tak určitým způsobem sám stává ilustrací váhy zvěsti Starého zákona³⁶, protože svým postojem platnost zvěsti Starého zákona potvrzuje. Ručí za to, co sděluje. Jiná homiletická ilustrace je pak již zcela zbytečná, neboť váhu tohoto bytostného kazatelova svědectví jen oslabuje.

²⁹ Jak přesvědčivě dokládá VINKLÁT M.: *Magie, mystika a liturgie: židovská tradice v amuletech pozdní antiky*. Disertační práce odevzdaná na HTF 2014. Ex 3,2–5; 15,26 (recitace pro uzdravení); Ex 15,9–12 (Targum); Nu 6,24–26 (*birkat hakkohanim*); Dt 6,4–9; 11,13–21 (*š-ma*); Iz 44,25; Jr 2,1–3; Ez 21,21–23; Za 3,2; Ž 24,8; 72,18.19; 89,53; 104,20.31; 106,47.48; 135,9; Ž 29 a 120; Pis 3,7.8; Da 3,20–26.

³⁰ „Písmo má svůj původ liturgický; tj. vzniklo pod tlakem tohoto dění a jako odpověď na ně“ HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 159.

³¹ Z víry svědectví Starého zákona vycházejí a k víře posluchače vedou: „Obrací mysl čtenáře či posluchače k věcem příštím, k Božím zaslíbením. Probouzí v něm naději, že Boží dílo v Kristu pokračuje a překračuje naši přítomnost“. HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 161.

³² „Je proto nejvyšší čas definitivně skoncovat v kazatelské službě církve s diletantismem a spoléháním na pouhou improvizaci“ KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 38.

³³ Nebezpečí umrtvení této zvěsti je totiž příliš veliké a nespočítatelné množství písemně zachycených homilií a vědeckých interpretací je toho výmluvným dokladem. Umrtvující vliv této nadprodukce je však již samotným Tanachem dávno avizován: „Děláním knih mnohých žádného konce není a čísti mnoho jest zemlení těla“ (Kaz 12,12).

³⁴ Recitátor, předčítatel, vykladač Starého zákona.

³⁵ „Starozákonní látky jsou po výtečném obsahu náboženského a i z tohoto titulu jsou tradovány. Proto si musí starozákonníci položit otázku po základech, z nichž vyrůstá stávající forma starozákonního podání. ... Základem tohoto celého díla je vyznání víry... **na něž musí Izrael bytostně odpovědět** ano či ne. ... Starý zákon zůstal vyznáním o Božím jednání s Izraelem či jinými slovy teologickou interpretací minulosti lidu“ (zvýraznil JB). KUBÁČ V1: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis).

³⁶ Povahu tohoto typu umocňující ilustrace však mají i samotné příběhy Starého zákona.

Když jsme řekli, že to má být jen Starý zákon samotný, co má při bohoslužbě hlasitě a veřejně znít, pak to znamená dvojí: (a) nemá znít kazatelova homilie; (b) Starý zákon není určen k soukromému čtení, ale k naslouchání, neboli nemá být recipován zrakem, ale sluchem. Židovská komunita, která má historicky i vyznavačsky ke zvěsti Tanachu nejbližší, vyvinula účinnou bohoslužebnou prezentaci (angažované čtení) zvěsti Tanachu formou uměleckého ztvárnění: recitace propojená s melodií (zpěv). Tato forma (kantilenace) jednak reaguje na podobu, jakou látka Tanachu má (jde o poezii), jednak činí naslouchání přirozeným a napomáhá k uložení zvěsti Starého zákona do naslouchající komunity, kde je její místo (do naslouchající komunity, nikoli na papír zvěst Starého zákona patří). Tím se naslouchající komunita stává součástí dění, ve Starém zákoně popisovaného (světa starozákonní zvěsti), a to proto, že jí je text Starého zákona určen, s ní se počítá. Jinými slovy: zvěst Starého zákona musí přecházet do komunity, a to přiměřeně: jak shodně s formou Tanachu (tj. poeticky), tak přes uši, nikoli k jedinci a přes oči. Že do zvěsti Starého zákona je třeba vstupovat společně (my, nikoli jen já) prostřednictvím uší (recitací, resp. nasloucháním), výrazně akcentuje Ježíš slovy Abrahama z budoucnosti: „*Mají Mojžíše a Proroky, ať je poslouchají. ... Neposlouchají-li Mojžíše a Proroky, nedají se přesvědčit, ani kdyby někdo vstal z mrtvých*“³⁷. Recitace umožňující naslouchání Starému zákonu se tak znovu ukazuje být hlavní formou, jakou má tento text být přítomen při bohoslužbách: má být čten recitováním, nikoli rozmělnován kázáním. A to z toho prostého faktu, že báseň (většina starozákonní látky je totiž psána poezií) je třeba rozeznít (recitovat), nikoli popisovat (kázat). Poezie pak kromě estetického účinku (který posluchače formuje) ještě akcentuje nedosažitelnost a neuchopitelnost zvěsti a současně představuje sdělení, které k posluchači zní shůry (k psaní poezie musí být člověk obdarován – vyjadřovat se básní a rozumět jí není umožněno každému). To je další důvod, proč pisateli Starého zákona říkáme vypravěč a adresátovi posluchač (nikoli čtenář).

Recitace (kantilenace) je velmi vhodná pro starozákonní poezii (tzn. také pro mudrosloví a pro-rocké texty). Ale není to jediný přiměřený typ prezentace starozákonní zvěsti už proto, že ve Starém zákoně nacházíme také rozsáhlé narativní pasáže. Když byla ve druhé polovině XX. stol. obšírně reflektována sterilita a nefunkčnost křesťanských homilií na starozákonní příběhy, tak mnohá zjištění vesměs směřovala k tomu, že přiměřený způsob referování o starozákonních příbězích (ty jsou v křesťanských komunitách nejčastěji předmětem homiletického zpracování) je pomocí prostého vyprávění. I zde tak forma (příběh) předjímá a navádí ke způsobu referování o něm (vyprávění). Výstižně to shrnul Klaus Peter Hertzsch³⁸. Ten má za to, že je třeba nechat se inspirovat (vést) způsobem, jakým Starý zákon o Bohu vypovídá, a poukazuje proto na Ž 19,2,5: „*Nebesa vypravují o Boží slávě, obloha hovoří o díle jeho rukou... jejich tón zvučí celičkou zemí, zní jejich hovor po širém světě*.“ Vyvozuje z toho, že prezentovat starozákonní zvěst přiměřeně znamená vyprávět příběh. Tak jednal starozákonní Izrael. Když chtěl vypovídat o Bohu a předávat nosné hodnoty následující generaci autenticky, srozumitelně a naléhavě, tak vyprávěl příběh³⁹. A samotné vyprávění postačí (není třeba na příběh kázat), „*výklad není třeba k vyprávění dodávat, je ve vyprávění obsažen. ... Kde se vypráví, něco se děje*“. Příběhy Starého zákona jsou modelové. Lze se od nich učit (postavy i příběhy mají typologické rysy), lze do nich vstoupit a s jejich postavami se identifikovat: „*to nám dává možnost vyjádřit těmito příběhy svůj vlastní příběh, poznat v tom, co se zde vypráví... svůj vlastní život a jeho základní*

³⁷ L 16,29,31. Je třeba si všimnout, že Ježíš v podobenství o boháči a Lazarovi mluví o naslouchání, nikoli o kázání! A užívá se množné, nikoli jednotné číslo. Význam naslouchání a podlehnutí naslouchanému (realizování naslouchaného) ilustruje i Ježíšovo podobenství o rozséváči (Mt 13,19–20,22,23).

³⁸ HERTZSCH K.P.: *Vyprávění – základní forma křesťanského zvěstování*. Pouhou vírou (sborník). Praha 1986, str. 68–69. V českém prostředí reflektuje problematiku homiletického zpracování starozákonních příběhů např. P. Filipi (*Pozvání k naději*, op. cit. 127–137). A důraz na „*prosté vyprávění příběhů Písma bez násilné snahy o jejich okamžitou aktualizaci*“ předkládají jako velmi důležité bohoslužebné (homiletické) užívání Starého zákona i HELLER J., FILIPÍ P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 159.

³⁹ Příběh jako formu prezentace i právních ustanovení Starého zákona přesvědčivě doložil (pro Druhou knihu Mojžíšovu) Viktor Ber: „*Legislativní pasáže*“ ve Druhé knize Mojžíšově jsou „*začleněny do svého narativního kontextu, který na ně průběžně odkazuje, uvádí je jako přímou řeč postav vyprávění*“. BER V.: *Vyprávění a právo v knize Exodus*. Mlýn Jihlava 2009, str. 7.

zkušenosti⁴⁰. Vyprávění se tedy ukazuje být relevantním homiletickým výrazem zacházení se starozákonním příběhem (resp. výrazem zpracování tohoto příběhu) už také proto, že celek Starého zákona je vlastně jeden velký příběh o Boží věrnosti navzdory všemu lidskému selhání a nehodnosti. Právě toto povzbuzení Boží věrností „*křesťanský kazatel ve Starém zákoně hledá a nalézá*“⁴¹. A to je schopno vyprávění zprostředkovat. Jenže hledat ve Starém zákoně jen toto ujištění, vybírat si z něj jen příběhy⁴², očekávat jen didaktický účinek⁴³ a zpracovávat všechnu látku Starého zákona (kázat) formou vyprávění příběhů znamená ponechávat stranou nároky Starého zákona, stylizovat sebe i své posluchače do pozice pouhého diváka (konzumenta), o nějž je třeba pečovat a ježž je třeba bavit. Kázání na Starý zákon formou vyprávění příběhů se proto sice hodí k prezentaci starozákonních příběhů jako zajímavý pokus, jak látku Starého zákona aktualizovat a oživit (zpřístupnit), ale nesmí se stát jediným způsobem prezentace a přístupu ke Starému zákonu. Starý zákon není (a nesmí být) kratochvilné čtení a kázání na něj (čtení) není (a nesmí být) pouhé povídání si pro poučení (užít si to). Vyprávění s sebou toto pokušení degradace starozákonní zvěsti přináší, zejména když nijak nemění postavení posluchače coby vzdáleného (tj. zvěsti netknutého) pozorovatele.

Kazatel musí vycházet z původního znění⁴⁴

Hebrejský text nutí svého čtenáře (posluchače) soustředit se na detaily a uvědomit si, že překlady svým ohledem na osobu čtenáře mají nakročeno k tomu být výkladem (mnohdy ideologicky ovlivněným). Pozornost k detailům (a k mnohovýznamovosti hebrejských slov a vícevrstevnatosti hebrejských frází a vět) má čtenáři (posluchači) pomoci k tomu, aby si uvědomil své předporozumění a korigoval jej. Laicky řečeno: zaměřováním se na podobu (sdělení) textu pomocí hebrejského znění má posluchač být schopen ubránit se jak promítání svých volných asociací do zvěsti Starého zákona⁴⁵, tak i čtení textu prizmatem vykladačských schémat, kulturních (intelektuálních) daností či věroučného stanoviska své vlastní komunity (což ilustruje Ježíšův výrok: „*Jak dovedně rušíte Boží přikázání, abyste zachovali svou tradici ... tak rušíte Boží slovo svou tradicí, kterou pěstujete*“ v L 7,9.13). Sem patří i důraz na jistou opatrnost související se čtením Starého zákona prizmatem zákona Nového⁴⁶.

To vše je vlastně variací výše uvedeného pravidla nic nepřidávat a nic také neubírat. Kazateli může práce s původním zněním Starého zákona pomoci tyto cizí prvky rozpoznat a do zvěsti Starého zákona je nevnašet (odfiltrovat je). A to proto, že je nepřipustné zneužívat text Starého zákona k po-

⁴⁰ HERTZSCH, op. cit. 70. Vyprávět kázáním příběh znamená nechat se konfrontovat se „*svědectvím o Božím jednání s jeho lidem*“. KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 81.

⁴¹ FILIPI P.: *Kázání na starozákonní text*, op. cit. 79.

⁴² Či jen určité vhodné pasáže. Tak křesťanský kazatel obvykle přistupuje k textům Starého zákona, když už jej vzal na milost a zařadil do svého homiletického programu. Kazatel tedy přirozeně vybírá, „*co z biblické zvěsti Starého zákona mluví do naší situace*“, KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 81.

⁴³ Poučení a povzbuzení či potvrzení dogmatických stanovisek.

⁴⁴ Podobně i KUBÁČ VL.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis).

⁴⁵ „*Abychom do Písma nepromítali kdeco ze svých postojů, nálad a zbožných nápadů*“. HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 160.

⁴⁶ V tomto smyslu budiž Smolíková perspektiva, podle níž hlavní důvod pro homiletické používání Starého zákona by měl být ten, že Starý zákon je (jen?) rozsvěcením toho, že „*Ježíš je zaslíbený Mesias*“ (SMOLÍK J.: *Radost ze slova*. Praha 1983, str. 20). Podobně i Kubáč má za to, že při kázání na starozákonní texty „*musíme mít na zřeteli především... říká-li nám text něco o Kristu*“ (KUBÁČ: *Kázání na starozákonní texty*, op. cit. 81). Je to ovšem perspektiva, která ještě ve druhé polovině XX. století byla zcela obvyklá. Např. Wilhelm „*Vischer musí nazvat Starý zákon svědectvím o Kristu a naznačit tak, že do své aktualizace zabírá jen ta místa, jež svědčí o Božím jednání, jež se realizovalo v Kristu. Stejně i F. Baumgärtel*“. KUBÁČ VL.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis). V této perspektivě, byť i oslabené podobě (zdá se), pokračuje i Pavel Filipi, který svou studii na téma *Kázání na starozákonní text předznamenává větou W. Trillhaase: „Kázání na starozákonní text musí být kázáním křesťanským“*. To pak poněkud vyvažuje, když nabádá k „*opatrnosti vůči pokusům vtiskávat Starému zákonu logiku, jež by si vynucovala novozákonní odezvu... stavět Starý a Nový zákon do zrcadlové pozice, kde každá jednotlivost jedné strany musí mít svůj korespondující odraz na straně druhé. Tyto pokusy, nejčastěji koncipované ve schématu, zaslíbení – naplnění; byly oblíbeny od nejstarších dob*“ (FILIPI P.: *Kázání na starozákonní text*, op. cit. 78; podobně i Kubáč – v Theolog. revue 2/1976,36 cituje toto pojetí jako východisko M. Luthera). K této opatrnosti vede i standardní pojetí, které formuluje např. Friedrich Baumgärtel: „*Jen novozákonní svědectví o této události je normou k posouzení, co je závazné ze Starého zákona pro křesťanskou církev*“ KUBÁČ VL.: *Starý zákon a naše kázání* (rukopis). Je tedy třeba ptát se, zda křesťanská perspektiva, podle níž Starý zákon není vesměs vnímán jako zcela svébytný text, představuje relevantní základnu pro zpracovávání starozákonního poselství (např. kázání).

tvrzování jakýchkoli předem vytvořených pozic⁴⁷, stejně jako k upozorňování na sebe sama. Nauka, ani vykladačská tradice, ani vykladač (kazatel) samotný nesmí být vidět více než vykládaný starozákonní text. Námaha, jakou práce s původním zněním vyžaduje, vede totiž k soustředění se jak na samotný text (resp. zvěst) Tanachu, tak na aktuálního posluchače, jemuž je zvěst určena. Pozornost vůči (původnímu znění) textu je pak alternativa zejména vůči pozornosti k sobě samému (k postavě vykladače a vykladačů). Pokud se vykladač neubrání pokušení upozorňovat na sebe (předvádět své schopnosti nebo načtené vědomosti), bude kázání na Starý zákon (nebo jakákoli jiná forma jeho prezentace) nejen pouhé maření vzácného času posluchačů, ale také ohrožení jejich duchovní integrity, neboť jim bude sugerovat, že vlastně jde jen o hru jako o určitou formu zábavy. Kázání nedostatečně soustředěné na (původní) text Starého zákona a jeho zvěst tak může účinně potlačovat existenciální rozměr (nárok) zvěsti. Navázanost na hebrejský text proto pomáhá k tomu, aby sdělování zvěsti Starého zákona mohlo být vnímáno jako naléhavé a jako takové aby mohlo být také dosvědčováno. Jak vykladač (ten, tj. i kazatel předně), tak posluchač (a kazatel je předně posluchač!) musí cítit nárok zvěstovaného slova stejně, jak tento vliv cítili Ježíšovi posluchači, když jim citoval v kafarnaumské synagoze slova z Iz 61,1.2. O nich, o jejich fascinaci a moci zaslechnutých slov vypovídá Lukáš v L 4,20–22.

Kazatel musí umět vyvažovat

Cit pro míru (přiměřenost) a smysl pro proporce je schopnost, které se ze všech výše uvedených pravidel nejvíce týká přísloví: komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí. Jinými slovy: na snaze vyhnout se všemu přehánění kazatel brzy pozná svou vlastní nedostatečnost a současně potřebu Hospodinovy pomoci. To znamená: schopnost vybalancovat své kázání je darem Hospodinovým.

Co všechno je ale třeba při kázání na Starý zákon vyvažovat? Je to:

- (a) zřetel na posluchače a zřetel na text. To znamená:
- (b) míra aktualizace při výkladu textu s ohledem na lepší posluchačovu srozumitelnost na jedné straně a věrnost textu vykládané zvěsti na straně druhé;
- (c) zřetel na posluchače či text, který nesmí zastínit zřetel na Boha (vykladač nesmí setrvat jen u textu a svého posluchače jen navazovat na text). V tom je třeba nechat se inspirovat Ježíšovým výrokem: „Zkoumáte Písma a myslíte si, že v nich máte věčný život; a Písma svědčí o mně. Ale vy nechcete přijít ke mně, abyste měli život“ (J 5,39.40)⁴⁸;
- (d) exegetická technika (vykladačská erudice) versus vnímavost vůči (oddanost) aktuálnímu oslovení shůry⁴⁹. Není to totiž kazatel, kdo má při uvádění Starého zákona při bohoslužbě poslední slovo. K míře jeho pokory proto patří i ochota ustoupit se vši svou exegetickou výbavou do pozadí před mocí Božího slova, která si má a chce každého kazatele podmanit;
- (e) pečlivá práce na vykládaném textu (racionální složka) versus poddání se moci vanutí Ducha (iracionální složka), které na něj právě ze slov Starého zákona působí a jemuž on nesmí v jeho vanutí na k bohoslužbě shromážděné posluchače nijak překážet. A nepřekážet tomuto vanutí se sice může kazatel učit i pečlivým nasloucháním Starému zákonu a uváděním svého života do souladu se zaslechnutou zvěstí, ale zejména se mu učí svou reakcí na zaslechnuté svědectví, odpovědí Bohu na moc jeho slova, neboli modlitbou (viz výše). A tak tím vrcholným vyvážením je:

⁴⁷ Kulturních, vykladačských, intelektuálních či dogmatických.

⁴⁸ Na tom staví svou hermeneutiku HELLER J., FILIPÍ P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit.

⁴⁹ Autoritou Ducha argumentují apoštolové: „A Petr stále ještě přemýšlel o svém vidění, když mu Duch řekl“ (Sk 10,19); „Toto jest rozhodnutí Ducha svatého a naše“ (Sk 15,19); „Proto jak říká Duch svatý“ (Žd 3,7). Radikálně tento důraz na prioritu moci shůry formuluje P. Filipí: „Mimo Ducha svatého není starozákonní text pro křesťanské kázání nikterak relevantní.“ FILIPÍ P.: *Kázání na starozákonní text*, op. cit. 78.

- (f) přijetí a odevzdání (nádech a výdech), který svědčí o správném rytmu vykladačova života, o jeho souladu s Bohem. Přijetím může být oslovení textem (zvěstí) a odevzdáním pak poděkování za oslovení Bohu, tj. modlitba. Na druhou stranu může být přijetím modlitba a odevzdáním pak samo sdílení se s posluchači (kázání): „*Proto prosba o Ducha svatého patří bytostně k vykladačské práci, má-li být úplná*“⁵⁰. Jenom na základě této komunikace s Bohem pak lze zvěst Starého zákona prezentovat, díky ní může vznikat i kázání na Starý zákon a stejně tak díky této komunikaci s Bohem lze vyvážit vliv Hospodinův a vliv svůj (což jinak není v silách kazatele). Kázání z modlitby roste a k modlitbě vede (modlitbu probouzí).

Shrnutí

Může tedy být Tanach látkou pro kázání a lze na Starý zákon kázat? Ano, pokud tímto kázáním je svědectví kazatelova vlastního života, pokud kazatel jen dosvědčuje zvěst Starého zákona svým postojem ovlivněným a poznamenaným zvěstí Tanachu. A co je cílem takového kázání? Nikoli více vědět (pochopit) nebo něco prožít (zažít). Nikoli se jen naučit rozpoznávat analogie se současností a vlastním životem. Cílem je

- (a) trvalá pozornost vůči „*Mojžíšovi a prorokům*“;
- (b) snaha uložit zvěst Starého zákona do sebe, nechat se onou zvěstí zformovat (proměnit), být jiný a odpovědět na oslovení zvěstí Starého zákona lidem i přímo Hospodinu;
- (c) čin (postoj), život v souladu se zvěstí svědčící o její proměňující moci a živá komunikace s Hospodinem (modlitba);
- (d) vznik komunity Hospodinových vyznavačů žijících z moci zaslechnuté zvěstí Starého zákona a v moci naslouchání Hospodinovým výrokům a svědectví o jeho činech;
- (e) aby se slovo shůry stalo v této naslouchající a v souladu s nároky Hospodinovými žijící komunitě tělem. V tom tkví specifikum starozákonní zvěstí a její homiletické recepce.

Summary

Can sermons be delivered on the Old Testament?

Yes, provided that the sermon is a testimony of the preacher's own life, i.e., if the preacher just corroborates the message of the Old Testament with his attitude influenced and marked by the message of the Tanach. And what can be the purpose of such a sermon?

- (a) to pay constant attention to “Moses and the Prophets”
- (b) an effort to deposit the message of the Old Testament in one's own heart, to let the message form (transform) oneself, to become different, i.e., the purpose is to incite an action (attitude) and life consistent with the message, bearing testimony of its transforming power
- (c) to create a community of the Lord's confessors living in the power of the received message of the Old Testament and in the power of listening to the Lord's statements, testifying about His actions

In order for the preacher to achieve this objective, he needs to experience the Old Testament message in his own life, respect its nature and method of dealing with the topics; it needs to be based on analyzing the Hebrew original and should not add anything to or ignore anything in the text being interpreted.

⁵⁰ HELLER J., FILIPI P.: *Autorita a výklad Písma*, op. cit. 161.

Ježíšova podobenství a jejich homiletický potenciál

Petr Krynský

Ježíš při svém veřejném i soukromém vyučování často užíval podobenství. Evangelijní podobenství představují víc než třetinu zaznamenaných Ježíšových slov.¹

„Bůh zjevoval nebeské věci prostřednictvím pozemských a sám sebe zjevil v podobě člověka. Stejná zásada je patrná v učení Ježíše Krista. Neznámé skutečnosti znázorňoval známými věcmi. Boží pravdy přibližoval prostřednictvím věcí, které lidé znali nejlépe. V evangeliu Matoušově čteme: ‚Toto vše mluvil Ježíš v podobenstvích ... aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka: Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa‘ (Mt 13,34.35).“²

„Podobenství jsou typickým příkladem biblických textů, jež jsou pozváním k dorozumění o alternativní logice mezi vyprávěčem a posluchačem... Že Ježíšova zvěst o Božím království narážela na nepochopení, je z evangelií dostatečně známo. Logika světového dění (nevyjímaje mechanismy církevních institucí) se vzpírá proti této perspektivě. Království Boží se nedá vydedukovat ze světových událostí, z kolektivní moudrosti lidstva ani z biografie jednotlivců: je *tectum sub cruce et contrario*, skryto pod křížem a protikladem (Luther). Ježíšova podobenství, jimiž se snažil svým současníkům přiblížit Boží království (takových je většina), dosvědčují tuto nesamozřejmost, překvapivost jeho poselství; je v nich vždy moment provokace. Ale tato provokace není, jak se ukáže v závěru, žádným odcizením, žádnou absurditou. Vyústění podobenstvím nabízené je logické, vlastně logičtější než případně jiné... Posluchač (čtenář) sleduje vyprávěče krok za krokem po jednotlivých krocích jeho cesty, až na konci zjistí, že se octl někde, kde nikdy nepředpokládal, že by mohl stanout; a je s tím srozuměn.“³

1. Co je podobenství?

Podobenství mají mnoho společného s hádankami. Jsou to krátké příběhy nebo stručná přirovnání, která očekávají od čtenáře, že o nich bude přemýšlet a uhodne jejich smysl. Zřejmě nejstručnější definicí podobenství by bylo, že jsou to *příběhy o něčem jiném*. Posluchač ale tuší, že zdánlivě cizorodý

¹ MÁNEK, Jindřich, *Ježíšova podobenství*, Blahoslav, Praha 1972, str. 11.

² WHITE, Ellen, G., *Kristova podobenství. Z Ježíšova učení 2*, Vydala Ústřední rada církve adventistů s. d., str. 7.

³ FILIPI, Pavel, *Pozvání k naději*, Kalich 2006, str. 112–113.

příběh nějak souvisí s diskutovaným tématem a dokonce s ním samým.⁴ V podobenství je myšlenka znázorněna pomocí obrazného slova. Má proto blízko k umění, takže v člověku přímo navozuje pocit vlastního zážitku.

Ježíš nebyl první, kdo vyprávěl podobenství, jeho jsou ale svým významem jedinečná. Ve Starém zákoně se vypravují podobenství – např. prorok Nátan (2S 12,1–4); moudrá žena z Tekóje (2S 14,5–7); prorok Izajáš (Iz 5,1–7; 45,9–13); Jeremjáš (Jr 19); Amos (Am 5,18n); Zachariáš (Za 13,9) aj. Také rabíni používali podobenství. Např. v palestinském Talmudu najdeme příběh o bohatém celníkovi a chudém zákoníkovi. Slovo „podobenství“ („ἡ παραβολή“) může mít v novozákonní řečtině široký význam, jaký má hebrejské „mašal“, které zahrnuje obraznou mluvu v nejširším slova smyslu, všechny výroky, které obsahují nějaké srovnání, např. i přísloví, dále i tajemné výroky a alegorie.⁵

Podobenství se tak dají rozdělit do několika typů:

1.1. Vlastní podobenství užívá obrazu, který je vzat z běžné skutečnosti. Podobné je něco něčemu. Znamé neznámému. To známé, to jsou běžné věci, proti kterým nelze nic namítat. Například, že kvas je dáván do mouky (Mt 13,34), že rozséváč vychází, aby rozséval (Mt 13,3), že rybáři vybírají ze sítě ryby (Mt 13,48) nebo že pastýř hledá ztracenou ovci (L 15,4). To vše se běžně v Palestině v době Ježíšově dělo.

1.2. Parabola, na rozdíl od vlastního podobenství, vypravuje volně vytvořené historky. Příkladem paraboly je Ježíšovo vyprávění o nepoctivém správci. Začíná slovy: „Byl jeden bohatý člověk, který měl správce“ (L 16,1). Nebo: „Byl soudce v jednom městě“ (L 18,2). Nejde o to, co se běžně děje (jako například u rozséváče), ale co se stát mohlo! Není běžné, aby chudá vdova chodila denně k nespravedlivému soudci, ale stát se to mohlo. Přitom není vůbec důležité, jestli se tento příběh skutečně stal, anebo je vymyšlený. Důležité je naučení. Zde: Máme se vytrvale modlit, nepolevovat v prosbách. Činnost ženy je obrazem (parabolou) jednání křesťana.

1.3. Dalším typem podobenství je příkladné vyprávění. Je to podobné jako u paraboly – vyprávění příběhu. Rozdíl je v tom, že zde nejde o přirovnání něčeho k něčemu (stěžující si ženy k modlícímu křesťanu), ale samo vyprávění je příkladné. Příkladem může být podobenství o „milosrdném Samaritánu“ (L 10), ztraceném synu (L 15) či o boháči a Lazarovi (L 16,19–31). Zde nepřirovnáváme něco k něčemu, ale je zde přímý příklad: milosrdenství Samařana (jdi a učiň totéž), pokání a návrat ztraceného syna; život boháče v kontrastu s životem chudého Lazara. Také zde je historická pravdivost příběhu nedůležitá. Vyprávěl Ježíš skutečný příběh o tom, jak syn odešel z domu a rozmrhal všechny peníze, anebo si tento příběh vymyslel? Nevíme, ale takové věci se stávají. Myslel Ježíš na konkrétní přepadení na cestě z Jeruzaléma do Jericha, nebo si tuto historku vymyslel? Nevíme – a ani to není důležité. Pro funkci podobenství je důležité, že takové věci se mohly stát, i když detaily (šel kolem kněz, levita, samaritán) jsou uspořádány tak, aby vyjadřovaly duchovní naučení. Zde nejde o vyprávění na základě přirovnání, nýbrž mají posluchače a čtenáře vyburcovat k podobnému, anebo opačnému jednání.

1.4. Poslední formou podobenství je alegorie. I ona představuje volně vytvořenou historku (příběh), ale je vytvořena tak, že většina osob a věcí má jiný, skrytý význam. Například se mluví o králi – a míní se Bůh. Ve Starém zákoně (Ez 17,1–10) se mluví o orlu – a míní se babylonský král. Ježíš

⁴ MRÁZEK, Jiří, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, Nakladatelství MLÝN, Jihlava 2003, str. 2.

⁵ MÁNEK, Jindřich, *Ježíšova podobenství*, Blahoslav, Praha 1972, str. 6.

užívá alegorie poměrně málo – například o „královské svatbě“ (Mt 22,2–14) či v podobenství o zlých vinařích (Mk 12,1–12).

1.5. Někdy se mezi podobenství uvádí i užití **metafory**. Jde o (většinou) krátký výrok, v němž běžně známé slovo dostává nečekaný přenesený význam. V Ježíšově kázání například Mt 5,13.14–16: Vy jste „sůl země, světlo světa“ aj. „Při vyhledávání metafor nehraje hlavní roli podobnost, která by každého napadla a „bila do očí“, ale spíše podobnost nečekaná, podobnost, na kterou upozorní až užití metafory. Nečekaným spojením se tedy navozuje nový význam.“⁶

2. Přístupy k podobenstvím

2.1. Alegorický výklad

Pozdější vykladači (jako i my dnes) byli v jiné situaci než původní Ježíšovi posluchači. Zatímco pro ně bylo vyústění Ježíšova příběhu překvapením, které vyvolávalo reakci, pozdější kazatelé již museli počítat s tím, že posluchači Ježíšovy příběhy znají. Co lze k tomu říct ještě nového? Snaha najít něco nového vedla kazatele k hledání detailů v podobenstvích, kterých si před nimi nikdo nevšiml, a najít pro ně nějaké věrohodné vysvětlení. Dochází tak k výkladu, který Ježíš a jeho posluchači neměli ani nemohli mít na mysli. Tento způsob výkladu, který jednotlivinám připisuje vykladačský význam, je již zmíněná alegorie. Není to nový způsob výkladu, již v židovské alexandrijské diaspoře v prvním století před Kr. se Písmo vykládalo tímto způsobem (Filón Alexandrijský). Tento způsob výkladu užívali později i církevní otcové jako Kléméns Alexandrijský a jeho žák Origenes.⁷

Origenes vykládal podobenství o Milosrdném Samařanu takto: Muž, který upadl mezi lotry, je Adam (člověk vůbec), Jeruzalém, odkud jde, jsou nebesa, Jericho je svět. Lupiči jsou ďáblové, nepřátelé člověka. Kněz zastupuje Zákon, levita proroky. Samařan je Kristus sám. Zvíře je Kristovo tělo. Hostinec, v němž zraněný nalezne útočiště, je církev. Peníze (dvojdachma) je Otec a Syn. A Samařanova slova „...až se budu vrátit“ ukazují na druhý Kristův příchod. Podobně s malými obměnami vykládal toto podobenství i svatý Augustin a jiní. Alegorický způsob výkladu podobenství byl užíván až do počátků novověku.

Tento způsob výkladu ponechával velký prostor vykladačově fantazii, případě svévoli, jak detaily vyložit. Nutno však uznat, že je kazatelsky značně účinný, zvláště při aplikaci nebo aktualizaci textu. Musí však odpovídat původnímu záměru podobenství a kazatel by měl v kázání jasně odlišit, kde končí výklad textu a kde jde již o jeho aktualizaci. V současnosti se alegorický výklad znovu bere „na milost“, zavádí se ale rozlišení mezi alegorií (text byl od počátku míněn jako alegorie), alegorizací (alegorické přepracování Ježíšova podobenství již v evangeliu) a alegorézou (dodatečný alegorický výklad textu, který nebyl jako alegorie ani vytvořen, ani evangelisty přepracován). Teprve alegoréze je chápána jako zcela nelegitimní.⁸

2.2. A. Jülicher – zakladatel moderního výzkumu podobenství

Koncem 19. století vydal A. Jülicher knihu *Die Gleichnisreden Jesu*,⁹ která přinesla převrat v dosavadním výkladu podobenství. Jülicher především nekompromisně odmítá všechno, co by jen vzdáleně mohlo připomínat alegorii nebo alegorický výklad. Podobenství je podle něj dvojčetem hádanky. Skrývá svůj hlubší smysl a jeho pointa je obsažena ve srovnání. Je třeba odmítnout alegorii a zaměřit

⁶ POKORNÝ, Petr, *Hermeneutika jako teorie poznání*, Vyšehrad, 2006, str. 62.

⁷ BIČ, Miloš, *Ze světa Starého zákona*, Kalich, 1989, str. 713.

⁸ Podle: MRÁZEK, Jiří, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, str. 14.

⁹ JÜLICHER, A., *Die Gleichnisreden Jesu I, II*. Tübingen, 1888, 1889; podle: MRÁZEK, Jiří, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, str. 7.

se na hledání „srovnávacího bodu“. Jülicher se ve svém chápání podobenství nechává vést Aristotelem. Ten rozlišuje „věc“ (o níž jde) a „obraz“ (který věc znázorňuje). Obraz, s kterým posluchači budou rádi souhlasit, používá Ježíš k tomu, aby vzbudil souhlas i ve „věci“, na které mu záleží. Podobenství je tak odkazem od známého k neznámému či podobnému, jež zatím známo (či uznáno) není. V obrazné formě je pravda mocnější, než když se popisuje abstraktní mluvou. Podobenství jako důkazní prostředek plně pochopíme tehdy, když nalezneme „bod srovnání“ (*tertium comparationis*) existující mezi podobenstvím a „věcí“ samou. Nemůže tak jít o svévolné a mnohdy fantazijní alegorické výklady.

2.3. Jiný směr výkladu podobenství charakterizují jména J. Jeremias a E. Linnemanová.

Původní smysl podobenství lze podle nich zjistit tehdy, když se nám podaří rekonstruovat historickou situaci, v níž bylo podobenství původně vykládáno, neboť jednotlivá podobenství vycházejí z konkrétní situace a reagují na ni. Při rekonstrukci je třeba užít „modelu propojení“. V podobenstvích je totiž obvykle obsažen odporující postoj posluchačů. Ten je třeba rozkrýt. Proto nestačí (jak tvrdil Jülicher) zaměřit se na jediný srovnávací bod. Podobenství funguje jako důkazní a přesvědčující prostředek v Ježíšově diskuzi s posluchači. Je třeba také brát v úvahu, že Ježíš vyprávěl podobenství v galilejské aramejštině a překladem do řečtiny mohlo dojít k významovému posunu. Je třeba se v odůvodněných případech ptát po původních výrazech a představách s tím spojených.

2.4. D. O. Via přichází se synchronním přístupem a tvrdí, že vůbec nezáleží na tom, kdy a v jaké situaci bylo podobenství vyřčeno. Podobenství jsou pro něj samostatné estetické celky, které působí nezávisle na svém původním záměru. Tím chce říct, že podobenství – jako i jiná umělecká díla – musí být považována za autonomní, do sebe uzavřené celky. Jejich samostatnost se projevuje v pevném spojení vypravěčských prvků. Svou etickou silou dokáže podobenství upoutat pozornost posluchačů natolik, že se zcela zaměří na nové pochopení své existence, což je vede k změně navykého myšlení a tím i jednání. Via říká, že v podobenstvích spojil Ježíš Boží přítomnost s kontextem každodenního života. Nové pochopení existence, které Ježíš nabízí v podobenstvích posluchačům, kteří se nacházeli v různých životních krizích, je totožné s tím, pro které se Ježíš sám rozhodl.

Naše existence závisí na tom, abychom přijali milostivé Boží činy, které rozbíjejí naše představy o tom, jak by měly být věci na světě zařízeny. Kdo nepřijme Boží milostivé jednání jako smysl svého života, ztratí sám sebe, utrpí ztrátu vlastní existence.

2.5. Rovněž W. Harnisch nevidí za důležité zjištění konkrétní situace, v níž bylo podobenství vyprávěno, ale je třeba je vztáhnout k Ježíšovu životu jako celku. Poselství obsažená v jednotlivých podobenstvích chápe Harnisch jako hudební harmonii, v níž se jednotlivá vyprávění navzájem podpírají a zjevují Boha jako Boha lásky. Poselství o Boží lásce, které proměňuje bytí a které je obsaženo v podobenstvích, může být pochopeno a stát se účinným pouze v kontextu celého Ježíšova života, kde byla tato láska plně uskutečněna. V Ném se uskutečňuje Boží království, o kterém hovoří větší na podobenství.

2.6. Tyto různé přístupy k výkladu podobenství (úhly pohledu) se nemusí nutně vylučovat.

Rozhodně se musíme nejprve ptát po situaci, v níž bylo podobenství řečeno, a ujasnit si, jaký problém Ježíš řeší. Je namístě udělat základní exegesi, abychom věděli, co text skutečně hovoří. Exegese ovšem není ještě kázáním. Nestačí hovořit, být velmi přesně, co slovo Ježíšovo v situaci před dvěma tisíci lety znamenalo. Je třeba hovořit o tom, co znamená dnes, a to v kontextu celého Ježíšova díla a v situaci dnešního člověka. Ježíšova výzva k novému pohledu na sebe sama a svět kolem nás, výzva k pokání a novotě života (nové existenci) nesmí přijít v kázání zkrátka.

3. Jak podobenství „fungují“¹⁰

3.1. Podobenství je fiktivní vyprávění, užitá ve funkci dialogicko-argumentační strategie, a sestává ze dvou kroků. První krok: Na základě vnitřní logiky přivádí k určitému hodnocení (srovnej 2S 12,5: *Muž, který toto spáchal, je synem smrti!*). Druhý krok: Toto hodnocení pak na základě analogické struktury přenáší na skutečnost – v. 6 (*Ten muž jsi ty!*).

Zabývejme se jednotlivými prvky výše uvedenou definice:

3.1.1. Podobenství je **vyprávění**. Podle moderní naratologie jsou to nejméně dvě věty, které popisují změnu, jež se udála v časoprostoru. Tato změna je nevratná a platí jak pro paraboly, tak i pro podobenství.

3.1.2. Podobenství je vyprávění **fiktivní**, většinou vytvořené přímo k dané situaci. Může to být i příběh, jenž se reálně odehrál, jeho účinek ale nespočívá v historické pravdivosti, nýbrž v jeho vnitřní logice. Popis společenských a hospodářských poměrů (například nepřátelství mezi Židy a Samařany, rozdílná hodnota talentu a denáru, způsob rozsévání či rybolovu) má význam pro pochopení podobenství, jsou to však jen „kulisy“ a v nich pointa podobenství nespočívá. Podobně i tradičně náboženské obrazy: Izrael = stádo nebo vinice; pastýř je Hospodin atd.

3.1.3. Cílem podobenství je přivést posluchače k novému pohledu, a to v rámci dialogu mezi vyprávěčem a posluchačem. Nejde o vyprávění jen pro poučení nebo pobavení. Podobenství je zaměřeno na účinek.

3.1.4. Podobenství není ale prostou logickou úvahou (jestli $A=B$ a $B=C$, pak $A=C$), ale přesvědčování se děje prostřednictvím vyprávění, a to (jak jsme již zmínili) ve dvou krocích. V prvním kroku se posluchači předkládá hypotetický případ, k němuž má zaujmout stanovisko. (Například Ježíš v domě farizea Šimona – L 7,36–50: „*Šimone, rád bych ti něco pověděl. On na to: „Jen mluv, Mistře. „Jeden věřitel měl dva dlužníky. První mu byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím dluh splatit, oběma odpustil. Kdo z nich ho tedy bude mít více rád?“*) Když zazní požadovaná odpověď: „*Mám za to, že ten, kterému odpustil více...*“, nastupuje druhý krok. Toto hodnocení se přenáší na jinou skutečnost, o které nebyla řeč, k níž však vyprávěč od začátku směřoval a kvůli níž podobenství vyprávěl („*vidíš tu ženu?*“).

3.1.5. Proč je třeba postupovat takto? Zřejmě proto, že se tím dosáhne něčeho, čeho by se jinak nedosáhlo. Posluchač je svobodný vyjádřit se k dané otázce, popř. vyřknout soud, aby pak zjistil, že se týká jeho samého. Aby byl tento proces účinný, musí vyhovovat dvěma požadavkům. Zaprvé musí být fiktivní příběh postavený na takové vnitřní logice, která jednoznačně povede k žádanému hodnocení. Podobenství nesmělo Davidovi (2S 2,5) umožnit, aby omluvil mocného boháče a odsoudil okradeného chudáka. Farizej Šimon nemohl odpovědět, že větší láska je vyvolána menším odpuštěním. Proto podobenství často užívají na začátku obraty, které zdůrazňují nutnost jednoznačné volby. Druhý požadavek je, aby se vymyšlený příběh od skutečnosti dostatečně lišil, aby nedošlo k předčasnému prozrazení (zle by se vedlo Nátanovi, kdyby David předčasně zjistil, kam Nátan směřuje), ale současně aby šlo o příběh stejné struktury, aby bylo možné přenést hodnocení na skutečnou událost. David není zloděj ovcí a boháč z Nátanova podobenství není cizoložný vrah. Styčným bodem je, že

¹⁰ Podle: <http://ktf.cuni.cz/brozj/distancni/Podobenstvi>.

v obou případech mocný činí násilí slabému, boháč okrádá chudého. Společným prvkem (*tertium comparationis*) nejsou vzájemné vztahy izolovaných detailů, ale souvztažnost v základní struktuře obou událostí.

3.1.6. Nenahraditelnost podobenství spočívá v tom, že žádoucího účinku nelze dosáhnout jiným způsobem než prostřednictvím příběhu.

3.2. Podobenství a alegorie

Mechanismus, o němž jsme mluvili, nám umožňuje pochopit rozdíl mezi podobenstvím a alegorií a současně i možnost přechodu od jednoho k druhému. Alegorie není něco více nebo méně než podobenství. Je to něco jiného, neboť je rozdílný účinek alegorie a podobenství.

3.2.1. Alegorie dosahuje účinku svým ustavičným přibližováním obrazu a reality a jejich záměrným překrýváním. Krok za krokem poskytuje své četné didaktické, estetické a praktické účinky. Posluchač musí mít od počátku před očima obě události. Aby pochopil jako alegorii například Ez 16, musí již od počátku vědět, že manželem je Hospodin a manželkou Izrael. Tak postupně, jak se vyprávění odvíjí, je schopen chápat: idylu mládí, obdarování velkými dary, pokoření prostitut s cizinci, nabídku odpuštění...

3.2.2. V podobenství je naopak ideálem, když posluchač na začátku netuší, na co se podobenství vztahuje, a teprve postupně je doveden logikou příběhu k naučení či výstraze (viz Nátanovo podobenství k Davidovi).

3.2.3. Může se ale stát, že posluchač (čtenář), který již zná příběh podobenství i jeho prvotní aplikaci, bude zaujat detailem příběhu, který nesouvisí s původním argumentačním záměrem, ale on se v detailu najde. Může se tak stát, že jeden text bude působit jako podobenství ve svém celku a jako alegorie v některých svých prvcích. Při výkladu a v kázáních je ale potřeba rozlišit, kde končí výklad podobenství v původním významu a kde začíná mé vnímání, jak mě subjektivně text v některých detailech oslovil. Normou v těchto případech (aby nešlo o svévoli) je Ježíšovo učení či Bible jako celek.

3.3. Podobenství a metafora

V současnosti probíhá diskuze o vztahu mezi metaforou a podobenstvím.¹¹ Metafora se definuje jako napětí mezi neslučitelnými prvky, které se spolu setkávají v jedné větě a startují tak u čtenáře/posluchače „metaforický proces“. Prvotní neslučitelností a provokativností své výpovědi rozbíjejí čtenářovo vidění věci a nabízejí mu nové. Metafora rozbíjí náš (dosavadní) pohled na svět a nabízí pohled nový. Proto se stala prostředkem Ježíšova zvěstování a stejně působí i v podobenstvích.¹²

Podle jiných „podobenství není založeno jako metafora na střetu dvou různých sémantických polí... Konečný úsudek se přenáší z události fiktivní na skutečnou na základě analogie struktury, kde se předpokládá vzájemná podobnost.“¹³ Podle mého názoru je metaforou vidět „trám v oku“ (Mt 7,4), nikoli „když vyšel rozséváč rozsívat“ (Mt 13,3). Zde podobenství působí jiným mechanismem než metafora.

¹¹ Základní teoretické předpoklady pro tento přístup položil francouzský křesťanský filozof Paul Ricoeur (1913–2005), který se zabýval fenomenologií a hermeneutikou a učil na řadě univerzit. Mj. se v době normalizace zúčastňoval i ilegálních bytových seminářů v Československu.

¹² Podle: MRÁZEK, Jiří, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, str. 12.

¹³ <http://ktf.cuni.cz/brozj/distancni/Podobenstvi>, str. 5.

4. Homiletický potenciál podobenství

4.1. I kázání na podobenství je kázáním slova Božího. Zaslouží si proto stejně důkladnou přípravu a dobrý přednes jako kázání na kterýkoli jiný biblický text.

4.2. Na rozdíl od jiných biblických textů a žánrů mají podobenství větší šanci oslovit široký okruh posluchačů – od dětí po staré lidi, věřící i nevěřící. To je důvod, proč například evangelista Lukáš, který píše do kulturního řeckého prostředí, uvádí tolik Ježíšových podobenství. Příběh o ztraceném penízi, ovci a synu je něco, čemu každý rozuměl a dokázal se tam najít. „U Lukáše se Bůh s lidmi solidarizuje jako milosrdný otec se ztraceným, zoufalým a hynoucím synem. Ježíš tohoto milosrdného Boha hlásá a svou láskou také reprezentuje v hříšném světě... Pro tento obraz Boha jde lukášovský Ježíš poslušně a hrdinně na smrt a dává tak naději všem odcizeným a zoufalým lidem. Protože Velikonoce znamenají, že Bůh sám se k tomuto svému obrazu před všemi lidmi přiznal.“¹⁴

4.3. Ježíš podobenství nejčastěji užíval v rámci dialogicko-argumentační strategie. Je to jiná situace, než když kazatel káže z kazatelny. Přesto my sami i naši posluchači se mají v podobenstvích najít. Ujasnění si rolí a vnitřních vztahů je jedním ze základních úkolů při rozboru podobenství.¹⁵

4.4. Musíme si také uvědomit, že podobenství mělo svoji funkci v kontextu, do níž bylo řečeno. Když jej převyprávíme do jiné situace, mění se pochopení a aplikace. Když Ježíš vyprávěl podobenství, byl tímto kontextem jeho životní příběh. Když jej pak evangelisté převyprávěli, byl tímto kontextem již život rané církve. Ten se zase může lišit od dnešního kontextu.

4.5. Homiletické a systematické rozšíření podobenství

Výklad Písma, tedy i podobenství, se děje vždy v kontextu. To platí pro bezprostřední kontext, kde si ujasňujeme situaci, do které bylo podobenství určeno. Širším kontextem je celek Ježíšova učení, jeho život i smrt. Evangelium tvoří předpoklad a horizont Ježíšových kázání. Není proto chybou, když základní smysl podobenství rozšíříme v kázáních o další biblické komponenty.

4.5.1. Christologické rozšíření

Nejde jen o to, **co** příběh říká, ale i **kdo** jej říká. Otázka: „Za koho lidé pokládají Syna člověka?“ (Mt 16,13) stojí v pozadí většiny Ježíšových diskuzí s farizeji a zákoníky. „V podobenstvích je také něco, co přivede Ježíše na kříž.“¹⁶ „*Když slyšeli velekněží a farizeové toto podobenství, poznali, že mluví o nich. Hleděli se ho zmocnit...*“ (Mt 21,45n). Ježíšova podobenství obsahují christologickou dimenzi.

4.5.2. Soteriologické rozšíření

Ten, kdo zná podobenství o „marnotratném synu“, může pominout, že na počátku stojí střet Ježíše s mentalitou farizeů (obraz staršího syna), a zaměřit svou pozornost na to, jak Bůh v postavě otce odpouští hříchy a vrací právo synovství. Otázka jak mohu být spasen, se může stát hlavní myšlenkou kázání na toto podobenství.

4.5.3. Ekleziologické rozšíření

V žádném Ježíšově podobenství se slovo církev nevyskytuje. Přesto však vztah mezi církví a Božím královstvím, o kterém je řada podobenství, lze najít a rozvíjet. Navíc, církev v mnoha Ježíšových podobenstvích našla sama sebe. Například podobenství o ztracené ovci, původně pojednávající

¹⁴ POKORNÝ, Petr, *Vznešený Teofil*, Mlýn, Třeběnice 1998, str. 131.

¹⁵ MRÁZEK, Jiří, *O kozlech, ovcích a lidech*, Mlýn, Třeběnice, 1997, str. 10.

¹⁶ LINNEMANNOVÁ, E., podle: <http://ktf.cuni.cz/brozj/distancni/Podobenství>, str. 7.

o milosrdenství a obhajující Ježíšovo stolování s hříšníky (L 15, 3–7), se v Matoušově verzi stává pro křesťanskou komunitu příkladem pastýřské péče (Mt 18,12–14). Vyprávění zůstává stejné, aplikace se však zaměřuje jiným směrem: Už není kontrastem těch, kdo očerňují Ježíšovo jednání za jeho pozemského života, ale těch pastýřů církve, kteří zanedbávají pastýřské povinnosti. Církev pochopila, že když Ježíš takto jednal, musí stejně jednat i jeho církev.

4.5.4. Eschatologické rozšíření

Některá podobenství svými obrazy a příběhy hovoří přímo o Kristově druhém příchodu. „*Tehdy bude království nebeské, jako když...*“ (Mt 15,1.14.31 aj.). Jinde jsou na něj odkazy: „*Tak bude jednat s vámi i můj nebeský Otec, jestliže ze srdce neodpustíte...*“ (Mt 18,35) či narážky (L 13,19.21.29 aj.). Není chybou doplnit eschatologická podobenství dalšími texty z Ježíšových kázání. Naopak, někdy je to velmi nutné. „Původní smysl podobenství jako takového je v podstatě eschatologický a implicitně kristologický, což se ukazuje jako smysl nehlubší.“¹⁷

4.6. Zajímavých aktualizací lze dosáhnout převyprávěním podobenství nebo vytvářením podobenství úplně nových, tzv. antipodobenství. Například se lze ptát, koho by Ježíš dnes obsadil do role kněze, levity a Samařana v podobenství u L 10, případně celý příběh zmodernizovat. Jako příklad antipodobenství uvádím příběh parafrázující podobenství o ztracené ovci: *Jeden člověk v restituci získal továrnu. Byla stará a zanedbaná a bylo v ní 100 strojů. Brzy po převzetí se jeden stroj pokazil. Nový majitel si řekl: „Co udělám? Vlastní opraváře nemám, a nechat si opravu dělat by stálo mnoho peněz. Pokažený stroj dám do šrotu a zvýším výkon na 99 zbylých.“ To se také podařilo. Řekněte, což nemá mít majitel radost, jestliže vyrobí na 99 strojích stejně výrobků, jako předtím na 100 strojích?*

Otázky k diskuzi:

- a) Domníváte se, že majitel továrny jednal správně?
- b) Srovnej toto podobenství s Ježíšovým podobenstvím u Mt 18,12.13.
- c) Proč jednal pastýř jinak než majitel továrny?
- d) Co by řekli lidé o Pánu Bohu, kdyby jednal stejně jako majitel továrny?

Závěrem chci zdůraznit, že Ježíšova podobenství obsahují nedoceněný homiletický potenciál a měli bychom se jim více věnovat.

Summary

The Parables of Jesus and Their Preaching Potential

How to preach on parables of Jesus? Various approaches have been developed during the history of Christianity, because interpreters found themselves in a completely different context than Jesus himself. For the first audience, the outcome of a parable had been a surprise, while preachers in upcoming years had to address listeners, who were well acquainted with the stories. Not to repeat the obvious, they aspired to find deeper meaning in originally marginal details. In a first few centuries, it was common to interpret parables with allegorical method, prevalent in Judaism as well as hellenism. This exegetical approach has been strictly dismissed by the end of 19th century by German theologian A. Jülicher. For him the key to interpretation of parables is in finding a point of comparison – *tertium comparationis* – which is the core of Jesus' intended message. Parable is a link between the

¹⁷ DUPONT, podle: <http://ktf.cuni.cz/brozj/distancni/Podobenstvi>, str. 9.

known and the unknown and Jesus used them to prove his point. A different approach is suggested by J. Jeremias and E. Linneman. They attempted to reconstruct the original setting and find out, what Jesus reacted to. Contrary to them, Dan O. Via is using synchronic approach. He claims that parables are independent literary units, which have impact on listeners and readers, and change their attitude and practice. The original meaning is no longer important. Similar to Via, W. Harnisch also disregards the original context of a story, but stresses out its link to Jesus' life as a whole. In Jesus, the kingdom of God comes to its conclusion. Various approaches don't need to be mutually exclusive, they are merely different points of view. The preacher must first examine the context, in which the story had been originally told. It is necessary to do basic exegesis, in order to find out the meaning of the text. But exegesis is not a sermon. It is not good enough to realize what the story meant two millennia ago. Preaching is about what the text means today – in the context of the life of Jesus and the situation of modern man. Jesus is challenging everyone to see himself or herself from a new perspective, to see the world anew. It is a challenge to repentance and a new life and it is a duty of a preacher to contain those in his preaching. Interpretation of a scripture, parables included, is always done in context. Imminent context is the original situation. Broader context is Jesus' teaching, his death, and resurrection. Therefore it is not a mistake to widen the sermon and include christological, soteriological, ecclesiological, as well as eschatological perspectives.

Co je dobré kázání?

Daniel Duda

Jako člen místního sboru, který poslouchá různá kázání každou sobotu, si asi budete brzy klást otázku: Co je dobré kázání? A pokud jste aktivním členem církve, budete pravděpodobně požádáni při některých příležitostech oslovit určité publikum anebo i celý sbor. Pokud se chcete zhostit svého úkolu dobře, budete se nevyhnutně ptát: Jak to dobře udělat? Co je dobré kázání?

Je dobré kázání otázkou vkusu podobně jako dobré jídlo nebo hudba? Je možné, že naše výchova, kultura, osobní preference, psychologické danosti anebo něco dalšího předurčují, které kázání považujeme za dobré, a které za špatné a nudné? Každý kazatel, který pravidelně káže, si je vědom obrovské rozmanitosti ve vnímání různorodých lidí ve svém publiku.

Hodně by se dalo říci o tom, co je dobré kázání, co znamená dobře kázat. V tomto příspěvku chci zdůraznit dva aspekty.

Dobrá zpráva, ne dobrá rada

V posledním sboru, kde jsem byl kazatelem, za mnou přišla jedna sestra a řekla: „Bratře kazateli, jsem tebou zklamaná. Jsi naším pastorem už dva roky a ještě jsi nekázal proti kalhotám!“ Je zřejmé, že její představa dobrého kázání byla, že by mělo říci lidem, co mají dělat (a co nedělat).

Nicméně moje zkušenost pastora a administrátora mě přesvědčila, že většina lidí ví, co má dělat; jen se jim to moc nedaří. Můj problém je, že já dobře vím, že nejsem tím, kým bych měl být. Víím, že dělám to, co bych dělat neměl, a že nedělám to, co bych dělat měl. Stejně jako u většiny lidí, můj život není ochromen morální nerozhodností, nejsem paralyzován nedostatkem dobrých rad. Náš problém jako lidstva není morální nerozhodnost, ale morální neschopnost dělat to, o čem víme, že je to správné (Ř 7,21–25).

To je důvod, proč lékem na naši situaci nemůže být jen dobrá rada o tom, co bychom měli dělat, ale dobrá zpráva o tom, co Bůh udělal. „Co bylo pro Zákon kvůli slabosti těla nemožné, to vykonal Bůh: Poslal svého vlastního Syna, aby se vypořádal s hříchem v těle, jaké má hříšný člověk...“ (Ř 8,3). A proto řešením našeho dilematu, a tedy i dobré kázání, nemůže být dobrá rada o tom, co bychom měli dělat, ale dobrá zpráva o tom, co Bůh udělal. Nakonec, kázání je o Bohu a o tom, co On udělal, a ne jen o nás a o tom, co bychom měli dělat my. Jistě, naše chápání toho, kdo je Bůh a co pro nás udělal, má vliv a dopad na naše životy. Součástí zvěstování budou určité etické imperativy založené na Božím jednání (Ř 12; Ef 4). Ale naše chápání sebe sama musí vyplývat z našeho chápání Boha. Když mluvíme o tom, co bychom měli dělat (a nepochybně o tom musíme mluvit), musí tyto morální imperativy vycházet z poznání, co udělal Bůh. Jinak naše imperativy budou jenom zbožným moralizováním, které zvyšuje u našich posluchačů jejich břemeno viny.

Pokud kázání má být zvěstováním evangelia, a ne pouhým moralizováním, etika našeho kázání musí být zakořeněna v teologii našeho kázání. Nemůžeme pochopit, kdo jsme a co bychom měli dělat, pokud nejdříve nepochopíme, kdo je Bůh a co udělal v Ježíši Kristu pro nás. Teologie je základem

dem pro etiku; teologie není jen užitečný přírůstek, jakési doprovodné povzbudivé Otcovské poplácání po zádech.

Existuje pokušení pro vedoucí a vlastně pro všechny, kdo kážou, používat kázání k tomu, aby chom lidem řekli, co mají dělat a nedělat, a tak je uvést na správnou cestu a „donutit“ je dělat to, co Bůh považuje za dobré a užitečné. (Protože Bůh a já to vidíme stejně! ☺) To ale hraničí s duchovním zneužíváním. Dobré kázání musí lidi inspirovat, a tak jim pomoci dělat to, co je správné, a nejen jim říct, co dělat mají. Kázání, které neinspire, je nejen ztráta času, ale i přímo škodlivé. Lidé potřebují odcházet po kázání s rozhodnutím něco ve svém životě změnit, protože Bůh je na jejich straně a protože s Ním to mohou dokázat, nejen „zbičování“ tím, jací jsou nemožní a hříšní.

Vidět sebe jako součást Božího příběhu

Už jsme si řekli, že kázání je „kérygma“ neboli proklamace evangelia o tom, co Bůh učinil v Ježíši Kristu. Kázání proto musí být biblické, jinak není vůbec kázáním. Z Ezopových bajek je možné vzít si zajímavé a užitečné naučení do života, ale to není kázání. Jediný autoritativní zdroj pro naši znalost o tom, co Bůh učinil, je text Písma, pochopený pod vedením Ducha svatého. Proto kázání musí být biblické.

Avšak skutečnost, že kázání je založeno na konkrétním biblickém textu nebo pasážích z Bible, ještě není žádnou zárukou toho, že to, co říkám, je autenticky biblické. Není to frekvence citátů z Bible (nebo knihy Ellen Whiteové), co dělá kázání biblickým. Aby kázání bylo biblické, musí být založené nejen na určitém biblickém textu (nebo širší pasáži), ale také na bezprostřední a širší souvislosti textů a na kosmickém kontextu celého Božího příběhu.

Přednášel jsem homiletiku více než 20 let. Když jsem se dotazoval kazatelů, studentů teologie nebo členů, které kázání si pamatovali i po roce, po pěti, deseti nebo i více letech od doby, kdy jej slyšeli, našel jsem jeden společný jmenovatel – památné kázání bylo to, které určitým způsobem „spojilo“ materiál Bible s aktuální zkušeností posluchače.

Bible k nám nepřišla jako kolekce důkazových textů, systém 28 základních věroučných bodů či recept na to, jak poznat Boží vůli. Bible k nám přišla jako příběh, který má svůj začátek a svůj vrchol. Dobré kázání tak musí odrážet nejen to, co nám Bůh zjevil, ale také, jak se nám zjevil. Evangelium, které kážeme, k nám přišlo skrze Písma Starého a Nového zákona, která vyprávějí Boží příběh. To se musí propojit s naším životním příběhem, který je součástí většího příběhu o Bohu.

Příběhy Bible nejsou jen ilustrace Božího zjevení, jsou zjevením samotným. Biblická pravda je událost (nejen intelektuální učení či dogma) a to, co Bůh udělal při našem stvoření a vykoupení (spase-ní); je to to, co Bůh dělá dnes, a také to, co ještě udělá, než Jeho příběh skončí.

Dobré kázání je vyprávění a převyprávění Božího příběhu a našeho příběhu od stvoření k druhému příchodu (doufejme, že ne v jednom kázání!). Bible hovoří o tomto zvláštním typu „pamatování“ (ve Starém zákoně je používáno slovo „*zakar*“, v Novém zákoně „*anamnesis*“). Je to vzpomínka, která nemá za cíl pouze připomenout naší mysli to, co se odehrálo v minulosti, ale něco, co je reálné a mocné v přítomnosti a z čeho plynou nároky na nás tady a teď.

Evangelium není příběh o něčem, co Bůh udělal jednou, kdysi a někde daleko. Je to také příběh našeho světa teď, naší společnosti, naší kultury, našich individuálních životů v celé jejich složitosti a s jejich podivnou směsí slávy a hanby.

To je důvod, proč kazatel musí udělat nejen exegezi biblického textu, ale musí dělat také exegezi života. Pokud nebudeme mít tušení, kde se lidé nachází dnes, nebo pojetí o složitosti jejich života, jaké požadavky na ně klade jejich prostředí a jaká jsou lákadla kultury, ve které žijí dnes, pak je neosloví ani ten nejbrilantnější výklad historických detailů z knihy proroka Ezechiele. Naše kázání může být teologicky pravověrné i exegeticky správné, dokonce i historicky informativní a zajímavé nebo inspirující, ale pokud mocné skutky Boží, které vykonal jednou, tehdy a tam, nebudou zakotveny v naší zkušenosti, v naší kultuře, v naší historii a v našich individuálních životech, tak

jsme vlastně nekázali. Možná jsme měli informativní náboženskou přednášku, ale ne kázání, a už vůbec ne dobré kázání!

Dobré kázání není jen vzpomínka na Boží příběh, je to také připomínka našeho příběhu. A když se náš příběh stává součástí Jeho příběhu, Božího velkého příběhu, máme dobré a nezapomenutelné kázání. Ty dva příběhy už totiž nejsou dva, ale staly se jedním příběhem. Začali jsme žít, i když nedokonale, „v Kristu“. Jak říká apoštol Pavel: „Život, který zde nyní žiju, není můj život, ale život, který žije ve mně Kristus“ (Ga 2,20).

Kázat dobrou zprávu evangelia znamená, že v Kristu přišlo Boží království – nový způsob života je možný tady a teď, narodil se nový člověk, vznikl nový typ společenství. Nejdůležitější a rozhodující bitva s mocnostmi temnoty již byla vybojována a Kristus v ní vyhrál. Výsledek není daný tím, co děláme my tady a teď, ale tím, čeho Kristus dosáhl na golgotském kříži před 2 000 lety. Válka ještě neskončila, ale o jejím výsledku už není pochyb. Každý z nás se může rozhodnout, na které straně chce stát.

Naše osobní budoucnost může být nejistá, ale výsledek kosmické bitvy není neznámý pro ty, kteří znají příběh o Bohu. Ještě můžeme prohrát individuální boj s rakovinou, neštěstí ještě potká věrné Boží děti, ale víme s jistotou, jak Boží příběh skončí. Ztracený ráj bude znovu obnovený. My všichni můžeme být jeho součástí. A to je to, o čem je dobré kázání!

Přesvědčivé kázání

Gabriel Monet

Smyslem kázání je tlumočení Božího slova posluchačům. Kazatel chce ukázat svým posluchačům, že Boží slovo může prozářit jejich životy a dát jim smysl. Chce je také povzbudit, aby toto slovo uváděli do praxe konkrétními rozhodnutími, díky nimž bude jejich život v souladu s biblickými hodnotami. Aby však kázání mohlo těchto cílů dosáhnout, je třeba, aby bylo předneseno skutečně přesvědčivě.

Umění přesvědčivého projevu bývá obvykle označováno jako rétorika. I když se dějiny rétoriky vyznačují velkou různorodostí a na určitou dobu se z povědomí lidí téměř vytratila, přesto se v poslední době znovu výrazně hlásí o slovo¹. Zdá se tedy rozumné, aby se ti, pro které je kázání důležité, zaměřili i na to, čím může rétorika obohatit homiletiku. To ostatně udělala již celá řada homiletiků². Spojení rétoriky s kázáním může být pro někoho zvláštní, pokud je rétorika chápána jako snaha přesvědčit za každou cenu, dokonce i zmanipulovat, čímž by byly popřeny všechny etické principy. Některé aspekty rétoriky skutečně bývají spojovány s reklamou a marketingem, ale základem je původně pozitivní hledání toho, jak přesvědčivě předávat důležité poselství. Olivier Reboul se proto ptá: „Pokud je rétorika uměním dobře mluvit, ... proč se vlastně chceme naučit nejen mluvit, ale i dobře mluvit? Proto, aby nám posluchači rozuměli, aby jednali, aby věřili, zkrátka abychom je přesvědčili. Zdá se, že umění hovořit přesvědčivě tu vždy bylo a je staré jako slovo samo. To platí i v Bibli, která sice nezdůrazňuje rétorické koncepty, ale objevují se v ní jednotlivé rétorické prvky: metafora, hyperbola, ironie, prosopopoeia, alegorie...“³. Přemýšlet tedy nad propojením rétoriky s kázáním vlastně znamená připojit se k tomu, co už dělali inspirovaní pisatelé, proroci a apoštolové. To potvrzují i François-Xavier Amherdt a Franziska Loretan-Saladin: „Rétorika má v homiletice domovské právo, protože se projevuje už v Písmu: tyto zjevené texty vykazují také určitý záměr, snaží se nějak zapůsobit na čtenáře, aby se ztotožnili se sdělovaným poselstvím víry“⁴.

Už od dob Aristotela⁵ je uznáváno, že pro přesvědčivé předávání určitého poselství je třeba brát v úvahu tři důležité aspekty: *logos*, *patos* a *étos*. Tyto tři základní prvky řecké a latinské rétoriky dobře shrnul Cicero, když řekl, že smyslem rétoriky je „dokázat pravdivost toho, co tvrdíme, získat si

¹ „Přestože se rétorika ke konci devatenáctého století téměř vytratila z povědomí, v druhé polovině dvacátého století znovu povstává z popela. ... Zdá se, že moderním heslem je „za vším hledej rétoriku““. (Antoine Compagnon, „La réhabilitation de la rhétorique au XXe siècle“, in: Marc Fumaroli (ed.), *Histoire de la rhétorique dans l'Europe moderne*, Paris, Presses Universitaires de France, 1999, s. 1261.)

² Typickým příkladem jsou Gert Otto a Manfred Josuttis. Viz kapitolu „Homiletika a rétorika“ v knize François-Xavier Amherdt, Franziska Loretan-Saladin, *Prédication: un langage qui sonne juste. Pour un renouvellement poétique de l'homélie à partir des réflexions littéraires de la poétesse Hilde Domin*, Saint-Maurice, Éditions Saint-Augustin, 2009, s. 83–89.

³ Olivier Reboul, *La rhétorique*, Paris, Presses Universitaires de France, 1984, s. 6.

⁴ François-Xavier Amherdt, Franziska Loretan-Saladin, *op. cit.*, s. 85.

⁵ Aristote, *Rhétorique*, Paris, Flammarion, 2007.

příjezdu posluchačů a probudit v nich emoce, které podpoří naši věc“.⁶ *Logos* tedy napomáhá k rozumovému přijetí poselství, *patos* přesvědčuje na úrovni emocí, zatímco *étos* se týká přijetí poselství na základě důvěryhodnosti mluvícího kazatele.⁷ Podobně to vyjádřil Roland Barthes, který spojuje *étos* s mluvčím, *patos* s posluchačem a *logos* s poselstvím.⁸ Správná rovnováha mezi těmito třemi aspekty může přispět k tomu, že kázání bude skutečně přesvědčivým poselstvím.⁹ Podívejme se tedy na tyto tři oblasti z pohledu homiletiky.

Logos: rozumové přijetí

Logos představuje logickou stránku projevu, způsob zdůvodnění a argumentace¹⁰. Zaměřuje se na racionální uvažování posluchače, a to logickým a věcným způsobem. Právě na tuto oblast většinou myslíme nejdříve, když se hovoří o přesvědčivosti; není to ale jediný důležitý prvek. Přesto je velmi důležité vždy představovat poselství, které je logické, které přináší srozumitelné argumenty a odpovídá na otázky, které dané téma vzbuzuje. Roland Barthes to potvrzuje: „Zdůvodňování se svým způsobem snaží zaútočit na myšlení posluchače, jehož postoj do té doby nebyl v zákrytu s naším: důkazy mají totiž svou sílu.“¹¹

Skutečnost, že se kázání věnuje duchovním záležitostem, ještě neznamená, že by nemělo být dobře promyšlené a zdůvodněné. Duchovní pravdy, které kázání rozvíjejí na základě biblického textu, je třeba představovat metodicky, důkladně a poctivě. Při kázání je důležité postupovat logicky; proto nám tolik pomáhá, pokud sledujeme předem připravenou osnovu. Nejde však o to, nechat se spoutat tradičním modelem „úvod, tři body a závěr“, který někdy bývá představován jako neměnné pravidlo. Není na něm samozřejmě nic špatného, ale není to jediná možnost. Tím hlavním není samotná forma, kterou kázání dáme, ale sama skutečnost, že kazatel nějakou formu zvolil, postupuje podle ní a tím pomáhá posluchačům snáze sledovat a zapamatovat si kázané poselství.

Kazatel se tedy bude snažit podpořit svá tvrzení poctivou analýzou biblického textu, přičemž bude brát v úvahu i případné rozpory a otázky, které posluchače mohou napadnout. Cílem však není proměnit kázání v technickou prezentaci nebo odbornou přednášku, která bude pro mnohé nesrozumitelná. Smyslem je propojit jednoduchost s inteligentní hloubkou, což jsou dva prvky, které nemají stát ve vzájemném rozporu. To, že něco vysvětlíme složitě, ještě neznamená, že máme pravdu. Tím neefektivnějším způsobem je představit srozumitelným a jasným způsobem pravdu, které odpovídají na otázky, které si mohou lidé klást. To potvrzuje i Michel Meyer: „Argumentace je tak podstatou proslovu... *Logos* pomáhá definovat otázky a nabídnout na ně odpovědi.“¹²

Jelikož smyslem kázání je směřovat lidi ke správným životním volbám, mělo by je vést k rozhodnutí. Rozhodnutí je však výsledkem procesu, který má několik etap: 1) informace, 2) přesvědčení, 3) touha a 4) akce. Prvek zvaný *logos* se v kázání podílí na prvních dvou etapách tohoto procesu. Nejde samozřejmě jen o pouhé předání informací, ale také o jejich sdílení a ukázání jejich správnosti a důležitosti. *Logos* každého kázání tak může sloužit jako pevný podstavec, na němž může posluchač stavět své promyšlené rozhodnutí.

⁶ Cicéron, *De Oratore* II, 115.

⁷ I když v tomto článku budu používat slovo „kazatel“, je to pouze kvůli zjednodušení, a nechci tím naznačovat, že se uvedené věci nemohou vztahovat i na ženy, které stojí za kazatelskou (kazatelkou).

⁸ Roland Barthes, „L'ancienne rhétorique“, *Communications* 16 (1970/2), s. 172–223.

⁹ Pokud hovořím o „přesvědčování“, pak je to jen proto, abych ukázal na terminologii, která propojuje rétoriku s kázáním. Je ale zřejmé, že mi v žádném případě nejde o myšlenku manipulace, která nerespektuje svobodu posluchačů.

¹⁰ Podle slovníku *Le Robert* slovo „logos“ pochází z řeckého výrazu s významem „slovo“, „rozum“, „důvod“. Odkazuje nás na schopnost vnímat svět pomocí racionálního uvažování. (Alain Rey (ed.), *Le Robert. Dictionnaire analogique de la langue française* (sv. VI, heslo „Logos“), Paris, Le Robert, 1986, s. 54–55.)

¹¹ Roland Barthes, *op. cit.*, s. 198.

¹² Michel Meyer, *Principia Rhetorica. Une théorie générale de l'argumentation*, Paris, Fayard, 2008, s. 168.

Jestliže přesvědčivé kázání zahrnuje rozměr označovaný jako *logos*, tedy logický argumentační postup, pak je třeba také zvažovat širší dimenze tohoto pojmu, a to především s ohledem na specifický křesťanský kontext kázání. Samotné slovo *logos* má totiž význam, který se v průběhu dějin mírně obměňoval a rozšiřoval. Dokonce i ve filozofii mohl mít duchovní rozměr,¹³ ale především v Novém zákoně dostává specifický význam. Podle Hyacintha Vullieze označuje výraz *logos* v Novém zákoně často poselství (Mk 2,2; 4,33; 16,20; L 1,2; 5,1). V knize Skutky se objevuje dvanáctkrát ve významu evangelia, dobré zprávy. Jan přináší radikálně nový pohled: *logos* už není poselstvím, ale je to sám Ježíš, tedy konkrétní historická postava Ježíše z Nazareta, kterou označuje tímto výrazem s neuvěřitelným dosahem: „vtělené slovo“ (J 1,1.14; 1J 1.1).¹⁴ Můžeme proto říci, že *logos* v kázání neznamena jen představení poselství, které je skvěle zdůvodněné, ale také jde o kázání, které stojí na Bibli jakožto na Božím slovu, a v důsledku toho i na Ježíši jakožto vtěleném Slovu.¹⁵

Kázání, které bere vážně rozměr *logos*, tedy bude biblické a kristocentrické. To znamená, že bude z biblického textu vycházet takovým způsobem, že jej nebude používat jen jako podporu vlastních, předem připravených myšlenek. Je tedy naprosto nezbytné, aby kázání stálo na základní biblické pasáži (nebo na několika pasážích). Nestačí jen hovořit o biblickém textu, je nutné nechat promlouvat samotnou Bibli.¹⁶ Nebo to lze vyjádřit jinak: kazatel potřebuje dát v kázání Bibli prostor jako partneru v dialogu.¹⁷ Před kazatelem je dvojí hermeneutický úkol: vykládat Bibli a zároveň vykládat současnou dobu tak, aby se ukázala aktuálnost biblického poselství. Tímto propojením je osoba Ježíše, živého Slova (*logos*). To zdůrazňuje i Bryan Chapell: „Kristocentrické kázání vede k poslušnosti Boha, která je láskyplnou odpovědí na Kristovo výkupné dílo, a to v radostné závislosti na božské moci jeho Ducha.“¹⁸

Můžeme tedy shrnout, že kázání, které bere v úvahu rozměr *logos*, bude kázání, které nabízí logický přístup a zdůvodnění, stojí na Bibli a přináší kristocentrické poselství. Jestliže se tento rozměr zaměřuje především na rozum a mozek, pak je třeba jej doplnit o rozměr, který zasahuje srdce posluchačů, tedy prvek označovaný jako *patos*.

Patos: emocionální přijetí

Pojem *patos*¹⁹ vyjadřuje emoční odezvu, o kterou řečník u svých posluchačů usiluje. Toto řecké slovo, které původně znamenalo „utrpení“ či „vášeň“, naznačuje myšlenku, že posluchači nemají zůstat ke slyšenému neteční. Nejde samozřejmě o to, aby posluchači doslovně „trpěli“, ale aby je slyšené poselství svým způsobem „vykolejilo“, překvapilo, zasáhlo a probudilo v nich emocionální reakci – nadšení, radost, hněv, obavy, obdiv. „Patos přináší určitý šok; jde o vše, co zasáhne posluchače a následně změní jejich postoj. Proto je důležité uvědomovat si i tento vliv a usilovat o to, aby mluvené slovo vyvolalo očekávanou reakci.“²⁰

¹³ Pojem *logos* byl „často používaný už od dob Hérakleita (asi 550–480 př. Kr.), avšak v dalších obdobích dostával ještě odlišný význam. Pro stoiky byl božským principem, který proniká světem a vládne mu. Filón Alexandrijský (kolem roku 20 po Kr.), židovský filozof žijící v diaspoře, použil ve svém díle slovo *logos* téměř 1200 krát. Pro něj popisoval tento výraz Boží emanaci, prostředek stvoření.“ (Hyacinthe Vulliez, *Et la Parole prend chair*, Paris, Cerf, 2002, s. 177.)

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Tato významová víceznačnost není jen typicky křesťanská. „Tato neurčitost slova *logos*, které může znamenat jak samotné mluvení, tak i to, o čem se mluví, vzájemný vztah mezi proslovem a jeho tématem, má svůj původ v paradoxech starých sofistů a přetrvává i nadále v řeckém myšlení.“ (Sylvain Auroux /ed./, *Les notions philosophiques. Dictionnaire* /sv. 1, heslo „Logos“, Paris, Presses Universitaires de France, 1990, s. 1501.)

¹⁶ „Jestliže kazatel považuje za svůj úkol představit posluchačům nějakou svou myšlenku, bez ohledu na zvolenou formu, pak to už není Písmo, které hovoří, ale hovoří se jen o něm. Kázání má být výkladem Pisma. Nemám hovořit „o něm“, ale „z něj“, tedy z Pisma odvozovat to, co říká.“ (Karl Barth, *La proclamation de l'Evangile*, Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1961, s. 17–18.)

¹⁷ Elisabeth Parmentier, „Prêcher avec la Bible pour interlocutrice“, *Revue des sciences religieuses* 80 (2006/4), s. 463–479.

¹⁸ Bryan Chapell, *Christ-Centered Preaching. Redeeming the expository sermon*, Grand Rapids, Baker Academic, 2007, s. 20.

¹⁹ „Rétorický aspekt, který se týká prostředků, které mají zasáhnout emoce posluchačů.“ (Alain Rey (ed.), *Le Robert. Dictionnaire analogique de la langue française* (sv. VII, heslo „Pathos“), Paris, Le Robert, 1986, s. 174.)

²⁰ Michel Meyer, *op. cit.*, s. 169.

Holistický pohled na člověka bere v úvahu všechny součásti lidské osobnosti – tělesnou, duševní i duchovní. Je-li proto důležité oslovit lidský rozum, potom je stejně důležité do kázání zahrnout i emocionální rozměr. Někteří z něj mají obavu, protože nezvládnuté emoce vedou někdy k naprostému nepochopení. To ovšem neznamená, že nejsou legitimní součástí našeho života. Nejde samozřejmě o to, že by měl být kazatel sentimentální, což by nemělo z dlouhodobého hlediska velký efekt, ale je zapotřebí moudře vyvážit promluvu tak, aby se dotýkala i citového prožívání každého z posluchačů.

Mozek každého z nás má dvě hemisféry. Ta levá je spojena s racionálním uvažováním, zatímco druhá spíše s kreativitou. Kázání, které bere v úvahu i *patos*, se snaží využít i tohoto bohatství našeho myšlení. K přesvědčení lze dojít částečně na základě analýzy biblických textů a strukturovaného představení myšlenek, ale také na základě podnětů, které nejsou nutně verbální: obrazů či emocí.²¹

Jestliže se v procesu rozhodování podílí *logos* na první etapě, tedy předávání informací, a částečně i na druhé, v níž jde o přesvědčení posluchače, potom *patos* se bude týkat především této druhé etapy, a také třetí, tedy probuzení určité touhy. Emocionální rozměr tedy hraje důležitou roli v tom, jak posluchač na kázání zareaguje. „Ten, kdo chce oslovit posluchače, se potřebuje dotknout otázek, které jsou pro ně důležité, které v nich vyvolávají emoce, a vést je k uvažování nad jejich životem a hodnotami.“²² Naše rozhodnutí by měla být udělána na základě zralého zvážení logických argumentů, ale klíčovou roli při nich hraje emocionální rozměr.

Patos ale nezahrnuje pouze emocionální rozpoložení, které může být iracionální a čistě pocitové. Na rozdíl od rozměru *logos*, který se zaměřuje na samotný obsah přednášeného poselství, *patos* bere v úvahu citlivost posluchačů. Mohli bychom jej spojit s emoční inteligencí. Tento rozměr lidské inteligence byl zpopularizován v knize Daniela Golemana,²³ ale jeho nejznámější definicí je ta, kterou formulovali John Mayer a Peter Salovey: „Emoční inteligence je schopnost vnímat emoce; vybírat a navozovat si emoce tak, aby pomáhaly myšlení, porozumět emocím a emočním sdělením a reflektivně emoce regulovat tak, aby podporovaly emoční a intelektuální růst.“²⁴ Není pochyb o tom, že nezanedbatelným úkolem kazatele je podpořit tento rozměr lidského uvažování takovým způsobem, aby skutečně přispíval k osobnímu růstu posluchače.

Pokud chce kazatel zahrnout do svého kázání *patos*, je třeba, aby propojil biblický text (nebo zvolené téma) s realitou života, s otázkami, které si v životě kladou jeho posluchači. Jde o existenciální kázání, které se snaží o aktualizaci dávného poselství. K tomu je pak možné využít ilustrací, vyprávění či osobních svědectví. Tímto způsobem je možné využít zdravé představivosti posluchačů. Nakonec je možné pracovat i s hlasem a jeho možnostmi, které mohou probudit u posluchače celou řadu emocí, a přesto nebude kazatel působit jako herec, který hraje svou roli. A to nás přivádí ke třetímu rétorickému aspektu, kterým je *étos*.

Étos: přijetí na základě ztotožnění se s řečníkem a jeho zkušeností

Étos je řecké slovo,²⁵ které původně označovalo „charakter, stav duše, psychické rozpoložení“. *Étos* se tedy týká stylu a postoje řečníka, kterým se snaží získat důvěru posluchačů. Jde o to, jaký obraz si o něm samotném posluchači udělají. V rétorice je důležité, aby řečník prokázal svou důvěryhodnost na základě svých morálních kvalit.²⁶ Podle Rolanda Barthesse označuje *étos* „charakterové rysy, které

²¹ Olivier Bauer, „L'essentiel est inaudible aux oreilles“, *Etudes théologiques et religieuses* 76 (2001/2), s. 213–227.

²² Michel Meyer, *op. cit.*, s. 187.

²³ Daniel Goleman, *L'intelligence émotionnelle. Comment transformer ses émotions en intelligence*, Paris, Robert Laffont, 1997.

²⁴ John Mayer, Peter Salovey, „What is emotional intelligence?“ (1997), in: *Emotional Intelligence. Key readings on the Mayer and Salovey Model*, New York, Dude Publishing, 2007, s. 35. Tato definice z roku 1997 je upravenou verzí definice zveřejněné v roce 1990, která tak byla zveřejněna dříve než Golemanova kniha. Ten ostatně svou knihu napsal poté, co byl inspirován právě četbou výzkumů Mayera a Saloveye.

²⁵ V řečtině existují dvě slova, která bývají někdy zaměňována: slovo *étos*, které používáme v našem pojednání a které se píše s písmenem *éta* (ή). Nemůžeme ho ale zaměňovat se slovem *étos*, které se píše s epsilon (ε) a které znamená „zvyk, obyčej“.

²⁶ Slovník *Le Robert* při definici slova *étos* podtrhuje jeho morální rozměr: „Rétorický aspekt, který se týká morálního dojmu, který řečník vzbuzuje.“ (Alain Rey /ed./, *Le Robert. Dictionnaire analogique de la langue française* /sv. V, heslo „Ethos“, Paris, Le Robert, 1986, s. 767.)

má řečník ukázat svým posluchačům (bez ohledu na to, zda to dělá upřímně), aby na ně udělal dobrý dojem... Pronese určitou informaci, ale zároveň lidem říká: já jsem takový, a ne jiný“.²⁷ Tím, kým je a jak hovoří, dává kazatel najevo něco, co zásadně přispívá k důvěryhodnosti (nebo nevěrohodnosti) toho, co říká. Pokud ale Roland Barthes tvrdí, že nejde ani tolik o upřímnost, ale hlavně o dojem, jakým člověk zapůsobí, pak v případě kázání je nezbytné, aby tento *étos* byl autentický, protože kázání je součástí širšího pastoračního kontextu. Michel Meyer k tomu poznamenává, že „*étos* je tím nejhlubším vyjádřením našeho lidství. ... *Étos* je princip autority, který musí řečník prokázat, chce-li své posluchače přesvědčit. Morální autorita je schopnost umění představit své přednosti a znalosti tak, abychom tím v druhých vzbudili důvěru. ... *Étos* je proto synonymem důvěryhodnosti. ... *Étos* tak zahrnuje nejen kompetenci řečníka, ale i jeho charakter, a vlastně celé jeho lidství, které ho přibližuje posluchačům“.²⁸

Má-li tedy mít *étos* své místo v kázání, je nezbytné, aby u kazatele existoval soulad mezi tím, co říká a jak žije. Kázání tak nelze časově omezit pouze na dobu, kdy řečník hovoří k posluchačům, ale začíná daleko dříve a pokračuje dále v praktickém životě kazatele, který je v souladu s tím, co je řečeno, a v osobních vztazích s těmi, ke kterým promlouvá. Důvěru a důvěryhodnost, kterou má kazatel vzbudit, lze získat příkladem, osobním svědectvím a empatií, která je pro posluchače zřetelně rozpoznatelná. Kazatel bude považován za autoritu jen v případě, pokud to, co káže, je v souladu s jeho životem, logické a relevantní. Autorita kazatele rozhodně nestojí na decibelech jeho kázání, ale na duchovním zakotvení jeho života, poctivosti přípravy kázání, na logické smysluplnosti jeho slov a na aktuálnosti poselství ve vztahu k praktickému životu posluchačů.

Autenticita a upřímné zapálení jsou klíčovými pojmy pro *étos* kázání. Znalosti a odbornost jsou jistě velkým plusem, ale odvaha připustit své pochybnosti a otázky, odvaha otevřeně ukázat i své limity a slabosti pomáhá v tom, aby posluchač přijímal poselství proto, že se ztotožňuje se zkušeností kazatele. Pravda není pouze záležitost logických argumentů (*logos*), ale je vyjádřena i tím, jakým způsobem je prožívána tím, kdo o ní hovoří. V tomto smyslu je důležité, aby se kazatel považoval sám za toho prvního, komu je kázání určeno. Při kázání totiž stojí v roli Božího „mluvčího“, který verbálně či neverbálně dává najevo, že Boží slovo se týká v prvé řadě jeho, a posluchači se tak mohou ztotožnit nejen s poselstvím, ale i s poslem.

Je-li smyslem kázání přesvědčit posluchače o aktuálnosti Božího slova ve vztahu k našemu životu dnes, pak nemůžeme zanedbávat žádný ze tří prvků klasické rétoriky. Už Augustin zmiňoval ve své homiletické příručce²⁹ tři charakteristiky dobrého kázání, při nichž vycházel z Cicerona: poučit (*docere*); pohnout (*flectere*); potěšit (*delectare*). Myšlenka „poučení“ odpovídá aspektu *logos* a odkazuje na rozumové přijetí poselství; „pohnutí“ posluchačů odpovídá prvku *patos*, tedy emocionálnímu přijetí; a „potěšení“ odkazuje na *étos*, tedy přijetí na základě ztotožnění se s řečníkem a jeho zkušeností. Podle Dietricha Bonhoeffera „Augustin neklade na první místo emocionální vzrušení ani falešné poučování, ale osobní oddání věci. Pravda je pro něj záležitostí důsledků, které do života přináší: *ut veritas pateat, placeat, moveat* (ať je pravda představena, ať potěší a ať lidmi pohne). Každé kázání obsahuje něco z těchto tří elementů, i když někdy je jeden výrazněji než ostatní: doktrinální naučení, osobní budování, a výzva k obrácení.“³⁰ Pokud se nám podaří udržet rovnováhu mezi těmito třemi prvky (*logos*, *patos* a *étos*), splní kázání svůj účel, který není jen pomoci posluchačům porozumět Božímu slovu, ale také je přijmout do svého života a jednat podle něj. Samozřejmě, že žádné kázání nebude mít dokonalý dopad, což je dáno i momentální situací a přístupem posluchačů. A protože

²⁷ Roland Barthes, *op. cit.*, s. 212.

²⁸ Michel Meyer, *op. cit.*, s. 152–156.

²⁹ Augustin, *De doctrina christiana*, IV, 12–27.

³⁰ Dietrich Bonhoeffer, *La Parole de la prédication. Cours d'homilétique à Finkenwalde*, Genève, Labor et Fides, 1992, s. 69.

je každý posluchač jiný, každý bude i jinak reagovat. Pokud ale budeme dbát na zmíněné tři prvky, bude mít kázání větší šanci na přijetí u posluchačů. Nesmíme ale zapomenout na to, že „efektivita“ kázání nezávisí jen na kazateli; nemůžeme opomíjet vliv Ducha svatého, který dokáže posluchače „přesvědčit“³¹. Každý však je zodpovědný za to, aby poctivě vykonal svou část úkolu. Kazatelé, kteří jsou za kazatelnu s tím, že se snaží své posluchače poučit, pohnout je a ve svém životě představit své poselství, udělali vše pro to, aby kázali přesvědčivě.

³¹ J 16,8–13.

Charakteristiky dobrého kázania

Mikuláš Pavlík

Predkladám niekoľko hodnotiacich otázok, ktorými môžeme preveriť vlastné kázania aj kázania iných. Nemajú slúžiť ako vyčerpávajúci návod na vypracovanie dobrého kázania, ale ako pomôcka, ktorá môže urobiť naše kázania ešte účinnejšími.

Je hlavná myšlienka jasná a presvedčivá?

- O čom je kázanie? Drží sa kazateľ jednej témy, alebo sa pohybuje od myšlienky k myšlienke? Aká bola vnútorná jednota kázania?
- Povedalo kázanie niečo dôležité?
- Používa kazateľ v dlhodobejšom časovom horizonte vždy tie isté myšlienky? Hovorí každý týždeň to isté posolstvo (Boh je láska, prijíma nás takých, akí sme), bez ohľadu na to, čo hovorí text?

Je účel kázania a jeho funkcia jasná?

- Zmenilo kázanie niečo v mojom myslení? K čomu ma vyzvalo? Čo si z neho môžem odniesť? Budem lepším človekom a kresťanom, ak odpoviem na jeho pozvanie alebo požiadavky?
- Používa kazateľ kázanie vždy na ten istý účel?

Aká je exegetická stránka kázania?

- Zameriava sa na text alebo tému? Zaoberá sa nimi čestne? Skúma text, pretože je zvláštny, alebo ním dokazuje niečo, čo je už dopredu v jeho mysli dané? Nechá sa kazateľ viesť textom, alebo je to opačne?
- Možno povedať, že kazateľ berie text vážne aj vo vlastnom živote?
- Vidí text v jeho literárnom kontexte?

Je kázanie teologické?

- Je zamerané na Boha? Na Trojicu? Alebo sa zaoberá iba cirkevnými či zborovými záležitosťami? Nie je to len etická esej?
- Hovorí o Bohu tak, aby sa zachovala určitá predpokladaná tradícia, tradičný pohľad. Napríklad, u adventistov, aby odrážalo teologickú tradíciu cirkvi alebo Ellen G. Whiteovej?
- Odráža radosť života v Božej prítomnosti, alebo je jednostranné a vážne? Inými slovami: Je základná téza kázania postavená na Božom milostivom postoji k ľudstvu, alebo je iba súdom?

Je kázanie oslobodzujúce?

- Je konkrétne? Odraža to, čo sa hovorí o Bohu, jeho vtelenú podstatu?
- Akú predstavu o Bohu predkladá? Podobu Krista? Ducha?
- Aké teologické predpoklady vytvára o poslucháčoch? Alebo o tých, ktorí vystupujú v kázaní?

Je kázanie ľudsky presvedčivé?

- Kde je ťažisko kázania? Hlava? Srdce?
- Je pravdivé? Nefarí zo zovšeobecňovania, ktoré nie je pravdivé? Používa vhodne aj výsledky vedeckých výskumov? Sociálne štatistiky?
- Je to niečo, čo sa zaoberá aktuálnou otázkou života ľudí v komunite, v ktorej žijem?
- Rozpoznáva kázanie komplexnosť života človeka v dnešnom svete?
- Dáva mi nejakú úlohu, ktorú môžem splniť?
- Používa ilustrácie vhodným spôsobom?
- Dotýka sa rovnako môjho emocionálneho i rozumového sveta?

Aká je jazyková stránka kázania?

- Používa kazateľ zrozumiteľný jazyk? Je priamy a prístupný?
- Nepoužíva príliš veľa cudzích slov?
- Používa opakovanie a zvýrazňovanie myšlienok?

Má kázanie dobrú formu?

- Začína sa kázanie spôsobom, ktorý vedie k hlavnej myšlienke a cieľu kázania?
- Plyní prirodzene? Vyvoláva vo mne pocity očakávania?
- Vrcholí v nejakej výzve, na ktorú by mal poslucháč odpovedať?
- Končí sa kázanie vo vhodnom čase, alebo pokračuje, aj keď by už malo skončiť?
- Má kázanie jasnú osnovu?

Aký je spôsob prednesu?

- Počul som kazateľa dobre? Bola v miestnosti dobrá akustika?
- Zaujal ma kazateľ aj vizuálne? Používa vhodné gestá?
- Mal dobrý očný kontakt s poslucháčmi?
- Pôsobilo niečo na kazateľa rušivo?
- Aký má hlas? Príjemný na počúvanie?

Ako sa javí osoba kazateľa počas prednesu?

- Má kazateľ autoritu? Používa ju vhodne?
- Aký je kazateľov vzťah ku mne počas kázania? Dáva rady? Je to frustrovaný vodca? Kariérista? Je priateľ? Je jeden zo spoločenstva? Jeden z nás?
- Máš pocit, že očakáva náš súhlas, alebo je diferencovaný?
- Ako zrelé je kázanie a samotný kazateľ?

Proces tvorby výkladového kázání

Oldřich Svoboda

Haddon W. Robinson je profesorem homiletiky, který působil po dlouhá léta na *Dallas Theological Seminary*, byl také ředitelem *Gordon-Conwell Theological Seminary*. Baptistická *Baylor University* jej zařadila ve svém hodnocení mezi dvanáct nejvýznamnějších anglicky mluvících kazatelů dvacátého století.

Jeho kniha *Biblical Preaching: The Development and Delivery of Expository Messages* (Baker Book: Grand Rapids, MI, 1980) se stala na řadu let zásadní učebnicí homiletiky pro teologické semináře na celém světě. Její význam a oblíbenost potvrzuje i skutečnost, že se na jaře roku 2014 dočkala už třetího rozšířeného vydání. V českém jazyce byla vydána v roce 1993 pod názvem ***Biblická kázání: Příprava výkladového kázání a jeho přednes*** (Biblos: Třinec, 1993). Její náklad je již ale dávno rozebrán, takže k ní už většina českých čtenářů nemá přístup. Rádi bychom proto touto cestou nabídli alespoň stručné shrnutí jeho homiletické příručky k přípravě výkladového kázání. I když kvůli malému prostoru nemůžeme uvést desítky skvělých příkladů, kterými ilustruje každý krok přípravy kázání, přes to věříme, že alespoň základní kroky, které doporučuje kazatelům, mohou být stále velkou inspirací.

Definice: „*Výkladové kázání je sdělování biblické koncepce odvozené a přenesené prostřednictvím historického, gramatického a literárního studia určitého oddílu z Písma v jeho kontextu, kterou Duch svatý aplikuje nejprve na osobu a zkušenosti kazatele a potom skrze něho i na posluchače.*“

1. Volba biblické pasáže

Zvolte si biblickou pasáž, o níž chcete kázat. Základem kázání by měla být určitá logická myšlenková jednotka biblického textu. Tu musíme volit podle přirozeného, nenásilného členění materiálu. Tato volba musí zároveň brát v úvahu i skutečnost, že kázání má vyhrazeno pouze omezený čas. Svědomitý kazatel má jen zřídka kdy možnost povědět svým posluchačům vše, co při studiu vybrané pasáže z Písma zjistil, a neměl by se o to ani snažit. Musí se rozhodnout, co do kázání vloží, nebo naopak z něho vypustí. Zkušenost sama ho naučí, jak rozsáhlý biblický oddíl je schopen podrobně zpracovat, kdy se musí spokojit s pohledem z ptáčích perspektivy, a kdy si může dovést jít do hloubky.

2. Studium biblické pasáže

Prostudujte si zvolenou biblickou pasáž a dělejte si poznámky. To, co má biblický autor na mysli, lze zjistit především tak, že si příslušnou kapitolu či odstavec promítneme do širšího kontextu díla. To někdy vyžaduje i několikrát přečtení celé biblické knihy. Nesmíme ale zapomínat ani na kontext

v užším slova smyslu. Abychom pochopili obsah odstavce nebo jeho části, musíme vědět, jak navazuje na předchozí text a jakou souvislost má s tím, co následuje. Co by se stalo, kdyby tam příslušný text nebyl? Jakému účelu vlastně slouží v kontextu celé knihy? Chceme-li např. porozumět obsahu 1K 13, musíme si uvědomit, že je částí širšího útvaru o duchovních darech, do něhož spadají i kapitoly 12 a 14. Pokud máme vyložit rozdíl mezi láskou a duchovními dary (1K 13), musíme tyto tři kapitoly studovat jako jeden celek.

3. Objevení exegetické myšlenky

Při studiu biblické pasáže uveďte do vzájemné souvislosti její jednotlivé části, abyste mohli stanovit exegetickou myšlenku a její rozvíjení. Jazykový a gramatický rozbor se nikdy nesmí stát samoúčelnou záležitostí, ale má vést k jasnějšímu pochopení oddílu Písma jako celku. Během studia si musíte položit otázku: „O čem biblický pisatel hovoří?“ Odpověď na ni (subjekt) by měla poměrně úzce vymezit, oč v textu jde. Jakmile dokážeme vymezit *subjekt* („O čem text mluví?“), je před námi ještě úkol formulovat *komplement* („Co o tom říká?“). Jejich spojením vzniká úplná *exegetická myšlenka*, která stručně vyjadřuje poselství pasáže.

Názorně si můžeme tento postup ilustrovat na textu Jk 1,5–8:

„Má-li kdo z vás nedostatek moudrosti, ať prosí Boha, který dává všem bez výhrad a bez výčitek, a bude mu dána. Necht' však prosí s důvěrou a nic nepochybuje. Kdo pochybuje, je podoben mořské vlně, hnané a zmítané vichřicí. Ať si takový člověk nemyslí, že od Pána něco dostane; je to muž rozpolcený, nestálý ve všem, co činí.“

Subjekt (o čem text mluví): *Jak získat moudrost uprostřed zkoušek.*

Komplement (co o tom říká): *Máme o ni prosit Boha.*

Exegetická myšlenka: *Uprostřed zkoušek lze moudrost získat tím, že ji žádáme od Boha.*

Vše ostatní v uvedené biblické pasáži pak tuto myšlenku podpírá nebo propracovává. Teprve poté, co ji dokážeme formulovat, můžeme sledovat, jak ji zbytek textu rozvíjí a vysvětluje.

4. Analýza exegetické myšlenky

Máme-li tedy před sebou nějaký výrok (exegetickou myšlenku), který vyjadřuje biblické poselství studované pasáže, dají se s ním udělat pouze čtyři věci: můžeme jej zopakovat, vysvětlit, dokázat nebo aplikovat.

- *Opakování.* Opakováním kazatel vyslovuje tutéž myšlenku, zpravidla jinými slovy, buď aby ji objasnil, nebo nesmazatelně vtiskl do mysli posluchače.
- *Vysvětlení.* „Co to znamená?“ Vyžaduje daná myšlenka vysvětlení? Vyskytují se v biblickém textu prvky, jež autor pokládá za nesporné, ale které je třeba vysvětlit? Jednou z nejdůležitějších bitev, jež kazatel svádí, je zápas o srozumitelnost. Kazatel musí při výkladu předvídat, co jeho posluchači nevědí, a vysvětlit jim to.
- *Dokázání.* Jakmile pochopíme, co ten či onen výrok znamená, často nás napadne: „A je to pravda?“ „Mohu tomu věřit?“ Lidé, kteří berou vážně Bibli, většinou tuto otázku ignorují a předpokládají, že musí myšlenku přijmout jako pravdivou už proto, že je zapsána v Božím slově. K psychologickému akceptování myšlenky jsou však zapotřebí i argumentace, důkazy a ilustrace. Takto často kázal i apoštol Pavel. Kazatel tedy jedná správně, když zaujme stanovisko, že výrok je pravdivý nejen proto, že je v Bibli, ale že je v Bibli právě proto, že je pravdivý.
- *Aplikace.* I když je důležité objasnit pravdu obsaženou v dané pasáži, přece jen není kázání ukončeno, není-li uveden text do souladu se zkušeností posluchačů. Ti oprávněně čekají, že jim kazatel odpoví na otázky: „Jaký to má pro mne význam? Co z toho vyplývá?“ Správná aplikace je ale podmíněna přesnou exegezí. Nejsme schopni říci, co pro nás poselství znamená, nevíme-li, co

znamená vůbec. Teprve až porozumíme záměrům pisatele tak, jak byly vysloveny v tehdejší době, budeme si moci vytvořit představu o tom, co by se mělo změnit v našem životě dnes.

5. Formulace homiletické myšlenky

V tomto stadiu pozná kazatel směr, jímž by se jeho poselství mělo ubírat, a které otázky je třeba během výkladu biblické pasáže probrat a zodpovědět. Exegetická myšlenka však odpovídá pouze na otázku, co říkal biblický text ve své době a prostředí. Nyní proto musí kazatel vyjádřit tuto hlavní (exegetickou) myšlenku textu takovým způsobem, aby se vztahovala nejen k Bibli, ale také ji uváděla do vztahu k posluchačům dnes. A to je třeba udělat co nejvýstižnější a snadno zapamatovatelnou větou.

Jelikož se homiletická myšlenka vynoří až po intenzivním studiu biblické pasáže a po analýze posluchačů, je její získání a tvůrčí vyjádření vůbec nejobtížnější fází přípravy kázání. Jakmile se však tato myšlenka objeví „jasná jako nebe bez mráčku“, má kazatel poselství, které může s klidným svědomím zvěstovat.

6. Stanovení účelu kázání

Proč chcete kázat toto poselství? Kázání bez konkrétního účelu není k ničemu, přestože je skvělé a biblické. Účel vyjadřuje, jakou reakci na přednesené kázání lze v mysli posluchače očekávat. V ideálním případě kazatel tento účel objeví v samotné biblické pasáži. Potřebuje se ptát: „Proč to autor napsal?“ „Jaký vliv to mělo mít na jeho posluchače?“ Celé knihy i jejich části byly napsány proto, aby vyvolaly změny v myšlení a jednání čtenářů. Z toho důvodu je třeba hledat účel výkladového kázání podle biblických záměrů. Kazatel si při výkladu musí nejdříve uvědomit, proč byla určitá pasáž do Písma vůbec zahrnuta, a pak rozhodnout, čeho chce Bůh kázáním na tento text dosáhnout u dnešních posluchačů.

7. Určení formy kázání

V této chvíli bychom měli vědět, co máme kázat a proč. Nyní před námi stojí otázka: Co je potřeba s touto myšlenkou provést, abychom dosáhli svého účelu? Jakou bude mít kázání podobu?

- *Objasnění myšlenky.* V úvodu kázání vyjádříme kompletní hlavní myšlenku, kterou si ve stati zvlášť rozebereme a v závěru zopakujeme. I když tím kázání maličko ztrácí na napínavosti, získá si přízeň publika svou srozumitelností.
- *Důkaz tvrzení.* Myšlenka někdy nevyžaduje vysvětlení, ale důkaz. V tomto případě se objeví hlavní myšlenka také už v úvodu jako tvrzení, jež musí kazatel obhájit. Kazatel je tak postaven do role debatéra, kdy jednotlivé body osnovy obsahují *důvody* nebo *důkazy* pravdivosti hlavní myšlenky.
- *Aplikace zásady.* Tato forma plyne z aplikační otázky: „Co z toho vyplývá?“ V tomto typu kázání umístíme zásadu (princip) hned v úvodu nebo jako první hlavní bod a ve zbývajících částech poselství zkoumáme její důsledky.
- *Kompletizace subjektu.* Ve čtvrtém typu se v úvodu objevuje pouze subjekt (o čem mluvím), nikoli celá myšlenka, a hlavní body ho doplňují. Doplnění předmětu bezpochyby patří mezi nejrozšířenější formy a mnoho kazatelů, kteří jsou přitahováni starými, osvědčenými metodami, se jich drží po celý život.
- *Vyprávění příběhu.* Kázáním lze sdělovat myšlenky i v tom případě, kdy kazatel poutavě vypráví nějaký biblický příběh. Podrobnosti příběhu jsou v rámci jednotlivých bodů vzájemně propojovány tak, že z nich vznikne hlavní myšlenka kázání.

8. Náčrt osnovy kázání

Jakmile se rozhodnete, jakým způsobem chcete myšlenku rozvinout, aby dosáhla vámi sledovaného účelu, sestavte si osnovu kázání. Osnova je důležitá, protože slouží nejméně čtyřem účelům:

(1) názorně objasňuje vztahy mezi poselstvím a jeho jednotlivými částmi, (2) zvyšuje řečníkův smysl pro jednotnost, protože má možnost vidět kázání jako celek, (3) krystalizuje myšlenkový řád, takže posluchač bude myšlenky přijímat ve vhodném sledu, a (4) kazatel rozpozná ta místa osnovy, jež vyžadují další podpůrný materiál.

9. Rozpracování osnovy kázání

Osnova slouží jako myšlenková kostra kázání a ve většině z nich by měla být, podobně jako u lidského těla, znatelná. Neměli bychom ji však stavět na odiv. Nejúčinnějším prostředkem, jak tyto holé kosti oživit, je vyplnění „kostry“ (osnovy kázání) „masem“, tj. podpůrným materiálem. Kazatel tedy musí ke srozumitelnému a naléhavému výkladu svých myšlenek, jejich objasnění, rozvedení, důkazu a aplikaci, používat nejrůznějšího podpůrného materiálu:

- Parafrázované opakování výroku,
- vysvětlení a definice,
- informace o faktech,
- citace,
- vyprávění,
- ilustrace.

10. Příprava úvodu a závěru kázání

Úvod a závěr kázání jsou velmi důležité části, i když jsou poměrně krátké. Během úvodu si posluchači udělají o kazateli představu, která pak často rozhodne o tom, zda poselství akceptují nebo ne.

- *Úvod.* Upoutává pozornost posluchačů na homiletickou myšlenku, uspokojuje jejich potřeby a orientuje je na stat a způsob rozvíjení kázání. Kazatel by měl uvést subjekt zvěsti, aby nikdo nemusel hádat, o čem chce kazatel vlastně hovořit.
- *Závěr.* Tak, jako zkušený pilot ví, že přistání vyžaduje mimořádné soustředění, tak si je také schopný kazatel vědom toho, že musí pečlivě připravit i závěr kázání. Cílem kázání je uzavřít, nejen ukončit. Závěr je přímou či nepřímou odpovědí na otázku: „Co z toho vyplývá?“ Poskytuje tak posluchačům ucelený pohled na homiletickou myšlenku a snaží se vtisknout její pravdu do mysli i života posluchačů. Proto může mít také různé formy: shrnutí, ilustrace, citace, otázka či modlitba.

Ježišovo Kázanie na vrchu ako inšpirácia pre naše kázania

Mikuláš Pavlík

Štruktúru Ježišovho Kázania na vrchu tvoria tri uzavreté a pomerne jasne oddelené celky ohraňované úvodným textom Mt 5,1.2 (Ježiš vystúpil na vrch) a ukončené Mt 8,1 (Ježiš zostúpil z vrchu). Bude užitočné si ich priblížiť a zistiť, v čom by nás dôrazy jeho známej reči mohli inšpirovať pri tvorbe našich vlastných duchovných príhovorov.

Prvým textovým celkom je Mt 5,3–14, ktorý obsahuje 8+1 blahoslavenstiev a Ježišovu reč o svetle sveta a soli zeme. Kázanie sa nezačína poukázaním na teologický alebo etický problém, ale obracia sa na poslucháčov v situácii, v akej sa nachádzajú a zaslubuje im niečo nové, trvalé a večné. Predstavením princípov Božieho kráľovstva ponúka hneď od začiatku alternatívu pozemskému strádaniu a pozemskej realite. Ježišovo kázanie sa začína pozitívne, dobrou správou, jedným slovom povzbudením.

Druhú časť tvorí pasáž od 5,17 až do 7,12 (nekopíruje presne rozdelenie kapitol), ktorá sa začína výrokom: „Neprišiel som zrušiť zákon alebo prorokov... ale naplniť“ a končí sa uzatvárajúcim výrokom v 7,12: „Lebo čokoľvek chcete, aby ľudia robili vám, robte im aj vy: lebo to je zákon a proroci.“ V časti, kde Kristus interpretuje Zákon a Prorokov, ukazuje na dva rozmery spravodlivého života – v 5. kapitole ho zameriava na vzťah k blížnemu s vrcholom v láske k nepriateľovi a v 6. kapitole ho sústreďuje na vzťah k Bohu, na prejavy zbožnosti – almužna, modlitba, pôst s vrcholom vo výroku 6,32 – Váš nebeský Otec všetko vie, vie, čo potrebujete. Ježiš vykladá biblické výroky a dáva im nový význam. Môžeme ju nazvať novým učením, aktualizáciou biblického posolstva.

Tretia časť má svoj začiatok v 7,13: „Vchádzajte tesnou bránou...“ a až do konca kapitoly ju tvorí šesť ilustrácií, ktoré vytvárajú dvojice symbolov – 2 brány, 2 cesty, 2 stromy, 2 ovocia, 2 stavitelia a 2 domy. Ježiš v nej predkladá dve krajné polohy, dve možnosti, dve alternatívy, pred ktoré stavia svojich poslucháčov. Sú to ilustrácie, ktoré pomáhajú poslucháčom vidieť, kde stoja, vidieť alternatívy a rozhodnúť sa. Ježišovo kázanie nie je rétorickým cvičením ani teologickou prednáškou, ale má mať svoje pokračovanie v každodennom praktickom živote poslucháča a vyžaduje si jeho postoj, ktorý má pre neho ďalekosiahle, presnejšie povedané večné dôsledky. Tretiu časť môžeme nazvať rozhodnutím alebo výzvou k rozhodnutiu.

Takto rozdelené dôrazy Ježišovho Kázania na vrchu by mohli byť návodom na štruktúru našich kázaní. Možno ju nemusia kopírovať presne, ale mali by obsahovať tieto tri dôrazy – POVZBUDENIE, PREHĽBENIE BIBLICKÉHO UČENIA (aktualizovaná interpretácia) a VÝZVU K ROZHODNUTIU.

Pět tipů úspěšného kázání

Alec Jacks

Pokud jsi denním studentem oboru teologie, pak určitě víš, že zaručeně funguje několik věcí. S jistotou budeš vážit víc, když budeš soutěžit v tom, kdo sní nejvíce pizz. Určitě také dojdeš k nějakému zranění při hraní florbalu, stolního tenisu nebo jiného sportu. A nakonec, určitě povedeš pravidelně biblické hodiny a budeš kázat. Někdy tě také požádají, abys zajel s kázáním do jiného sboru, abys vedl víkendové setkání, tábor nebo sportovní utkání mládeže.

Abys udělal promluvy na večerních, víkendových či sportovních setkáních co nejlepší, existuje pět principů, jak je to možné udělat.

1. Zjisti, kde budeš kázat a k jaké příležitosti

Zdá se to jednoduché, ale nesmíš na to zapomenout. Ujisti se o tom, že víš, v jakém prostředí budeš kázat. Budou od tebe čekat nějaké konkrétní téma? Odehrály se nedávno nějaké tragické či závažné události, které bys měl vzít v úvahu? Co od tebe očekává skupina, ke které přicházíš? Při této příležitosti je také dobré zjistit, zda již neslyšeli kázání na podobné téma – v tomto případě by bylo dobré uvažovat o změně tématu.

2. Opisuj a cituj z Bible, nikoliv od jiných kazatelů

Mám rád kazatele Matta Chandlera, Judah Smithovou a Marka Driscolla. Poslouchat Perry Nobla je zážitkem. Z nějakého důvodu rád poslouchám mé oblíbené kazatele. Pomáhají mi zaměřovat pozornost na Ježíše Krista. Tito kazatelé mne přitahují způsobem, jakým vykládají Boží slovo. Kazatelé jsou v nejlepším slova smyslu nejlepšími plagiátory. Občas začnu (asi se to stává i vám) zpracovávat části jejich řečnických forem, příběhů, příkladů i myšlenkových celků do svého kázání – prostě proto, že to zní velmi dobře. Patrně se to už stalo i vám. Myslím, že pro mladší kazatele (jako jsem já) je to větší pokušení. Avšak Bůh si přeje, abys mluvil SVÝM vlastním hlasem. Bůh nepotřebuje, aby ses stal někým jiným (kopíroval svého oblíbeného kazatele). Za kazatelnou buď sám či sama sebou. Kázání je pro tebe příležitostí oslovit ty, které nedokázali oslovit jiní kazatelé. Bůh tě postavil na toto místo s tvými specifickými schopnostmi, abys svým jedinečným způsobem oslovil své posluchače. Využij svůj hlas. Je daleko lepší rozvíjet svůj vlastní talent se svým hlasem než vykrádat jiné.

3. Investuj svůj čas

Kázáním se naučíš kázat. Když se připravuji na kázání, trávím hodiny v pracovně modlitbami, psaním a hlasitým procvičováním. Pak jsem schopen kázat to, co jsem si předtím několikrát hlasitě předříkal. Možná pracuje tvoje mysl odlišně a jsi schopen přednést fantastické kázání přímo načisto za kazatelnou, ale pro většinu z nás to neplatí. Potřebujeme hodiny v soukromí studovat Písmo, kázat si pro sebe, nacvičovat si příklady a zdůrazňovat hlavní body, aby to dávalo smysl. Může být něco horšího

než příklad, který nikam nevede, nebo ilustrace, která zní zajímavě, ale nemá žádnou souvislost s tématem, o kterém kazatel mluví?

4. Zavolej příteli

Přednes kázání někomu, komu důvěřuješ, někomu, kdo tě má rád natolik, že tě laskavě upozorní na nedostatky. Když předneseš své kázání „nanečisto“ před svým přítelem, může tě to uchránit před nepochopením a bolestí. Pokud je skutečně cílem tvého kázání poukázat lidem na Spasitele, nestojí možná trapná situace, kdy předneseš své kázání příteli, a otevřená diskuse za to, aby tvé kázání dávalo smysl? Prospěje to tobě i tvým posluchačům. Naučit se přijímat konstruktivní kritiku je základem zlepšování každého aspektu kazatelské služby, zvlášť pak kázání.

5. Spolehni se na schopnost promlouvat, kterou ti dává Bůh

To nedokážeš sám o sobě. To je nemožné. Jedině Duch Boží dokáže lidi přitáhnout k Bohu. Díky Bohu za to! Když se naučíme spoléhat na Boha místo na sebe, osvobodí nás to od soustředění na vlastní chyby, naučíme se důvěřovat, že Bůh ve své prozřetelnosti má schopnost měnit lidská srdce. Pro některé z nás je promluva tou nejvíce stresující událostí týdne, připomínejme si však, že v našich omezených schopnostech má Bůh neomezené možnosti. On je mocnější než my. Používá kvalitnější mikrofon než my. Buďme mu vděční za jeho zalíbení, že zbuduje svoji církev bez ohledu na to, jací jsme a co dokážeme.

(<http://studentministryideas.com/five-tips-for-effective-preaching/>)

Životní spokojenost kazatelů – srovnání podle věku a životních oblastí

Daniel Hrdinka

V roce 2012 proběhl výzkum úrovně životní spokojenosti a kvality psychického stavu u výběrového souboru kazatelů církve adventistů v Českém a Moravskoslezském sdružení. Do výzkumu se zapojilo 55,5 % všech kazatelů církve adventistů v České republice (bylo použito 61 vyplněných dotazníků)¹.

V tomto článku bude podrobněji rozebráno, v jakých věkových intervalech jsou kazatelé více či méně spokojeni s konkrétními oblastmi ve svém životě ve srovnání s lidmi ve společnosti². To může pomoci jak kazatelům, tak administrátorům v orientaci, ve kterých oblastech života kazatele a v jakém věku mu přináší životní spokojenost, ale také, kde jsou riziková období a oblasti, v nichž je možné hledat řešení pro možnosti zvýšení životní spokojenosti. Z výsledků korelací vyplývá, že čím kazatelé vykazují vyšší životní spokojenost, tím je také lepší jejich psychický stav. A je možné předpokládat, že čím bude vyšší životní spokojenost kazatelů, tím lepší bude i jejich služba ve sborech, ale také společnosti okolo.

Věkové rozvrstvení kazatelů, kteří odpověděli na dotazníky, je zastoupeno rovnoměrně (nebyla zastoupena kategorie do 25 let, jež ale obsahuje buď studenty, nebo kazatele na nástupní praxi, což je však specifická skupina kazatelů).

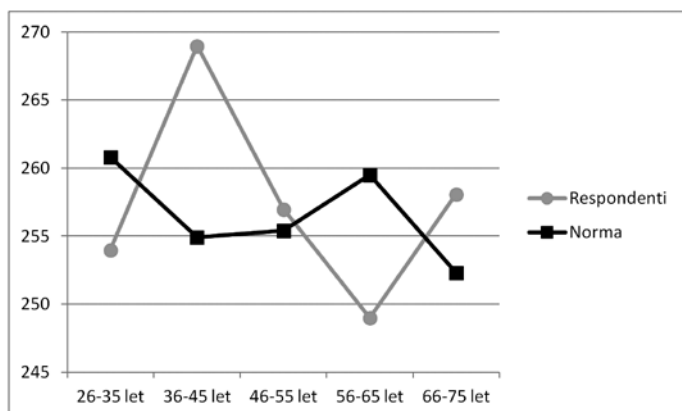
Věk	26–35	36–45	46–55	56–65	66–75
Počet kazatelů	13	14	14	13	7 ³
Procenta	21 %	23 %	23 %	21 %	12 %

¹ Podrobně je výzkum popsán v Koinonii 5/2014.

² Je možné říci, že se jedná o srovnání se společností – norma DŽS je vytvořena z testování velkého počtu lidí z různých regionálních oblastí a profesních zaměření.

³ U této kategorie kazatelů je pravděpodobné, že již nemají na odpovědnost sbor.

Srovnání celkové životní spokojenosti kazatelů a vrstevníků ve společnosti

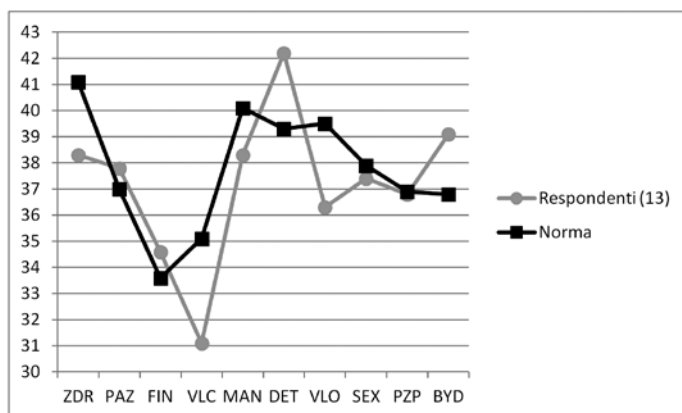

U tohoto srovnání se nejedná o longitudinální křivku jednoho souboru kazatelů – tedy jak se vyvíjí životní spokojenost v rámci kazatelského života, ale jde o srovnání různých věkových skupin v rámci kazatelského sboru v České republice. Lze tedy konstatovat, že kazatelé vykazují nejvyšší životní spokojenost ve věku 36–45 let, a nejmenší naopak v rozpětí 56–65 let.

V jednotlivých věkových kategoriích bude dále rozklíčováno, v kterých životních oblastech jsou kazatelé více či méně spokojeni ve srovnání se společností.

26–35 let

Kazatelé ve věkovém intervalu 26–35 let vykazují celkově nižší spokojenost než normovaný soubor, tedy jejich vrstevníci ve společnosti. Tento výsledek však přináší i další výzkumy v jiných církvích⁴.

Kazatelé vykazují vyšší životní spokojenost ve škále⁵, která se týká dětí a rodinného života (DET) a bydlení (BYD). V tomto věku kazatelů v rodinách bývají menší děti, proto se životní spokojenost pojí se

⁴ Např. Kay (2000) ve své studii uvádí, že nejméně spokojeni jsou britští letniční duchovní ve věku 31 let.

⁵ Popis jednotlivých škál Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, 2001):

- **Zdraví (ZDR).** V této škále je hodnocena spokojenost s celkovým zdravotním stavem, duševní a tělesnou kondicí, fyzickou výkonností a odolností proti nemocem.
- **Práce a zaměstnání (PAZ).** Zahrnuje spokojenost s pozicí v zaměstnání, ale také možností vzestupu (profesionální budoucnost) či úspěchu, pracovní klima, penzum požadavků, pestrost pracovní náplně nebo zátěž v zaměstnání.

škálou, jež se zabývá vztahem rodičů a dětí. Na vyšší spokojenost ve škále, která zjišťuje spokojenost s bydlením, může mít vliv jistota, že kazatel má zajištěno bydlení ve služebním bytě či sborovém domě.

Nižší životní spokojenost ve srovnání s vrstevníky ve společnosti kazatelé vykazují ve čtyřech škálách. Jako první je to škála hodnotící spokojenost se zdravím (ZDR). Tento výsledek je v rozporu s dalšími výzkumy⁶. Je možné, že v prvním období, kdy má kazatel samostatně na odpovědnost sbory, je vystaven vyššímu stresu a ještě nemá vytvořeny mechanismy, jak s ním pracovat. Tento stav se může projevit vyšší vyčerpaností a únavou, příp. somatizací, kdy se stres projeví příznaky onemocnění.

Nižší spokojenost kazatelé vykazují také ve škále hodnotící kvalitu volného času (VLC). Tento rozdíl může souviset se specifickostí práce kazatele (musí být stále k dispozici, práce se odehrává ve večerních hodinách i o víkendech...). Je možné, že vzhledem k vyšším výsledkům ve škále hodnotící interakci s dětmi (DET) vznikají nižší výsledky v této škále (VLC). Tedy že kazatelé – přestože hodnotí vysoko možnost věnovat se svým dětem, které jsou ještě malé – se nemohou v dostatečné míře věnovat své rodině a trávit s ní dostatek času. S tím může souviset i nižší spokojenost v manželství (MAN). I zde platí, že kazatelé by se sice chtěli věnovat rodinám – jsou pro ně důležité (vyšší výsledky ve škále DET), v praxi to však nefunguje (nižší výsledky ve škále VLC), což se může odrážet ve spokojenosti v manželství. V této souvislosti je třeba zmínit i to, že manželky kazatelů si musí zvykat na nové místo, kam se rodina kazatele přestěhovala, ale i na svou novou roli, v níž se musí vyrovnávat s nároky, jež na ni klade sborové společenství. I tato skutečnost může mít vliv na hodnocení životní spokojenosti kazatele v manželství.

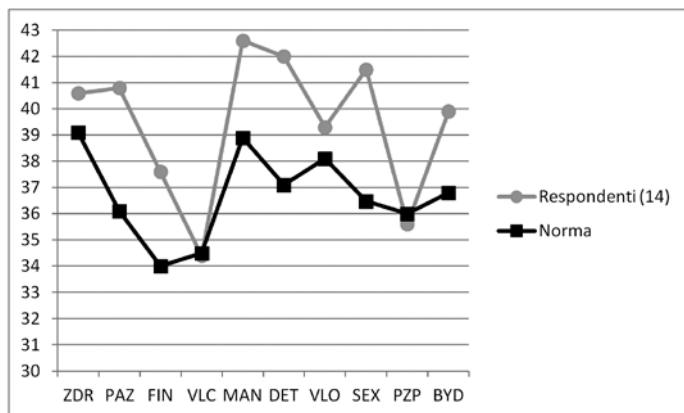
Poslední škálou, v níž kazatelé vykazovali nižší životní spokojenost, je hodnocení vlastní osoby (VLO). Toto nižší hodnocení se objevuje u většiny věkových skupin kazatelů. Jedná se o nižší spokojenost se vzhledem, schopnostmi, charakterem, vitalitou a sebevědomím. Důvodem může být to, že kazatel je ve své roli „prostředníkem“ mezi lidmi a Bohem – přirozeně tedy upozaďuje svou osobu. (Příkladem tohoto přístupu v Bibli může být Jan Křtitel, který prohlásil: „On /Ježíš/ musí růst, já však se menšit“; J 3,30.) Současně má ale i roli „služebníka“ („dělníka“ či „pracovníka“), který je ostatním k dispozici. („Usiluj o to, aby ses před Bohem osvědčil jako dělník, který se nemá zač stydět, protože správně zvěstuje slovo pravdy“; 2Tm 2,15.) Fahrenberg (2001) upozorňuje, že důvodem pro nižší výsledky ve škále hodnotící vlastní osobu mohou být také interpersonální problémy, které se v práci a životě kazatele zákonitě vyskytují (pracuje s lidmi, vede sborové společenství...).

36–45 let

Kazatelé ve věkovém intervalu 36–45 let vykazují výrazně vyšší celkovou životní spokojenost než jejich vrstevníci ve společnosti. Mezi kazateli v České republice je tedy skupina ve věkovém intervalu 36–45 let nejspokojenější.

-
- **Finanční situace (FIN).** Jedná se o hodnocení příjmů, výše majetku, životního standardu, možností výdělku v budoucnosti a zajištění na stáří.
 - **Volný čas (VLC).** V této škále je posuzována délka a kvalita volného času a dovolené – a to jak v souvislosti s koníčky probanda, tak času, který tráví s blízkými osobami.
 - **Manželství a partnerství (MAN).** Je hodnocena spokojenost s požadavky v manželství, společnými aktivitami, s partnerskou otevřeností, vzájemným pochopením a ochotou si pomáhat, s něžností i bezpečím.
 - **Vztah k vlastním dětem (DET).** Zjišťuje se radost prožívaná s dětmi, postoj k jejich pokrokům ve škole i zaměstnání, ale také námaha a náklady; respondenti se vyjadřují k tomu, jak s dětmi vycházejí, jaký na ně mají vliv či jak si jich děti cení.
 - **Vlastní osoba (VLO).** Škála, která shrnuje spokojenost jedince s vlastní osobou – tedy se vzhledem, schopnostmi, charakterem, vitalitou či sebevědomím.
 - **Sexualita (SEX).** Jedná se o spokojenost s fyzickou atraktivitou, sexuální výkonností, reakcemi a kontakty; tato škála však zahrnuje také hodnocení otevřené komunikace v sexuální oblasti či sexuální harmonii s partnerem.
 - **Přátelé, známí a příbuzní (PZP).** Je zjišťována spokojenost se sociálními vztahy – okruhem přátel a známých, kontakty s příbuznými a sousedy; škála zahrnuje hodnocení sociální podpory, společenskou angažovanost či obecnou interakci s ostatními.
 - **Bydlení (BYD).** Poslední škála hodnotí spokojenost s bytovými podmínkami – velikostí, stavem a polohou bydlení, dostupností dopravních prostředků, hlukem v okolí či náklady.

⁶ Fahrenberg (2001) uvádí, že by škála ZDR měla být v mladším věku vyšší a snižuje se až se stoupajícím věkem.

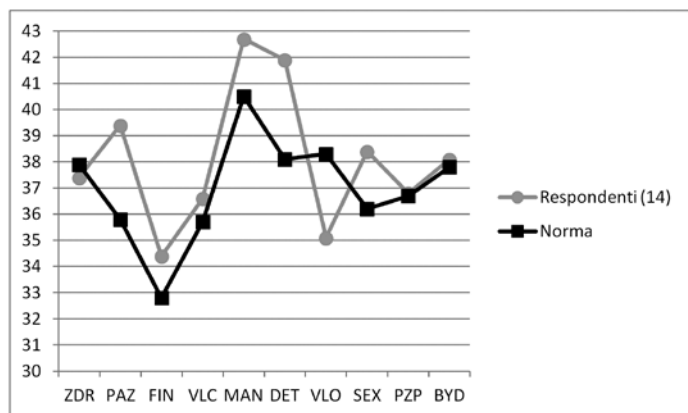

Kazatelé mají téměř stejné hodnoty jako normovaný soubor ve škálách hodnotících trávení volného času (VLC) a interakci s přáteli a známými (PZP).

Ve všech ostatních škálách vykazují kazatelé vyšší životní spokojenost. Mírně vyšší ve škálách hodnotících zdraví (ZDR) a vlastní osobu (VLO). Větší rozdíl pak je u škál, které hodnotí práci a zaměstnání (PAZ), finanční ohodnocení (FIN) a bydlení (BYD). Tyto hodnoty mohou souviset se zvládáním pracovních povinností; nejvyšším „kariélním“ postupem – většinou jsou kazatelé již ordinováni, příp. pracují jako „okrskoví kazatelé“; kazatelé také v této době dosáhnou na nejvyšší finanční ohodnocení. Vyšší spokojenost vykazují také ve škálách hodnotících interakci s dětmi (DET), manželství (MAN) a sexualitu (SEX). Je možné, že v této době kazatelské rodiny již přijaly tento způsob života (akceptovaly stěhování a specifika kazatelské práce), adaptovaly se na něj a jsou si v něm jisté – což se odráží na životní spokojenosti kazatelů.

46–55 let

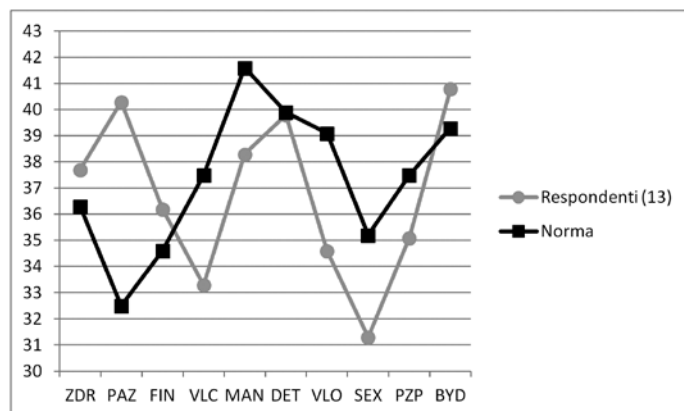
Kazatelé ve věkovém pásmu 46–55 let mají téměř stejnou životní spokojenost s vrstevníky ve společnosti. Také ve srovnání v jednotlivých škálách vykazují podobný průběh i hodnoty.

V tomto věku kazatelé prožívají podobné problémy jako jejich vrstevníci – řeší krizi středního věku, a tedy i to, že v rámci pracovního procesu přichází určitá rutina. V rámci fyzických i psychických sil přicházejí první náznaky stárnutí, kdy člověk již nestihne tolik jako v předešlém věku.

56–65 let

Kazatelé ve věkovém pásmu 56–65 let vykazují nižší životní spokojenost než jejich vrstevníci ve společnosti. Jedná se tedy o určité rizikové období.

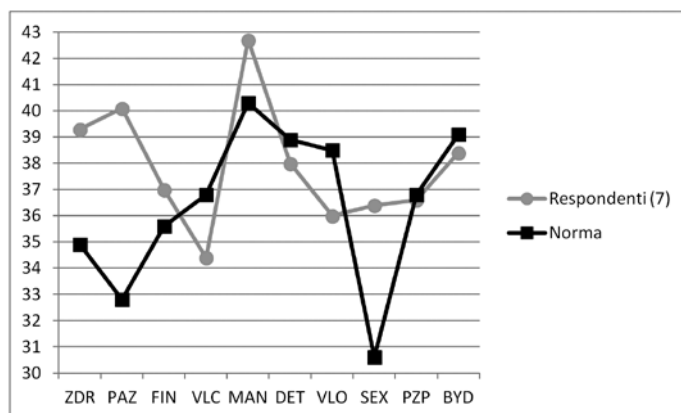

Vyšší hodnoty jsou ve škálách hodnotících práci a zaměstnání (PAZ), finanční ohodnocení (FIN) a bydlení (BYD). Spokojenost nějak spojená s prací je vyšší než u normovaného souboru. V tomto období je tedy práce pozitivním zdrojem životní spokojenosti. O to větší stres a frustraci může přinést odchod do důchodu. S tím souvisí fenomén povolání kazatele od Boha ke službě, které není omezeno věkem ani pracovním zařazením⁷.

Nižší hodnoty vykazují kazatelé ve škálách hodnotících volný čas (VLC), manželství (MAN) a sexualitu (SEX). To může v některých případech souviset se změnami v kazatelských rodinách – např. krizí v manželství při odchodu dětí, kdy se snižuje sociální podpora, která je v kazatelských rodinách velmi důležitá.

66–75 let

Kazatelé ve věkovém pásmu 66–75 let vykazují vyšší životní spokojenost než vrstevníci ve společnosti.

⁷ Při odchodu do důchodu je možné, že kazatel pocítuje určitou úlevu od pracovních povinností. Po nějakém čase však převáží povolání ke službě. Pokud mu není umožněno se nějak zařadit zpátky do služby v církvi, může prožívat frustraci, jež může vyústit v určitou zahořkllost.

Kazatelé vykazují výrazně vyšší hodnoty ve škálách hodnotících práci (PAZ) a finanční ohodnocení (FIN). To může být zapříčiněno tím, že působí ve sborových společenstvích jako ordinovaní kazatelé (pokud je na sborech mladý neordinovaný kazatel) či mají nějakou svěřenou činnost v rámci fungování sborů (tuto činnost berou více jako povolání – tedy práci – než trávení volného času). Vyšší hodnoty vykazují i ve škále hodnotící zdraví (ZDR) – zde je možné, že se projevuje zdravý životní styl, který propaguje církev adventistů. Vyšší hodnoty jsou také ve škále hodnotící manželství (MAN) a sexualitu (SEX). To může souviset s tím, že kazatelé žijí v manželství celý život a ve vyšším věku jsou si partneři oporou, Fahrengerg (2001) poukazuje také na interkorelaci s vyššími hodnotami u škály hodnotící zdraví (ZDR).

Nižší hodnoty pak vykazují ve škále hodnotící trávení volného času (VLC). Je možné, že kazatelé tím, že jsou stále v interakci se sborovým společenstvím – což více spadá pod škálu zabývající se prací (PAZ) – tak nemají dostatek času na vlastní aktivity. Nižší hodnoty uvádějí dále u škály hodnotící vztahy s dětmi (DET). V tomto případě může mít vliv, že kazatelé zůstávají až do smrti ve služebním bytě církve, což může činit problémy v komunikaci s jejich dospělými dětmi např. díky vzdálenosti.

Shrnutí

Je zřejmé, že výsledky výzkumu monitorují určitý stav životní spokojenosti v kolektivu kazatelů, který se může v průběhu doby měnit. Výsledky tedy není možné přeceňovat, přesto ukazují na určité trendy, které potvrzují i další výzkumy – tedy která věková údobí jsou v kazatelské práci riziková, a která přinášejí vysokou životní spokojenost.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že kazatelé ve věku 26–35 let vykazují nižší životní spokojenost než jejich vrstevníci. Je možné říci – i díky dalším výzkumům – že je to rizikové věkové období v kazatelské službě. Kazatel i jeho manželka jsou vystaveni stresu z prvního samostatného kazatelského působení, musí se vyrovnávat s novým místem, v němž žijí, i s novou situací. Je tedy potřeba, aby kazatelé v tomto věkovém období obdrželi podporu od svých kolegů (např. ordinovaných kazatelů, v rámci pastoraček od kolegů, ze strany administrativy).

Ve věku 36–45 let kazatelé vykazují výrazně vyšší životní spokojenost než jejich vrstevníci ve společnosti – a to ve všech aspektech jejich života.

Věk 46–55 se vyznačuje určitou stagnací – životní spokojenost je srovnatelná s vrstevníky kazatelů ve společnosti. Toto období se může projevovat určitou pracovní rutinou a vyrovnáváním se s krizí středního věku. Pro zkvalitnění tohoto kazatelského období by možná pomohla nová realizace kazatelů, tedy např. pověření vedením nějakého oddělení církve, umožněním spolupráce s institucemi či organizacemi zajišťujícími duchovenskou činnost (kaplanská služba).

Druhým rizikovým obdobím je věk od 56 do 65 let. Zde kazatelé vykazují nejnižší životní spokojenost ve srovnání s vrstevníky. Prvním rizikovým bodem může být odchod do důchodu, který může přinést rozvor mezi údobím bez práce a povoláním ke službě, jež může po určitém čase vyústit ve frustraci kazatelů. Je na zvážení, zda by nebylo dobré nějak systematicky využít schopnosti a zkušenosti kazatelů v důchodu, např. starostí o sbor na menší pracovní úvazek či zajišťováním vedení nevysvěceného kazatele. Také by v tomto období bylo dobré pomáhat určitému tmelení kazatelských rodin, resp. kazatele a jeho manželky.

V období po 66 roku kazatelé vykazují vyšší životní spokojenost než jejich vrstevníci. Zdá se, že sklízí plody adventistického životního stylu. Jsou součástí sborových společenství, v nichž se realizují, hodnotí lépe svůj zdravotní stav a jsou spokojenější v manželství.

Vedlejší postavy v Evangeliu podle Marka: Příklady projevů pravého učednictví

Daniel Huvar, student 3. ročníku

Úvod

Každé vyprávění má své hlavní postavy. Ty jsou pro příběh nejdůležitější a bez nich by nebylo možné příjemce příběhu (čtenáře, diváka, posluchače) dostatečně zaujmout. Říká se, že každý příběh musí mít svého hrdinu.

Byť novozákonní evangelia zcela nenaplníují svým literárním žánrem kritéria vyprávění, mají s vyprávěním mnoho rysů společných. Jsou psaná prózou, narativně a mimo jiné mají také hlavní postavy, lépe řečeno jednu hlavní postavu, bez které by evangelia neměla žádný smysl. Tou postavou je samozřejmě Ježíš Kristus (Syn Davidův, Syn Boží, Slovo...).

Evangelia si však nevystačí jen s hlavní postavou. V příbězích o Ježíšovi z Nazaretu totiž vystupuje mnoho postav v mnoha různých rolích. Při čtení se setkáváme s Ježíšovými rodiči, jeho přívrženci i odpůrci, s vysoce postavenými muži, ale též s lidmi na okraji společnosti. S láskou a porozuměním jedná Ježíš také s ženami a dětmi. Ať už ve vyprávění o Mesiáši zastávají okolní postavy jakoukoli roli, jedno je jisté: o těchto lidech se v evangeliích nepíše náhodou, pisatel věděl, proč jejich příběhy zahrnul do jednoho velkého příběhu o Vykupiteli světa.

V této práci chci hledat význam a poučení v některých příbězích vedlejších postav v Markově evangelii. Budu se snažit zjistit, jak s těmito lidmi jednal Ježíš a co to říká dnes čtenáři Markova evangelia.

Vzhledem k omezenému rozsahu této práce se zaměřím jen na některé z vedlejších postav, které Marek v evangeliu zmiňuje. Rozhodl jsem se svou pozornost věnovat příběhům žen. Právě ženy neměly v tehdejší patriarchální době stejná práva jako muži a to se následně promítalo do chování mužů. Ježíš byl v tomto ohledu jiný a to také reflektuje jeho přístup k ženám.

Ve svém zkoumání budu v Markově evangelii procházet čtyřmi příběhy (či zmínkami) o ženách. Jsou to příběhy o nemocné Petrově tchyni (Mk 1,29–31), o ženě trpící krvotokem (Mk 5,25–34), o chudé vdově a jejím daru (Mk 12,41–43) a o ženě, která pomazala Ježíše (Mk 14,3–9).

1. Petrova tchyně – příklad služby

„Když vyšel ze synagogy, vstoupil s Jakubem a Janem do domu Šimonova a Ondřejova. Šimonova tchyně ležela v horečce. Hned mu o ní pověděli. Přistoupil k ní, vzal ji za ruku a pozvedl ji. Horečka ji opustila a ona je obsluhovala.“ (Mk 1,29–31)

Ihned po pokušení na poušti a vyvolení prvních učedníků Marek zasazuje do vyprávění perikopu o Ježíšových zázracích. Tento děj se odehrává v Kafarnaum, kde bydlel také Šimon Petr. Po uzdravení člověka posedlého zlým duchem přichází Ježíš ze synagogy do Petrova domu. Zde však panovala smutná nálada, protože matka Petrovy ženy trpěla horečkou, což bylo Ježíši ihned oznámeno. Ježíš na nic nečeká, bere nemocnou za ruku a pozvedá ji. Horečka ihned mizí. Nemocná žena nemá sílu a nedokáže se s nemocí vypořádat, je v bezbranné poloze. Do této situace přichází Boží Syn (Mk 1,1), bere ji za ruku a z tohoto stavu pozvedá. Petrova tchyně je po Ježíšově zásahu v jiném postavení, je zdravá, osvobozená od své nemoci.

Tento stav však nenechává ženu nečinnou. Ona se nespokojí „jen“ s tím, že je zdravá. Tato zkušenost ji vede k službě. Několik veršů nazpět andělé přisluhují (diakonein) Ježíši, když je pokoušen na poušti, a nyní si tato žena počíná stejně – přisluhuje (diakonein) těm, kteří jsou v domě. Tento postoj poukazuje na jednání učedníka, kdy se ten, kdo chce být největší, stává služebníkem všech (Mk 10,43.42).

2. Žena trpící krvotokem – uzdravující víra

„A byla tam žena, která měla dvanáct let krvácení. Podstoupila mnohé léčení u mnoha lékařů a vynaložila všechno, co měla, ale nic jí nepomohlo, naopak, šlo to s ní stále k horšímu. Když zaslechla o Ježíšovi, přišla ze zadu v zástupu a dotkla se jeho šatu. Říkala si totiž: ‚Dotknu-li se aspoň jeho šatu, budu vysvobozena!‘ A rázem přestalo jí krvácení a ucítila v těle, že je vyléčena ze svého trápení. Ježíš hned poznal, že z něho vyšla síla, otočil se v zástupu a řekl: ‚Kdo se to dotkl mého šatu?‘ Jeho učedníci mu řekli: ‚Vidíš, jak se na tebe zástup tlačí, a ptáš se: ‚Kdo se mne to dotkl?‘“ I rozhlížel se, aby našel tu, která to učinila. Ta žena věděla, co se s ní stalo, a tak s bázní a chvěním přišla, padla mu k nohám a pověděla celou pravdu. A on jí řekl: ‚Dcero, tvá víra tě zachránila. Odejdi v pokoji, uzdravena ze svého trápení!‘“ (Mk 5, 25–34)

Zpráva o uzdravení ženy trpící krvotokem je vsazena do příběhu o uzdravení Jairovy dcery, když je Ježíš ve spěchu na cestě do Jairova domu. V širším kontextu příběhu předchází Ježíšovy mocné činy, kdy utišil bouři na jezeře a uzdravil demony posedlého člověka v krajině gerasenské.

Ježíšova přítomnost vyvolala veliký zájem a na jeho cestě k představenému synagogy se na něj tiskne veliký zástup. V zástupu, který je směsí mnoha různých lidských osudů, Marek zaměřuje svou pozornost na jakousi ženu, která na první pohled ničím nevyniká. Byť byla kdysi pravděpodobně bohatá (ale o tom později), nyní si jí nikdo nevšímá. Sama si je vědoma svého postavení a přistupuje k Ježíši nenápadně zezadu, aby nijak nenarušila jeho postup davem. Neodvažuje se ani Mistra oslovit, jen se dotýká jeho šatu. Věřila totiž, že jí k uzdravení bude stačit pouhý dotek Ježíšova roucha. Můžeme tedy pozorovat naprostou snahu o diskretnost a utajení. Jaký kontrast oproti Jairovi, představenému místní synagogy, který přichází veřejně a otevřeně prosí o uzdravení své dcery.

Autor evangelia odhaluje motivy chování této neznámé ženy. Jedná se o ženu již dvanáct let nemocnou, která trpí krvotokem. Tato nemoc není blíže identifikována, avšak jedná se o problém natolik vážný, že přivedl ženu k zoufalství. K zoufalství až takovému, že všechnen svůj majetek vynaložila na financování své léčby různými lékaři. Aby si mohla dovolit zaplatit léčbu, musela být osobou zámožnou, která měla dostatek prostředků. Pravděpodobně se však nejednalo o nějakou sofistikovanou léčbu, jelikož řecký originál (a některé jiné české překlady) mluví o jejím utrpení (pascho), které od lékařů snášela. Konečný zdravotní stav ženy po léčbě byl ale ještě horší než před léčbou. Ellen Whiteová poodkrývá motiv ženina činu v knize Touha věků následovně: „Když se doslechla o Ježíšově uzdravování, svítila jí nová naděje. Byla přesvědčena, že kdyby k němu mohla jen přijít, byla by

uzdravena. Zesláblá nemocí a bolestí přišla ke břehu, kde Ježíš učil. Pokoušela se prodrat davem, ale marně. Znovu se za ním vydala, když vyšel z domu Léviho Matouše, ale stále se k němu nemohla dostat. Začínala propadat zoufalství. Najednou si všimla, že Ježíš prochází zástupem a blíží se k místu, kde stála.¹

Marek dále píše, že se žena okamžitě uzdravila, jakmile se Ježíšova šatu dotkla. To, co nebylo možné pro mnoho lékařů, dokázal jediný Lékař v okamžiku. Nejednalo se však o dotyk, ale o víru, na kterou se Marek zaměřuje. Whiteová dále komentuje: „Protlačila se dopředu a řekla si: ‚Dotknu-li se aspoň jeho šatu, budu zachráněna!‘ Když procházel kolem ní, natáhla ruku a podařilo se jí dotknout se alespoň okraje jeho šatu. Okamžitě poznala, že byla uzdravena. Všechnu svoji víru vložila do onoho jediného dotyku a bolest i slabost okamžitě ustoupily. Ženě se vrátila síla a zdraví.“²

Všechno ženino konání bylo konáním na základě víry v Krista. Jak pisatel evangelia dále odhaluje, Ježíš ihned poznal, že z něj vyšla uzdravující moc a proto se otázal: „Kdo se to dotkl mého šatu?“ Odpověď učedníků se zdá být logická: „Vidíš, jak se na tebe zástup tlačí, a ptáš se: ‚Kdo se mne to dotkl?‘“ Avšak při pohledu na jejich předchozí zkušenosti s Mistrem a jeho všemocným slovem se zdá být jejich odpověď poněkud neuvážená či nechápavá. Ano, celý dav se kolem tiskl, ale jestliže Ježíš promlouvá, není to jen tak. Když Ježíš nedávno promluvil, utišil bouři a oni se divili moci jeho slova. Nejinak tomu bylo v případě posedlého člověka v gerasenské krajině. Tedy pokud Ježíš promluví, má to svou váhu, avšak učedníci to nerozpoznávají a v dané situaci se neorientují.

„Ježíš se díval na ženu a trval na tom, že chce vědět, kdo se ho dotkl. Když žena viděla, že se jí dotyk nepodaří utajit, přišla, celá se chvěla a vrhla se mu k nohám. Se slzami vděčnosti v očích vyprávěla o svém utrpení i o tom, jak byla uzdravena. Ježíš jí s láskou řekl: ‚Dcero, tvá víra tě zachránila, jdi v pokoji.“³ V Ježíšových slovech k ženě je znovu zdůrazněna úloha víry, bez které by nikdy nebyla své nemoci zbavena. Vírou musí člověk přijít k Ježíši, aby obdržel uzdravení.

V podobném duchu píše Jakub ve své epistole na téma proseb (byť se v jeho případě jedná o modlitbu za moudrost): „Ať však žádá ve víře a nic nepochybuje. Neboť kdo pochybuje, podobá se mořské vlně, hnané a zmítané větrem. Ať si takový člověk nemyslí, že něco od Pána dostane.“ (Jk 1,6.7; ČSP)

Ježíšova krátká řeč o víře ženy však měla ještě jeden rozměr, který znovu poodkrývá Ellen Whiteová: „(Ježíš) nenechal žádný prostor pro vznik pověry, že pouhým dotykem jeho oděvu se někdo může uzdravit. Ženu uzdravila víra v jeho božskou moc, a ne vnější dotyk.“⁴

Víra je tedy tématem této krátké epizody vložené do vyprávění o uzdravení Jairovy dcery. Jedná se o víru, která ženu podněcuje k až „nepřijatelnému“ chování, protože, jak si správně všímá John Donahue⁵, na ženu se vztahoval zákon o kultické nečistotě zapsaný v Tóře (Lv 15,25). Vše, čeho se tedy žena dotkla, mělo být považováno za nečisté, jelikož nečistota byla považována za snadno přenosnou. Ona se dokonce dotkla roucha „Svatého Božího“, přestože se nesměla dotknout ničeho „zasvěceného“ (Lv 12,4). Avšak takováto „troufalost“ zachránila ženě zdraví a pravděpodobně též život.

Za pozornost také stojí Markova zmínka o tom, že žena „uslyšela“. Tedy slyšení o Ježíši předcházelo víře. Je zajímavé, že identickou zkušenost měla Syroféniceanka a další postavy v evangeliu. Jediné, co tito lidé potřebovali, aby uvěřili, bylo slyšet. Jaký to protiklad oproti učedníkům, kteří chodili s Mistrem každý den, viděli všechny divy a zázraky, a přesto je Ježíš musí často nazvat malověrnými (např. Mk 4,40).

Spojitosť mezi slyšením a vírou, kdy první vede k druhému, podporuje také apoštol Pavel v listu Římanům: „Neboť, každý, kdo by vzýval Pánovo jméno, bude zachráněn.“ Ale jak mohou vzývat toho,

¹ WHITE, Ellen G., Touha věků: Příběh Ježíše z Nazareta. 2. vyd. Praha: Advent-Orion, 2007, str. 219 (v původním stránkování, tak i dále).

² WHITE, Ellen G., Touha věků, str. 219.

³ WHITE, Ellen G., Touha věků, str. 219.

⁴ WHITE, Ellen G., Touha věků, str. 219.

⁵ DONAHUE, John R. Evangelium podle Marka. Editor Daniel J Harrington. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 186. Sacra pagina, 2.

v něhož neuvěřili? A jak mohou uvěřit v toho, o kom neslyšeli? A jak mohou slyšet bez toho, kdo hlásá? ... Víra je tedy ze slyšení zvěsti a zvěst skrze slovo Kristovo.“ (Ř 10,13.14.17; ČSP)

3. Dar chudé vdovy – skrytá hodnota daru

„Sedl si (Ježíš) naproti chrámové pokladnici a díval se, jak do ní lidé vhadují peníze. A mnozí bohatí dávali mnoho. Přišla také jedna chudá vdova a vhodila dvě drobné mince, dohromady čtyrák. Zavolal své učedníky a řekl jim: „Amen, pravím vám, tato chudá vdova dala víc, než všichni ostatní, kteří dávali do pokladnice. Všichni totiž dávali ze svého nadbytku, ona však ze svého nedostatku: dala, co měla, všechno, z čeho měla být živa.““ (Mk 12,41–43)

Celá tato příhoda a také předcházející děj se odehrávají v chrámovém prostředí. Ježíš učil lid o totožnosti Pomazaného a lid mu rád naslouchal. Poté varoval své posluchače před zákoníky: „Varujte se zákoníků, kteří se rádi procházejí v dlouhých řízích, stojí o pozdravy na ulicích, o přední sedadla v synagógách a přední místa na hostinách. Vyjídají domy vdov a dlouho se naoko modlí. Ty postihne tím přísnější soud.“ (Mk 12,38–40)

Po skončení své promluvy se Ježíš posadil naproti chrámové pokladnici. Mnoho lidí přicházelo a dávalo do pokladny dary. Podle Mišny⁶ měly chrámové pokladnice tvar trubky, kdy vhozené mince hlasitě zněly a upoutávaly pozornost. Bohatí lidé svým okázalým chováním a okatými dary, kdy bylo znát, že darují mnoho, přesně naplňovali Ježíšovu kritiku v předchozí promluvě.

Poté přišla chudá vdova. Obraz vdovy byl již vzpomenut na konci Ježíšovy promluvy, kdy tyto ženy byly podle Ježíše objektem útluu zákoníků. Nikým nesledována přistoupila a do pokladnice vhodila naprosto nepatrnou částku, která možná způsobila jen slabé cinknutí. Poté nenápadně bez jakéhokoli okázalého chování odešla. Slovenský komentář k Markovu evangeliu⁷ potvrzuje, že ony dvě drobné mince (přesněji dva leptony) byly opravdu zanedbatelný dar. Denní mzda palestinského řemeslníka činila jeden denár, který měl hodnotu 128 leptonů. Za jeden lepton bylo možné koupit maximálně jeden citron. Tento akt štěrnosti však nešel Ježíšově pozornosti. Učedníci byli pravděpodobně s Ježíšem a s obdivem sledovali štědré dary, které byly do pokladnice vhadovány. Ježíš si je proto zavolal k sobě, aby tento skutek vdovy před nimi vyzdvihl. Slavnostně prohlásil: „Amen, pravím vám, tato chudá vdova dala víc než všichni ostatní, kteří dávali do pokladnice. Všichni totiž dávali ze svého nadbytku, ona však ze svého nedostatku: dala, co měla, všechno, z čeho měla být živa.“ Ježíš poukázal na kritérium, podle kterého oceňuje hodnotu daru. Není to reálná hodnota peněz, která činí dar vzácným v očích Božích, ale oběť, která se za darem skrývá. Ježíšův následovník je ochoten dát Bohu též ze svého nedostatku. Vdova „s darem dala i celé své srdce. Jeho hodnota nespočívala v ceně mincí, ale ve velikosti její lásky k Bohu a v zájmu o Boží dílo, které ji k činu vedly.“⁸

Marek zde skrze Ježíšovo naučení přivádí čtenáře k důležitému poznání o učednictví. Když je hodnocen nepatrný čin u chrámové pokladnice, evangelista v originále poukazuje na fakt, že žena dala doslova celý svůj život (bios), nikoli jen jeho část. Tak tedy i následování Ježíše je otázkou darování celého života jako oběť Bohu.

4. Žena pomazává Ježíše – „ztráta“, která je namístě

„Když byl v Betanii v domě Šimona Malomocného a seděl u stolu, přišla žena, která měla alabastrovou nádobku pravého vzácného oleje z nardu. Rozbila ji a olej vylila na jeho hlavu. Někteří se hněvali: „Nač ta ztráta oleje? Mohl se prodat za víc než tři sta denárů a ty se mohly dát chudým.“ A osopili se na ni. Ježíš však řekl: „Nechte ji! Proč ji trápíte? Vykonala na mě dobrý skutek. Vždyť chudé máte stále kolem sebe, a kdykoli chcete, můžete jim činit dobře; mne však nemáte stále. Ona učinila, co měla;

⁶ Mišna, BT Šekalim 6,5 (převzato z DONAHUE, John R., Evangelium podle Marka, str. 367).

⁷ DUBOVSKÝ, Peter (editor), Komentáře k Novému zákonu: Marek, Trnava: Dobrá kniha, 2013, str. 742.743.

⁸ WHITE, Ellen G., Touha věků, str. 391.

už napřed pomazala mé tělo k pohřbu. Amen, pravím vám, všude po celém světě, kde bude kázáno evangelium, bude se mluvit na její památku také o tom, co ona učinila.“ (Mk 14,3–9)

Zmínka o pomazání neznámou ženou (u Lukáše „hříšnice“, u Jana Marie, sestra Marty) je Markem vložena mezi úklady velekněží a učitelů Zákona o zavraždění Ježíše a Jidášovu zradu. Ježíš se v dané chvíli nachází v Betanii u jakéhosi Šimona Malomocného. Tento děj předchází posledním událostem v Ježíšově životě a jeho smrti.

Jak jsme si již mohli všimnout, Marek o vedlejších postavách – ženách – ve svém evangeliu mnoho informací nepodává. Právě naopak. Jejich identitu pečlivě skrývá (až na Petrovu tchyni) a nechává vyniknout a promlouvat jejich činy. Více informací se dovídáme jen o ženě trpící krvotokem, avšak i její totožnost je důsledně utajena. Nejinak je tomu i zde, kdy jakási žena pomazává Ježíše. Více informací o její totožnosti nacházíme až v ostatních evangeliích.

V činu, který popisuje, se Marek snaží přiblížením hodnoty masti (oleje) upoutat čtenářovu pozornost na velkorysost této ženy. Žena rozbíjí (drahou) alabastrovou nádobku a vylévá na Ježíše pravý a vzácný olej z nardu. Nejenže se jedná o olej z drahé látky, tento olej je pravý a vzácný. Tento fakt podporuje zmínka o nelibosti přísedících, kteří se pohoršují nad velkou ztrátou.

Přísedící nedokázali svou nelibost skrýt a na ženu se zlobili se slovy: „Nač ta ztráta oleje? Mohl se prodat za víc než tři sta denárů a ty se mohly dát chudým.“ Mezi těmito lidmi byli také Ježíšovi učedníci, včetně Jidáše. Slova o možnosti prodeje masti a darování výtěžku chudým však znějí spíše jako zástěrka pravých pohnutek, které se skrývají za onou výtkou. Podle Jana pronesl výtku na adresu ženy právě Jidáš a Ellen Whiteová komentuje tuto scénu následovně: „Mariin čin byl pravým opakem jeho sobectví a Jidáš se cítil zahanben. Chtěl svoji námitku proti jejímu daru jako obvykle zdůvodnit nějakou ušlechtilou pohnutkou. ... Jidáš neměl s chudými žádný soucit. Kdyby se Mariin olej prodal a peníze se dostaly do jeho rukou, chudí by z nich nic neměli.“⁹

Sám Marek zde výslovně o Jidášovi nemluví, avšak na konci této krátké perikopy poznamenává, že po této události Jidáš odešel k Ježíšovým protivníkům, aby se s nimi domluvil na Ježíšově zradě.

Z jedné strany tedy žena sklízí kritiku, ale jak se k tomu postaví Ježíš? Jednání ženy trpící krvotokem by se dalo ohodnotit jako přinejmenším diskutabilní, avšak Ježíš ocenil a vyzdvihl její velkou víru. Chudá vdova dala málo, ale v Ježíšových očích více než ostatní a Ježíš na to nezapomněl své učedníky upozornit. Stejně tak i nyní. Když přítomní lidé nedokázali správně ohodnotit projev lásky této ženy, Ježíš nezůstal mlčet. Vzal si slovo a slavnostně promluvil: „Nechte ji! Proč ji trápíte? Vykonala na mě dobrý skutek. Vždyť chudé máte stále kolem sebe, a kdykoli chcete, můžete jim činit dobře; mne však nemáte stále. Ona učinila, co měla; už napřed pomazala mé tělo k pohřbu. Amen, pravím vám, všude po celém světě, kde bude kázáno evangelium, bude se mluvit na její památku také o tom, co ona učinila.“ (Mk 14,6–9)

Ježíš poukázal na rozdíl mezi konáním ženy a těmi, kteří se na ni zlobili. Žena učinila, co měla, a nečekala, až ji někdo vyzve. V kontrastu jakoby zní námitka „mohlo by“ nebo „mohlo se prodat“, kdy je vyjádřena možnost činit dobře, avšak se tak nekoná. Navíc činit dobře chudým je posláním každého následovníka Krista a tuto možnost má člověk stále. Avšak posloužit samotnému Ježíši na základě lásky a vděčnosti – to je příležitost, která je něčím výjimečná a je namísto prokázat Mistrovi svůj vděk. Žena tedy nejednala svévolně a nezodpovědně, ba naopak: „Ona učinila, co měla.“

Byť pomazání jako takové mělo v tehdejší době mnoho významů (pomazání hlavy neslo symbol královského, kněžského a prorockého úřadu¹⁰, podle Ježíše toto pomazání bylo pomazáním jeho těla k pohřbu. Těžko můžeme říci, jestli si byla žena tohoto významu vědoma (pravděpodobně ne), avšak jedno je jisté: vykonala čin, který poukazoval na Ježíšovu blížící se smrt, a tedy čin, který ostatní ne-

⁹ WHITE, Ellen G., *Touha věků*, str. 354.

¹⁰ DUBOVSKÝ, Peter (editor), *Komentáře k Novému zákonu: Marek*, str. 804.

mohli plně docenit, jelikož nechápali, že Kristus bude brzy vydán na smrt. Na to také naráží Ježíš ve své výtce: „Mne však nemáte stále.“

Nakonec si všimněme ještě jednoho. Žena bere a „utrácí“ to nejcennější, co má, aby prokázala svou náklonnost Ježíši. Naopak Jidáš, který takovéto jednání nemůže pochopit a ztotožnit se s ním (a pravděpodobně nebyl jediný), pak opouští Ježíšovu přítomnost a odhodlá se ke zradě. Žena nepovažuje za ztrátu pomazat Ježíše mastí v hodnotě tří set denárů, Jidáš je ochoten svého mistra za peníze zradit (konkrétně za třicet stříbrných). V pozadí tedy můžeme sledovat, jakou hodnotu má pro jednotlivé postavy sám Ježíš. Pro nenápadnou ženu nemá nad Ježíše nic větší cenu, avšak jak je tomu v případě ostatních přítomných? To je otázka, kterou si musí zodpovědět také čtenář Markova evangelia.

Závěr

Při studiu příběhů žen jakožto vedlejších postav v evangeliu Marka jsem přišel k závěru, že na těchto osobách Ježíš (potažmo Marek) ilustruje, jak se projevuje učednictví. Každá z postav, o kterých jsem výše psal, představovala přinejmenším jeden charakteristický rys pravého učednictví. Často tyto postavy vystupují v kontrastu k mnohdy nepřipraveným, nechápavým či malomyslným a dezorientovaným učedníkům. Ježíš však své učedníky nezavrhne ani nezesměšňuje, ale laskavě se je snaží učit názornými lekci. S postavami učedníků se také čtenář Markova evangelia může často ztotožnit a nechat se Ježíšem vyučovat.

Ve svém zkoumání jsem došel k následujícím konkrétnějším poznatkům v kontextu vedlejších postav a učednictví:

- Ježíšem uzdravená Petrova tchyně je příkladem učednictví v oblasti služby.
- Žena uzdravená od krvácení je příkladem učednictví svou velkou a odvážnou vírou.
- Chudá vdova demonstruje učednictví ve svém daru pro chrám, kdy vlastně darovala Bohu celý svůj život.
- Žena, která pomazala Ježíše drahou mastí, poukazuje na učednictví, pro které není nic vzácnější než Kristus.

Použitá literatura

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 12. vyd., (3. opr. vyd.). Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-858-1042-5.

Bible: Český studijní překlad. 1. souborné vyd. Překlad Michal Krchňák. Praha: KMS, 2009, 1562 s. ISBN 978-808-6449-616.

WHITE, Ellen Gould. Touha věků: Příběh Ježíše z Nazareta. 2. vyd. Překlad Marie Trněná. Praha: Advent-Orion, 2007, 559 s., ISBN 978-80-7172-989-1.

DONAHUE, John R. Evangelium podle Marka. Editor Daniel J. Harrington. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 495 s. Sacra pagina, 2. ISBN 80-719-2915-8.

DUBOVSKÝ, Peter (editor), Komentáře k Novému zákonu: Marek, Trnava: Dobrá kniha, 2013, 1036 s. ISBN 978-80-7141-792-7.

Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace: Katolické a protestantské pojetí

Petr Živný. *Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace: Katolické a protestantské pojetí. Dizertační práce, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2013.*

Otázky spojené se sdělováním radostné zvěsti Božího Syna Ježíše Krista doprovázejí celé křesťanství od samého počátku až po dobu současnou. Homiletika, kterou oborově řadíme do praktické či pastorální teologie, má proto zcela výsadní postavení mezi teologickými disciplínami. I když sama z nich vychází a vnitřně čerpá, tyto důležité obory by ztratily úplně jakýkoliv význam a smysl své existence, kdyby se právě skrze zvěstování a kázání nedostal jejich obsah do myslí, srdcí a života lidí.

O teorii i praxi homiletiky bylo proto právem publikováno velké množství odborných článků, knih a časopisů. Jazykově jsou především soustředěny na anglosaský svět, ve kterém se většinou i pořádají mezinárodní kongresy. Četná publikační, vědecká a přednášková činnost je homiletice věnována na Slovensku.

Technicky nejvyspělejší část světa se v současné době jeví jako postcírkevní společnost. Bůh, hlásaný církvemi, přestal být nejen autoritou, ný-

brž i duchovní potřebou lidí. Křesťanství a stejně tak i kázání duchovních se ocitlo snad v té největší krizi od svého založení. Mnohé chrámy a modlitebny se dnes nejen vyprazdňují, nýbrž i ruší a prodávají, protože schází, kdo by do nich chodil na bohoslužby. Tím se ztrácí i prostor pro tradiční kázání. Navíc často i sami praktikující křesťané nehodnotí homilie svých duchovních příliš pozitivně.

Jeden ze základních prostředků, jak z této krizové situace opět vyjít, je právě sama homilie. Kázáním k ozdravení a regeneraci samotného kázání, kázáním k nové evangelizaci.

Z výše uvedeného je nejen zřejmé, že studium teoretických, praktických i výzkumných homiletických aspektů je velmi aktuální, ale i současně „conditio sine qua non“ pro další budoucnost křesťanství.

Autor této disertační práce se v mládí pravidelně s velkým nadšením zúčastňoval o sobotách a nedělích bohoslužeb různých křesťanských

církvi v Praze. Jeho hlavní zájem se soustřeďoval na kázání, jejichž úroveň byla přirozeně do značné míry podmíněna kvalitou samotných kazatelů či kazatelek. Přesto si všiml i rozdílů v kázání z hlediska metodologického a konfesijního. Z této dlouholeté záliby a z vlastního praktického působení v pastoraci vznikla motivace specializovat se na homiletiku v rámci doktorandského studia.

Cílem předložené práce je potvrzení významu i potřeby správné homiletické komunikace v poslání duchovních křesťanských církví a rovněž i otázka, v jakém teoretickém i praktickém stadiu hlásání slova Božího se nachází současný katolicismus ve srovnání s protestantismem a do jaké míry byla římskokatolická církev v tomto smyslu ovlivněna Druhým ekumenickým vatikánským koncilem a zdali tedy došlo v hlásání slova Božího ke vzájemnému sblížení mezi oběma konfesemi.

Z hlediska teologického se tato práce opírá o teorii katolicko-protestantské konvergence, která vychází z díla Hanse Künga, a o model komunikace v publikacích Jána Liguše.

Bůh je pojímán trinitárně; Svatá Trojice komunikuje nejen sama v sobě, nýbrž vychází ze sebe, vtěluje se a promlouvá k lidem skrze Ježíše Krista, Ducha svatého, proroky a hlasatele radostné zvěsti. V komunikačním poli se střetávají sdělení obou stran, ze kterých se pak dále rozvíjí tvořivý a plodný dialog. Proto je i kázání chápáno výhradně jako „homiletická komunikace“, která vychází jak z modelu teologického, tak i z psychologického a sociologického.

Termín „metahomiletická komunikace“ znamená současné pokusy hlásání evangelia mimo rámec tradičního kazatelství s použitím nejmodernějších komunikačních prostředků. Tato koncepce je komplementární tradičnímu kázání, které zůstává, avšak je obohaceno i o nový přístup „telegrafického“ a „technologického“ hlásání slova Božího v rámci dnešních sociálních sítí.

Pokud se týká části experimentální, je položena otázka, zdali existuje statisticky signifikantní shoda v některých otázkách, které se týkají kazatelů a jejich homilií, mezi katolíky a protestanty v České republice, Německu a USA. Nakolik bylo možné zkoumat publikované práce doma i v za-

hraničí, takto formulovanou problematikou se dosud nikdo z autorů výzkumně nezabýval. Nejvíce se této práci blíží obsahem empirická studie „Kázání a jeho posluchači“ od Hanse Knera, který prováděl empirické šetření u německých evangeliků.

V první kapitole je definováno křesťanské kázání a terminologie s ním spojená. Autor vychází jednak z termínů biblické řečtiny, jednak z homiletické literatury posledních let.

V druhé kapitole, kterou autor považuje za jednu z centrálních částí této disertace, se důkladně zaměřuje na kazatelskou činnost Ježíše Krista, který nejen o hodnotách svého království mluvil, nýbrž je bytostně v sobě ztělesnil a jimi plně žil, aby tak splnil vůli svého nebeského Otce. Není posláním této disertace zabývat se rozsáhlou biblickou exegezí, avšak abychom skutečně pochopili podstatu křesťanského kázání, je potřeba vyjít ze samotného našeho Mistra a Pána, který je středem radostné zvěsti a který jako Boží slovo promlouvá i dnes skrze své kazatele. Četné, záměrně dlouhé citáty především v řečtině, ale i v hebrejštině a latině spolu s autorovým rozbořem biblického textu dávají možnost autentického vniknutí do Písma svatého, bez nichž by nebylo možné pochopit Ježíše jako kazatele. Většina dosavadních homiletických publikací se překvapivě kazatelskou činností Ježíše Krista zabývá zcela okrajově.

Třetí kapitola se pokouší o velmi stručné nastínění dějin homiletiky a její metodologie, která byla aplikována při zvěstování evangelia, katechezi a duchovní formaci lidu Božího. Jedná se o uvedení určitých homiletických historických linií, ve kterých se odráží vývoj a vznik Ježíšovy církve, její reformy (*Ecclesia semper reformanda*) i hledání, jak co neefektivnějším způsobem v souladu s Ježíšovým pozváním a vyzváním být hlasatelem jeho radostné zvěsti.

Ve čtvrté kapitole autor představuje katolické pojetí homiletiky, tedy jaký má být profil kazatelů, co od nich mohou jejich posluchači očekávat, jak je kazatelství v církvi v současné době organizováno a strukturalizováno. Je také vyvozováno, pro jaký model kazatele jsou katolíci vychováni a na jaký způsob kázání jsou běžně zvyklí. Aby bylo možné tento teoretický aspekt popsat

dostatečně odpovídajícím způsobem, bylo třeba vycházet z dokumentů Druhého ekumenického vatikánského koncilu, z Katolického katechismu a také z Kodexu kanonického práva. Tyto zmíněné publikace byly za tímto účelem ve své většině autorem této práce nejen přeloženy z původního latinského znění, ale také podrobeny náležitěmu rozboru. Tím čtenář získává detailní přehled, kdo může v katolické církvi kázat, jak má kázat, co má kázat apod. Je uvedena také ukázka homilie významného katolického kazatele, která je detailně analyzována. Stručně jsou také komentovány některé vybrané disertační práce amerických a kanadských katolíků, a tím je představeno, o jakou homiletickou tematiku je v posledních letech největší zájem.

Pátá kapitola je věnována protestantskému pojetí kázání. Pod vlivem Bible a ohlašování slova Božího se radikálně mění život lidí. Písmo je základním kritériem našeho konání a jednání. Z agendy ČCE jsou uvedeny zásady a pravidla, kterými se mají řídit kazatelé této konfese. Jsou také interpretovány výsledky empirického šetření mezi německými evangelíky. Je rovněž uvedena ukázka kázání významného kazatele Církve bratrské, která je podrobně analyzována. Přehled některých disertačních prací amerických a kanadských protestantů ukazuje, o jaká témata mají doktorandi ze zahraničí největší zájem.

Šestá kapitola hovoří o zvěstování a kázání v postcírkevní společnosti. Tato zcela nová dějinná situace se silně dotýká obou konfesí. Autor analyzuje příčiny krize a snaží se hledat řešení. Hlavní pozornost je zaměřena na homiletickou a metahomiletickou komunikaci.

Sedmá kapitola je zaměřena na výzkumné šetření, jeho popis, vymezení vědeckého problému a na dotazník, který byl distribuován v České republice, Německu a USA. Uskutečněné statistické šetření se týká celkem 1479 osob, z toho 773 katolíků a 706 protestantů. Podrobně jsou rozebrány výsledky a otevřena závěrečná diskuze.

Pro řešení práce byly použity následující metody: explikační, spekulativní, syntetická, analytická a komparační. Ve výzkumném šetření je pro testování rozdílu distribuce položkových odpovědí aplikován chí-kvadrát test homogenity (na hladině významnosti $\alpha = 0,01$). V případě signifikantního nálezu je použita podrobnější analýza pro adjustované reziduály. Tak je možné odhalit, které kombinační kategorie se podílejí na zamítnutí hypotézy stejné distribuce.

Do příloh je zařazen nejen text významné encykliky Benedikta XV. „*Humani generis redemptionem*“, vydané roku 1917, která pojednává o nutnosti hlásání slova Božího, nýbrž i tabulky celého statistického výzkumu a dotazník šetření v angličtině, němčině a také v italštině, i když v samotné Itálii výzkumné šetření ještě neproběhlo.

Není účelem této práce být učebnicí homiletiky či praktickou příručkou řečnictví. Na tyto odborné disciplíny, z nichž je také citováno, najde čtenář příslušné odkazy.

Práce se snaží být i skromným příspěvkem v ekumenickém úsilí pro hledání nových cest k překonávání konfesijních rozdílů. Chce sloužit i jako podnět a inspirace pro další výzkumná šetření. Současně je i hledáním nových způsobů ke společné evangelizaci národů současného i budoucího světa.

Představení autora

Petr Živný je římskokatolickým knězem Plzeňské diecéze. Studoval teologii na CMBF v Litoměřicích a psychologii na FF UK v Praze, na které roku 1985 obdržel titul PhDr. obhajobou práce „Výrazy tváří a jejich psychologické významy“. Věnoval se rovněž grafologii a písomoznalství, hypnóze a exorcismu. Studoval

na Papežském institutu Regina Apostolorum a v roce 2013 obhájil doktorskou práci „Teoretické, praktické a výzkumné aspekty homiletické komunikace – katolické a protestantské pojetí“. Je členem řady vědeckých společností a institucí. V současné době žije v Miláně v Itálii.

Rozhovor s autorem

Proč jste si jako téma své práce vybral zrovna homilii/kázání?

Kázání považuji obecně za základní úkol duchovního a navíc jsem jej vždy cítil jako moje zvláštní osobní poslání. Toto jsem si uvědomil již v mládí, kdy vedoucí úlohu v naší společnosti měla KSČ a činnost církví byla značně omezena. Mohlo se však kázat a mnohdy byly katolické chrámy plné lidí, kteří přišli na tzv. zpívanou mši svatou, aby si poslechli církevní hudbu. Trpěl jsem, když dotyčný kazatel nevyužíval dostatečně tento prostor, aby nepraktikující křesťany a mnohdy i ateisty, kterých často v našich kostelích bylo mnoho, oslovil. Většinou se stávalo, že k nim mluvil naprosto nesrozumitelnou řečí. Totéž se týkalo i svatebních a pohřebních obřadů. Slíbil jsem si tehdy, že se musím důkladně na kazatelství připravit. Katolické bohoslovecké fakulty věnovaly homiletice zcela nedostatečnou pozornost. Navštěvoval jsem proto pro inspiraci i mnohé protestantské sbory. Přátelil jsem se tehdy s adventistickým bohoslovcem Milanem Hlouchem, který mě uvedl do nové, krásné pražské modlitebny a dal k dispozici mnohou literaturu. Již tehdy jsem ocenil vysokou kvalitu kázání v adventistických sborech. Současně jsem na pražském DAMU navštěvoval přednášky rétoriky a pod vedením herce Milana Frídla jsem se věnoval uměleckému přednesu.

Dnes má „vedoucí úlohu“ v naší společnosti tvrdý business a současná doba se vyznačuje přesyceností podnětů, myšlenek a slov. Příznačné je, že je větší nabídka než poptávka. Lidé se brání tím, že přestávají vnímat. Nejsou ochotni poslouchat. Slovo Boží by k nim však mělo proniknout. Naším úkolem je hledat nové způsoby komunikace. Proto hovořím o tzv. homiletické komunikaci a snažím se hledat nové kazatelské přístupy, aby nám lidé rádi a pozorně naslouchali.

Když jsem si pak v doktorandském studiu na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy volil téma na disertační práci, bez váhání jsem se zaměřil na homiletiku. Vždyť v uplynulých letech jsem nashromáždil četnou literaturu z tohoto oboru. Současně jsem byl zaujat

tím, jak vysoká péče se věnuje na HTF UK homiletice pod vedením jeho emeritního děkana prof. ThDr. Jána Liguše, Ph.D., vedoucího Oddělení praktické teologie, a pod špičkovou odbornou teoreticko-praktickou výukou MgA. Aleny Špačkové.

Součástí vaší práce je i výzkum srovnávající situaci v USA, Německu a České republice. Rozumíme, jak obtížné je paušalizovat. Je přesto možné vidět nějaké společné trendy, anebo naopak rozdíly mezi jednotlivými destinacemi v přístupu ke kázání?

Ano, šetření ukázalo, že postavení homiletiky v USA, Německu a České republice se liší, společné trendy se spíše konají v rámci té samé konfese, rozdíly se přirozeně jeví i mezi mladou a starší generací. Závěr šetření lze stručně charakterizovat takto:

- Skupina protestantů do 45 let dává kázání větší důležitost než skupina katolíků.
- U nejstarší věkové kategorie nad 60 let protestanti statisticky signifikantně častěji očekávají exegezi biblických textů.
- Zatímco u mladších respondentů se požadavek jazykové perfektnosti vyskytuje statisticky signifikantně častěji u katolíků, u protestantů je tomu u nejstarší věkové skupiny naopak.
- Celková požadovaná doba kázání je statisticky signifikantně vyšší u protestantů.
- Silný vliv kázání na posluchače signifikantně častěji uvádějí protestanti.
- Soubor českých katolíků považuje „osobní příklad a život kazatele za důležitější než jeho kázání“ statisticky více než protestanti.
- U katolíků věk kazatelů hraje menší roli, než je tomu u protestantů.
- Ve všech věkových kategoriích je požadavek dojetí při kázání signifikantně častější u protestantů.
- Více protestantů než katolíků se domnívá, že diskuze při kázání nemá význam.
- Čeští katolíci vyjadřují větší potřebu, aby vzrostla kvalita kázání duchovních, než čeští protestanti.

Ptal jste se několika set lidí na jejich očekávání od kázání. Co dnes očekávají posluchači od svých kazatelů?

V dotazníku se respondenti vyjadřovali k těmto možnostem.

Od kázání čekám na prvním místě:

- a. exegezi biblických textů*
- b. téma zaměřené na aktuální životní problémy*
- c. posilu a povzbuzení ve víře*
- d. duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran*

Je pochopitelné, že všechny tyto položky mohou být obsahem kázání, i když současná praxe se zaměřuje především na exegezi biblických textů, ze kterých vychází většina kazatelů. Je třeba také zdůraznit, že samo vykládané slovo Boží nám nepřímou říká, jak řešit životní problémy, uzdravuje a hojí naše rány a znamená posilu a povzbuzení ve víře. Proto mezi otázkami panuje určitá nesouměřitelnost. Přesto ale šlo o zjištění, jaká jsou největší očekávání ze strany posluchačů. Proto bylo od nich požadováno, aby se rozhodli jenom pro jednu možnost.

Výsledky ukázaly, že plných 42,53 % všech zúčastněných stran zvolilo variantu „posilu a povzbuzení ve víře“, 25,02 % „exegezi biblických textů“, v těsné blízkosti 24 % bylo zvoleno vyjádření „téma zaměřené na aktuální životní problémy“ a pouhých 1,83 % respondentů očekává „duchovní a fyzické uzdravení“. Není překvapením, že většina zúčastněných čeká od kázání právě posilu a povzbuzení ve víře, což připomíná i to, co apoštolové řekli Pánu: „Dej nám více víry!“ (L 17,5). Víra je pro křesťany opravdu vším. Čím větší je víra, tím více dokážeme být v našem srdci blízko Pánu a pro něho vykonat velké věci. Toto šetření je malou indikací, jakým směrem by se měla kázání ubírat. Posluchači ve své většině čekají právě na posilu a povzbuzení ve víře v Boha, církev, v člověka, v život. To souvisí i se smyslem života, který bez víry není možné nalézt. Pokud porovnáme protestantskou skupinu s katolickou, pak 41,51 % protestantů a 44,37 % katolíků očekává od kázání „posilu a povzbuzení ve víře“; je mezi nimi rozdíl 2,86 %.

Vezmeme-li jednotlivé otázky po sobě podle vyznání a národnosti, vycházejí následující hodnoty: A. „Exegezi biblických textů“ žádá 29,50 % amerických protestantů; 29,49 % německých protestantů; 24,00 % českých protestantů a 28,82 % amerických katolíků; překvapivě málo – 7,53 % – německých katolíků a 19,12 % českých katolíků. Exegeze tedy stojí celkově v preferencích na druhém místě, a když pomineme německé katolíky, pak hodnoty jsou téměř totožné.

„Téma zaměřené na aktuální životní problémy“ žádá 19,25 % amerických protestantů; 32,91 % německých protestantů; 24,00 % českých protestantů a 7,94 % amerických katolíků; 43,01 % německých katolíků; 33,24 % českých katolíků. Je opravdu překvapivým zjištěním, že zatímco pouhých 7,94 % amerických katolíků chce kázání o aktuálních životních problémech, celých 43,01 % německých katolíků se rozhodlo pro tuto alternativu, kterou v šetření kladou – jako jediná skupina – dokonce na první místo.

„Posilu a povzbuzení ve víře“ očekává 44,72 % amerických protestantů; 30,77 % německých protestantů; 46,67 % českých protestantů a 48,24 % amerických katolíků; 34,41 % německých katolíků a 43,24 % českých katolíků.

„Duchovní a fyzické uzdravení a hojení psychických ran“ si přeje 2,80 % amerických protestantů; 0,85 % německých protestantů; 4,00 % českých protestantů a 0,29 % amerických katolíků; 1,08 % německých katolíků a 2,35 % českých katolíků. O tento způsob kázání, který je často používán v letničních církvích, v charismatických hnutích či ve společenstvích ovlivněných tzv. teologií prosperity, mají nejvyšší skóre oba zkoumané soubory v České republice, zatímco nejmenší je u amerických katolíků a německých protestantů. Lze vyslovit domněnku, že výsledek může souviset s velmi vyspělou zdravotní i psychologickou péčí, která se vyskytuje v anglosaských zemích. Bylo by zajímavé podniknout v tomto směru samostatnou srovnávací studii.

Signifikantní rozdíl mezi oběma konfesemi byl prokázán pouze u nejstarší věkové kategorie nad 60 let, kdy protestanti významně častěji očekávají exegezi biblických textů (33,7 %: 24,5 %), zatímco katolíci očekávají významně častěji „posilu a povzbuzení“.

Jaké úkoly staví naše postcírkevní doba před kazatele?

Skrze kazatele i v postcírkevní době musí promlouvat Bůh. Aby tomu tak bylo, nesmí být rozpor mezi jejich slovy a činy. Na to je dnešní člověk zvláště citlivý. Kazatel se musí snažit obnovit ztracenou důvěru lidí v církevní instituce. To je velmi obtížné a tento proces byl velmi narušen otázkou hospodářského vyrovnávání státu a církvi. Navíc se obávám o to, aby po navrácení zabaveného majetku byly tyto prostředky skutečně použity na evangelizaci, literaturu a formaci nových kazatelů a misionářů, a nikoliv na mechanismus, aby peníze dělaly další peníze či sloužily luxusu jejich vlastníků. Pokud bych mluvil za katolickou církev, nevidím v homiletice žádný pokrok. A že by o moji právě vydanou knihu projevíli zájem církevní představení či bohoslovecké fakulty, to se vůbec říci nedá. Společně s Mgr. Irenou Pulicarovou, Ph.D., moderátorkou a hlasatelkou TV Noe, která se ve své dizertační práci z roku 2013 na pražské DAMU věnuje problematice kázání katolických kněží, jsem uvažoval o zřízení postgraduálních kurzů pro katolické duchovní, neboť na základě mého šetření členové našich farních obcí v České republice si přejí jednoznačně zlepšení kvality homilií, ale obávám se, že by tato snaha nenalezla valné odezvy. Většina českých diecézí totiž ani nepřijala můj návrh na uspořádání přednášky o homiletice v rámci kněžského dne. Výjimkou byl pouze Mons. Th. Mgr. Adolf Pintíř, generální vikář a současný administrátor Českobudějovické diecéze. Stále platí, že homiletika zůstává na prostou popelkou, zcela okrajovým předmětem

ve formaci nových katolických kněží. A to není jenom v České republice, ale platí to i pro zahraničí (Itálie, Španělsko, Irsko atd.). Vidím v tom hřích opovážlivého spoléhání na pomoc Boží. Kontrastuje to také silně se slovy papeže Františka v jeho apoštolské exortaci o hlásání „Evangelii gaudium“ (Praha: Paulinky, 2014, s. 87–104), kde mimo jiné říká, že „kázání si žádá od pastýřů patřičnou pozornost a zhodnocení“ a „v souvislosti s touto službou se ozývají mnohé stížnosti“. Také zdůrazňuje, že „kazatel, který se nepřipravuje, není ‚duchovní‘, nýbrž nepoctivý a nezodpovědný k darům, které dostal“. Římský biskup vyzývá: „obnovme svoji důvěru v kázání, které se zakládá na přesvědčení, že je to Bůh, kdo se touží dostat k lidem prostřednictvím kazatele, a že on projevuje svoji moc skrze lidské slovo“.

Při svém studiu kázání jste se zabýval kázáním v různých církvích včetně církve adventistů. Je něco, co je podle vás specificky adventistické – pokud se jedná o kázání?

Když pomineme úctyhodnou délku kázání u adventistů i ve srovnání s ostatními protestantskými konfesemi, pak specifickým se mi jeví důraz na důkladné propojení knih Starého a Nového zákona a aplikace slova Božího na praktický život členů obce. Není zvykem, aby kázání byla čtena, a rétorika je na vysoké úrovni. Domnívám se, že se v tom odráží vynikající vzor kazatelů z USA. Adventistické homilie přinášejí radost a posilu pro život. Myslím, že jsou inspirací pro ostatní církve a lze se z nich učit. Rád se dívám na vaše shromáždění prostřednictvím HopeTV.

Posluchač homilií v proměnách času

Nelze se domnívat, že je možné pouze „mechanickým“ kázáním šířit víru v Ježíše Krista. Lidé mají svobodnou vůli, a tudíž přijetí radostné zvěsti je svobodným aktem. Alespoň by tomu tak mělo být, i když známe ovšem z dějin příklady, kdy byly při evangelizaci užity i mocenské donucovací prostředky, psychologická zastrašování a vyhrožování, čímž se toto „rozhodnutí“ pro Krista stalo přinejmenším velmi problematické.

V každé době bylo obtížné hlásání evangelia. Caballero uvádí hned několik příkladů¹.

Sv. Pavel si stěžoval: „Ne všichni přijali evangelium. Už Izajáš říká ‚Hospodine, kdo uvěřil naší zprávě /zvěsti/? (Iz 53,1)‘ Víra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova. Ptám se však: To snad nikdy neslyšeli zvěst? Ovšemže slyšeli!“ Na jiném místě se obrací s výzvou k Timoteovi, aby neúnavně hlásal Slovo: „Odvráti sluch od pravdy a přikloní se k bájím. Avšak ty buď ve všem střízlivý, snášej útrapy, konej dílo zvěstovatele evangelia a cele se věnuj své službě (2Tm 4,4.5). „Smilníky, zvrhlíky, únosce, lháře, krivopřísežníky, a co se ještě přičí zdravému učení podle evangelia slávy požehnaného Boha, které mi bylo svěřeno“ (1Tm 1,10.11). Lidé tedy uslyšeli zvěst, avšak radostnou zvěst nepřijali. Častým důvodem byla víra v báje a jiná náboženství, často ale také hříšný život a neochota se změnit. Přesto apoštol Pavel svého žáka vybízí a nabádá k horlivosti, aby konal dílo zvěstovatele evangelia a své službě, této velmi těžké službě, se věnoval cele. Neustálé odmítání a neúspěch ve zvěstování vytváří pro kazatele velikou frustraci.

Svatý Augustin si stěžoval na fakt, že věřící raději chodili na různá představení, než aby se zúčastňovali jeho kázání, a roku 399 se s ním radil jeho jáhen Deogratias, který se velkého mistra ptal, co by měl dělat, aby odstranil nudu u svých posluchačů v auditoriu.

Ve středověku Dante Alighieri odsuzoval ve své Božské komedii tehdejší kazatele, kteří před svými posluchači vedli plané řeči.

Slavný kazatel Jean Baptista Masillón (1663–1742), biskup z Clermont, se vyjádřil protikladně: na jedné straně ocenil, že lidé zanechávali zábavy a shromažďovali se pod kazatelnou, na druhé straně překvapivě prohlásil, že kázání je tou nejzbytečnější službou z důvodu malých konverzí, které se registrují.

Synové básníka Bohuslava Reynka vzpomínají, že jejich otec chodil raději na první mši ráno – protože se při ní nekázalo. Mše ho oslovovala více než nějaké zbožné řeči...

Jiným, patrně vyběsněným, avšak výstižným svědectvím tehdejší doby je literární zpracování postavy madridského kazatele Ambrosia, kterou publikoval v roce 1796 Mathew Gregory Lewis (1775–1818). Svůj anglický gotický román „Mnich“ napsal ve svých 19 letech.

„Zvon na opatství nevyzváněl ještě ani pět minut, a v chrámu kapucínů se už tísnily zástupy posluchačů. Nepředstavujeme si, že se shromáždily ze zbožnosti nebo žízně po poznání. Jen málo jednotlivců bylo vedeno těmito důvody, a ve městě jako Madrid, kde pověra vládne tak tyranskou mocí,

¹ CABALLERO, Basilio. Pastoral de la Evangelización. 3. španělské vyd. Colección „Evangelización“. Madrid: PS Editorial, 1975. 302 s. ISBN 84-284-0042-3. Cit. s. 24–25.

by bylo marné pátrat po opravdové zbožnosti... Ženy se dostavily, aby se daly vidět, muži proto, aby si prohlédli ženy; někoho přitáhla zvědavost na tak oslavovaného řečníka; někdo zase přišel, protože neměl nic lepšího na ukrácení času do začátku divadelního představení; někdo proto, poněvadž mu tvrdili, že v katedrále nebude k sehnání místo; a jednu polovičku Madridu sem přivedla naděje, že se tu setká s druhou polovičkou. Kdo jedině toužil vyslechnout kazatele, bylo pár zarytých pobožňůstkářů a půl tuctu konkurenčních orátorů, rozhodnutých objevit soupeřovy slabiny a zesměšnit ho. Pokud jde o zbytek obecnstva, mohlo být kázání vůbec vynecháno; určitě by nebyli zklamáni a velmi pravděpodobně by to ani nepostřehli... Ať už však byly důvody k účasti jakékoli, je alespoň jisté, že kapucínský chrám nikdy neviděl početnější shromáždění...

Cožpak opravdu nevíte, že ve zdejším chrámu káže každý čtvrtek Ambrosio, opat zdejšího kláštera? Celý Madrid na něj pje chválu. Zatím kázal teprve třikrát, ale všichni, kdo ho slyšeli, jsou jeho výmluvností tak nadšeni, že dostat v kostele místo je právě tak těžké jako dostat se na premiéru nové komedie... Ani dnes klášter nikdy neopouští, leda ve čtvrtek, kdy má v téhle katedrále kázání, které si přichází poslechnout celý Madrid. Jeho vědomosti jsou prý propastně hluboké a jeho výmluvnost svrchovaně přesvědčivá...

Mnich pádným, prostým a jasným jazykem široce vykládal o krásách náboženství. Stylem, který každého přesvědčil, vyložil některé nejasné pasáže Písma svatého. Jeho hlas, zároveň zřetelný a hluboký, burácel všemi hrůzami bouře, když zaútočil na lidské neřesti a popisoval tresty, jimiž budou postíženy v budoucím životě. Každý posluchač si připomněl hříchy své vlastní minulosti a zachvěl se...

Kázání bylo značně dlouhé, když však skončilo, obecnstvo litovalo, že netrvalo déle. Třebaže mnich umkl, v chrámu dosud vládlo nadšené mlčení...

Když Ambrosio sestupoval z kazatelny, posluchači se natlačili kolem něho, zahrnuli ho blahorečením, vrhali se mu k nohám a líbali mu lem hábitu...

Opat usmívaje se nad jejich dychtivostí pronesl požehnání a vyšel z chrámu s pokorou vepsanou v každém rysu tváře. Měl ji vepsanu i v srdci?²

Cílem hrůzostrašného románu je konflikt mladého opata mezi touhou po smyslné lásce k ženě a mnišskými povinnostmi; současně ukazuje krutosti tehdejší inkvizice. I když o kázání se mluví jen na začátku a okrajově, přesto ve výše uvedené ukázce můžeme najít celou řadu zajímavých postřehů.

Nacházíme se v plně katolické společnosti, ve které stále kostel a kazatelna jsou středem pozornosti občanů. Lidé se scházejí, aby si vypoaslechli kázání populárního opata, avšak jejich pohnutky nejsou nikterak duchovní. Autor také zdůrazňuje, jak silná je ve městě pověřivost. Chrám je však naplněn k prasknutí. Účast na kázání ještě tehdy patřila ke společenské prestiži, k bontónu – „i my jsme tam byli a slyšeli toho úžasného kazatele“. Dnes až na mimořádné výjimky (např. v Praze – „půjdeme dnes večer na Halíka“, jehož kázání se zúčastňují svorně členové různých křesťanských konfesí, včetně agnostiků a ateistů“), něco podobného již neexistuje. Opat Ambrosius je všemi uctíván pro své mimořádné vědomosti, duchovní život; jako řečník je fascinující, jeho hlas má krásné zabarvení, je silný a hluboký, příjemně se poslouchá. Jsou však zde i jeho závistiví konkurenti, čekající na každou jeho chybu, aby ho mohli zesměšnit. Opat podává biblickou exegezi, mluví o krásách katolického náboženství, o ctnostech, ale i napomíná hříšníky a uvádí výčet trestů, které je jednou postihnou, pokud se včas neobrátní. Lidé se chvějí v jakémsi stavu změněného vědomí pod sugestivními slovy kazatele. Je řečeno, že kázání bylo dlouhé, ale i když skončilo, lidé i nadále zůstávají nehybní jako by byli v hypnotickém stavu. Když však mnich sestupuje z kazatelny, každý se ho snaží dotknout či touží políbit jeho řeholní roucho... Obrovský úspěch, celebrita Madridu! Autor si na konci úryvku si všimá, že v obličeji Ambrosia se zračila pokora, avšak táže se: „bylo pokorné i jeho srdce?“

² LEWIS, Matthew, Gregory. Mnich. Přel. včetně veršů František Vrba. 1. české vyd. Praha: Odeon, 1922. 515 s. Orig.: The Monk. Cit. s. 15–29.

Tato otázka vyslovuje pochybnost, zdali panovala koherence mezi vnitřkem a vnějškem, soulad mezi opatovými slovy a činy. Tuto otázku si musí klást každý kazatel. Kromě toho Lewis zdůrazňuje na začátku celého vyprávění ještě jeden důležitý aspekt: „jen málo jednotlivců se zúčastnilo kázání z opravdové zbožnosti a z touhy po poznání“. Není proto paradoxně naše postcírkevní doba alespoň více autentická, než tomu bylo se společností, která měla sice formálně křesťanský nátěr, ale těch pravých učedníků bylo málo? Asi proto, že „vy jste sůl země“ (Mt 5,13–16). Asi stačí, aby křesťanů bylo málo, ale musí být slaní... A tato výzva především platí pro nynější kazatele.

Na krizi homiletiky reagoval papež Benedikt XV (1854–1922) ve své encyklice „*Humani generis redemptionem*“ vydané 15. 6. 1917 a věnované kázání slova Božího, ve které radikálně vyzýval k aktivnějšímu hlásání evangelia a za příklad dával sv. Pavla.³

Krise kázání existovala nejen mezi katolíky, nýbrž také mezi pravoslavnými a zvláště bolestně byla pocítována mezi protestanty, kteří hlásání slova dávali vždy na první místo. Proto francouzská reformovaná církev, kalvinisté, kteří, mající mimořádně citlivý vztah k hlásání Božího slova, probírali v letech 1951 a 1952 na synodě téma týkající se aktuálnosti kázání a hledali cesty, jak vyjít z krize.

Dnešním katolickým kazatelům se většinou vytýká příliš velká abstrakce, irealismus, odtržení od reálného života; přehnaný moralismus anebo absolutní absence morálních požadavků; kázání příliš formální, bez osobního svědectví, zbavená vitality; bez schopnosti pochopení současné mentality a sociálních podmínek, ve kterých se posluchač nachází; nesprávné tempo řeči – příliš rychlá či příliš pomalá; naprosto předem nepřipravená, bez jakékoliv logické osnovy; volné „plácání“ bez konkrétních aplikací a závěrů; myšlenkový meditační monolog; neúměrně dlouhá či krátká, bez jakékoliv očního kontaktu s posluchači a neschopností s nimi alespoň virtuálně komunikovat; kázání čtená z papíru; příliš rozumová; hlasově monotónní, nezvládnuté pokud se týká správného posazení hlasu, nedostatečná akustická slyšitelnost hlasu kazatele; řeč nesrozumitelná, v zajetí církevní terminologie, pokud kazatel mluví na místě, kam přicházejí i lidé mimo církevní okruh, apod.

Mnohé charakteristiky, které měli posluchači kázání v minulosti, mohou mít i ti aktuální. Přesto však díky bouřlivému rozvoji komunikačních prostředků se psychika člověka změnila. Dnešní posluchač je přesycen slovy a vjemy, které nedokáže zpracovat. Jedná se o jakousi myšlenkovou a slovní obezitu, vůči které se brání tím, že vypne vnímání a stává se stále povrchnějším.

Pokud bychom se měli zmínit o obsahu homilií, stále častěji se v nich objevuje otázka důkazů existence Boha. Týká se samozřejmě hospodářsky a technicky vyspělých zemí, a nikoliv třetího světa, kde ateismus či agnosticismus neexistuje, tak jako tomu bylo v minulosti v Evropě. V podstatě se jedná o existenciální krizi stavby bohosloveckého myšlení. „Symptodem této krize je nejen teologie mrtvého Boha nebo bez Boha, nýbrž i vyprazdňující se kostely a kázání, jež ztrácejí na přitažlivosti.“⁴ Proto se kazatelé katoličtí i protestantští snaží předně dokazovat existenci Boha, a to především při kázáních, kterých se zúčastňují lidé, kteří by běžně do kostela nepřišli. Týká se to např. pohřbů, svateb, křtů anebo různých slavností národních či folklórních. Stále více se ozývá z kazatelen jakási teistická apologetika, protože tlak bezbožné společnosti je silný. V těchto homiliích jsou také uváděny některé pragmatické důvody, proč být křesťanem, jako např. kvůli zlepšení mezilidských vztahů, k pozvednutí morálky, k záchraně společnosti před sebezničením apod. Jedná se o zcela nový fenomén v dějinách homiletiky. Současné je potřeba působit i na stále upadající víru praktikujících křesťanů, neboť vliv lidí bez vyznání je nesmírně silný a je velmi obtížné být společenskou menšinou. To se týká nejen protestantismu, který se v naší zemi na tuto situaci dostatečně adaptoval, nýbrž i minority, jako jsou dnes i katolíci, pro které je tento přechod velmi obtížný. G. H. Scheget k tomu po-

³ BENEDICT XV. *Humani generis redemptionem*. Encyclical of the Pope Benedict XV on Preaching the word of God. [on line] [15. 6. 1917] [Dostupné na World Wide Web:] http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xv/encyclicals/documents/hf_ben-xv_enc_15061917_humani-generis-redemptionem_en.html.

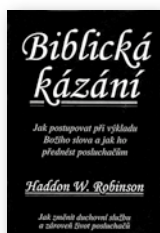
⁴ KUČERA, Zdeněk. *Trojiční teologie. Základ teologie ve zjevení*. Brno: L. Marek, 2002, 267 s. ISBN 80-86263-21-5. Cit. s. 242.

znamenává: „Dřívější autorita, kterou se církev možná ještě před dvaceti lety zdála mít, už tu není. Církev je považována za poněkud směšnou a zaostalou. To jí působí komplex méněcennosti. Někteří lidé proto říkají, že by měla raději mlčet než mluvit.“⁵ Není proto divu, že se dnešním duchovním tak špatně káže. Církev se sekularizačním procesem stává ale paradoxně stále více svobodnou, nezávislou na státě, privilegiích, zaměřenou výhradně na duchovní poslání. To lze hodnotit pozitivně. Bude však stále nová potřeba svědků Boží lásky: „Ale jak mohou vzývat toho, v něhož neuvěřili? Ale jak mohou uvěřit v toho, o kom neslyšeli? A jak mohou uslyšet, není-li tu nikdo, kdo by ho zvěstoval?“ (Ř 10,14.15). Studovat proto nové možnosti v hlásání evangelia je stále aktuální.

⁵ TER SCHEGGET, Gijsbertus, Hendricus. Křesťanské společenství jako menšinová skupina v sekularizované společnosti. In: CÍRKEV JAKO MENŠINA. Rozpravy/Samenspraak. Bibliotheca Bohemica Batavica. Uspořádali: Peter C.A. Morée, Martin Prudký. Heršpice: Eman, 1996, 64 s. ISBN 80-901854-2-8. Cit. s. 54.

Knihy o kázání vydané v češtině v posledních letech

Marek Harastej

Biblická kázání

Haddon W. Robinson

(BIBLOS, 1993)

Kniha amerického baptistického kazatele o přípravě výkladových kázání. Psána formou učebnice – včetně úkolů k procvičování látky. Prochází proces přípravy kázání od volby textu, hledání myšlenky, exegeze až k samotnému procesu kázání.

Kažte evangelium! (Metodická pomůcka pro kazatele)

Jiřina Kubíková

(Blahoslav, 1992)

Odborněji pojatá publikace všímající si řady aspektů samotného kázání (délka kázání, tvorba, osnova, úvod a závěr apod.) i témat vztahujících se ke kázání (dýchání a hlas, posluchači, záznam kázání apod.). Druhá část knihy obsahuje několik ukázkových kázání i námětů na série kázání.

Jak připravovat kázání

Dan Drápal

(KMS, 2011)

Stručná a prakticky zaměřená příručka o přípravě kázání napsaná kazatelem a publicistou církve Křesťanská společnost.

Pozvání k naději

Pavel Filipi

(*Kalich, 2006*)

Odborná publikace duchovního Českobratrské církve evangelické a profesora Univerzity Karlovy. Podrobně a kvalitně rozebírá témata spojená s exegezí, hermeneutikou, vyprávěním příběhu Bible i dalších aspektů přípravy kázání.

Homiletické trivium

Max Kašparů

(*Matices cyrilometodějská, 2001*)

Příručka českého psychiatra, publicisty, pedagoga a premonstrátského jáhna o službě kazatele. Kniha má teoretickou a prakticky zaměřenou část.

Jak lépe kázat

John Garlock

(*SAMUEL, 2011*)

Evangelikální kazatel v útlé, stručně napsané knížce nabízí řadu rad a typů týkajících se přípravy i samotného procesu kázání.

Jděte a kažte!

Petr Živný

(*L. Marek, 2014*)

Doktorská práce katolického praktického teologa srovnávající katolické a protestantské pojetí kázání. Součástí práce je výzkum mapující a srovnávající pojetí a přístup ke kázání v USA, Německu a České republice.

Aby nás radi počúvali

Marián Šuráb

(*Kňazský seminár sv. Gorazda, 2007*)

Kniha napsaná pro katolické kněze o přípravě a přednesu homilie. Obsahuje také kapitoly o cvičení hlasu, působení na emoce, dialogu v homilii apod.

Rétorika a komunikace

Dieter. W Allhoff a Waltraud Allhoff

(*Grada, 2008*)

Odborná publikace týkající se veřejného projevu. Týká se nejen rozhovoru a volné komunikace, ale také veřejného přednesu, řeči těla, gestikulace apod.

Moderní rétorika (Jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli)

Alena Špačková

(Grada, 2009)

Příručka rétoriky týkající se různých oblastí mluvení, včetně veřejného projevu a prezentace.

Kázání ve starověku a středověku

Jiřina Kubíková

(Evangelická církev metodistická, 2002)

Kniha emeritní profesorky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze mapuje vývoj kázání od časů Nového zákona až po středověká kázání.

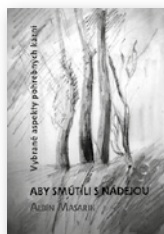

Kázání od času předreformačního k velkému probuzení

Jiřina Kubíková

(Evangelická církev metodistická, 1998)

Kniha emeritní profesorky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze mapující vývoj kázání od počátku reformace včetně Jana Husa, husitství a Jednoty Bratrské přes kázání reformační až po Velké probuzení.

Aby smútili s nádejou (Vybrané aspekty pohrebných kázání)

Albín Masarik

(HTE, 2011)

Kniha docenta univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zaměřená na pohřební kázání, jejich specifikum a srovnání různých způsobů pohřebních promluv.

Kaž s vášní

Alex Montoya

(Didasko, 2014)

Autor knihy – pastor a teolog Alex Montoya – se v knize zaměřuje na osm aspektů vášnivého kázání. Jednotlivými tématy jsou duchovní moc, přesvědčení, soucit, autorita, naléhavost, zlomené srdce, celá vaše bytost a vynalézavost.

Otevřené dveře

Jiří Beneš (ed.): *Otevřené dveře, Leviticus 19*. Vydal L. Marek. Vydání první. Chomutov 2012. 228 stran. ISBN 978-80-87127-57-5.

Vysokoškolští učitelé Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy (katedry biblistiky) dali vzniknout další pozoruhodné knize nazvané *Otevřené dveře* – pozoruhodné pro úctu autorů k Písmu, jakožto k živé (přirozené) skutečnosti společenství víry (křesťanů i židů). Jde o knihu, v jejímž centru pozornosti je zájem o (aktuálně promlouvající) biblický text či tradici, nikoli sebe prezentace vědomostí autorů. Kniha tak navazuje na soubor studií i článků vydaných v roce 2010 pod stejným názvem a souvislost je dána taktéž tím, že biblisté přizvali ke spolupráci i jiné, pro tentokrát duchovní Církve československé husitské, kteří ke vzniku knihy přispěli svými kázáními (na Leviticus 19 /s. 212–223/; patriarcha Tomáš Butta, biskup pražský David Tonzar, biskup brněnský Petr Šandera, čtvrtá homilie náleží Haně Tonzarové působící na katedře).

Soubor statí o Třetí knize Mojžíšově – *Otevřené dveře* – není jen dalším popsaným papírem pro akademickou slávu, ba naopak, „Editorial“ Jiřího Beneše a Markéty Holubové (s. 7–11) uvádí: „Svého času jsem od profesora Amadea Molnára slyšel varování před tzv. vypouštěním učenných plynů. Reagoval tím podrážděně na některé studenty a možná i své kolegy, kteří se vzhlíželi ve svých vlastních interpretačních schopnostech nebo byli oslněni vlastní vědeckou mocností či učeně vypadající nesrozumitelností“, přičemž právě ohromující množství nastudované literatury může skrývat „třeba vlastní tvůrčí neplodnost“ (s. 7).

Profesor Karel Skalický v rozhovoru s recenzentem shodné jevy v teologické literatuře označil za „vytváření umělé zeleně“. Kniha *Otevřené dveře* je tedy v tomto smyslu jiná. Její autoři umožňují čtenáři nahlédnout do své vykladačské práce ohleduplnou (srozumitelnou) formou a dokázali též vyjádřit vzájemnou spolupráci (provázanost studií v knize je zcela zřejmá) i vzájemnou úctu: „Naše práce vzniká v určitém kontextu ... existují mezi námi určité odborné i lidské vazby“ (s. 8).

Součástí knihy jsou vedle autorských studií překlady cizojazyčných prací. První z nich („*Kniha Leviticus jako střed Tóry*“ /s. 12–14/) pochází z pera Rolfa Rendtorffa, autorem druhé studie („*Recepce Třetí knihy Mojžíšovy je také otázkou kulturní paměti*“ /s. 15–23/) je Johannes Wachovski a té třetí („*Posvátné úkony*“ /s. 138–145/) autorské duo Marion Gardei/Andreas Nachama. Tito odborníci zdůrazňují význam Pěti knih Mojžíšových (soustředíce se na postavení Leviticu) pro židovskou tradici i tu křesťanskou: „*Tóra je v židovské víře ... postavena na místo chrámu. ... Také pro Ježíše a první křesťany měla Tóra svou platnost. ... Je významné, že pro křesťanskou víru Tóra nemá poslední slovo...*“ (s. 13). Ačkoli J. Wachovski uvádí, že „*reformace opět objevuje Starý zákon pro kazatelskou praxi*“ a že „*reformace požadovala to, aby se i kniha Leviticus brala vážně*“, již Luterovými následovníky byl Leviticus „*dogmaticky uspořádán, a tím jasně zařazen: Bylo samozřejmé, že se jedná o lex temporaria (časově podmíněný zákon), jenž... je*

zrušen Kristem“ (s. 18). A právě (kupříkladu stále kazatelsky) opomíjená Třetí kniha Mojžíšova dochází v publikaci *Otevřené dveře* ke svému „ocenění“ (či „objevení“), přesněji přichází ke slovu.

Studie Markéty Holubové (nesoucí název „Svatost, jež posvěcuje a učí oddanosti a vzájemnosti“ /s. 24–46/) zprostředkovává čtenáři (mimo jiné) vhled do působení Třetí knihy Mojžíšovy v tradičním judaismu. Dokládá, že její vliv „je nesmírně hluboký; ostatně téměř polovina (konkrétně 247) z 613 příkázání Tóry je soustředěna právě zde, a stejně tak přibližně polovina Talmudu komentuje nebo rozvíjí koncepty obsažené v *Torat kohanim*“ (tj. v Leviticu; s. 25). Jedná se o rozbor celé 19. kapitoly Leviticu, v podstatě po verších, s poučením z talmudických interpretací i z tradiční židovské literatury. Ač M. Holubová postihuje poměrně dlouhý biblický text, sleduje přitom jeho vnitřní provázanost a ve značně širší vstupuje do židovské tradice (aniž by opomíjela hluboký ponor u dílčích výkladů), neztrácí ze zřetele základní téma – svatost. Nelze opomenout zajímavé vyjádření vztahu 19. kapitoly Leviticu s Desaterem z Exodu 20. kapitoly a jejich srovnání. Nanebevšpír inspirativními (z hlediska intelektuálních i spirituálních hodnot, v jejichž prvořadém zájmu je láska k Bohu Hospodinu) jsou (dosti zúženým výběrem uvedené) následující „tematické okruhy“: Jaký smysl obsahuje příkaz „buďte svatí“, co přináleží ke vztahu mezi svatostí Boží a lidskou, jak realizovat Boží obraz v člověku, co značí láska k Hospodinu, jak posvěcovat Boží jméno aj. Žel uvedený popis odborné statě spíše stírá myšlenkovou i duchovní hloubku, až krásu, dílčích výpovědí; kupříkladu: „*Bůh a člověk, který Jej následuje, se mohou díky Tóře setkávat a v ideálním případě se stávají blízkými přáteli.*“ (s. 44)

Výklad Jiřího Beneše Lv 19 (zejména veršů 1–4.23–25.30–31; nazvaný „*Dvaadvacátý Hospodinův výrok*“ /s. 47–77/) je rozbořením hebrejského textu. Autor tak činí v kontextu i v dialogu s liturgickou praxí (tedy s bohoslužebným způsobem čtení Písma) synagogy. J. Beneš čte daný biblický text jako Hospodinovo promluvení, v němž vypravěč (ostatně i čtenář se svými všemožnými představami či předporozuměními, vkládanými při četbě do textu) ustupuje stra-

nou: „*Všechno, co je v 3. Mojžíšově 19 řečeno, je jen Hospodinovou přímou řečí*“; ovšem Hospodinův (dvaadvacátý) výrok „*není určen pro každého ... posluchače. Předpokládá náročného, tj. zralého neboli Bohem připraveného, toho nej kvalitnějšího příjemce. O těchto lidech (svatých) pak Hospodin to, jak se chovají, jen konstatuje*“ (s. 54). Zásadní pro bytostné prožívání víry (mimo jiné) lze patrně shledat „*v konstatování faktu. Ten je vyjádřen oznamovacím (nikoli rozkazovacím) způsobem... „svatí jste“; neboť „svatost, která je kvalitou Hospodinovou, nelze člověku přikazovat... Přívlastek „svatí... označuje prolnutí se s Bohem...“*“ (s. 57). Podnětnou část statě, rovněž pro každodenní (praktický) život, tvoří výklad výroků o „neobřezaných stromech“: „*Na stromu jakoby se měl Izraelita učit, jak to má fungovat mezi lidmi: člověk, stejně jako strom, je užitečný a plodný až poté, co je obřezán, tedy... Hospodinovým slovem poznamenán...*“ (s. 72). Precizní odborná práce s biblickým textem zde poodhaluje (nezatémňuje) vlastní podmanivou sílu Hospodinova slova pro oslovení hledajícího člověka (čtenáře).

Eva Vymětalová Hrabáková ve svém odborném příspěvku (nadepsaném „*Obětování v Izraeli s přihlédnutím k Ugaritským textům*“ /s. 78–96/) uplatňuje přístup diachronní analýzy, při níž vychází najevo, že to, „*co se v Leviticu ukazuje jako nové a jedinečné, je aplikace obecně známého rituálního úkonu na vztah starozákonního lidu k Hospodinu*“, míněna je starší liturgie ugaritská (přesněji oběť pokojná a oběť za vinu), leč „*cíl oběti je zásadně odlišný...*“ (s. 79). Vývoj i modifikace obětování v izraelské kultické praxi jsou tak vedeny v obsahové rovině (význam nespočívá v originalitě), přičemž pro čtenáře může být překvapivě objevná (například) souvislost mezi obětním rituálem zvaným „*hod oběti pokojné*“ (Lv 19,5.6) a příběhem o maně (Ex 16,9–30). Analogie jsou zjevné také mezi ugaritskou a izraelskou liturgií smíření, ačkoli u „*pospolitosti Izraelců jde... ještě o víc...*“ (s. 94). Autorka nenazírá víru starých Izraelitů z exkluzivního pohledu na úkor náboženských představ Ugaritů. Ač jde mnohdy o snahu (řečeno s D. Antalíkem) „*srovnávat nesrovnatelné*“, v oblasti semitských náboženství má komparace zajisté svou výpovědní hodnotu.

Na sociální tematiku je zaostřena badatelská práce Marie Roubalové (nadepsaná „*Dary z úrody pro sociálně slabé*“ /s. 97–137/), a to jak v úrovni biblického textu, tak v jeho interpretacích a aplikacích generací rabínů do stále proměňujícího se světa. Pro biblické doby platí následující: „*Forma, obsah, smysl i způsob naplňování norem sociální spravedlnosti se... odvíjejí... od hodnot náboženských. Víra a poslušnost Bohu přinášela prosperitu..., nevěrnost... bídu... Oddělit otázku sociální od víry znamená znemožnit její řešení*“ (s. 98). Vyznávání Hospodina v Tóře je provázáno příkazy i zákazy (odtud „*posvátná konání a posvátná nekonání*“): „*V živočišné produkci existovaly zakázané druhy... V rostlinné... ‚zakázané doby‘, kdy se produkce nesměla konzumovat, a ‚zakázané části rostlinné produkce‘, která nesměla být konzumována běžným způsobem*“, načež se autorka zaměřuje na produkci rozdělovanou pro „*kněze, lévijce, sociálně slabé...*“ (s. 99). Oběť i právní nárok chudého mají svá přesná (biblická či rabínská) vymezení: komu je oběť určena, kdo ji smí či nesmí konzumovat apod., právní nároky i oběti jsou určeny rovněž časově, místně aj. Čtenáři se může prosvětlit dvojí: (a) provázanost lidské práce s kultickou obětní praxí a se zohledňováním nejohroženějších – tento shluk rovin lidského života (lépe řečeno Hospodinových nařízení) je nerozdělitelný, je realizován v rámci sedmiletého cyklu, též v cyklu svátků; (b) velmi užitečná, též potřebná, je úcta nejen k biblickému textu, ale i k obdivuhodnému úsilí rabínů převést nároky Písma do života. M. Roubalová se svou statí neidealizuje ani neznehodnocuje, ale zastává se nekonečných rabínských diskusí (o darech chudým), vhodněji vyjádřeno kultivuje čtenářův cit pro naslouchání rabínským zápasům o halachu, neboť zprostředkovává pohled zevnitř: „*Diskuse o darech chudým se mohou zdát malicherné jen těm, kteří tyto dary neposkytují*“, jedná se totiž o přístup, jenž považuje Hospodinovy nároky za nepřetržitě platné (živé), v jádru jde o svět, „*kde z bázně před Hospodinem je pečlivě váženo, co se má či nemá dát, stejně jako co si může vzít, a co by již byla krádež*“ (s. 116). Nakonec sama ustanovení nejsou tím cílem, ona odkazují za sebe, tj.

k člověku, ba ke společenství víry: „*Cíl je daleko vyšší. Chudé učí pokoře a pracovitosti. Majitele učí spravedlnosti, milosrdenství, velkorysosti, empatii... Každý člověk, chudý a bohatý, se tak učí, že není sám, že patří do společenství vyvolaného lidu*“ (s. 136).

Petr Melmuk vede etickou rozpravu nad ustanoveními v Lv 19,13.14 (ve své stati nazvané „*Důležité etické podněty Starého zákona*“ /s. 146–159/). Biblický text nejprve rozčlení a poté verš po verši vykládá. Vychází přitom z hebrejského znění, ale porovnává rovněž různé překlady české i cizojazyčné. Ze studie je patrné, jak každý překlad je již svým způsobem výkladem a že Leviticus obsahuje při aplikaci do života značně aktuální zvěst (kerigma), jež odhaluje kořeny současného zbídačení lidí; za mnohé: Sloveso utiskovat „*označuje ve Starém zákonu násilí, nespravedlivé jednání, vydírání a šizení... Zajímavé je uvědomit si spojitost... s prorockými výroky... ‚běda těm, kdo... dychtí po polích – a uchvacují, po domech – a zabírají.‘ ... Ekonomický útisk je rovněž realitou současnosti. Je třeba zamýšlet se např. vždy znovu nad tím, jak dalece jsou chráněna práva zaměstnanců, nakolik mohou v exekucích být lidé obráni o více, než sami dluží, apod.*“ (s. 150–152)

Jiří Lukeš zkoumá ohlas starozákonního verše Lv 19,18 v perspektivě Nového zákona a ve své studii (s titulem „*Leviticus 19,18 v recepci Nového zákona – text, který žije ‚novým životem‘*“, podtitulem „*O intertextualitě v prostředí biblických textů*“ /s. 160–211/) nejprve učiní přehled o vývoji exegetické metodologie zvané intertextualita: „*Společný koncept intertextuality prakticky neexistuje, avšak obecně je přijímáno, že každý text je ve vztahu k jinému textu a tyto vztahy jsou ustanovující pro utváření významů textu... Intertextualita ... ve své základní podobě prostupuje svět cele naší textem a diskursem zachycené existence, svět kultury, médií, zpravodajství, politiky, soudní praxe, prezentace vědeckých výsledků...*“ (s. 164–165). Autor tento přístup vymezuje (definuje) v kontextu literární vědy, poté ve světě moderní biblistiky a působnost intertextuality analyzuje také v antické rétorice. Jiří Lukeš následně čtenáře vtáhne do konkrétního užití výkladové metody, když rozkryje

užití starozákonního textu různými pisateli Nového zákona: „*Jak se ukazuje, text má schopnost prostoupit nejen ze století do století, ale i z jedné tradice do druhé, což lze těžko postihnout jinak než právě zkoumáním intertextuality*“ (s. 184). Samotná interpretace verše Lv 19,18 v prostoru Nového zákona je vedena prostřednictvím pečlivé práce s biblickým textem, v polemice se soudobými komentáři a judaismem; ukázkou: „*Rozdíl mezi etikou Ježíše z Nazaretu a judaismu je ten, že pro Ježíše ... je láska k Bohu a bližnímu čímsi tak fundamentálním, že stačí k tomu, aby hříšník mohl být opět akceptován*“, přitom „*je možné, že kombinace zmiňovaných dvou textů (Lv 19,18 a Dt 6,4.5) byla v judaismu Ježíšových dní přece jen známa a roli pak hraje ne Ježíšova originalita daná jejich propojením, ale skutečnost, že Ježíš byl ochoten tento zákon ... skutečně naplnit*“ (s. 193 a 196).

Soubor statí *Otevřené dveře* uvádí množství informací, které je třeba jinak pracně porůznu objevovat. Obsah studií nelze „vytěžit“ jediným přečtením. Opakované studium knihy čtenáře odmění inspirativními úhly pohledu i podnětnými souvislostmi, hloubkou ponorů a osobitě tvůrčími postřehy. Jednotlivé studie prozrazují o svých autorech mnohé. V první řadě odbornou

zralost, jež se nabyvá letitou „dřinou“, nesenou osobní disciplínou, prací s prameny i odbornou literaturou. Vedle toho jsou autoři knihy předmětem svého bádání hluboce zaujatí, pedagogická, též badatelská činnost je jim osobní cestou i posláním. Články tu stojí vedle sebe, aniž by působilo rušivě či soutěživě (tj. „kdo má pravdu“), že jeden zkoumá biblický text více z hlediska etického nároku, druhý jako micvu (jako příkaz či zákaz), další je spíše soustředěn na fakt konstatování (každý pohled má pak své legitimní důsledky). Pozoruhodným počinem je dialog i vzájemné obohacování se dvou tradic (což je dáno přístupem autorů): jako by při četbě knihy pominul dvoutisící bolestně smutný (ba nanejvýš tragický) rozkol mezi kostelem a synagogou. Rozmanitost je patrná i v představených typech intertextuality nebo v šíři a metodě zohledňování života autoritativního textu v náboženských tradicích či kulturách. Značnou předností knihy je tedy pluralitní způsob zpracování totožného předmětu bádání – Lv 19 – textu naléhavého, v judaismu i křesťanství zcela zásadního. Kniha může být užitečná odborníkům i studentům bohosloví, judaismu, religionistům, jistě taktéž duchovním a zajímajícím se laikům.

Josef Dvořák

Vnímání kázání mezi mládeží

Jako studenti druhého ročníku Teologické semináře v Sázavě jsme vypracovali dotazník na téma „Vnímání kázání mezi mladými lidmi“. Tento průzkum jsme zrealizovali v rámci předmětu katechetika. Dotazník jsme mezi mládeží šířili pomocí sociálních sítí za účelem co nejsnazšího přístupu a také nejrychlejšího vyplňování (elektronickou formou). Výsledkem je **318 odpovědí** mladých mužů a žen z celé Česko-Slovenské unie církve adventistů. Jsme přesvědčeni, že tento počet odpovědí již představuje reprezentativní vzorek názorů a postojů na dané téma.

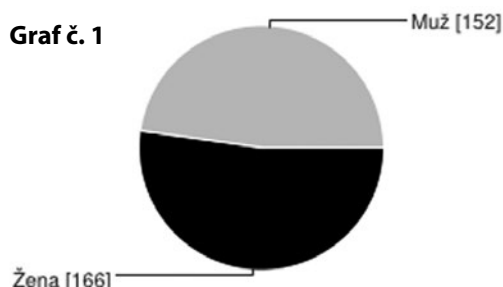
Dotazník sestával z několika typů otázek:

- A. Otázky uzavřené, s možností výběru jedné odpovědi.
- B. Otázky poskytující výběr jedné či více možností (předem definovaných).
- C. Otázky vyžadující ohodnocení daného aspektu kázání podle (subjektivní) důležitosti (hodnocení na stupnici 1–5, kdy 1 znamená nejméně a 5 nejvíce).
- D. Otázky otevřené.

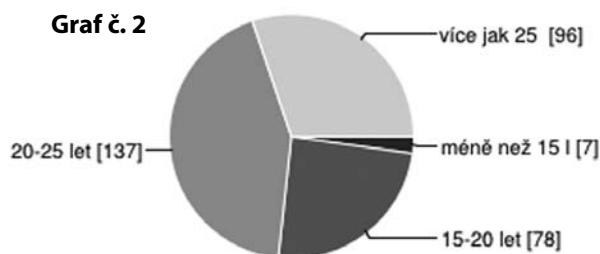
Výsledky dotazníku

Graf č. 1 monitoruje počet respondentů mužského a ženského pohlaví. Je zřejmé, že poměr počtu žen a mužů je velice vyrovnaný. Z celkového počtu 318 respondentů bylo 52 % žen a 48 % mužů.

Graf č. 1

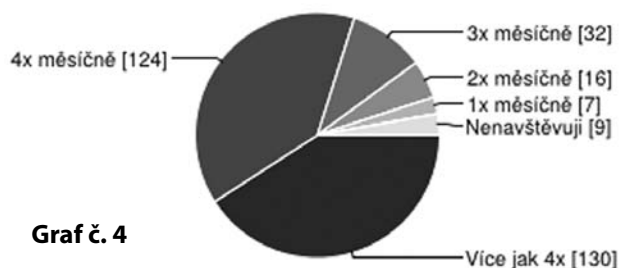
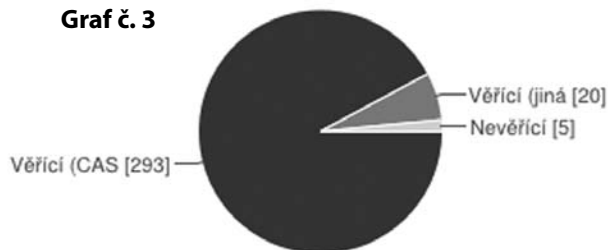
Graf č. 2

Nejpočetněji byla zastoupena skupina mladých lidí ve věku mezi 20–25 lety (43 %), což můžeme sledovat na grafu č. 2. Druhou největší skupinou jsou mladí ve věku nad 25 let (30 %), třetí nejpočetnější skupinou jsou teenageři (25 %). Méně než 15 let bylo pouhým sedmi respondentům.

Graf č. 3 zobrazuje počet respondentů s ohledem na jejich náboženské vyznání. Drtivá většina odpovídajících pocházela z prostředí církve adventistů (92 %). Jiného vyznání bylo jen 20 respondentů (6 %) a nevěřících pouze 5 (2 %).

Graf č. 3

Graf č. 4

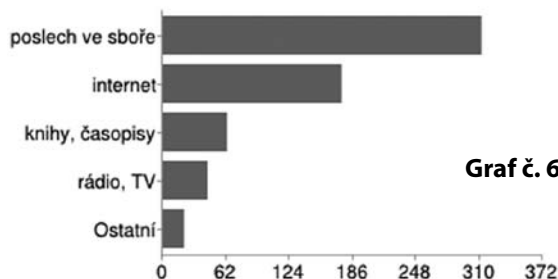
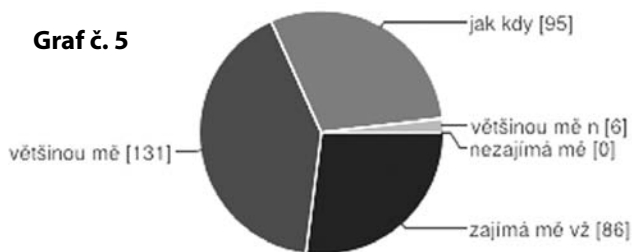
Jak často navštěvuješ veřejné bohoslužby?

Na grafu č. 4 můžeme vidět, že většina (celkem 80 %) navštěvuje bohoslužby minimálně čtyřikrát měsíčně.

Nakolik tě zajímá kázání?

Z grafu č. 5 vyplývá následující: Necelá třetina respondentů jeví o kázání střídavý zájem (30 %). Největší skupinou jsou lidé, které kázání většinou zajímá (40 %). Pravidelný zájem o kázání vykazuje více než čtvrtina dotázaných (27 %).

Graf č. 5

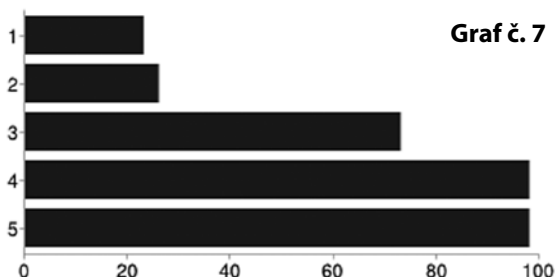
Graf č. 6

Kázání sleduji prostřednictvím...

Na grafu č. 6 můžeme vidět, že mladí lidé nejčastěji poslouchají kázání přímo ve sboru (95 %), avšak populárním se stal také internet, k danému účelu jej využívá víc než polovina respondentů.

Téma – v kázání pro mě není/je důležité (hodnocení na stupnici 1–5)

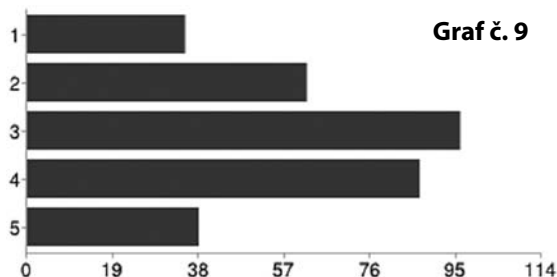
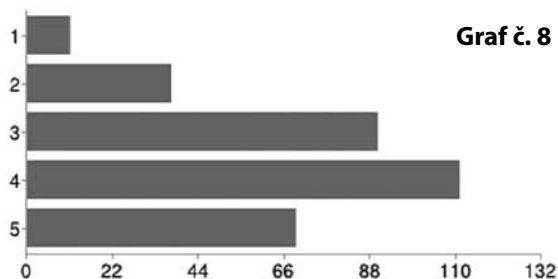
Celkem 62 % dotázaných se vyjádřilo ve prospěch důležitosti dobrého tématu v kázání. Necelá čtvrtina odpověděla nerozhodně. Jen pro 15 % respondentů není téma důležité. Tyto hodnoty můžeme sledovat na grafu č. 7.

Graf č. 7

Přednes – v kázání pro mě není/je důležitý (hodnocení na stupnici 1–5)

Z grafu č. 8 vyplývá, že 22 % mladých hodnotí přednes v kázání jako velmi důležitý, 35 % jako důležitý a 28 % dotázaných odpovědělo nerozhodně. Pro 15 % respondentů nemá přednes velký význam.

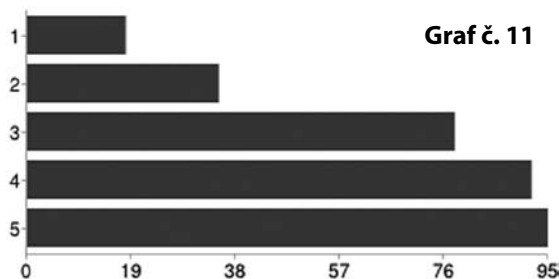
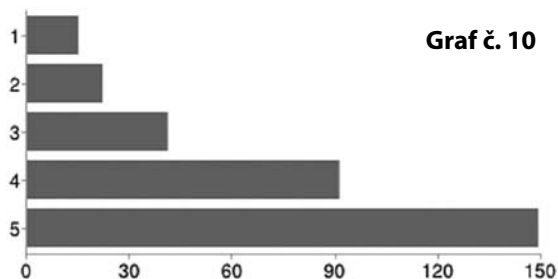
Řečník – v kázání pro mě není/je důležitý (hodnocení na stupnici 1–5)

Velká část respondentů odpověděla nerozhodně (30 %). Skoro 4/10 tázaných vnímá řečníka jako důležitého či velmi důležitého a pro necelou třetinu mladých není řečník tak důležitý. Tyto poznatky vyplývají z grafu č. 9.

Aplikace a aktuálnost – v kázání pro mě nejsou/jsou důležité

(hodnocení na stupnici 1–5)

Na grafu č. 10 vidíme, že skoro polovina (47 %) mladých ohodnotila danou oblast kázání jako naprosto důležitou. K nim se připojilo 29 % dotázaných, kteří taktéž vnímají důležitost aplikace a aktuálnosti kázání. Součtem čtvrtina respondentů odpověděla nerozhodně nebo záporně.

Příklady a příběhy – v kázání pro mě nejsou/jsou důležité

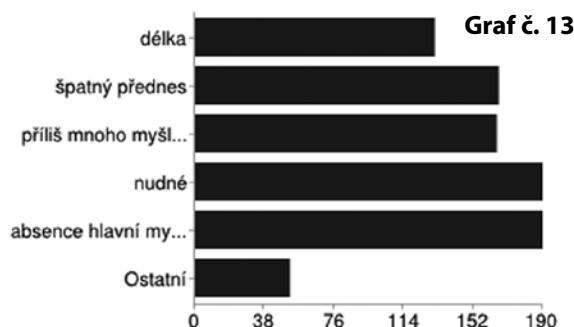
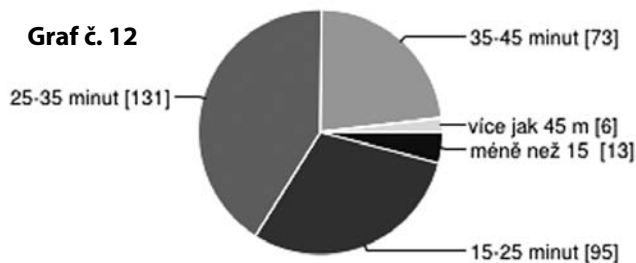
(hodnocení na stupnici 1–5)

Necelých 60 % odpovídajících souhlasilo, že příklady a ilustrace jsou v kázání důležité (hodně důležité). Čtvrtina respondentů odpověděla neutrálně a 17 % se vyjádřilo k tomuto bodu negativně, což můžeme sledovat na grafu č. 11.

Optimální délka kázání

Graf č. 12 ukazuje, že 131 respondentů (41 %) vnímá jako optimální délku kázání cca půl hodiny. Na pomyslném druhém místě (30 %) skončilo kázání s rozsahem 15–25 minut a na třetím místě (23 %) se umístila délka 35–45 minut.

Graf č. 12

Na kázání mi vadí...

(umožněn výběr více možností)

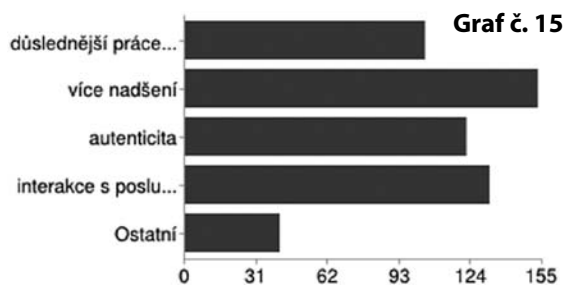
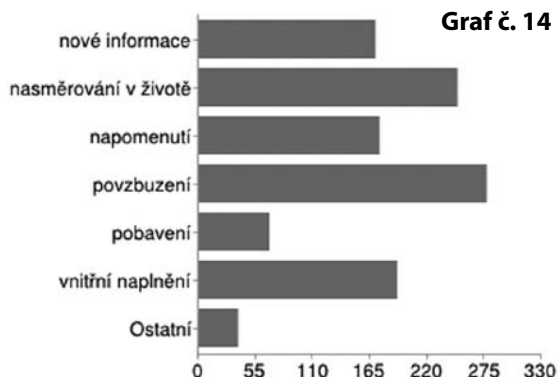
Graf č. 13 ukazuje poměrnou vyrovnanost odpovědí. Nejméně mladým vadí nepřiměřená délka, naopak nejvíce jim vadí kázání nudné a kázání bez hlavní myšlenky.

Od kázání očekávám...

(umožněn výběr více možností)

Z grafu č. 14 vyplývá, že nejvíce mladých lidí očekává od kázání povzbuzení a nasměrování v životě. Nejméně od kázání očekávají pobavení.

Graf č. 14

Co ti v kázání chybí?

(umožněn výběr více možností)

Při výběru z možností (1) důslednější práce s biblickým textem, (2) více nadšení, (3) autenticita a (4) interakce s posluchači nejvíce mladým chybí nadšení kázajícího. Počet odpovědí na ostatní možnosti je poměrně vyrovnaný.

Výzkum připravili Tomáš Hubáč, Daniel Huvar, Marek Jonáš, Radek Macháň a Daniela Šolcová

